ماشاء اللہ لا قوۃ الا باللہ
المنة کہ درین آوان میمنت اقتران کتاب مستطاب در حالات خلفاء محبوب ایزد غفار حضرت قطب المدار مسمی بہ
تذکرۃ المتقین
در احوال خلفاء
حضرت سید بدیع الدین
من تالیف شریف مجمع الحسنات منبع البرکات اوحد زمن مولوی سید محمد امیر حسن صاحب مداری حسب فرمایش مولانا سید محمود حسن صاحب مکنپوری
در مطبع عزیزی واقع کانپور مطبوع گردید ۱۳۲۲ھ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

سبحان الذی نطقت الکائنات باثار قدرته وافصحت السنة الموجودات بانوار حکمته واحتوت صدور اولیائه بذکره وعضت طوائف احبائه بنهیه وامره فله الذکر والثناء الحسن وله الحمد والشکر فی السر والعلن والصلوٰة والسلام علی خیر خلقه وخاتم انبیائه فاتح باب الشفاعة العظمی سیدنا ودافع البلایا والکرب عنا فی دنیانا واخرانا محمد ن المصطفی الذی هدانا الی سواء السبیل والی اله الطاهرین الذین من تمسک بهم فقد صار فی عداد المتقین وعلی اصحابه الذین قفوا اثره ونشروا ذکره وعلی الذین تبعوهم باحسان من اولیاء الرحمن الذین هم الامن یوم لاینفع مال ولا بنون فقد قال عز وجل الا ان اولیاء الله لاخوف علیهم ولا هم یحزنون

اما بعد مؤلف این اوراق راجی رحمت ذوالمنن آثم زمن محمد امیر حسن غفر الله ذنوبه واعطاه الله عشقه ومعرفته ابن اعرف العارفون سید شاہ آخون قصوری المداری مکنپوری ملتجی خدمت ارباب فطنت وخبرت ست جائیکه باقتضای بشریت درین اوراق در سیاق وسباق سہوی معائنہ فرمایند دیدۂ عیب جو بستہ چشم ہنر بین کشایند

و ہدف سہام ملام نمایند مَنْ اَنْصَفَ فَقَدِ اسْتَطْرَفَ ؎ بر کریمان کارہا دشوار نیست ٭
ہر چند از مکروہات زمانہ فرصتی ندارم کہ سر بر دارم مگر بحکم اَوْفُوْا بِالْعَهْدِ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ
مسئوُلًا چون از مصدر جود و سخا صوفی باصفا فاضل باعمل عارف کامل و مکمل سعید زمن
مولانا مولوی سید محمد حسن قصوری ہنگام تسطیر حصۂ اول وعدۂ تسوید حصہ دوم نمودہ
بودم بمقتضای الکریم اذا وعد وفا دامن ہمت بر میان جان بستہ بہ ترقیمش پرداختم
و قلم برداشتہ سطور چند نگاشتم و بر چہاردہ فصل مرتب ساختم اللہ المستعان
و علیہ التکلان فصل اول در تشریح معنی لفظ سلسلہ بہر دو وجہ از لغت و اصطلاح صوفیہ
فصل دوم در بیان معنی لفظ قلندر۔ و ملنگ فصل سوم در تشریح لفظی گروہ خادمان۔
و عاشقان و دیوانگان۔ و طالبان فصل چہارم در ذکر مشائخ خادمان الارغونی فصل پنجم
در ذکر مشائخ خادمان القصوری فصل ششم در ذکر مشائخ خادمان الطیفوری فصل ہفتم
در ذکر مشائخ عاشقان فصل ہشتم در ذکر مشائخ دیوانگان فصل نہم در ذکر مشائخ طالبان
فصل دہم در ذکر مشائخ حسامی فصل یازدہم در ذکر مشائخ اجلی فصل دوازدہم در ذکر
متفرقات فصل سیزدہم در ذکر شاہان و امرا و مرقعہ درگاہ فصل چہاردہم در بیان معافی
اراضی مکھنپور وغیرہ و نقول فرامین شاہان و اسناد امرا۔

فصل اول در تشریح معنی لفظ سلسلہ کہ آن مبنی بدو وجہ است از لغت و اصطلاح صوفیہ رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین

بر ضمائر ارباب بصائر مخفی و محتجب مباد آنرا کہ قاید ارادت ازلی ربقہ توفیق و در رقبۂ دل
انداختہ براہ قویم و صراط مستقیم محبت خویش می کشد دست ارادت در دامن ہادیان

دین محمدی و سالکان مسلک احمدی راه شناسان منهج صلاح و سداد و مرشدان کامل الارشاد
زده تعلقی پیدا می کنند و خود را در زمره غلامان ارادت کیش و مریدان عقیدت اندیش
در آرند ایشان مرید صادق اند که بخلوص عقیدت و صفای طبیعت از اوشان
راه جویند و خود را بدست شان بیع می سازند آخر بتوجه شیخ به خلعت بیعت و خلافت ممتاز
میشوند و صاحب سلسله میگویانند و سلسله در لغت بکسر هر دو سین بمعنی زنجیر آهن و طلا و
نقره وغیره و نام کتاب از منتخب و مجازاً بمعنے نسل و اولاد و قرابت و اصطلاحاً بمعنی ترتیب
اسامی پیران طریقت تا باسم یکے از ناموران اهل ارشاد و اریکه آرایان صدر هدایت
و رشاد انتهی پس طریق تعلیم و تلقین مبتدیان مدرسه جهد و طلب و ذله ربایان مائده بدایت
و ادب در خانوادهاے حضرات والا صفات یعنی زمره اولیای ربانی محبوبان سبحانی قدس
اسرارهم اجمعین در هر خاندان والاشان بطرز جداگانه مروج و معمول است که کلمه طیبه
لا اله الا الله محمد رسول الله بطرق مختلفه یا اسم ذات یا اسمای صفات باری تعالےٰ
حسب تعلیم مشائخ سلف طالب را می آموزانند و از کثرت ریاضات و بسیاری مجاهدات
تزکیه نفس و تصفیه قلب او میفرمایند ابتداءً به اخلاق محموده رغبت دهانیده و از اخلاق
مذمومه متنفر ساخته پاک و مبرا میفرمایند حتی که بے تکلف از جوارح و اعضای رئیسه اش افعال
قبیحه دور شده اعمال لطیفه سرزد میشوند و از ورزش ریاضات و عبادات شاقه نفس اماره
خود بخود مطیع و منقاد میشود و بحلقه ارادت کاسب در آید و صفات ملکوتی که در خزانه وجودش
ودیعت و امانت نهاده اند بر صفات بهیمی و سبعی غالب آید زیرا که حق سبحانه تعالیٰ در وی ماده
اطاعت نهاده نصیحت پذیر و تغیر پذیر تخلیق فرموده است و قاعده کلیست که من احب
شیئاً فاکثر ذکره از کثرت ذکر محبت و شوق جناب باری تعالیٰ در قلب ذاکر جا گزین

میگردد و فراغ خاطر و تسکین دل رو مینماید و معرفت و قرب حاصل می آید درآنحالت حلاوتی
پدید آید و کیفیتی بنظر در آید که تعلقات جسمانیه و توهمات فجنیه فانیه نفسی و محو شده همه اوست در
چشمانش جلوه گری مینماید و خودی و خویشتن داری را فراموش کرده جز توحید در دلش هیچ
نگنجد سبحان الله تعالی شانه ذوق وصال محبوب حقیقی حلاوتی دارد که طالب از لذات عالم
محسوسات دست بردارد و در صحرای لاانتهای توحید بی خویشتن میگذارد و از کسی سروکاری ندارد
اکثر عاشقان دیوانگان وطالبان خادمان آستان عالی متعالی دیوانه و مجرد ملنگ میگویانند
ایشان را از دان مست الست مینامند یعنی از جرعه باده هوش ربای ندای الست بربکم
مست اند و در جوش و از نشهٔ غم زدای نوای قالوا بلی در خروش شیخ فرماید که ای مستانه
مست بادهٔ مستی توحید وای دیوانهٔ جمال حسن حمید ؎ ملنگ در ره دین هیچ دم مکن ضایع
حیات عمر تو بر دم مدار خواهد بود و در خلاصة المدار یه آورده است المدار هو القرار
کل الکل بدانکه مدار عروج و نزول دم ست اگر دم نه باشد هرچه هست او هم نبا شد دم
بحری ست که همه عالم غرق اوست ظاهر و باطن از عالم دم ست بس همین دم مدار عالم ست
والله اعلم بالصواب فی الحقیقیة ؎ دم مدار حیات انسان ست بی دم خیر ذات
بیجان ست چنانچه مولوی معنوی رحمة الله علیه دری در نظم سفته و در مثنوی گفته ؎

هر نفس بهرت مسیحائی ست چیست — گر نداری پاس او از جهل تست
قیمت یک دم جهان گر دهی — نیست ممکن کز اجل یک دم رهی
این چنین انفاس خوش ضایع مکن — غفلت اندر شهر جان شایع مکن

پس حاسبوا انفسکم قبل ان تحاسبوا ؎ در ره او می تراش و می خراش
تا دم آخر دمی غافل مباش گاهی بطرز دیگری فرمایند و ساغر شراب شوق مینوشانند

و میگویند کہ می صرف وحدت بر آنکس رسید ۔ کہ خونِ جگر خود بہر دم چشید ۔ رہ نوردان مراحل معرفت بادیہ پیمایان منازل حقیقت سفر در وطن و خلوت در انجمن سیفر باینند و آن سعی بکار برند کہ خود را بمنزل مقصود میرسانند غرضکہ صافی دلان صفوت پژوہ و روشنضمیران والا شکوہ برائے بر آوردن غریقان لجۂ غفلت و عصیان و رہنمونی گم گشتگان منازل بیابانِ گناہان آن توجہ فرمایند کہ بکنارۂ نجات وا ہدا میرسانند صحبت فیض اثر ایشان اثری دارد کہ طالح را صالح میسازد و دل طالب را از ماسوی اللہ می پردازد از ہر شیخ کامل صدہا مریدان صادق از تاریکی جہل و ظلمات جہالت بر آمدہ بروشنی ایمان و ایقان رسیدہ داخل بزمرہ اہل اللہ گشتہ اند و ہنوز ہمون طریق در عالم جاریست و ساری عجیب کارخانہ قدرت الٰہی ست انکشاف استار اسرار محرمیت مشیت کردگار جز مقبولان ازل غیر را دشوار محرمان حقائق اسرار احدی و واقفان غوامض سرا پر سرمدی علی قدر مراتب بمناصب معزز و ممتاز یکی بعد دیگری بمنصبی سرافراز رفعت منزلت و علو مرتبت ہر قدر ہر کرا از انجناب عز اسمہ مرحمت شدہ ہمون قدر وی را کاری و خدمتی تفویض گشتہ چنانچہ انتظام ہر دو عالم ذات و الا درجات مدار العالمین را حق جل علا زیر فرمان ساختہ و مدار کار موجودات ایشان را قرار دادہ محبوب ساخت

ملا عالم کابلی صاحب فاتح الفاتح مینویسد۔

شاہی کہ کمال اسم اعظم با اوست	نقش آدم نگینۂ خاتم با اوست		
در ہند ظہور کرد بر نام مدار	یعنی کہ مدار کار عالم با اوست		

و صاحب مخبر الواصلین آوردہ کہ

آنکہ قطب المدار عالم بود	بادشاہ ممالکِ دم بود
شاہبازِ رواقِ علیین	نامدارِ جہان بدیع الدین

مکی ست و مدینی و حلبی
مقتدای رہ خدا طلبی
آن شہنشہ کہ مطلع نور ست
از مریدان شاہ طیفور ست
لیک ویسی ست آن ستودہ سیر
یافت عرفان ز روح پیغمبر
شاہ اشرف کہ مشرقی پیر ست
نقشش در جہان جہانگیر ست
مرقدش ہمچو مہر و مہ تابد
دیو بگرفتہ ز و شفا یابد
او بقطب المدار ہمسفر ست
واقفِ راز آن نکو سیر ست

تعالی شانہ عشاق جانباز طالب وصال محبوب و شیدایان جمال مطلوب ہر دم تار نظر بسویش دوختہ میگرند و دمی بی یادش برلب نیارند و عمر عزیز در تجرد و تفرد بکمال فراغ خاطر میگذارند و شناوران بحر عشق الٰہی بیخود و بیحواس آلودہ خاک در جوش و خروش آمدہ مدار مدار میخوانند از ذات و الاصفات ایشان قیام ہستی و از قدم فیض شیم او شان آباد ہمہ بلندی و پستی سعدی رح گوید ؎

گروہ عملدار عزلت نشین
قدمہای خاکی دم آتشین
بیک نعرہ کوہی ز جا بر کنند
بیک نالہ ملکی بہم بر کنند
چو باد اند پنہان و چالاک پوی
چو سنگ اند خاموش و تسبیح گوی
سحر گہ بگریند چندانکہ آب
فرو شوید از دیدہ شان کحل خواب
فرس کشتہ از بس کہ شب راندہ اند
سحر گہ خروشان کہ وا ماندہ اند
شب و روز در بحر سودا و سوز
ندانند ز آشفتگی شب ز روز
چنان فتنہ بر حسن صورت نگار
کہ با حسن صورت ندارند کار
ندادند صاحبدلان دل بپوست
وگر ابلہی داد بی مغز کوست

می صرف وحدت کسی نوش کرد	که دنیا و عقبی فراموش کرد

عاقلان کجرو و غافلان کهن و نوچه شامتی دارند که از او شان هیچ نفعی نبردارند و بمتاع رائگانی دنیای خسیس این گوهر بی بهای لطیف و نفیس را تلف می سازند و بی سود دمهای درونی و برونی را برباد می نمایند حافظ عبدالرحمن مراد آبادی تخلص حافظ گوید

ای آنکه ز جام خود پرستی مستی	در بند هوای نفس و دنیا هستی
از بهر چه آمدی چه کردی نادان	دل از که بریده با که بنگر بستی

بزرگی فرماید۔

شراب عشق چون خوردن حلال ست	دمی بی یاد او بودن حرام ست * ببین
گوش غواص شنید از لب خاموش حباب	دم نگهدار گزین به گهری نتوان یافت

و جامی علیه الرحمة بپاس انفاس دُرِ ناسفته در سلک نظم در سفته عمر تو گنج و هر نفس از وی یکی گهر * گنجی چنین لطیف مکن رائیگان تلف * پس غافل ز احتیاط نفس یکنفس مباش * شاید همون نفس نفسِ واپسین بود * غرضکه طالب صادق آنست که بهقدم پیران طریقت باشد و سالک واثق آنست که صراط مستقیم فاتبعونی یحببکم الله پیش گیرد هر که مسلک خود مسلک شیخ دارد بی ریب گل مقصد در دامن آرد دران سلک منسلک بودن و خود را دران سلک مسلسل نمودن راهی ست راست جنتیکه بهشت عاشقان است نه باغ جنان حور و غلمان جنت العارفان بهشت معروف و دوزخ مشهور برای تمام مردمان نه ایشان را تمنای بهشت معروف و نه ترس و بیم دوزخ مشهور حضرت قطب المدار میفرمایند که بهشت بخشان و دوزخ آشامان درگاه اند۔ الله الله نه بیم دوزخ و نه رجای بهشت بهشت ایشان وصال محبوب دوزخ اینان فراق مطلوب چه راز و

نیاز اند کہ واند وکہ فہمد حضرت ممدوح قدس سرہ میفرماید۔ حق تعالی را غیرتیکہ باین قوم ست از نظر مردمان محفوظ و مستور میدارد اینجا چہ فکر رسا و چہ ذہن و ذکا کہ رسائی کند و شمہ بفہم آرد حضرت قدس سرہ در فقرات خود آوردہ۔ کہ بندگان را در اسرار شاہان بار نیست۔ یعنی عوام را در اسرار خواص باریابی نہ ایشان را ہر کہ دانست دانست و آنکہ نشناخت نشناخت ع

آنکس کہ ترا شناخت جان راچہ کند ‖ فرزند و عزیز و خانمان راچہ کند

زہی طالع ہمایونش کہ زیارت ایشان نصیب گردد و خہی بخت بیدارش کہ از شرف خدمتش مشرف آن غریب باشد شوربخت سیہ دل چہ داند و چہ فہمد کہ از ایشان نصیبی ندارد و ھم قوم لا یشقی جلیسہم وای برحال اوشان کہ بصارت بصیرت ندارند و در تلاش و جستجوی طریق خدا دانی میلی نکنند بل گستاخان اند کہ از سیاہی قلب خویش در خدمت اوشان بہرہ نداشتہ بی ادب گشتہ در قہر و غضب الٰہی مقہور میشوند و از آتش جلال شان خاکستر میگردند نعوذ باللہ من ذالک المختصر کلمۂ طیبہ کہ لب لباب شریعت و طریقت خلاصہ مافی الباب معرفت و حقیقت ست کلید گنجینۂ حقائق اسرار احدی ست و مفتاح خزینہ دقائق استار صمدی مشار الیہ ہدایت سالکان مسالک شریعت و مدار علیہ در تعلیم و تلقین پیران طریقت قرار یافتہ کہ از اقرار باللسان و تصدیق بالقلب کافر و مشرک مرتد سیہ کار از لوث معاصی و آلودگی ملاہی چنان مبرا و منزہ میگردد کہ گویا از شکم مادر زادہ و از آتش دوزخ آن چنان نجات می یابد کہ گویا بفرسنگہا دور افتادہ بزمرۂ صحبان مقرا در آید و از واصلان حق میگردد فضل کلمۂ طیبہ از حیطۂ تحریر بیرون و از اندازہ تقریر افزون کتب احادیث از اوصاف و مدائحش مملو و مقالات و مکتوبات اولیاء اللہ از محامدش مشحون چنانچہ درین معنی بزرگی مرید خود را در مکتوب ہذا مخاطب ساختہ ارقام فرمودہ

مکتوب صلی اللہ علی خیر خلقہ محمد و آلہ اجمعین گرامی مکتوب شریعت و فضیلت پناہی
ارجمندی قاضی ابو الفرح بتاریخ دویم رجب المرجب ۱۳۰۵ھ مقام معظم آباد عرف گورکھپور
رسید چون اندراج یافتہ کہ از تقلید حقائق آگاہ میان شیخ فرید درویش بذکر کلمۂ طیبہ
دو صد بار و ذکر لا الٰہ ہشتصد بار و ذکر الا اللہ دو ہزار بار بامید ہدایت صراط مستقیم
معرفت ذات و صفات کہ غرض از ایجاد ما آنست بوقت شب بذکر مذکور بر طبق عمل قدوۃ
العارفین شیخ محب اللہ قدس سرہ مشغول اند و از ین فقیر اذن باین اشتغال و ورای این
درخواست دارند تا از چہ من کان فی ہذہ اعمی بر آیند الحمد للہ الذی کہ توفیق کسب سعادت
نصیب ایشان گردانید و عمی غفلت را از بصر بصیرت ایشان برداشت زانکہ ہر جوینده
یابنده بود ارجمندا قبل ازین درین معنی جواب بمقام کلاوآباری نوشتہ شدہ بود لیقین کہ
بمطابق آن بعمل آوردہ باشند و اثر آن بظہور آمدہ باشد الحال نیز مندرج میشود کہ افضل
ذکر لا الٰہ الا اللہ است کہ جمیع انبیا بعبارت مختلفہ بآن ناطق و ذاکر اند و بودند۔ و کلمۂ مذکور
میراث انبیاست کہ بعلما رسیدہ است و از علما بطالبان علم حقیقی و قاضی شہاب الدین
قدس سرہ بپیر سید احمد باوپا نوشتہ بودند کہ العلماء ورثۃ الانبیاء ہمین علم ست کہ ما تحصیل
کردہ ایم یا علمی دیگر پیر در جواب نوشتند کہ علمیکہ آن برادر حاصل نمودہ بجہد و کسب و درین
ورثہ جہد و کسب نیست اشارت بکلمۂ طیبہ است و از فضل کلمۂ طیبہ است کہ پیغمبر ما فرمود
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم من قال لا الہ الا اللہ دخل الجنۃ ای بلا حساب و ظاہر ست
کہ کافر نود سالہ اگر یکبار کلمۂ طیبہ بارشاد مرشد کامل کہ طریق انبیاست بر زبان راند
مومن میشود نزد اصحاب ظاہر و بفہمید آن مسلمان حقیقی میشود نزد اصحاب باطن و معنی فہمید ہمانست کہ پندار
ہستی ما سوا اللہ مرتفع شود و با وجود آن رجوع بمحمد رسول اللہ دارد کہ حفظ مراتب شریعت را از دست نہ ہد باید رجیم

العلماء ورثة الانبیاء مستقیم باشد۔ وعالم کلمہ طیبہ طرق چہار بچہار در چہار چہار وجہی شود
وشرح این کلمات معنی در معنی ست چنانچہ از فرد علیحدہ معلوم آن ارجمند خواہد شد برادر اجرفی
درین معنی قدوۃ العارفین زبدۃ الواصلین میر سید احمد باوبا فرمودہ اند۔ کہ کمال انسان
دو چیز ست وبس رفع شرک وعمل صالح این ہر دو منطوی ست درکلمۂ لا آلہ الا اللہ
محمد رسول اللہ ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء تعیین وتعدد تکرار ذکر مروی نیست
واکثر مشائخ کبار قدس سرہ وشیخ بدیع الدین پیرا کہ سرحلقہ ولیسیان ست بجہت ترغیب
سالکان کہ استعداد آنہا از ادراک کنہ کلمۂ طیبہ قاصر یافتند وپرداخت مبتدی بذکر دوام
متعذر دیدند بنا بر آن تعداد وتعین وقت مخصوص کردہ اند وہر طرف را نجا نوادہ نام نہادہ
اند مقصود واحد ست وطرق مختلف طالب تیز فہم را کہ شہود معنی لا آلہ الا اللہ محمد رسول اللہ
مشہود میگردد وحاجت بتکرار وتلفظ الفاظ نمی ماند بلکہ دشواری آید ؎ چون درآید
وصال را حالہ ❊ کم شود جست وجوی الا اللہ ❊ دران حین در ذوق باید بود کہ ثمرہ
تکرار ہمانست چنانچہ مولوی روم می فرماید ؎ مشک را بر تن مزن بر دل بمال ❊
مشک چہ بود نام پاکِ ذوالجلال ❊ انچہ در قرآن مجید ثابت ست این ست یذکرون
اللہ قیاما وقعودا علی جنوبھم ویتفکرون فی خلق السموات والارض باید کرد
مشاہدہ معانی ارادہ خمسہ کہ منسوب ست بسلسلۂ قادریہ نیز لزوم نماید وآن این ست
لا موجود الا اللہ۔ لا مطلوب الا اللہ۔ لا مقصود الا اللہ۔ لا معبود الا اللہ۔ لا الہ الا اللہ واضح باد کہ
این چہار مشتق اند از لا الہ الا اللہ ومعانی الفاظ مذکورین را بلا تاویل عقلی کہ وجود
موجود وغیر وجود موجود دالی کہ مرئی ست در بصر بصیرت وعلی ہذا القیاس بنا شد
در دل گذارندہ باشند واگر دل با زبان موافق باشد اولی والا حضور دل کافی ست

وانچه از طریق نبوی صلی الله علیه وسلم معلوم میشود اینست که الله تعالی را حاضر میدانستند
و یاد میکردند بمقتضای حال در جمیع حرکات و سکنات به تلبس اسما و صفات که لائق
شان آن حال بود چنانچه اگر قدم مبارک بر بلندی می نهادند الله اکبر می فرمودند یعنی
بلندی مر الله را هست واگر به پستی می نهادند سبحان الله میفرمودند و علی هذا القیاس در گاه
قیام گاه قعود تسبیحات مخصوص بودند چنانچه از کتب احادیث معلوم میشود و آن کمال بر ست
الله تعالی بفضل خویش کرامت کناد و طریقی که شیخ فرید درویش نگاشته که منسوب بخانواده
چشت ست و طریق سلوک مربی ما مضمون این بیت ست شعر تمتع زهر گوشه یافتم ٭
زهر خرمن خوشه یافتم ٭ آن عزیز نیز همین طریق سالک باشند هر بزرگی که به تفقد و
مهربانی کلمه الله بفرماید در دل باید گرفت و عمل باید آورد و حجاب نباید کرد که سوای سلسله و خانواده ماست
که تعصب همین ست مآل و مقصود جمیع خانواده واحد ست و منتهای هر خانواده جناب
نبوی ست صلی الله علیه وسلم هرچه از اصل عاید ست میراث مومنان است اتباع از ے
بلا تکلف باید گرفت و در عمل باید کوشید و هرچه مذکور شد بر آن مداومت نماید والسلام
علی من اتبع الهدی غرضکه کلمۂ شریعت برای هر فرد بشر آنکه بروی اقرار کند از
لسان و تصدیق کند از دل بی ریب مسلمان کامل الایمان گردد نزد ارباب شریعت و
آنچه که در مقدمۂ شیخ کامل گفته اند فی الحقیقت ضروری ست تا وقتیکه هادی اکمل میسر نشود
در طریقت کشود کار نگردد این معنی را آنکس فهمد که دست شیخ گرفته باشد و شجره او شان
دریافته بود و مقصود جمیع خانوادها یکی ست چنانکه ارباب سیر شجرات حضرت قطب المدار
را چند طریق حواله قلم نموده اند انشاء الله تعالی آینده خواهم نگاشت منجملۂ آن یکے
طریق قلندریه است از حضرت عبد الله علمبردار چنانچه در کلیات امدادیه و دیگر کتب

مندرج ست عبارت حاجی امداد الله چشتی المداری ازان رساله بعینه وبلفظه نقل کرده
می آید ونیز حضرت مجدد را اجازت وبیعت طرق چشتیه وقادریه وسهروردیه وکبرویه
ومداریه وقلندریه از مرشد خود شیخ عبدالاحد وایشان را از مرشد خود شیخ رکن الدین
گنگوهی وایشان را از عبدالقدوس گنگوهی تا سرور عالم صلی الله علیه وآله وصحابه
وسلم ونیز سید اجمل را اجازت طریقه مداریه وقلندریه از امام این طریقه شیخ بدیع الدین
شاه مدار بلا واسطه رسیده وایشان را از طیفور شامی از عین الدین شامی از یمین الدین
شامی از حضرت عبدالله علمبردار از امیر المومنین علی کرم الله وجهه از سرور عالم صلی الله
علیه وآله وسلم انتهی چونکه خطاب قلندر حضرت عبدالله علمبردار از رسول صلی الله علیه
وآله وسلم یافت آنرا که تعلق از ایشان ست باین لقب معروف ست پس بهمین وجه در خاندان
عالیه اکثر قلندر مشرب میشوند ایشان طائفه اند که از کمال فنا ونهایت استغراق در تجرید
وتفرید اوقات عزیز را بسر می فرمایند وگروهی اند که مجرد محض اند ومتاهل نمی شوند وبلفظ
ملنگ قلندر مشهور اند واز خویش وبیگانه واز تعلقات زمانه سروکاری ندارند وگاهی گرد
آرایش ظاهری نمی شوند جز سوز ودرد وستی وبیباکی بیخودی وبیهوشی کاری ندارند ودر
تخریب رسومات وعادات می کوشند واز ایشان گروهی اند که در رعایت معنی اخلاص و
محافظت قاعدهٔ صدق واختصاص غایت جهد مبذول دارند ودر اخفای طاعات
وکتم خیرات از نظر خلق مبالغه واجب دانند تا آنکه هیچ دقیقه از اعمال صالحه مهمل نگذارند
وتمسک بجمیع فرائض ونوافل باز لوازم شمارند ومشرب ایشان در کل اوقات تحقیق معنی
اخلاص بود ولذت شان در تفرد نظر حق باعمال وافعال ایشان وهمچنانکه عاصی از ظهور
معصیت پر حذر بود ایشان از ظهور طاعت که مظنهٔ ریا باشد حذر کنند تا قاعدهٔ اخلاص

خلل تدبیر و ار اوصاف ملامت ست که تخفی خیر و اظهر شره یعنی بطوریکه نمائید و آنچه نماید نباشد ۵
از درون شو آشنا و از برون بیگانه وش ❊ اینچنین زیبا روش کم می بود اندر جهان ❊
پس ایشان ابتدا از فرق طالب مقراض و استره میرانند بعد از ان در موهای وی بجای
عطر و روغن گل خاکستری مالند و در زلف غیرت سنبلش خاک می اندازند و از تکلف شانه کشی
معذور میدارند و بر اندام وی خاکستری مالند مصلحتی و ضروری یعنی وقتیکه ایشان شغل
حبس دم میکنند دم از مسامات بیرون آمدن می خواهد چراکه گذرگاهش از همه جا مسدود
شود پس علاجش همین ست که بر اندامش شخصی دیگر خاک بمالد تا مجری کشاده نه شود
و خللی نیفزاید پس کسیکه باید و شاید بکمال مجاهده از وی می کنانند ۔ ۵

حاشا که اکابر ره جوگیه روند	اثبات مقالات نه هابین بکنند	
حبس نفس و حضر نفس ارد فرق	حبس نفس ست انچه ایشان فش بدهند	

و ذکر و اشغال بقاعده معینه او را می آموزانند چنانچه ذکرش انشاء الله بر موقع و محل کرده خواهد شد
و ضرورت پوشیدن لباس بجز ستر عورت ندارند نسبت ایشان اهل الله قلبی برداشته چنانچه فیضی در

مثنوی گفته اشعار

بی ادب هرگز نباشی با ملنگ	هست او دریای وحدت را نهنگ
گرچه ظاهر می شود از خاکسار	باطنش از نور معنی بر شمار
قبل مردن خویش را فانی کند	در جهان دین سلطانی کند
بر جمال دوست می دارد نظر	از وجود خویش گردد بی خبر
حال خسته مو سترده می شود	همچو مجنون در بیابان می دود
هم ز ناخنهای خود تیشه کند	در غم دلدار سینه می کند

کار فرہاد ست مشکل در جہان — لیک کار او ست مشکل تر ازان
مثل او در عشق نبود ہیچ کس — بر وجودش عاشقی ختم ست بس
صاف باشد قلب او آئینہ وار — گرچہ پوشد ظاہرا خاکی شعار
خاک شو تا قلب تو گردد صفا — خاک مر آئینہ را بخشد ضیا
عارفان را زیب باطن خوشتر ست — قصد شان در زیب ظاہر کمتر ست
جو نما گندم فروش ایشان شدند — خاصگان قربت جانان شدند
اہل باطن تا ابد یابد حیات — نلیّت دل شرط آمد در صلوات
چار حرف ست جملہ در لفظ ملنگ — معنی ہر یک شنو از رہ ملنگ
میم مشعر از محبت آمدہ — لام ہم مخبر ز لِلیّت آمدہ
ہم ز نونش نیستی مقصود دان — گوشہ نشینی کاف را معنی بخوان
در ملنگ این جملہ معنی ظاہر ست — روی او اندر قیامت انور ست
در ظہور و در بطون صادق بدان — بر جمال مصطفی عاشق بدان
ہم ز بانش سیف دان ای نیکرہ — خویش را از غصہ اش داری نگہ
از حقارت سوی او ہرگز مبین — خدمتش کن از سر صدق و یقین

فی الحقیقت غبار آلودگان کوچۂ صبر و رضا و شیفتگان جمال کبریا شعبر و پریشان و حیران کو بکو در جستجوی جانان گرم رو تشنہ لب ثابت قدم لطلب مطلوب درنگ ورد و مقصود ایشان وصال یار حاصل شان نظارہ نگار۔ ایشان افتخاری و شرفی دارند کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نسبت ایشان میفرمایند۔ رب اشعث اغبر لو حلف علی اللہ لابرہ ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ رب اشعث مدفوع بالابواب لو اقسم علی اللہ لابرہ مشارق الانوار

ایشان فانیانی اند کہ فنای کلی کہ از ہمہ اشکال تر بود پسندیدہ و جانبازی اند کہ موت را قبل از موت بنقد جان ارزیدہ گر این حصہ ہر کس نیست چنانچہ می فرمایند ؏

تمام را طاقت پروانہ بر سوختہ نیست	نازکان را نرسد شیوہ جان افشانے

و اگر کسی برای نام ملنگ گشتہ در ایشان آمیختہ و موی سر بہیئت گدائی بر آوردہ و از لغزش نفس در ورطہ ضلالت در افتادہ مثلاً زنا کردہ معاً عذابی بروی نازل می شود یعنی از قسم کرم سپس بکثرتی در موہای و اندام وی پیدا میشوند کہ از تدبیری و چارہ جوئی ور نمی شوند و موہای سر خود بخود از سر ریختن میگیرند و عفونت در اندام می آید پس از ین علت کہ پیدا گردد برحرکت ناشایستہ وی فقرا خبردار شدہ و بہزار خرابی موی سر حق تراشیدہ دفن می نمایند و ویرا از حلقہ خود بیرون می کنند ببرکت وضع و انداز ایشان ہنوز این کرامت پیداست ملنگ بودن و ملنگ گشتن آسان نیست ؏

از ہستی خویش گر تو غافل نشوی	ہرگز بمراد خویش واصل نشوی
از بحر ظہور تا بساحل نشوے	در مذہب اہل عشق کامل نشوی

و آنکہ از ایشان عقد نکاح خود کند وی را بر سجادہ شیخ راہ ندہند و مسند نشین نکنند قاعدہ جاریست کہ خلاف آن بعمل نیارند و در ایشان طریقہ ایست کہ وقتیکہ بہمدیگر ملاقی میشوند حق ۔ اللہ ۔ محمد ۔ مدار ۔ بر زبان می آرند و این رمزیست کہ بایکدیگر عند الملاقات می شود ؏

بسر قصۂ سیمرغ قصۂ ہا ہا	کسی رسد کہ شناسای منطق الطیرست

و فائدہ از اختیار این طرز گفتگو آنکہ سر یار از چشم اغیار پوشیدہ ماند و ہر نامحرمی و بوالہوسی بکنہ اسرار حقیقت نرسد کہ ان للربوبیۃ سرا لو کشف لبطل الربوبیۃ شاہد این دعوی ست و القدوسہ اللہ فلا القصوہ دال برین معنی مولانا عبد الباسط قنوجی این رمز انوک

قلم سپردہ اند۔ بسم اللہ حامداً و مصلیاً و مسلماً اعلم انہ لما کان لکل فرقۃ من فرق الفقراء الفاظاً خاصۃً یستعملونہا حین المواصلۃ فیما بینہم وکان کلمۃ اللہ محمد مدار مستعملۃ فی فرق المداریہ واستشکل معناہا ومرادہا علی اکثر الناس فاجترئ علی تحریرہ مع ان قلتہ بضاعتی غیر مرخصۃ لتصدی امثال ہذہ الامور الخطیرۃ فاقول مستعیناً باللہ تعالی لما کان نُصحُ للخلائق اعظم موجبات الفلاح واکبر مورثات النجاح وکان کل من لم یکن قدمہ راسخاً فی ہذہ الطریق وواقعاً فی الخسران بدلیل قولہ تعالی فی القرآن والعصر ان الانسان لفی خسر الا الذین امنوا وعملوا الصالحات وتواصوا بالحق وتواصوا بالصبر وکان اعظم النصائح واہمہا ہی التی تقوینا لیصل الخلق الی غایۃ الخلق والایجاد فہو معرفۃ اللہ تعالی وکان ہذہ المرتبۃ غیر حاصلۃ الا بتحصیل الفناءات الثلثۃ المقررۃ عند الفقراء وہی الفناء فی الشیخ والفناء فی الرسول والفناء فی اللہ خصص الفقراء المداریہ کلمۃ اللہ محمد مدار بہذا النصح فیقولونہا حین المواصلۃ فیما بینہم ویریدون بہا ہذا المعنی ایہا ان لک المسالک فی الشجرۃ المداریہ لا یحصل لک مرتبۃ فناء فی اللہ ورسولہ الا بتحصیل مرتبۃ الفناء فی الشیخ وہو المدار فعلیک بتحصیلہ فیجیب المخاطب بلفظ مدار ای انا مشتغل بتحصیل مرتبۃ الفناء فی الشیخ علی حسب امرکم ویزید بعضہم لفظ الحق بفتح القاف ویقول حق اللہ محمد مدار۔ فتقدیرہ ادوا حق اللہ بمعرفتہ وحق محمد باطاعتہ وحق المدار بمتابعتہ فیجیب المخاطب بقولہ دم مدار بزیادۃ لفظ الدم المستعملۃ فی الفارسیۃ بمعنی الساعۃ ای انا مشتغل فی کل ساعۃ ولمحۃ بحفظ متابعۃ الشیخ لان الشیخ فی قومہ کالنبی فی امتہ فمتابعتہ اطاعۃ رسول واطاعۃ الرسول

معرفة المولی فبهذا التقریر ظهر لك وجه رجحان هذا الاصطلاح الجاری علی السنة الفقراء
المداریة علی الاصطلاح الجاری علی السنة غیرهم من الفقراء لاشتماله علی مناسبة کثیرة منها موافقة
قوله الله محمد مدار علی التقریر الذی قلنا بقوله تعالی وتواصوا بالصبر لان المراد الفناء موافقة قوله حق الله محمد ملک
بقوله تعالی وتواصوا بالحق ای باداء الحق فتامل - بدانکه ملا محمود قاشانی در کتاب مصباح الهدایت
فرموده که مراد از تجرید ترک اغراض دنیوی ست ظاهراً و نفی اعواض اخروی ست باطناً تفصیل
این جمله آنست که مجرد حقیقی کسی بود که بر تجرد از دنیا طالب عوض نبود بلکه باعث بران تقرب
بحضرت الهی بود و هر که بظاهر غرض دنیا را بگذارد و بباطن بران عوضی در عاجل یا آجل طمع
دارد بحقیقت از ان مجرد گشته باشد و در معرض معاوضه و متاجره بود و همچنین در جمیع طاعات نظر
او بر حق ربوبیت بود نه صرف عبودیت نه بر عوضی و غرضی دیگر و اما تفرید پس نفی اضافت بود و در
اعمال به نفس خود و غیبت از رویت آن بمطالعه نعمت و منت حق بر خود چنانکه گفته اند ؎

هر هدایت که داری ای درویش
هم از دوان که جان سجود کنند

منت حق شمر نه منت خویش
کابر هم ز آفتاب جود کنند

چه هرگاه که توفیق تجرید طاعت را نعمت الهی داند نه فعل و کسب خویش پس بران عوضی
توقع ندارد بلکه وجود خود را غرق منت بیند و صورت تجرید لازم حقیقت تجرید ست از بهر آنکه
داخل ست در وی اما لازم تفرید نیست چه شاید که با وجود اسباب تفرید حاصل بود و حقیقت
تجرید لازم صورت تجرید نیست چه شاید که با ترک توقع اعواض خود را در کسب مدخل بیند انتهی

فصل دویم دربیان معنی لفظ قلندر و ملنگ

بدانکه صاحب بهار عجم
می طرازد که ملنگ بوزن پلنگ بی خود و بی هوش استاد یسی ؎ ز جا جست چون

آتشی بیدرنگ ٭ دل از بادهٔ عشق مست و ملنگ ٭ و صاحب برهان قاطع می نگارد که ملنگ
بر وزن پلنگ مردم مجرد و سر و پا برهنه و بیهوش و مست الهی را گویند و معنی از لنگیدن هم ست
و نیز صاحب برهان در معنی لفظ قلندر می نویسد که قلندر بوزن سمندر عبارت از ذاتی ست که از نقوش و
اشکال عادتی و آمال بی سعادتی مجرد و باصفا گشته باشد و بمرتبهٔ روح ترقی کرده از قیود تکلفات
رسمی و تعریفات اسمی خلاص یافته و دامن وجود خود را از همه در چیده و از همه دست بدل و جان
بریده طالب جمال حق عاشق ذوالجلال حق گشته و بدان حضرت رسیده و اگر ذره بکونین میلی داشته باشد
از اهل غرور ست نه قلندر و فرق میان قلندر و ملامتی و صوفی آنست که قلندر بتجرید و تفرید بکمال
دارد و در تخریب عادات و عبادات کوشد و ملامتی آنرا گویند که کتم عبادت از غیر کند و اظهار هیچ خیر
و خوبی نکند و هیچ شر و بدی را نپوشد و صوفی آنست که اصلا دل و بخلق مشغول نشود و التفات برد و
قبول ایشان نکند و مرتبهٔ صوفی از هر دو بلندتر ست زیرا که ایشان با وجود تفرید تجرید مطیع امر پیغمبر اند
و قدم بر قدم ایشان میزنند انتهی و در رسالهٔ غوثیه مذکورست القلندر بلسان السریانیة
اسم من اسماء الله تعالی در مراد المریدین ملفوظ حاجی الحرمین الشریفین قاضی شاه
محمد تقی قلندر مرقوم ست که قلندر و صوفی بمعنی واحد ست چنانچه قاضی صاحب اکثر بحضین میفرمودند
و قریب اینست آنکه بعضی از اسلاف فرموده اند که صوفی چون منتهی میشود قلندر میشود پس آنچه
مفاد صوفی ست همان مراد قلندر ست و حضرت شاه مجا قلندر لاهوری در مکتوبی
نوشته اند که قلندر کسی ست که از حال و مقامات و کرامات گذشته چون شیخ عبدالعزیز مکی بدان
درجه رسید مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم وی را بخطاب قلندر ممتاز ساخت ؎ چونکه او از
مصطفی این نام یافت ٭ در جهان معرفت آرام یافت ٭ خواجه عبیدالله احرار نقشبندی قدس سره
میفرماید که قلندری بتجرید حقیقت خود ست از موانع دور کردن آنچه از جانب او ست باقی داشتن

آنچه از جانب حق ست سبحانه وتعالی وگم کردن خود را بحقیقتی که هرچند خود را جویند نیابد چنانچه مرید ذوالنون مصری قدس سره از سلطان بایزید بسطامی رحمة الله علیه پرسید که بایزید کجاست سلطان گفت سی سال ست که بایزید را میجویم نمی یابم اگر تو بتوانی یافت بجو و در اصطلاحات کاشی مرقوم ست که قلندر و رند بیک معنی ست و شارح گلشن راز گوید که رند آنکس را گویند که او صفات و نعوت احکام و تعینات معرا گشته و همه را محو و فنا دیده و از خود دور ساخته و بقید هیچ قید ندارد انتهی سه

خوشا رندی جدا گردیدن از خود برق ناموش * دو عالم گر خورد بر هم نجنبد دست افسوسش

سید اشرف جهانگیر سمنانی گوید که قلندر آن بود که مجرد از علائق و عوائق روزگار باشد و بتجرید ظاهر و باطن حاصل کرده و هیچ دقیقه از دقائق شریعت و نکته از حقائق طریقت فرو نگذاشته غواص بحر شهود و مستغرق دریای وجود باشد انتهی و در کتاب مقصود الطالبین ست که مراد از قلندری تجرید ست از کونین و تفرید ست از دارین و هر که از اهل عرفان ست از قلندری دور ست و قلندر عبارت از ذاتی است که از نقوش اشکال عادتی و آمال بی سعادتی مجرد و با صفا گشته باشد و بمرتبه روح ترقی کرده از قیود تکلفات رسمی و تعریفات اسمی خلاص یافته و روی از کونین برداشته همه را از حق دیده و برای حق دیده شده دامن وجود خود را از همه در ربوده و از همه در کشیده و از همه بدل و جان بریده طالب جمال و عاشق ذوالجلال حق شده و بدان حضرت رسیده از قیود نفس و عقل و حواس خلاص یافته و از نشاط و انبساط و اشارت و بشارت افتاده و شاه نعمت الله در رساله قلندریه نوشته که صوفی چون منتهی شود و بمقصد رسد قلندر گردد و شاه حسین بلخی فرماید سه

	قلندری نگنجد در اشارت		قلندری نیاید در عبارت	

محقق سامی مولانا عبدالرحمن الجامی النقشبندی در نفحات الانس در بیان فرق صوفیه صافیه آورده که اما متشبه ملحق بملامتیه است پس طائفه باشند که به تخریب و تخریب رسوم عادات و

اطلاق از قیودات بہ مخالطات بود و سرمایہ حال ایشان جز فراغ خاطر وطیبۃ القلب نباشد و ترسم
براسم زہاد و عباد از ایشان صورت نہ بندد و اکثار و نوافل و طاعات از ایشان نیاید و تمسک بعزائم
اعمال نکنند و جز بر ادای فرایض مواظبت ننمایند و جمع و استکثار اسباب دنیوی منسوب بایشان
بود و بطیبۃ القلب قانع باشند و طالب مزید احوال نکنند ایشانرا قلندریہ خوانند و این طائفہ از جہت
عدم ریا با ملامتیہ مشابہت دارند و فرق میان ایشان و ملامتی آنست کہ ملامتی بجمیع نوافل و
فرایض متمسک میباشد ولیکن آنرا از نظر خلق پنہان دارد اما قلندری از حد فرائض نگذرد و
و باظہار و اخفای اعمال از نظر خلق مقید نبود انتہی حضرت شیخ رکن الدین فرزند ارجمند شیخ
عبد القدوس گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ در لطائف قدوسی ملفوظ شیخ عبد القدوس پدر خویش
از عوارف شیخ شہاب الدین سہروردی قدس سرہ نقل میکنند کہ فرمود فرقہ قلندریہ را چونکہ طیبۃ
القلب و سرور دل در حضور حق و مشاہدہ دو دست بپدید آمدہ است و سکر حال و مستی باطن ایشانرا
مالک شدہ است بنا بر آن ایشان در قلت اعمال ظاہری از نوافل و اداب و تناول
لذات مباحات بر حقیقت شرع باک نمی آرند و ہم در لطائف قدوسی از پدر خود نقل می آرند کہ
فرمود کہ شیخ الشیوخ رعایت شرع کردہ کہ حفظ فرائض در قلندریہ فرمودہ و ما قلندریہ را دیدہ ایم
کہ در ترک فرائض ہم باک ندارند چنانچہ شاہ شرف الدین قلندر پانی پتی و خواجہ محمد قلندر
و امثالہما و ما خود دیدہ ایم کہ شیخ حسین سرہر پوری قلندر مطلقا ترک فرائض داشت با وجود آنکہ
از علمای فحول بود حضرت عبد القدوس میفرماید کہ ما شیخ محمد فخر الدین جونپوری را پرسیدم
کہ شیخ حسین نماز نمیگذارد شیخ موصوف فرمود کہ نمیگویم کہ شیخ حسین قلندر نماز نمیگذارد و
شیخ ترکستانی راہ خدا یست لیکن وی راہ قلندریہ دارد و ما راہ تصوف و ہم دران میگوید
کہ ای عزیز ترک فرائض از قلندریہ من حیث الظاہر ست یا از آنست کہ حق سبحانہ تعالی

ایشان را مرتبہ روحی عطا کردہ و قدرت دادہ است کہ بی جسد و روح در یک وقت و یک حال خود را چند جا بنمایند پس اگر در وقتی در مقامی ترک فرایض از ایشان دیدہ میشود تواند بود کہ ہم درین وقت در مقامی دیگر بجا آوردہ باشند و یا از آنکہ سناط تکالیف شرعیہ کہ آن عقلست دران خللی پدید آمدہ کہ معتوہ شدہ اند اگرچہ من حیث الظاہر در بعضی امور ہوشیاری از ایشان دیدہ میشود انتہی و حضرت شاہ نعمت اللہ قلندر در رسالہ قلندریہ نوشتہ اند کہ ذکر قلندر حق ست کہ از وہمہ عالم مستحق ست و این قلندر را ناکہ اوست بر ہمہ توانا دنیای قلندر تفرید کہ بشارت سید ہم بتوحید علم قلندر صحو و عمل قلندر محو و راہ قلندر عشق ست و العشق ہو اللہ انتہی بدانکہ شیخ محمد صادق دہلوی صاحب کتاب **مطلوب الطالبین** در بیان خانوادہ دوازدہم قلندریہ نوشتہ است کہ سید در این خاندان آن شاہ حیدر قلندر و شاہ حسین قلندر بلخی ست و از ہر سلسلہ ہر کس کہ بمرتبہ ابدال رسد قلندر مشرب گردد چنانچہ شمس الدین تبریزی مولنا جلال الدین رومی و فخر الدین عراقی و حافظ شیرازی و مسعود بک چشتی قدس اللہ اسرارہم و غیرہ از ہر خاندان قلندر بودہ اند انتہی بالآخر طریقہ کہ در صوفیہ کرام مروج و معمول ست افضلترین طرق ست و محققین بتحقیق رسانیدہ اند کہ حق تعالی نظم عالم بدست ایشان سپردہ است و کسی را چارہ نہ کہ سلسلہ ایشان جنبانند یا در کار ایشان دم زند و رخنہ انداز گردد و بکار و بار متعلقہ ایشان مخل باشد و مسترشدان ایشان را افضل گردانیم

ہمہ شیران جہان بستہ این سلسلہ اند ٭ روبہ از حیلہ چسان بگسلد این سلسلہ را ٭

پس حیلہ و زور مخالف ایشان کہ صریح مخالف خدا است چہ کارگر گردد و چہ اثر پدید آرد زیرا چہ ہمون دین محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم تا روز قیامت ترقی خواہد یافت کہ حق تعالی محافظ وست اعوذ باللہ من الشیطان الرجیم و مولانا میگوید

مہ فراغت دارد از ابر و غبار ٭ بر فراز چرخ دارد مہ مدار ٭

و فی **کشف المحجوب** آوردہ خداوند حق سبحانہ و تعالی برہان نبوی را باقی

گردانیده است و اولیا را سبب اظهار آن کرده تا پیوسته آیات حق وحجت صدق محمد صلی اللہ علیہ وسلم ظاهر می باشد و مر ایشان را والیان عالم گردانیده تا محو احدیت وی گشته اند و راه متابعت نفس را در نوشته از اسمان باران ببرکت اقدام ایشان آید و از زمین نبات به صفای احوال شان بروید و بر کافران مسلمانان نصرت بهمت ایشان یابند و ایشان چهار هزار اند که مکتومان اند مر یکدیگر را نه شناسند و جمال حال خود را ندانند و اندر کل احوال از خود و خلق مستور باشند و اخبار بدین وارد است و سخن اولیا بدین ناطق و مرا خود اندرین معنی بحمد اللہ عیان گشته است و اما آنانکه اهل حل و عقد اند و سرهنگان درگاه حق اند سیصد اند که مر ایشان را اخیار خوانند و هفت دیگر از ایشان را ابرار خوانند و چهار دیگر که ایشان را اوتاد خوانند و سه دیگر اند که ایشان را نقبا خوانند و یکی وی را قطب و غوث خوانند و این جمله مر یکدیگر را بشناسند و اندر امور باذن یکدیگر محتاج باشند و بدین نیز اخبار مروی و ناطق است و اهل حقیقت بر صحت این مجتمع اند صاحب کتاب فتوحات مکیہ رضی اللہ تعالی عنہ در فصل سی و یکم از باب صد و نود و هشتم از ان کتاب رجال هفتگانہ را ابدال گفته است و در انجا ذکر کرده که حق سبحانہ و تعالی زمین را هفت اقلیم گردانیده است و هفت تن از بندگان خود برگزیده و ایشان را ابدال نام نهاده و وجود هر اقلیمی را یکی از ان هفت تن نگاه میدارد و گفته است که من در حرم مکہ با ایشان جمع شدم و بر ایشان سلام گفتم و ایشان بر من سلام گفتند و با ایشان سخن گفتم و فرموده است که مثل ایشان ندیدم شیخ طریقت فرید الدین عطار قدس اللہ تعالی سره گفته قومی از اولیاء اللہ عزوجل باشند که ایشان را حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در حجره عنایت خود پرورش میدهد بی واسطه غیری چنانکه اویس را داد رضی اللہ عنہ این عظیم مقام بود و بس عالی تا کرا اینجا رسانند و این دولت بکہ رونماید ذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء و همچنین بعضی از اولیاء اللہ متابعان آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم بعضی از طالبان را

بحسب روحانیت تربیت کردہ اند بی آنکہ او را در ظاہر پیری نباشد و این جماعت داخل اویسیان اند
و بسیاری از مشایخ طریقت را در اول سلوک توجہ باین مقام بودہ است چنانکہ شیخ بزرگوار شیخ
ابو القاسم گورگانی طوسی را کہ سلسلۂ مشایخ حضرت ابو الجناب نجم الدین الکبری بایشان می پیوندد
و از طبقۂ شیخ ابو سعید ابو الخیر و شیخ ابو الحسن خرقانی اند قدس اللہ تعالی ارواحہم در ابتدائی کار
این بودہ کہ علی الدوام اویس اویس گفتی انتہی حضرت میر اشرف جہانگیر سمنانی رحمہ اللہ
در تصنیف خود آوردہ اند کہ در متاخرین حضرت سید بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار را دیدہ ام
و مدتی رفیق سفر و حضر ماندہ ام ایشان ہم اویسی مشرب بودند و بس عالی مقام دارند در اولیا
روزگار مثلش ندیدہ شد انتہی فی الواقع حق جل و علا ایشان را مدار العالمین گردانیدہ و ہمین ذات
گرامیش اہل عالم را کامران فرمودہ مریدانش بیشمار و خلفاء باوقارش در تعداد اہل سیر چہار صد و
چہل و دو اند و منجملہ چہار صد و چہل و دو دوازدہ تن را مورخین از خلفاء اجل حضرت سید بدیع الدین
قطب الاقطاب قطب المدار قدس سرہ بنوک قلم سپردہ و این چہار گروہ کہ ذکر کردہ می آید ہم از دوازدہ
است و سوای صاحبزادگان صاحب سجادہ کہ از شمار دوازدہ بیرون اند از ایشان سلسلۂ رشد و
ارشاد در عالم صورت نفاذ یافت و از ان چہار تن یعنی حضرت سید ابو محمد ارغون معہ ہرد و برادر
خویش کہ ایشان را اہل اللہ یکتن شمردہ اند و بیک لقب معروف اند و حضرت قاضی مطہر قلہ شیر کہ
قبۂ انور در قصبہ مادر است و حضرت قاضی محمود گرگ دانشمندان تیغ برہنہ کہ خوابگاہ وی در
لکھنؤ و در نواح لکھنؤ و حضرت سید جمال الدین کہ نعشش جانمن جنتی ست در ہلپیمہ خوابگاہ
دارد قدس اسرارہم از ایشان این چہار گروہ بر آمدہ اند خادمان از حضرت سید ابو محمد ارغون
مع ہرد و برادر خویش و عاشقان از حضرت قاضی مطہر قلہ شیر و طالبان از حضرت قاضی محمود
گرگ دانشمندان تیغ برہنہ و دیوانگان از حضرت سید جمال الدین جانمن جنتی شہرات

ہر یک انشاء اللہ تعالیٰ ارقام کردہ خواہد شد)

فصل سوم در تشریح لفظی گروہِ خادمان و عاشقان و دیوانگان و طالبان

گروہ خادمان از حضرت خواجہ سید ابو محمد ارغوانی منشعب ست خادمان آستانۂ صمدیت عارفان طبقۂ مداریت یعنی وارث ماخدمناک حق خدمتک ۔ عابد ماعبدناک حق عبادتک عارف ماعرفناک حق معرفتک ۔ اہل عرفان رموزدان رمز من رانی فقد رای الحق بادیاب خانقاہ الوہیت مقرب جناب احدیت سالک مسالک سلوک شریعت و طریقت ناسک مناسک معرفت و حقیقت عارج معارج مقام قرب الاقرب آن سعی بکار برند کہ یوماً فیوماً در ترقی مدارج سعی نمودہ بہ منتہای خویش میرسند و می فرمایند ؎ ای برادر بی نہایت درگہیست ✤ ہر چہ بروی می رسی بروی مایست ✤ اللہ اللہ ایشان چہ علو مرتبت بجناب احدیت دارند و چہ قرب و خصوصیت چہ اعضون من خدم خدم بر ایشان صادق نیاید و مسلک اینان از حق واصل نکند در حقیقت ؎ ہر کہ خدمت کرد او مخدوم شد ✤ ہر کہ خود را دید او محروم شد ✤ حبذا خدمتی کہ ثمرہ اش ثمرہ مخدومی و خوشا مخدومی کہ ابتدا ابن الوقت انتہاش ابوالوقت ؎ خواجگان این بندگیہا کردہ اند ✤ تا گمان آید کہ ایشان بندہ اند حق سبحانہ تعالیٰ میفرماید و از کمال ربوبیت ارشاد مینماید اطیعوا اللہ و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم اولی الامر مراد از شیخ وقت ست پس اطاعت مرشد واجب شد ما عقباً امر و فتیا طالب تیز فہم بخدمت شیخ حاضر میشود ایشان اول وی را مطیع خود میسازند من بعد مشقت شاقہ و ریاضت عبادت می کنانند بعدہ مطیع شریعت می نمایند زیرا چہ طالب وقتیکہ بحالت محکومی می آید و خویش را ہیچ میشمارد نفس وی ہم منقاد ش گردد و خوگر اطاعت

میشود پس درین حالت بجا آوری احکام احکم الحاکمین بی تکلف از وی بوقوع می آید و باندک زمانه
ترقی پزیرد این اطاعت و خدمت شرفی و اثری دارد حضرت بهاؤالدین نقشبند رحمة الله
علیه که در وقت اخیر فرمود محمد پارسا عین بهاؤالدین شده پس هر که یافت از خدمت یافت خدمت
نردبان مدارج ربوبیت و معارج الوهیت ست بی او رضای شیخ و اخوان طریقت بدست نیاید
و بی رضامندی ایشان جانشینی را نشاید. انتهی ایشان وی را اطاعت نمیگویند که ظاهرا در
عابدان مشهورست بلکه خود را و همه را بخدا می سپارند و حواله تسلیم رضا می نمایند تا در زمرهٔ محبان
خدا شامل گردند ؎ هم خدا خواهی و هم دنیای دون * این خیالست و محالست و جنون *
خودی و خود آرائی وجود خود را موجود دانستن و در موجودات دل بستن و جز باقی غیر را باقی
دانستن نزد عرفا صریح شرک ست موحدی گوید ؎ اگر یاری از خویشتن دم مزن * که شرک
است با یار و با خویشتن * تا وقتیکه طالب را فنای کلی دست نمیدهد نتیجه اطاعت میسر
نمی آید مولانا فرماید ؎

نی که هر دم نغمه آرائی کند — فی الحقیقت از دم نائی کند
بی فنای خویش و بی جذب قوی — کی حریم وصل را محرم شوی *
خلاصه آنکه ؎ تو مباش اصلا کمال اینست و بس — تو در آن گم شو وصال اینست و بس *

مبتدی که ابتدا از با قاعده کثرت ذکر میکند و شوق و حظ پیدا میشود و جنبش انیکه اندکی ببارگاه
بی نیاز رسوخی میسر می آید خوشا نصیبش که منظور نظر لطفش باشد و مشار الیه فاذکرونی اذکرکم
گردد اینچه قدر فضلی ست که با ایشان مبذول میشود و اطاعت هم بر دو قسم ست یکی اطاعت
بغرض آسایش نفسی و دیگری خالصا بتقاضای مخلصی که تلاش وصال ایزد بیهمال و دیدار
کردگار لایزال ست و اطاعت آسایشی آنکه بدین خیال عبادت کند که از عذاب دوزخ

نجات یابد و نعمت جنت بدست آید مطیعان مخلص را از ین عذاب و آسایش سروکاری نیست واز دوزخ و جنت کاری نه جز نقد اخلاص در کیسهٔ همت چیزی ندارند و عذاب دوزخ و آسایش نعیم را به پشیزی نخرند اگرچه ایشان در عالم ظاهر پریشان و مترد و حیران میمانند مگر بباطن از ذوق دیدار جمال بی مثال خوشوقت اند و با مذاق و هر لحظه چون مستسقی به شربت لقای ایزد ذو الجلال حریص و مشتاق رسوخ خدمت و خلوص طاعت بوثوق رضای رب العزة که تمغهٔ عبودیت و دستاویز شگرف بندگی باشد بس محال و خادم شدن نهایت اشکال که عوض نخواهد و غرض از خدمت و طاعت خالص دارد استرضای خاطر مطلوب جوید و براه رضا و تسلیم پوید نه بازرگانان که بهای بضاعت خواهند و جزای طاعت چنانکه حافظ فرماید

برو ای زاهد و دعوت مکنم سوی بهشت
که خدا در ازل از بهر بهشتم نسرشت

یکجو از خرمن هستی نتواند برداشت
هر که در راه فنا در ره حق دانه نکشت

تو و تسبیح و مصلی و ره زهد و ورع
من و میخانه و ناقوس و ره دیر کنشت

منعم از می مکن ای صوفی صافی که حکیم
در ازل طینت ما را از می صاف سرشت

صوفی صاف بهشتی نبود زانکه چو من
خرقه در میکده ها رهن می ناب بهشت

لذت از حور بهشت و لب حوضش نبود
هر که او دامن معشوق خود از دست بهشت

حافظا لطف حق ار با تو عنایت دارد
باش فارغ ز غم دوزخ و شادی بهشت

البته این درجه ورثه داران نبی صلی اللہ علیہ وسلم را بطفیل آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم میسر گشته و این مرتبه بدست آمده از روشنی نبوت بدیدار جمالش بیحجاب و در قرب و حضوری کامیاب بهمین مناسبت این گروه باسم خادمان موسوم گردیده و به اقصی مدارج کمال و اعلی مراتب عزت و اجلال رسیده خادمان مقیم خانقاه محترم کردگار مقیمان مقام بارگاه حریم حرم و اوروادار در طی مسافت منازل

وشنوا نگذارند و نظیر خویش ندارند شہرت و کرامت را افسانۂ محض انگارند جامۂ استغنا زیب تن دارند و
تجریب رسومات ظاہری کوشند ہ نباشند نیک باطن در پی آرایش ظاہر و نقاش احتیاجی نیست
دیوار گلستان را ، چونکہ ایشان در محبت و اتقا کامل و از بندگان واصل اند پس در ان روز کہ ہر کس
حسرت و ندامت خواہد کشید و ہر یکی ندای نفسی نفسی در میدان حشر خواہد کرد ایشان مشتاق جمال
و طالب دیدار حبیبی حبیبی خواہند گفت پس دران حین از ایشان حق تعالی خواہد فرمود یا عبادے
لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون و نسبت منزلت ایشان حضرت شاہ عبد الحق مداری
قدس سرہ در رسالہ پنجم ذکر خادمان نقل فرمودہ چنانکہ حسین مداری بشاہ عبد الرشید طالبان المداری
نگاشتہ مکتوب معظما معنی خادمان در اصطلاح تصوف چہ بیان بفرمائید بجوابش مکتوب ہذا التحریر
یافت برادرم خادمان بحسب سوال گروہی ست از اولیا کہ ظاہر اوشان از اوامر متصف و از منہیات مبرا و حفظ
حدود برعایت شریعت آراستہ و باطن اوشان بعشق و محبت الہی پیراستہ و بورثہ عبدیت کہ منشار لفظ خادم است
درر سند و بجہت بجا آوری خدمت کامل از خصوصیت تقرب احدیت سرفراز میشوند و بمقام قرب الاقرب و زان
بعد بمرتبہ او ادنی از کمال خدمت و اطاعت یعنی پیروی شریعت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و شفقت
شیخ الطریقت خویش کہ جانشین آن ذات پاک اند صعود میفرمایند این مرتبۂ اکملیت ایشان ست
چنانکہ درین خانوادہ طبقاتیہ مداریہ مشایخ طریقۃ العالیہ یعنی حضرت سید ابو محمد ارغون و سید ابو تراب
فنصور و سید ابو الحسن طیفور رحمہم اجمعین را بطفیل حبیب اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
این منصب جلیل نصیب گشتہ و از ایشان فروعات کثیرہ منشعب گردیدہ و اکثر از انہا از خادمیت
محمدیت رسیدہ اند چنانکہ شیخ الطریقت برہان الحقیقت شاہ پیارے میان خادم الارغونی
و عمدۃ الشاغلین زبدۃ الواصلین شیخ فتح اللہ متولی خادمان الفنصوری وغیرہ کہ حالات و مقالات
شان از حدود بیان وافر اند مجبوری از ان در گذشتہ اختصار می نماید کہ ایشان از لباس خلعت

شرف وفضل درین زمرہ مزیب شدہ اند وبجد منتہای شیوخ کہ منصب اوشان ست بمعارج عالی عروج گرفتہ اند پس مناصب ومناقب ہر سہ خواجگان از احاطۂ تحریر بیرون وخرق عادات شان از توصیف بیان افزون از تائید غیبی حالتی دارند کہ ہمہ تعلقات ماسوا اللہ را بجذا نشپراند وجز محبت تبارک وتعالی غیر را بیک خردلہ نخرند وبجناب رب العزت بہمہ وجوہ سر بہ رضا وتسلیم داودہ اند دوام رضای تعالی بسجویند فدایانی اند کہ بکسی راہ نجویند ایشان خادمانی اند کہ جبر او نخواہند والسلام علی من اتبع الہدی فقط۔

گروہ عاشقان شطاریہ مداریہ از حضرت قاضی مطہر قلہ شیر خلیفہ حضرت قطب المدار

جاریست الی الآن عاشقان الہی وجانبازان نامتناہی بلقب عاشقان نامی وگرامی ہر یک

بسودای جانان زجان مشتغل		بذکر حبیب از جہان مشتغل	

از عاشقان عاشقان حق کہ در طلب او تعالی مضطر وبیقرار وبی آرام می باشد مراد اند حاجی الحرمین الشریفین حاجی امداد اللہ الچشتی المداری در کلیات امدادیہ کہ تصنیف اوست نسبت گروہ شطاریہ نقل فرمود کہ اصحاب شطاریہ اند کہ از ریاضت بگریزند واز صحبت خلق بپرہیزند کار ایشان جز درد واشتیاق وشوق وذکر وفکر وشکر نباشد واصل ند ازین طریق اکثر ازانہا بہ تزکیۂ نفس وتصفیہ قلب وتجلیہ روح مشغول باشند وکشف وکرامت را بجوی نخرند وغیر استقامت موتوا قبل ان تموتوا نقد وقت ایشان نباشد واین طریق ازان دو طریق اقرب الطریق الی اللہ است وصول این طریق شطاریہ بدہ چیز فرمودہ اند اول توبہ وآن بیرون آمدن ست از ہر مطلوب ماسوای اللہ چنانکہ وقت موت باشد دوم زہد وآن ترک کردن ست دنیا وما فیہا را چنانکہ وقت موت باشد سوم توکل وآن ترک کردن است اسباب ظاہری را چنانکہ وقت موت باشد چہارم قناعت وآن ترک کردن ست

شهوات و خواهشات نفسانیه را چنانکه وقت موت باشد پنجم عزلت و آن انقطاع گریختن ست از خلق چنانکه وقت موت باشد ششم توجه الی الله و اعراض از ما سوی الله است چنانکه وقت موت بود پس باقی نماند کدام مطلوب و محبوب و مقصود جز الله جل شانه هفتم صبر و آن ترک کردن ست حظوظ نفسانیه را از مجاهده چنانکه وقت موت بغیر مجاهده ترک میکنند هشتم رضا و آن ترک کردن ست رضا نفس خود بدخول رضای حق تعالی و تسلیم خود را بحکم ازلی حق تعالی چنانکه وقت موت بود نهم ذکر و آن ترک کردن ست ذکر غیر الله چنانکه وقت موت بود دهم مراقبه و آن ترک کردن ست حول و قوت خود چنانکه وقت موت انتهی مر ایشان حالتی دارند که در گفتن نمی آید پس از قلم بی زبان چه سراید ؎ عاشقان را روز محشر با قیامت کار نیست ❊ کار عاشق جز تماشائی جمال یار نیست ❊ ارباب سیر چنان ذکر کرده اند که اکثر جانبازان مریدان حضرت شاه مدار قدس سره در مستی و بی باکی تاب نیاورده بیتاب شده جان بحق سپرده اند و بعضی عاشقان را دران حالت نوبت بسوختن میرسید بر او شان عطر و گلاب مالیدن هیچ سودی نمی بخشید البته بعد ریاضت و مجاهده تسکین روی مینمود عاشقان جانباز با سوز و گداز با خود همدم و مساز ساخته نفسی بی رضای او بر نیارند و سخنی بی ذکرش نگویند و نه شنوند

مولانا جامی فرماید ؎

مغنی بآواز چنگ و چغانه ❊ چه خوش گفت وقت صبوح این ترانه
که ای خواجه برخیز کانفاس عمرت ❊ بود مایهٔ دولت جاودانه
درین بزمگه چند غافل نشینی ❊ ز صوت اغانه و جام مغانه
مباش از می لعل غافل زمانی ❊ که پیداست پایان کار زمانه
غنیمت شمر روز عشرت که دانند ❊ که روز دگر زنده باشیم یانه

بهر خانه کز دوست یابم نشانی	نتابم سر خدمت از آستانه
بجبهه مرو جامی از خانه خود	که خالی نباشد ازو هیچ خانه

گروه طالبان از حضرت قاضی محمود گرگ دانشمندان کنتوری خلیفه حضرت قطب المدار

جاریست طالب مولی از همه اولی یکه تازان عرصه گاه لی مع الله فانیان بحر فنا فی الله مردانه راه تسلیم و رضا مصداق حدیث مصطفی طالب مولی مذکر و طالب دنیا مخنث جان اسد چه طالب مولی ست که بدریای طلب جمال احدیت زورق تمنای وصال خویش بدستیاری ناخدای عشق گذاشته و از ما سوی الله اعراض نموده و از هر دو عالم رو گردانیده اند ے طالبانش در طلب تشنه اند پا برهنه خشک لب لب بسته اند از آتش شوق جلوهٔ دیدار پروردگار سینه بریان و باشتیاق لقای کردگار گرم رو ثابت قدم بی زبان با چشم گریان در آرزوی وصول جمال حسن آفرین ناشکیبا همواره ارتفاع مراتب عالیه خواهند و بدرجه که رسند بران نه ایستند بلکه شاهباز بلند پرواز نظر با وج رفیع تر ازان پرواز دهند از همین جهت طالبان نامیده شدند که طلب شان حدی و نهایتی ندارد و نه ذوق و شوق شان انتهای و غایتی لهذا مدام طالبان شوق لقاء الله دردمند درویشان با ذوق مستمند باشند و صاحب نسبت بودن و بکمالیت کمالات رسیدن از جهد تعلق دارد و از خلوصیکه در وی عوضی و غرضی نباشد میسر شود و نیز طالب را باید که دایم در کسب و ریاضت کوشد و دمی بی ذکر و فکر معطل نگذارد چنانچه حضرت معین الدین چشتی قدس سره میفرمایند پس یقین دان چون عارف بکمالیت رسید دران وقت کمال ریاضت نماز ست با صدق و محبت دل که دران حضوری و آگاهی بیشتر حاصل میشود بلکه معراج اخص الخاص در وقت نمازی باشد چون کسیکه این سخن معلوم کند و صدق آرد کمال عطش او را روی دهد که چند پیاله آتش پیاپی نوشد تشنه تر گردد از برای

آنکہ جمال نامتناہی نہایت ندارد و سکوت او بی سکونی و آرام او بی آرامی باشد تا وقت یوم
التقا انتہی آوردہ اند کہ سالک صاحب تجلی جمیع افعال و اشیا را در افعال حق فانی یابد در
ہیچ مرتبہ ہیچ شئی غیر حق فاعل نہ بیند اہل راز گوید ؎ ہم گل و ہم رنگ و ہم بوی تو ئی ٭ رخت
بیرون کن ازین ملک دوئی ٭ این ہمہ کیفیات و تجلیات در اسحالت حاصل آید کہ از دست
نفس ناملائم رہائی یابد و بروی غالب آید لاریب معاً کشود کار گردد و حجابات ظلمانی دور افتد
چنانکہ حضرت شاہ شرف الدین بہاری در مکتوب پنجم می فرماید کہ طالب را ہر چہ افتادہ
است با نفس کافر افتادہ است و بدانچہ این نفس کافر از راہ برخیزد بر طالب فرض عین
است بحکم حال چہ کعبہ و چہ بتخانہ و چہ دستار و چہ زنار و چہ صومعہ و چہ خرابات ہر چہ
شد این شود ہمہ ازینجا بودہ است اہل غفلت و عادت را چہ خبر از گفتۂ ایشانست ؎

رفتن بطواف کعبہ از عقل خطاست	در بتکدہ گر خیال معشوق ماست
با بوی وصال کنشت کعبۂ ماست	کعبہ از و بوئی ندارد کنشت

حدیث کار افتادگان دیگرست و کار اہل عادت و غفلت دیگر ہر چہ در حق ایشان گفتہ اند
و گویند ہمہ از غفلت خودست و سنت خداوند با طالبان خود ہمچنین رفتہ است انتہی و
شاہ حجا قلندر قدس سرہ در مکتوبی می فرماید صوفی آن بود کہ نہ بود و در ہر کہ این بود صوفی بود
و لو ورزش شریعت صوفی شود و ہر کہ صوفی ست قدم از دایرہ متابعت رسول صلی اللہ علیہ
وسلم بیرون نخواہد نہاد ؎ بود مرد آنکہ در حال تمامی ٭ کند با خواجگی کار غلامی ٭
انتہی و الحال اگر کسی خلاف شرعی کند و گوید کہ من قلندرم باید گفت کہ تو ملحدی و قلندر نہ
بلکہ حشویہ مذہبی چنانچہ در نفحات بیان این مذہب ست و اگر باین اعتبار گوید کہ در سلسلہ
قلندریہ مریدم روا است ہر چند این ارادات نیز صحیح نیست کہ مرید آن باشد کہ تابع پیر

نموده بود چون از ایشان هیچ ریاضت و مجاهدات و روش پیران مودی نشود پس ایشان از انجمله اند
که گویند ؎ بدنام کنندهٔ نکونامی چند، چون مریدان و فقیران بی طریق و خلاف شرع در هر سلسله
بودند و هستند و خواهند بود پس این سلسله را عیب و طعن کردن خالی از نادانی و حسد بی انصافی
نیست و آنچه بعضی متقدمان ایشان را حلق لحیه بود نه از جهت انکار شریعت بود بلکه بعذری و حکمتی
و غلبه حالتی بوقوع آمد اگر انکار شریعت بودی نماز و روزه و حج چرا میگذرانیدند انتهی غرض ازین
بیان آنکه آدمی را تا بینائی کمال حاصل نکند و عارف را از ناقص امتیاز کردن نتواند از خدمت ایشان
روی نگرداند و زبان بطعن ایشان دراز نکند که اگر حسن اعتقاد وی خلاف واقع ست چه نقصانست
و اگر مطابق واقع ست فقد فاز فوزاً عظیماً حاصل آنکه بدظنی اگر موافق حقیقت ست منفعتی ندارد و
اگر خلاف واقع است فقد خسر خسراناً مبیناً ؎

چون خدا خواهد که پرده کس درد　　میلش اندر طعنهٔ پاکان برد
کار پاکان را قیاس از خود مگیر　　ز انکه ماند در نبشتن شیر و شیر
هرچه گیرد علتی علت شود　　کفر گیرد کاملی ملت شود

و مشعر ازین حال ست انچه شیخ ابو تراب نخشبی گفته که چون اعراض حق سبحانه بنده را همراه شود
زبان او در اولیای حق بطعن و رد و انکار دراز شود انتهی از اصول المقصود مولفه شاه
تراب علی کاکوروی گروه دیوانگان از حضرت سید جمال الدین جانمن جنتی خلیفه حضرت
سید بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار قدس سره انتساب دارد دیوانگان دیوانه
جمال حسن آفرین خلاق زمان و زمین سباح دریای لاهوت سیاح بیدای ہاهوت عارج
معارج منازل محویت سالک مسالک مقام هویت شیدا ار الله الصمد دیوانه واحد احد مجرد گوشه
تنهائی مفرد کوچهٔ یکتائی دیوانگی دارند که با آنش کمال هوشیاری ظاهر پراگنده بلباس خاکساری

حضرت قطب الملة امیفرمایند دیوانہ آنرا خوانند ہرکرا مشاہدۂ تبارک و تعالیٰ غالب آید و نوری درچشمِ او جلوہ نماید عقلِ معاش مغلوب گردد و عقل معاد بظہور آید از کثرت عشق دلدار محبوب حقیقی محظوظ باشد بدیدار یار در چشم خلائق دیوانہ وار بنماید بدین واسطہ ایشان را دیوانہ میگویند و ہرکرا عقل معاش بود او را عارف گویند انتہیٰ سعدی علیہ الرحمۃ میفرمایند ؎

بشد گم کہ روز از خلائق بتافت — کہ گم کردۂ خویش را باز یافت
پراگندگانند زیرِ فلک — کہ ہم دد توان خواندشان ہم ملک
زیادِ ملک چون ملک نارمند — شب و روز چون دد ز مردم رمند
قوی بازوانند کوتاہ دست — خردمند و شیدا و ہشیار مست
گہ آسودہ در گوشۂ خرقہ دوز — گہ آشفتہ در مجلس خرقہ سوز
نہ سودای خودشان نہ پروای کس — نہ در کنج توحیدشان جای کس
پریشیدہ عقل و پراگندہ ہوش — ز قولِ نصیحت گر آگندہ گوش
بدریا نخواہد شدن بط غریق — سمندر چہ داند عذاب الحریق
تہیدست مردان پر حوصلہ — بیابان نوردان بے قافلہ
عزیزان پوشیدہ از چشم خلق — نہ زنار داران پوشیدہ دلق
پر از میوہ و سایہ ور چون رزند — نہ چون ما سیہ کار رزق رزند
بخود سر فرو بردہ ہمچون صدف — نہ مانند دریا برآوردہ کف
نہ مردم ہمین استخوانند و پوست — نہ ہر صورتی جان معنی در وست
نہ سلطان خریدار ہر بندہ ایست — نہ در زیر ہر ژندۂ زندہ ایست
اگر ژالہ ہر قطرۂ در شدی — چو خرمہرہ بازار ازو پر شدی

چو غازی بجز و برنہ بندند پاے
کہ محکم رود پای چوبین زجاے

حریفان خلوت سرای الست
بیک جرعہ تا نفخۂ صور مست

بہ تیغ از غرض برنگیرند جنگ
کہ پرہیز و عشق آبگینہ است سنگ

سرمستانِ خمخانۂ ازل ساغر آشامانِ بادۂ لم یزل کہ جام دل ایشان از شراب عشق الٰہی لبریز و حالات و مقالات ایشان شوق انگیز حافظ گویدے وراى طاعت دیوانگان ز ما مطلب ٭ کہ شیخ مذہب ما عاقلی گنہ دانست ٭ اے ہر انچہ از ما آید طاعت دیوانگان ست زیرا کہ شیخ مذہب ما عاقلی را گنہ دانستہ استے یکی پیش شوریدہ حالی نبشت ٭ کہ دوزخ تمنا کنی یا بہشت ٭ بگفتا مپرس از من این ماجرا ٭ پسندیدم انچہ او پسندد مرا ٭ این غلبۂ عشق ست کہ رضا جوی معشوق بہر حال مد نظر۔ در شان ایشان حق تعالی فرماید ان الابرار لفی نعیم خوشا حال آن صوفیان صفہ صفا و مجاوران حرم صدق و وفا معتکفان خانۂ خدا و موتلفان خدمت مصطفی کہ اوشان را با اہل دنیا آمیزشی۔ ونہ بکار دین اویزشی از غوغای خلق بگریختہ و با سودای عشق حق در آمیختہ پای طلب شان در راہ است و دامن ہمت از کونین کوتاہ ایشان سیاحان بیدای طریقت سباحان دریای حقیقت گرم روان راہ تجرید پاکبازان کوی تفرید نگاہ خیزان بسیار نماز اشک ریزان با سوز و گداز

راہ نوردان شکستہ قدم
راز کشایان قشر و بستہ دم

معتکفانِ حرم کبریا
شستہ ز دل صورت کبر و ریا

در قدح بیخودی افتادہ ست
بادہ پرستان شرابِ الست

دیدہ نہ کون و مکان در نظر
بال نہ ہر دو جہان زیر پر

ملک نہ و نوبت شاہے زدہ
تخت در ایوانِ الٰہی زدہ

با نیستی حریفیم با دوست آشناییم / جبریل را خبر نیست از حالتی که ماییم
از این و آن گسسته پیوسته ایم با او / با خویشتن نشسته لیکن ز خود جداییم
هیچیم و کم ز هیچیم در کارگاه هستی / هنگام لی مع الله همطرح با خداییم
کونین را چو نعلین انداختیم و رفتیم / دیوانگان شاهیم رند برهنه پاییم

انتهی فی الواقع دیوانه بکار خویش هشیار صحیح و درست و ایشان هردم چشم براه منتظر دیدار معشوق می باشند و ظاهر بچشم خلق دیوانه می نمایند و بحالت لی مع الله از همه فرزانه اند حافظ گوید

مردم دیدهٔ ما جز برخت ناظر نیست / دل سرگشتهٔ ما غیر ترا ذاکر نیست
اشکم احرام طواف حرمت می بندد / گرچه از خون دل ریش دمی طاهر نیست
بستهٔ دام قفس باد چو مرغ وحشی / طایر سدره اگر در طلبت سایر نیست
عاشق مفلس اگر قلب دلش کرد نثار / مکنش عیب که بر نقد روان قادر نیست
عاقبت دست بران سرو بلندش برسد / هر کرا در طلبت همت او قاصر نیست
از روان بخشی عیسی نزنم پیش تو دم / زانکه در روح فزایی چو دمت قادر نیست
من که از آتش سودای تو آهی نزنم / کی توان گفت که بر داغ دلم صابر نیست
روز اول که سر زلف تو دیدم گفتم / که پریشانی این سلسله را آخر نیست
سر پیوند تو تنها نه دل حافظ راست / کیست آنکس که سر پیوند تو در خاطر نیست

پس تصریح لفظی آن الفاظ چهار گروه مذکوره بالا یعنی عاشقان۔ و طالبان و دیوانگان و خادمان از مصطلحات صوفیه صافیه رضوان الله تعالی عنهم اجمعین بحسن اختتام رسید و آنکه ازین چهار گروه شعبها برآمده اند پس طولانی تفصیلش درین مختصر گنجایی ندارد لهذا بر شجرات اکتفا نموده شد و حضرت سید اجمل وحضرت مولانا حسام الدین سلامتی وحضرت شیخ محمد جهنده بدایونی وحضرت قاضی شهاب کاله آتش

وغیره رحمهم اجمعین از خلفای اجل حضرت قطب المدار بوده اند و از ایشان هم سلسلۂ بیعت وخلافت در مشایخ هند نافذ ست چنانچه ذکر آنحضرات کرده می آید۔

فصل چهارم در ذکر مشایخ خادمان الارغونی

ذکر حضرت سراج السالکین مصباح المقربین سیدنا سید ابو محمد ارغون سجاده نشین قدس الله سره العزیز

آورده اند وقتیکه حضرت سید بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار قدس سره از سیر هند توجه بجانب ملک شام فرمودند بعض رفقا و خلفای والاتبار هم همراه بودند چنانچه رفته رفته سیر روی زمین فرموده بوطن مالوف قدم رنجه فرمودند دران آوان در اولاد احفاد حضرت محمود الدین حلبی برادر حضرت ممدوح الصدر حضرت سید ابو محمد ارغون و حضرت سید ابو تراب فنصور و حضرت سید ابو الحسن طیفور که ذکر ایشان در حصۂ اول گذشته است رونق افزای قصبۂ جنار که منضافات حلب ست بودند از جد امجد خویش قدمبوس شدند حضرت ممدوح الانام نورچشمان را از سینۂ فیض گنجینۂ اتصال داده بفرزندی خویش در آوردند و از تلطفات گوناگون کامران گردانیدند پس حضرت از انجا کوچ فرموده و سعیدان ازل وارجمندان اجل را بهمراهی گرفته زمانها در سفر و حضر داشتند ایشان در مجاهده و ریاضت بسا کوشیدند آخر بتوجه حضرت قدس سره عروجی یافتند و در تجرید و تفرید اوقات عزیز بسر فرمودند پس باعتبار دیگر مقام قیام حضرت قطب المدار قدس سره بیشتر در بلدۂ جونپور بماند اهل آن دیار میگفتند که مدفن حضرت قدس سره غالبا همدرین شهر خواهد گردید چرا که از قیام جناب شان توجه زیاده تر باین مقام معلوم میشود ناگاه از اکابر و اصاغر آن دیار رخص گشتند مفارقت آن جناب والی ملک و روسای بلده و سکنای قرب وجوار را از حد شاق گردید ناچار نالان و گریان هر که و مه از انحضرت رخصت گشتند

حضرت از انجا بآن مقام تشریف آوردند که قبل ازین حسب ایمای جناب رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم متصل قنوج جانب جنوب به فاصلہ پنج کروه آراضی الیست در انجا غدیری بود واز روی صدای یا عزیز پیهم می آمد از رسیدن چنین عزیز الوجود آن نداسکون گرفته بود چندی در انجا اقامت فرموده از انجا باز سیر وسیاحت نموده همین مقام نزول اقبال و حلول اجلال فرموده طرح آبادی مکنپور انداختند چونکه خلق الله بپیش آنحضرت جوق جوق از هر جوانب حاضر گشته فایز برام می شد پس بعد ایشان همین طریقه جاری ماند چنانچه مولانا می فرمایند ؎

کردهٔ تا در مکنور ای جهان جانِ مقام
واجب التعظیم شد چون نزم زم و بیت الحرام

چشمهٔ کان شد سحاب دامنِ صحرای او
بهر غسل زایرانت آمد از دار السلام

چون نباشد کعبهٔ مقصود ارباب یقین
زانکه کردہ قبلهٔ مقصود جان در روی مقام

مقصدِ الفقر فخری ظاهر از فقرِ تو شد
صورت از دصفت گرفته معنی خیر الکلام

کیست از خاکی نژادان آنکه ممنون تو نیست
خاک را باشد نصیبا زجرعهٔ کاس الکرام

از نوازشهای شاهانه که هر کس را رسید
ذرهٔ خورشید اقتدار و قطره دریا احتشام

فیض تو جاریست هر دم صورت آب روان
هم عموماً هم خصوصاً بر خواص و بر عوام

فرد افراد از رضاءِ تو نه نزهت یافتی
کار هر فردی جو فروشان بماندی ناتمام

زایرانِ حضرتت را مژدهٔ خیر العمل
پای مزد طایفانِ مرقدت دار السلام

یا مرادی انت مقصودی بمقصودم رسان
یا رجائی انت مرجوی فاقض و الزام

نیست غمخوارم کسی غیر از جناب عالیت
بر خداوندست روشن حال بیجانی غلام

بعد رونق افزائی جناب والا اہل حاجت از هر جوانب بکثرت حاضر آستانهٔ اقدس شدند و بانواع انواع ثنای غیر مترقبه مالامال گشتند روزی حضرت قدس سره از شخصی که مقرب بارگاه اقدس

بود منشاء عقد صاحبزادگان اظهار کرد حضرت سید ابو محمد ارغون که از هر دو برادر موصوف الصدر
خویش کلان بودند ازان خصوصیت شعار که پیغامی آورده بود عذر کردند چنانچه این احوال بحضرت
قدس سره مبرهن گشت وقتی حضرت سید ابو محمد ارغون بخدمت اقدس حاضر بودند بایشان متوجه
گشته ارشاد فرمودند که ای فرزند چیشان خود به بندی و بر لوح محفوظ معاینه کنی ایشان را بجز بجا آوری
حکم چاره نبود بر لوح نظر انداختند پس بروی صاحب اولاد بودن خویش معه هر دو برادر نوشته
دیدند آخر ازین تقدیر چاره ندیدند و خموش برخاسته بحجره که جای عبادت ایشان بود تشریف آوردند
و به برادران خویش ازین حالات اطلاعی فرستادند وقتیکه این خبر بحضرت خواجه فقصور قدس سره
رسید فرمودند که ارشاد جد امجد ما صحیح و درست ست درین امر عذری نباید کرد پس وقتیکه زمانهٔ
عقد ایشان قریب گردید ارشاد شد که ای لخت جگران ولادت بر دو نوع ست یکی صلبی دیگر
ارشادی ارشادی از مادر و پدر تعلق ندارد و صلبی ظاهر ست چونکه این عالم را عالم خلق می نامند
پس هر که بعالم ظهور آمده لباس ظاهری پوشیده است روزی ترک انجامه خواهد کرد از مشیت
ایزدی کسی را چاره نیست و انچه نوشتهٔ تقدیر ست خواهد شد ای ارجمندان شما را بخدای سپارم
و کتاب الله و سنت رسول الله به شما می گذارم که همین کافی و وافی ست و دعا کرد اللهم ارحم
علی محمد الارغون و ابا تراب الفقصور و ابو الحسن الطیفور و اولادهم و کشف
بباب المعرفت و الحقیقت و عرج بمقام المنتهی الولایت ای سعادتمندان شما در فرزندے
گرفته ایم جانشین خویش گردانیده ایم از نسل شما بقای عقب ماست زیرا چه اولاد برادر عین اولاد خویش ست
و جانشین مطلق هم در طریقه همون حکم دارد بفضله تعالی شما را ازین هر دو امر حاصل ست پس
در حین حیات خویش در قصبهٔ جهجر که سادات آنجا از سادات عظام بودند عقد ایشان کرده شد
چنانچه اولاد امجاد ایشان در قصبهٔ ملکپور الی الآن موجود ست و اولیای جلیل القدر در نسل

ایشان بعالم ظهور یافتند که فیض بی پایان شان نهایتی ندارد و تفصیلش درین مختصر گنجایی ندارد
ایشان و اولاد ایشان توجه به ملک و معاش گاهی نکردند حتی که به تعمیر عمارات هم امرای دیار و مصاحبان
اجازتها خواستند که برای سکونت خادمان و الامکانات ساخته شود از ایشان کسی منظور نداشت
بعضی کسان درین معامله اصراری بلیغ کردند ناچار برای تعمیر حجرها حکم داده شد چنانچه وقتاً فوقتاً
تعمیر عمارات قصبه بهون قطعه ساخته شد و بعض سلاطین خواستند که بنای عمارات عالیشان با
زیب و تزئین اندازند و در آبادی قصبه کوشند تا که در وی شهرت پیدا گردد و خانقاه هم بمکانات عالی
بنا کرده شود ممانعت نموده شد باز ماندند و انچه دوازده[۱۲] مواضع از جانب سلاطین برای مصارف خانقاه
و مدرسه و لنگر خانه و مسجد عالمگیری بودند وی هم بعملداری سرکار انگریزی ضبط گشتند بالعوض آن برای
مدد معاش صاحبزادگان آمدنی سایر گولک که در میله بسنت و میله عرس که حق سرکار قرار یافته و برای
مصارف جاروب و چراغ درگاه والاجاه مرحمت شد و بکارش موجود است و نقل بعضی فراین که دستیاب
گردیده ثبت رساله هذا کرده می آید و انچه که تحایف و تحف و تحایف از امرای و غربا بخدمت ایشان
میرسید در مصارف خود می آوردند و در کنج عافیت نشسته مصروف بیاد حق می ماندند و از صحبت
امرا هم اجتناب میداشتند ایشان از اولاد و خلفای خویش وصیت ها کردند که ـــــه بر در سلطان مرو
رو یش مبین ٭ گنج قارون گرد هد سویش مبین ٭ چنانچه بسیاری از ان باین طریق عمر عزیز
بسر برده و از فیض بی پایان خویش مخلوق را مالامال نموده و خلفا نیک صفات را گذاشته
واصل بحق گشتند روزی حضرت قدس سره خلفا نیک صفات را پیش خود طلبیده و وصایا
نموده جا بجا برای هدایت خلق الله مامور فرمودند و صاحبزادگان را حکم حاضری آستانه دادند
و برای جلوس آستانه ارشاد فرمودند و وصیت میکنم جمیع مریدین و خلفای خویش را که این عزیزم
را در فرزندی گرفته ام و جانشین و خلیفه مطلق ساخته ام پس هرکه از من توسل داشته باشد پری

لازم ست کہ بجای من اوشان را تصور نماید و ہر کسی را کہ راہ حق طلب کردن باشد بایشان رجوع آرد حق تعالی ہر یکی را بمرام خواہد رسانید انتہی پس بعد از وفات حضرت قطب المدار حضرات خواجگان از مریدان و خلفای خویش بعضی از ارجمندان در ممالک ہندوستان بہ قریات و قصبات و شہرات مامور کردند تا خلق را از اوشان نفعی برسد حیات و ممات ایشان بخیر گذرد و پس این انتظام را بدین طریق نظم دادہ علاوہ اوشان چندکسان را منصبی مفتخر نمودہ حکم دورہ دادند کہ متواتر نگران حال شان باشند چنانچہ زمانہ بدین منوال بسر شد و نتیجہ سعی ایشان ترقی پذیرفت آخر نوبت باین رسید کہ باکثر مقام و بیشتر دہات از صحبت ساکنان دہہ و عدم حصول علم و بلا صحبت نفیس ایشان ہم مشابہ ساکنان دہہ گشتند جز لقب فقرا باقی نماند و انچہ کہ معافی آراضی و وثائق کہ از جانب حکام والاشان و امرای عالی ودمان بنام حضرت قدس سرہ یا بنام خلفا یا مریدان وی قدس سرہ بود بہ تفویض ایشان ماند چنانچہ دوام بلا عذر حاضر آستانہ اقدس شدہ شریک عرس شریف میشدند و نذور و فتوح پیشکش ایشان میکردند حالا ہم ازان اثری و نامی باقی ست اینہمہ انقلابات از نیرنگی زمانہ است چون از انقلاب زمانہ حالت ایشان دگرگون گردید پس اکثری بیطریق گشتہ ہدف ملام گشتند و قتیکہ از اوشان استفسار نمودہ شود کہ کدام ہستید میگویند کہ ما مداریہ ایم حالانکہ جز نام چیزی نیست و بعضی گدا بوزنہ بازی و خرس بازی را معاش خود قرار دادہ نام خود مداریہ نہادہ اند از اوشان چہ سروکار اکثر عوام این ناپاکان بیباک را دیدہ بر خاندان عالیہ حرف میزنند و در ورطۂ ضلالت می افتند معاذ اللہ من ذلک خاندان عالیہ مثل دریا پاک و صاف ست از نامردگی اوشان چہ قباحت چنانچہ از کف دریا تیرہ نشود و خس و خاشاک آبرو لیش نبرد و چونکہ درین مقام ذکر بعضی از بزرگان گروہ خادمان کردن مقصود فقیر ست پس ذکر اوشان کردہ می آید

ذکر حضرت شیخ المشایخ

پیشوای عارفان سید شاہ پیارے میان مداری قدس سرہ سلسلہ ارادت و

خلافت ایشان بہ نہ واسطہ از حضرت خواجہ سید ابو محمد ارغون می پیوند د بزرگی و وارستگی ایشان
زیادہ از انست کہ بتحریر در آید چنانچہ از بزرگان این طریقہ علی التواتر منقول ست کہ ایشان
بصغر سنی حسب معمول بمدرسہ میرفت روزی درویشی مجذوب بدر حجرۂ اقدس حضرت خواجہ ارغون
قدس سرہ نشستہ بود از انجا برخاستہ وی را بقوت تمام در بر بگرفت وبگذاشت از ہیبتش پرسشیدہ
بمکان آمد وبشدت تپ بروی طاری شد کہ بیہوش گردید وقتیکہ افاقہ رو نمود باز بمدرسہ متوجہ شد
کہ ہمون مجذوب ایشان را باز بگرفت وگذاشت باز تپ بروی مستولی شد وسہ یوم بر بستر بیخودی
نا طلیدہ ماند وقتیکہ بہوش آمد این ماجرا پیش پدر والا گوہر بمعرض بیان آورد وی قدس سرہ گفت
الحمد للہ ارشاد شیخم بظہور آمد کہ وقت ولادت تو فرمودہ بودند کہ این سعید ازلی را بلا توسط غیرے
فیض از روح پاک حضرت قطب المدار معرفت مجذوبی حاصل خواہد شد واختصاصی خواہد یافت و
فیض وتصرفات بسیار بوقوع خواہد آمد چنانچہ آن ہمین مجذوب ست پس از صاحبزادہ فرمودہ
برین راز مخفی کسی را مطلع نکنی چنانچہ حسب الامر کسی افشاء راز نکرد وچندی در طلب علم ظاہری
کوشید مگر از ہمان ایام انداز شیخانہ واطوار بزرگانہ در بہاوش پیدا وآشکارا شد وبحضرت قطب المدار
رسوخی پیدا گشت وبمجلس مقدس افتخاری واعزازی یافت امام الوقت گردید بمعیت ظاہری از
پدر عالی وقار خویش میداشت۔ ایشان حصۂ عمر خویش در اتباع نبوی صلعم بسر فرمودہ وسلسلہ
رشد وارشاد نافذ داشتہ عالمی را مستفیض فرمودند چون زمانہ وصال محبوب حقیقی فرا رسید مولانا
عبد الجلیل مداری را جانشین خویش ساختہ ومریدان باوقار را وصایا فرمودہ ارشاد کرد کہ انشاء اللہ
تعالی فردا رحلت ازین جہان خواہم کرد پس تدبیر تجہیز وتکفین بکنید چنانچہ بامدادان از ہر یکی مرخص
شدہ گفت کہ تہیۂ نماز جمعہ بکنید من نیز شریک نماز میشوم جماعت تیار ست ورداے مبارک برخ کشید
وجان بحق تسلیم شد انا للہ وانا الیہ راجعون قبر شریف پایین مزار حضرت خواجہ ارغون قدس سرہ است

قطعۂ تاریخ وفات حضرت شیخ المشایخ پیشوای عارفان سید شاه پیارے میان قدس سره از نتائج طبع اشرف مولانا عبد الجلیل صاحب جانشین مرحوم و مغفور

جناب شاه پیارے که بود فخر زمان　　رضای حق چو بخلد برین نوشته برات
بروز جمعه بوقت نماز شانزدهم　　که بود از مه شعبان واجب البرکات
بذکر اشهد ان لا الٰه الا اللہ　　سفر نمود ازین خاکدان پر آفات
دریغ بهر حصولش فدا سر خود کرد　　خرد چو کرد سوالش برای سال وفات
نوشته خامۂ موجود در غم والد　　بیادگار باوراق دهر این ابیات

ذکر حضرت مقتدای عرفاء الجلیل مولوی سید شاه عبد الجلیل محدث ارغونی قدس سره

ایشان در مدرسه رام پور تحصیل علم نموده و سالها سال در انجا قیام فرموده و درس علم حدیث گفته پس ازان بکهنپور مراجعت کرده و بخدمت اشرف اقدس حضرت پیشوای عارفان سید شاه پیارے میان مداری شرف نیاز حاصل نموده و بلا زمتش زمانها مانده اجازت بیعت و خلافت از عنایت والاش نصیب ایشان شده ادیب بود بلی مثل فصحا بر فصاحتش آفرین خوانند و بلغا بر بلاغتش تحسین کنند بصغر سنی توجه به خوشنویسی میداشت برادر خاله زادش در دست کاری و صناعی عدیلی نداشت بر تحریرش خنده میزد که بر طبع نازکش این حرکت ناگوار آمد شبی بخواب استراحت بود که بمجلس مقدس حضرت سید بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار خود را حاضر یافت حضرت قدس سره از کمال عاطفت مربیانه پیش خود طلبیده ارشاد کرد که ای عزیز چه میخواهی و چرا مکدر شده گفت خوشنویسی میخواهم و میجویم حضرت اقدس دستش گرفته حرفی نویسانید و گفت شاد باش خوشنویس شدی و بمرام خویش فایز گردیدی ازان تاریخ در خوش خطی لاجواب و لا ثانی شد

از تحریرش عیان ست کہ بر یاقوت رقم خان وغیرہ خط نسخ کشیدہ و تصنیفات ہم وارد و خلفاء و
مریدانش بمناصب جلیلہ فایز گردیدہ چنانچہ مولوی نجم الدین وغیرہ ہرکہ از ایشان توسل جستہ
بخدا رسیدہ و یکی از واصلان حق گردیدہ از ایشان حکایات مشہور ست تاریخ وفاتش بست و یک
ربیع الثانی ۱۲۴۲ھ صاحبزادہ داشت مسمی بمولوی عبد الباسط مداری صاحب خارق بود۔
مزارش در مکن پور متصل خانقاہ وفات ایشان بتاریخ ہفدہم ذیقعدہ ۱۲۵۵ھ

ذکر حضرت عزیز دلہای اندوہگین مولوی سید محمد نجم الدین ارغونی قدس سرہٗ

حکیمی حاذق بود در ریاست بھوپال بصیغۂ طبابت مامور در اوایل حال بزمانۂ طالب علمی چند رسائل
ہم تصنیف نمود چون در ذکاوت بی نظیر بود پس اعادۂ آن جز طول تقریر نیست انتخاب رسالۂ کہ
در حواشی تذکرۃ المتقین حصۂ اول طبع گشتہ در ہمون ایام از اصرار بعضی احباب قلمبر داشتہ نوشتہ
وا حینی کہ بعد فراغ از درس بمکن پور آمد حضرات آنجا نسبت حصول شرف سعادت ملازمت مولوی
عبد الجلیل مداری قدس سرہ تحریکہا کردند گفت مرا معذور دارید زیراچہ شنیدہ میشود کہ ایشان
صحبت عوام پسند نمیکنند و متوجہ ہم نمی شوند شاید از ملاقاتم مکدر شوند پس در انجا رفتن تحصیل
لاحاصل ست لاچار باصرار بلیغ احباب طوعاً و کرہاً بخدمتش حاضر گردید وی قدس سرہ لب تبسم ریز
گفت علیکہ آن عزیز تاریخ بسیار و کد بیشمار تحصیل نمودہ از وی معرفت نفس خویش ہم پیدا نیاوردہ
تا معرفت حق حاصل گردیدی و بجناب رب العزت رسوخی دریافتی ہرچند بہ حل آن کوشیدہ آخر
ازین سوال سکوت ورزید و عرق عرق شد فرمود مشقت چندین مدت برباد دادی و بسوالی ہمہ
فراموش نمودی ازان علم نفعی نہ برداشتی و معرفت خدا و رسول پیدا نکردی و شمہ بکنہ حقیقتش نرسیدی و
از جای باز گشت ہم مطلع نشدی و زنجیر عشق حضرت قطب المدار در گلوی نیاویختی ہیچ نکردی ازین کلام
رعشہ بر اندامش افتاد و اشک از دیدہ اش جاری گشت و اضطراری غالب آمد کہ مولانا از جای

برخاستہ و در حجرہ بندش گردانیدند مولوی نجم الدین مضطرب الحال و ہیجان گردیدند احبابش
برداشتہ بر خانہ اش بردند و خواستند کہ بآب و طعام متوجہ سازند تا دران ہیجان جائی آید مگر
ع کشتگانِ خنجر تسلیم را + ہر زمان از غیب جانِ دیگر ست + خنجر عشق در پہلوئش کاری
شد دران زمان جز ترقی سوز درد علاجی نبود پس افتان و خیزان باز بدر حجرہ اش برسید
کہ مولانا اندرون حجرہ نشستہ بودند تا وقتیکہ علم خود را بر طاق نسیاً منسیا نگذاری ازین
وادی پر خطر کہ ترا در پیش ست گذشتن محال پس ازین ارشاد حجابات دوری و
مہجوری از توجہ مولانا از میان برخاست و نشہ بادۂ عشق دوبالا گشت چنانچہ بخدمت
عالی مدتی حاضر ماند و بحلقہ ارادت و خلافت آن حضرت درآمد و یکی از مقبولان و الاشد
اکثر تصرفات از ایشان بوقوع آمد چنانکہ از حفیظ اللہ ڈاک منشی منقول ست کہ شبی
بمسجد سیئواس ریاست بھوپال رفتہ بودم در انجا عجیب واقعہ تعجب خیز معائنہ کردم کہ
مولانا شاہ نجم الدین مداری را کسی قتل کردہ است کہ سر از گردن و دستش از ہم جدا افتادہ اند
چون قریب شدم لا الٰہ الا اللہ محمد رسول اللہ گفتہ برخاستند چونکہ شب ماہ بود لہذا
ہیچ گونہ بچشم خیرگی ہم نشد متحیر ایستادہ ماندم از من گفت کہ ای منشی آب بیار تا وضو ساختہ
نماز بگذارم کہ وقت میگذرد چنانچہ وضو کردہ در نماز مشغول شدم بامدادان از بعض
احباب تذکرہ بمیان آوردم معلوم شد کہ آن حضرت صاحب خدمت ہستند از حکیم
شمس الدین کہ خلف و مرید اوست و از صلاح و تقویٰ آراستہ منقول ست کہ وقتی حضرت
ایشان فرمودند ای عزیز نواب صدیق حسن والی ریاست بھوپال منشار تبدیلی فقیر متصل
محال آن برخوردار میدارد بدین نظر کہ گاہ گاہی از شما ملاقات بہم رسد و دوری مہاجرت
دفع گردد مگر این نخواہد شد زیرا چہ خدمت این قصبہ بنام فقیر ست فی الحقیقت

مولوی قدس سره صاحب خدمت آنجا بود اکثر چنین روایات معتبره بگوش فقیر رسیده واز ان روز که در تنیوانش طرح اقامت انداخته گاهی بجای دیگر نه رفته یک هفته قبل از وصال بمقام اودے پوره رسیده واز نعمای غیر مترقبه حکیم شمس الدین خلف الصدق خود را مالامال فرموده رخت اقامت ازجهان بربست مدفن شریفش در قصبهٔ اودے پوره ریاست بهوپال ست قطعه تاریخ وفاتش از نتائج طبع حافظ عبد الرحمن مرادآبادی ست

روز پنجم جمادی الثانی	سید پاک قدوهٔ علما
در سن یک هزار و سه صد و سه	فخر حکما و زبدهٔ عرفا
رفت هر گه حکیم نجم الدین	از سرای فنا بدار بقا
بر در جنت ارم چو رسید	روح پاکش بالفت و صدق صفا
گفت رضوان کشیده پای الم	مرحبا مرحبا بخلد درآ

ذکر دستگیر بیکسان قطب دوران حضرت مرشدی مولائی مقرب ذو المنن سید شاه آل حسن عرف شاه اچھے میان قصوری الارغونی خلف سید شاه محمد کامل قصوری و خلیفهٔ اعظم مولانا شاه نجم الدین الارغونی رحمة الله علیه قصوری نسباً وارغونی طریقةً و کلپوری وطناً

ولادتش در سنه یکهزار و دو صد و چهل و هشت هجری گردید و وقتیکه بسن شعور رسید توجه بعلم ظاهر فرمود آخر اطوار پسندیده اش مقبول نظر پدر بزرگوار آمد چون عهد حیاتش بمات قرین شد بجایش متمکن گردید زمانها اوقات عزیز را بسیر و سیاحت بسر فرموده از بیشتر بزرگان دین ملاقی گردید پس وقتی از اوقات با دریاست بهوپال رونق افروز شد و بخدمت

۵ جدید حضرت قبله و را اجازت ... و ... سیده محمد ... بخاری ... ازسید محمد ... او شاه ... شاه ... طبقا ... ازسید شاه ... الدین ... شاه ... محمد اسحق و ... ازسید شاه ... الدین ... سید شاه اولیا و ... ازسید شاه مصطفی مدار او ... از حضرت خواجه سید ابراهیم ... او شاه ... از حضرت سید ابو الحسن خواجه قصور ...

شیخ العصر قطب الملت والدین حضرت مولوی سید محمد نجم الدین الارغونی المداری که یکی از
قطبهای زمانه بود مشرف اندوز گشت چونکه بعض کتب در اوایل از ان جناب خوانده بود پس
بخیال تلمذ و سعادتمندی وارجمندیش بگوشهٔ خاطر اقدس جای داشت عاطفت مربیانه
بایشان مبذول فرمود و از بیعت و اجازت ممتاز فرموده خلیفهٔ خویش ساخت و بحلقهٔ خاصانش
در آورد و یکی از مخلصان والاگشت ایشان صائم الدهر قایم اللیل پیرو سنت رسول اکرم
صلی الله علیه وسلم و متبع اتباع سلف صالحین خصوصاً بر طریقه حضرت سید بدیع الدین
قطب الاقطاب قطب المدار قدس سره عمر عزیز را به پابندی اوقات بسر فرمود و ریاضت
و مشقت شاقه بر خود اختیار نمود و از کسب حلال هر روز بعد افطار روزه نقل چهار یا پنج توله
آرد پخت و پز نموده قوت خود می ساخت و گاه گاهی آنهم ناغه می نمود و در جامهٔ خود پیوند
مختلف دوخته داشت از کثرت فاقه کشی چادر بر شکم بسته میداشت و بر کسی اظهار نمیکرد
یاد دارم که وقتی از ترک غذا ضعف و بیطاقتی چنان در گرفت که بر چهره اش چنان ظاهر می گشت
که عنقریب هلاک خواهد شد لیکن یوم این حالت بر او چنان طاری ماند الا آمد و رفت موقوف
نه فرمود پس رفته رفته خود بخود در جسدش قوتی و بر روی مبارکش رونقی پدید آید و چنان
قوت حاصل گشت که ظاهرا توانایان را باشد فی الحقیقة حسن مخلوق دیگر است و حسن ریاضت
دیگر و قوت ریاضت دیگر ست وقتی عزم جانب شمال فرموده و بر مکان شیخ ارادت الله
بموضع موتی پور گجرانه پرگنه نان پاره ضلع بهرایچ که مرید ایشان ست رفته قیام ورزیده
از شیخ مذکور ارشاد کرد میخواهم که جز تو کسی از اولادت یا غیری دعوتم نکند و پیشم طعامی
نیارد گفت انشاء الله همین خواهد شد شیخ چونکه کثیر الاولاد ست در سلکش چهل کس یا زاید
از چهل اند عمرش از صد سال تجاوز کرده کمال محظوظ و حقایق و معارف آگاه در آن زمان

بخانهٔ شیخ مذکور گاو میشی بود که بوقت صبح یک پاو شیری می داد همون قدر وی را کفایت میکرد
از رسیدن ایشان به خاطر خویش منفعل گردید که پیر بابر پارهٔ نان خشک قناعت دارد
و نفس بد کیشم از شیر سیر شود اقتضای غیرت نیست که چنان پسندیده آید پس به پسر خویش
متوجه شد و گفت که بر دوشیر از گاو میش بوقت شام دوشیده آر وی گفت که از عرصهٔ
دو سه سال بجز یکوقت شیر نمیدهد چگونه بدست خواهد آمد گفت بیمن قدوم میمنت لزوم حضرتم
شیر خواهد داد چنانچه یک پاو شیر بداد و تا قیام ایشان همین وطیره داشت شیخ پیشکش نمود بیا
محظوظ شده منظور داشت و پیاله بدست گرفته شکرانه حق جل علا بجا آورده و افطار کرد و گفت
لبن افضلترین طعام ست و از ان تاریخ آن پارهٔ نان را هم ترک داده فرمود چرا بر چنین
عطیهٔ نفیس و لطیف قناعت نکنم و لغذای ثقیل دیرهضم حریص شوم سه ماه متواتر در انجا
قیام ورزید روزی از شیخ ارادت الله گفت که گاو نر شما قوی تر اند یا آن عزیزه و غذای شان
چیست گفت از من بقوت قوی و جفا کشی مشاق تر و غذای او شان کاه و برگ درختان
وغیره گفت شما پلاؤ و قورما سے خورید و روز و شب بآسایش گذارید و بقوت حیوانی از
ایشان کم هستید اگر انسان هم تجربه ورزد و از مردمان بگریزد و بر برگ درختان قناعت
کند چه خوش باشد که از بار منت خلق برهد این بگفت و مرخص شده راه صحرا پیش گرفت
و بکوه و هامون تفرج بر داشته و عجایبات هستی معائنه فرموده و پس ازان تا حیات بجای
قراری نگرفته و مکانی نه پسندیده و هر که از قیام گاهش پرسیدی ارشاد کردی که درین عالم
قیام نیست بی ثباتی و ناپایداری وی هر که داناست بروی آشکار است بر بی ثبات چه ثبات
گیرد و بر ناپایدار چه پایداری پذیرد چنانکه مثل حضرت عیسی علیه السلام حضرت قطب المدار
باوصف طول عمر شریف حویلی نساخته و مکانی اختیار نه فرموده ایشان گاهی اوقات مبارک را

معطل نگذاشتہ کیفیتش چنان بود کہ بعد نصف شب طہارت نمودہ بر مصلہ می نشستند و بیاد حق تا نماز فجر مصروف می ماندند و بعد انفراغ نماز و اوراد و چندی تلاوت قرآن مجید مینمودند بعدہ تا ہمون وقت بہمون مضمون آیات شریف مستغرق میبودند و بر بستر دراز شدہ آرام نمی فرمودند نشستہ چشم بستہ رفع غنودگی میکردند و در اواخر ایام نوم ہم منقطع گردیدہ بود و آنحالت ہم نماندہ و غفلت نورزیدہ و ہر کہ بخدمتش رسیدی از حقایق معارف خبر دادی و با مذاق گردانیدی مزار شریف بہادر پور متصل موضع سوتا مزرعہ موضع بھولی پرگنہ بسوان ضلع سیتا پور از بسوان دہ کروہ جانب مشرق گوشہ شمال و بتاریخ ۱۹ شعبان المعظم روز دوشنبہ ۱۳۱۹ھ وفات یافت

ذکر جامع علوم صوری و معنوی سعید زمن مولانا مولوی سید محمد حسن ابن سید شاہ آخون فضوری المداری و خلیفہ اعظم حضرت مولائی و مرشدی سید شاہ اچھے میان قدس سرہ

ایشان چند کتب ابتدائی از والد مرحوم خواندہ بعد وفاتش بعالم طالب علمی بمدرسۂ اسلامیہ میان صاحب واقع سلون ضلع رائے بریلی رسیدہ رجوع بمولوی نور احمد ساکن قصبۂ پسرور موضع سیالکوٹ احاطۂ ملک پنجاب تلمیذ مولوی احمد حسن مرحوم صوفی کانپوری و ایشان تلمیذ مولوی لطف اللہ الخ مدرس مدرسۂ سلون آوردہ چندی بخدمتش تحصیل علم نمودہ از اتفاقات طالب علمی بہ شاہجہان پور رسیدہ بہ محمد علی میان و مولوی محمد رئیسان شاہجہان پور و مولوی سیف الرحمن پیشاوری سلسلہ تعلیم آغاز نہاد سالہا از ایشان تحصیل علم نمودہ بحالت طالب علمی در شاہجہان آباد عرف دہلی رفتہ از مولوی عبد الجمیل پیشاوری مدرس اعلی مدرسۂ فتحپوری واقع دہلی درس آغاز کرد

بعد انقضای چند ایام بمدرسۀ امینیه توجه ساخته از مولوی انور شاه کشمیری و مولوی
ضیاء الحق دیوبندی بقیه کتب دینیات تحصیل نموده فراغ یافت و سند ها حاصل
نمود یاد دارم که شبی بعالم طالب علمی عزیز مذکور یکجا بودیم و باهم گفتگوی میکردیم که ذکر
صوفیه کرام ببیان آمد و شعری از حقائق معارف می خواندم گفت ذکر صوفیان کردن
و بر سخنهای موهوم شان عقیدت داشتن خلاف دانائیست اقوال و ادلۀ ایشان اعتماد
را نشاید و مضمونی بذهنم ندر آید. چونکه عزیز سلمه معقولی بود و پس علم متکلمین و صحبت این
فرقه هوش و حواس را در گرفته بود از گفتگویم بجز طول تقریر اثری نه شد از انجا برخاستم
و بصحن خانه در آمدم و میگفتم که ای حق جل و علا سعیم برای تحصیل علم این عزیز بمحض
بهدایتش و رهنمونی خلق ست نه به ضلالت و گمراهی که اشکاب از دیده چکیدن گرفت
بامدادان بخدمت شیخ الطریقت برهان الحقیقت خویش حاضر گشتم و چندی نشسته
ماندم مخاطب شده فرمود که ملالت چیست و باعث افسردگی چه حالت مولوی سلمه
عرض کردم فرمود که او را بیار نزدش رسیدم مگر بخاطر خویش می گفتم که چنان نه شود که
بیباکانه از حضرت اقدس متکلم گردد و تقریری پیش آرد و باعث کلفت خاطر مبارکش
باشد زیرا چه حفظ مراتب و آداب ایشان این چه داند ناچار حسب الارشاد مولوی را
بخدمتش رسانیدم چون پیش وی قدس سره نشست بر چارپائی که قریب افتاده بود
دستی برد از دی کرهای خورد خورد که بصورت گوناگون بودند در افتادند فرمود که ایشان
را زود محاصره کن تا از اختیار تو بیرون نشوند و از ماهیت کلی و کیفیت و کمیت کماهی
هر یک مطلع کن و بگو که از چند عرصه ایشان درینجا می باشند و چه می خورند و چه مینوشند
و رطوبت در ایشان از کجا است و بر جثه هر یک نظری فگن و به بین که دل و دماغ و

اعضای جسمیه چگونه واقع شده اند و مکان ایشان کجاست و ازان زمان که ایشان سکونت
گرفته اند بچه طور بسر می نمایند - ازین سوال جوابی نیامد و متحیر ماند فرمود ای عزیز در وصف
مخلوقش چنان گشتی و با دراک معرفت خالق چه بدست آری ارجمند ابو العجبی های که
معائنه کردی بو العجبی نیست اگر وی تعالی خواهد همچنین عالم که ظاهرست هزاران هزار
بخوبی و خوشی اسلوبی بدمی پیدا کند و باز فنا سازد طایر خرد با وج قدرتش
و صنعتش پری نزند و فکر رسا با دراک کنه حقیقتش ترقی نه کند در اینجا نیابد

مولوی معنوی فرماید

پس خزانه صنع حق باشد عدم — که بر آرد زو عطاها دمبدم
مبدع آمد حق و مبدع آن بود — که بر آرد فرع بی اصل و سند
نیست را بنمود هست آن محتشم — هست را بنمود بر شکل عدم
بحر را پوشید و کف کرد آشکار — باد را پوشید و بنمودت غبار
چون مناره خاک پیچان در هوا — خاک از خود چون بر آید بر علا
خاک را بینی به بالای علیل — باد را نه جز به تعریف و دلیل
کف همی بینی روانه هر طرف — کف بے دریا ندارد منصرف
کف بحس بینی و دریا از دلیل — فکر پنهان آشکارا قال و قیل
نفی را اثبات می پنداشتم — دیدهٔ معدوم بینی داشتم
دیدهٔ کاندر نعاسی شد پدید — کی تواند جز خیال و نیست دید
لاجرم سرگشته گشتم از ضلال — چون حقیقت شد نهان پیدا خیال

این عدم را چون نشاند اندر نظر	چون نهان کرد آن حقیقت از بصر
آفرین ای اوستاد سحر باف	که نمودی معرضان را درو صاف
ساحران مهتاب بنمایند زود	پیش بازرگان وز رگیرند سود

پس ازین ارشاد حالتی وکیفیتی بروی طاری گشت ومتمنی بعیت شد وگفت که هرچه از علم کلام وغیره که خوانده ام محض هیچ وحجاب ست د فی الواقع علم حق علمی دیگر است آخر بحلقۂ بعیت درآمده منظور نظر والاگشت وفیض وبرکتش در وی چنان اثر کرد که باید وشاید ضرورت توصیفش نیست اللهم زد فزد غرضکه ازان زمان حسب الحکم آن جناب بدہلی رفته بدرس کتب دینیات کوشید چنانچه بتکمیل رسید وسند ہذا حاصل کرده بلکنہو مراجعت کرد ازان تاریخ بترک تعلق کوشید وبخمول گمنامی سعی بلیغ بکار برده از توجه شیخ باندک زمانه سلوکش ترقی پذیرفته صحبتش یک ساعت بهتر از طاعت صد ساله است کرا نصیب شود واین نعمت بکه میسر آید الا ماشاء الله لطف ملاقاتش از ملاقاتش بدست آید بتحریر نگنجد درین جا ذکرش محض بخیال آنکه ایشان خلیفۂ اعظم ومحبوب ومرغوب شیخ ماست واین همه فیضان آن جناب بصورت آب روان روان ست هرکه خواهد سیراب شود مگر طالب صادق باید وظرفی قابل شاید هرکرا نصیب ازلی باشد ورنه سودی نه بخشد بارك الله لنا وطال عمره وفیوضه بکمال قدرته یارباه یارباه یارباه آمین ثم آمین.

قال الترمذی حدثنا محمد بن علی بن الحسن قال سمعت عبدان یقول قال عبداللہ بن المبارک الاسناد عندی من الدین لولا الاسناد لقال من شاء ما شاء فاذا قیل من حدثک بقی کتاب العلل۔ الحمد للہ الذی ہدانا الی الطریق الوسطی وحدانا الی الرفیق الاعلی وما کنا لنہتدی لولا ان ہدانا اللہ والذی اوانا ما ادے توفیق وکرامۃ وکفانا ان کل خذلان وملامۃ تعالی ربنا رب الکبریاء والعزۃ والعظمۃ والجاہ والمدلولا ما اہتدینا ولا تصدقنا ولا صلینا والذی حصن الدین بالحصن الحصین واسندہ الی الاسناد فذب عن حریمہ کل من جاء بالالحاد فہو المحمود علی کل الالسن والافواہ والذی خصصنا بالحظوظ الوافرۃ فالقی علینا مودۃ علوم الاخرۃ ریحہا طیب وطعمہا طیب فہو المشکور نطقا بالشفاہ ذخرا علی الجباہ والصلوۃ والسلام علی خیر خلقہ محمد سید الانبیاء المبعوث الی الاسود والاحمر بالملۃ الحنیفیۃ السہلۃ السمحۃ البیضاء الذی روی بالروایۃ وادری بالدرایۃ وترک الشرع مشرعا علی کرور الدہور ومرور العصور فتسلسلت عنہ انہار الشریعۃ الغراء فجار مجری الصبح والجو داخر وحل محل الغیث والقفر مجبل فجاد زمان الدین واللیل مقمر واضحی فصار الشرع والرمل سیقل والذی صدع بما امر ورفع الحق کما قدر حتی شکر وعفر وترکنا علی مثل البیضاء لیلہا ونہارہا سواء الذی خص اللہ تعالی امتہ بالاسناد المتصل فانقطع کید المحرف المبطل فلولا الاسناد فی الدین لقال من شاء ما شاء ورضوان اللہ تعالی علی اصحابہ الذین ادوا ودیعۃ وقود الشریعۃ فاتصل اسناد الدین الی یوم الدین ورحمۃ علی الائمۃ التابعین لاسیما الفائمین حرامہ وعلی من اقتفی باسوتہم واقتدی بقدوتہم وتمسک بالحق المبین وبعد فان

اسم صاحب الشہادۃ و والدہ و بلدہ و سکونت	تاریخ دخول فی المدرسۃ و نمبر رجسٹر	اسماء الکتب المقروۃ فی ہذہ المدرسۃ	تاریخ حصول السند	کیفیت
مولوی سید محمد حسن صاحب ولد سید حسین بخش صاحب عرف آخون صاحب متوطن قصبہ مکنپور ضلع کانپور	یکم ربیع الاول سنہ ۱۳۱۷ رجسٹر نمبر ۱۱۱	مشکوٰۃ شریف ابن ماجہ ترمذی شریف نسائی شریف ابوداؤد مسلم شریف بخاری شریف ہدایہ اخیرین و اولین تفسیر جلالین و تفسیر بیضاوی و مسند امام حنبل موطا امام مالک توضیح و تلویح و مسلم الثبوت و صدرا۔	تاریخ ۷ ماہ ذیقعدہ سنہ ۱۳۱۹ھ	و فنون دیگر کی کتابیں شاہجہانپور و سلون وغیرہ وغیرہ مدارس میں پڑھیں۔ المرقوم ۲۶ صفر المظفر سنہ ۱۳۲۰ ہجری

الوصیۃ من جانب مدرسی المدرسہ

والوصیۃ لہ ان یتاسی بما سلف علیہ السلف الصالحون فیدرج علیہ العلماء الفالحون فیجتنب البدعۃ الردیۃ ویعتمد السنۃ السنیۃ علماً و مفرعاً و یتخذ الشریعۃ المطہرۃ مستقی و مشرعاً و یعض بالنواجذ علی ماخذ الدین المتین و ینزل بزی العلماء العاملین قال اللہ تعالی انما یخشی اللہ من عبادہ العلماء فالعلم شجرۃ ثمرتہ الخشیۃ والاتقاء ولیصرف اوقاتہ فی تاہب زاد السبیل و یدیم النظر فیما فرغ فے الکتب الدینیۃ فانہا الدلیل و یبذل مہجتہ فی النصح لکل مسلم قدم علیہ و یستعین اللہ فی کل ماسنح و برح فاللہ تعالی بین یدیہ و ملاک الامر فی ذلک الزہد عن الدنیا و شہواتہا والتنسک حسب ماتیسر لہ عن ادویتہا و ہواہا و ان یذکرنا فی دعواتہ الصالحہ بحسن الخاتمۃ عند اتیان الیقین و آخر دعوانا ان الحمد للہ رب العالمین۔

شہادۃ مدرسی المدرسہ		شہادۃ ارکان المدرسہ	
بندہ انور شاہ کشمیری	بندہ ضیاء الحق عفاء اللہ عنہ	محمد اسحق عفی عنہ	الف خان
بندہ محمد قاسم عفی عنہ	انظار حسین عفی عنہ	شہادۃ مہتمم المدرسہ بندہ محمد امین عفی عنہ	محمد امین سیٹھ لاریب فیہ — کتبہ محمد قاسم لودھیانی
مطبوعہ الف ا.ی دہلی سنہ ۱۳۲۶ھ	محمد عبد الغفور کان اللہ		

وقتی بمقام بھوگنی پور ضلع کانپور مقیم بودم وتفریحاً بوقت شام بصحرا رفتم وصلوٰۃ مغرب ہم ہمون
جاگذاردم بعدہٗ بر فرودگاہ واپس سے آمدم سر راہ مسجدی بود درانمیان درویشے درود شریف
بکمال فصاحت وبلاغت می خواند کہ در دلم کششے پیدا گشت متوجہ بمسجد شدم چون قدم بدرِ مسجد
نہادم وسوسہ راہ یافت کہ چنان نشود کہ این کس یکے از دزدان باشد وچیزے از مسجد بدزدد
برین وسوسۂ نازیبا کہ از تیرگی قلبم بود مطلع شدہ بگریخت از مسجد ملّا بگفتم کہ این فقیر رابگیر تا غائب
نشود ملّا اندکو رو ویدہ دستش گرفتہ باز آورد وی نزدم آمدہ دست بستہ گفت کہ بِللہ خطایم عفو کنے
بیا شیخ عرض کردم بشرطیکہ آنجناب عفو تقصیرم کنند معاً ارشاد کرد عفو کردم بر علو ہمتی ودریا دلے
متحیر گشتم کہ بے تکلف چنین خطایم کہ قابل عفو نبود عفو فرمود چرا کہ بلاقصور از سیاہی قلب خویش گمانی
فاسد بچنین بزرگ روشن ضمیر بردم ومتہم بگناہے کردم پس عرق عرق شدم چونکہ بوقت ارشادش
بفراست دریافتہ بودم کہ وقتیکہ ایشانرا بخاطر خویش زبون گفتہ بودم ایشان ہم بخاطر خویش گفتہ
بودند کہ بے گناہ این کس مرا متہم ساختہ عجب ناکس است بدینوجہ از من عفو تقصیر میخواست
ورنہ موقع چہ بود کہ عفو تقصیر خواستی حینیکہ گفتم کہ معاف نمودم دستم گرفتہ بگوشۂ برد وگفتگوی بمیان
آورد واز فیض صحبتش حظے وافر دست داد پس جوشے پیدا شد وعقیدت باوی افزود کہ التجا بتجدید
بیعت نمودم حالانکہ از والد ماجد بیعتے داشتہ بودم گفتم کہ مرا بحلقہ غلامان خویش درآری فرمود
کہ از من نصیب نیست بخاندان خویش بجو کہ رجحان طبیعت ازین ارشاد مبدل گشت وبجستجوے
شیخ شدم ہر یکے را از بزرگان دیدم در نظرم شاہ اچھے میان جلوہ افروز شد قبل ازین
جز بزرگی معمولی نگاہے نبود بر خطرہ ام مطلع شدہ متبسم گردید وفرمود کہ دیگرے را باز بجو در تلاش
شیخ شدم بجز آنجناب کسی بنظر نیامد پس متبسم شدہ فرمود کہ دیگرے را بجو ہرچند جستجو ساختم مگر بجز آن
قبلۂ عالم دیگرے بوہم وخیال نیامد گفت برو وانزد وشان تجدید بیعت کن نصیب تو از اوشان است

چنانچه وقتیکه نام نامی شنیدم اشتیاقی و اضطراری پیدا گشت بامدادان ازانجا مرخص گشته بلکھنو
حاضر گشتم حضرت اقدس بخانه ام تشریف آوردند پس التجائے بیعت نمودم فرمودند برگفت
سری وسوداے اعتقادی نشاید او دیوانه است که بمن رجوع ساخته برو و کار خود کن که بقدمش
درافتادم ناچار بعد از اصرار بسیار بزمرهٔ غلامان خویش درآورد حالانکه مثلم چنین ست که
بدنام کنندهٔ نکونامی چند، این ناسزا بدنام کنندهٔ نام بزرگان گم کردهٔ خانمان جز نام شیخ چیزی ندارد۔
از نام چنین بزرگان و اظهار تعلق خویش شرم دامنگیر حال است حق جلّ و علا بتصدق بزرگے
آن جناب شوقی و عشقے و دردے بدهد و لباس محبت خویش بکشد

ذکر مولوی سید محمد مظهر الحق ارغونی المداری لکھنوی که ایشان هم یکی از خاندان

ارغونیه بودند شبی والدهٔ ماجدهٔ مولوی سید مظهر الحق ابن حکیم سید محمد شمس الدین ابن مولوی سید محمد نجم الدین ارغونی
المداری قبل از ولادتش بخواب استراحت بود دران حالت دید که لولوی آبدار بکمال تابداری از بالا
درآغوشش او فتاد و چشمانش را نوری تازه و فرحتی بی اندازه بخشید که در پیرهن نگنجید چنانچه
بامدادان از بستر خواب برخاسته بجد امجد محمد روح الصدر روی تعبیر این خواب خواست وے
قدس سرهٔ فرمود ارجمندا بشاد باش حق تعالی ترا پسرے خواهد داد و مراد از لولو همین است و از
کمال آبداری وے مراد ارجمندی و سعادتمندی است چنانچه در سنه یکهزار و دو صد و هشتاد
و چهار هجرة النبوی صلی الله علیه و آله و اصحابه وسلم تولد گشت حسن دل افروزش تازگی بخش دیدهٔ
نظارگیان را نوری و خواطر والدین را سروری بخشید غرض که بتربیتش کوشیدند و بعمر پنج سالگی حسب
معمول رسم مکتب که مشهور است بعمل آوردند و در تعلیم علم بمدرسهٔ فیض عام مجریهٔ خانقاه والاجاه واقع لکھنو
به مولوی که اسم گرامی مولوی محمد شکر الله بود تفویض کردند از اوائل تعلیم علم با طفال مشغله
نداشت عجب سعادتمندی بود چه سرایم و چه بنوک قلم آرم کتب پارسے از اوستاد

خود مے خواند کہ جذب جوش محبت جدّا مجید در کشید و نامۂ نامی بدین مضمون بکمپنو رصدور یافت کہ نور چشم را زود نزدم بفرستید چنانچہ بخدمت پاکش بمقام سیہوانس ریاست بھوپال کہ وطن قدس سرہٗ قطب آنجا بودند حاضر گشتند حضرت ممدوح در آغوش مرحمت در گرفتند غرضیکہ از او شان از ابتدا تا شرح جامے بخواند و از صحبت فیض موہبتش سعادت گوناگون اندوخت روزے حسب ایماے گرامی عزم کانپور ساخت و از ایشان مرخص شدہ در مدرسہ دار العلوم واقع مسجد رنگیان کانپور رسیدہ بخدمت مولوی احمد حسن نور اللہ مضجعہ و مرقدہٗ حاضر گشت و کتب درسیہ از علوم دینیات وغیرہ خواند و بعد فراغ علم روزی از فقیر راقم الحروف مشورہ نمودہ کہ اگر صلاح کار باشد بہمراہی جناب مولانا ممدوح کہ بمکۂ معظمہ میروند رویم و انچہ شما میگوید کہ در علم ادب بہرہ کماہی ندارید دران مقام مقدّس و مکرّم باندک زمانہ دریابیم و برای شما دعا کنیم و سند حدیث شریف ہم در انجا حاصل نمائیم پس ازین ارادہ اگرچہ خار مفارقتش خاطرم را داغدار و چشمانم را اشکبار رنج و محن ساخت مگر حوصلہای کہ در خاطرم از ابتدای طالب علمی مکنون بود در دل ولولہا انگیختہ از ممانعت باز داشت ناچار مشورہ حسب ایمای شفیق نازک خیال در دادم چنانچہ ایشان از والدین اجازت گرفتہ بہمراہی اوستاد مذکور الصدر عازم مکۂ معظمہ گشت و دران مقام مقدّس رسیدہ و از طواف کعبۂ مکرمہ شرف حاصل نمودہ بعد حصول نعمات زیارت در مکۂ معظمہ قیام گرفت و قرأت ابی داؤد در علم حدیث در انجا نمود و در علم ادب دستگاہے حاصل کرد کہ ناگاہ صرصر تند خزانے بگلشن نوجوانی وزید و چشم زمانہ این سرو خرامان را نتوانست دید یعنی طبع نازکش را علالت رنجیدہ ساخت و قوت جسمیہ بالکل جواب داد و طاقت نشست و برخاست ہم از دست برفت بدستیاری دیگرے بحوائج ضروری میرفت روزی مولوی محب الدین چشتی خلیفۂ اعظم جناب حاجی امداد اللہ چشتی مہاجر مکۂ معظمہ

برایشان بذریعه شخصے پیغامی فرستاد که حضرت شما ازمن منفر باشند که مظهر الحق را بکلپنو بفرستید پس شما را
آگاه کنیم که حاضر آستانۂ اقدس شوازین پیغام ایشان را خبری نشد باز بهمون طریق پیغامے فرستاد
جوابے نداد آخر گفته فرستاد که شما نمی شنوید که چه میگویم جواب داد چه ماجرائیست که نه بهنم در نمی آید
و بخاطرم نگراید آنرا که سرو کار از ماست وی از من نگوید و دیگر آنرا متنبه کند خوشا پیغامیست که تسلی
نه بخشند این کلمات بگوش حق نیوش حاجی صاحب رسید فرمود بگوئید که انشاء الله تعالی از او شان
آنحضرت قدس سرهٗ خواهند فرمود خاطر جمع دارند پس ایشان بوقت شب از زیارت حضرت
ممدوح الانام مشرف گشتند و اصراری بلیغ درباره حاضر بودن آستانه شنیدند عرض کردند چه کنم
که طاقت حس و حرکت ندارم وقت آخرست چگونه خواهم رفت تمنای و حسرتے دارم که بخدمت
والدین رسیده یک هفته از شرف زیارت شان مشرف شده زنده بمانم ارشاد شد غم مخور
همچنین خواهد شد و رخت اقامت ازینجا برداشته برو غم مخور همراهے توام ضرورت اعانت غیر
نیست تا بوطن تو خواهم رسانید با مدادش عزم هند کرد عجب اتفاق میسر شد که با وجود تنهای و عدم
استطاعت قوت کلفتی و نه نمود و از صعوبات سفر اثری نرسید بآرام تمام دست بدست سفر کرد
مولوی مرحوم میگفتند که وقتیکه از ضعف و بیطاقتی حالت غشی بر من مستولے می گشت حضرت
اقدس نزدم رسیده میفرمودند چرا اندوهگین و هراسان میشوی همراهی توام پس بخاطرم تسکین ملیشد یا
دراں حالت التجای بیعت کردم منظور داشت و مرا بحلقه بیعت درآورد چه شفقتیست که شکریه
ادا نمیشود وقتیکه از سفر دریا بخیر آمده به بندر بمبئی رسیدم از زاد راه من چیزی نماند از شخصے که
معز ختم نبود گفتم نزدم زاد راه نمانده است از شما قرض گرفتن میخواهم و بغیر قرض هیچ نخواهم گرفت
وی منظور داشته هفتاد مبلغ حواله من کرد غرض که از انجا عازم بهوپال شدم و بآرام تمام در بهوپال
رسیدم اجوره دا سکه حامل اشیایم بود در مسجدی نشانیده و اسبابم را در انجا نهاده رخصت کم گشت

درانمقام چونکه از کس معرفتے نبود که نزدم آمده احوالم پرسد نماز یان نماز خوانده راهی پیش گرفتند مگر یک کس
از انهمه باقی ماند و سویم نگریست و پیشم آمده احوالم دریافت نمود و گفت همراهی شما تا محال آوده پوره
ریاست بهوپال خواهم رفت آن کس ملازم ریاست بود و بلا اجازت رفتن ممکن نبود بخاطر خویش تصور کرد
که اگر رخصت دستیاب نخواهد گشت از ملازمت مستعفی خواهم شد و بخدمت ایشان تا اودی پوره خواهم آمد
چنانچه از من اجازت گرفته پیش افسر خود رفت و اجازت خواست رخصتش منظور شد پس رفیق
ملازمتم تا اودی پوره ماند غرض که از والدین لشرف نیاز مشرف گشت و سرگذشت سفر شفقت
و عاطفت حضرت قطب المدار به بیان آورد و گفت اجازت یک هفته گرفته ام انشاء الله تعالی
زنده خواهم ماند هر که برسم عیادت نزدش میرفت و لعد پرسش حسب دستور زمانه میگفت که
حق تعالی ترا صحت عطا فرماید بجوابش میگفت خدا را چنان مگوئید بل چنین بگو که زود از محبوب خویش
واصل شوی تا آرزوی دلی حاصل گردد و فراق دور شود دران قصبه مجذوبی بود عجیب واقعه گذشت
حینیکه ایشان بر در خانه رسیدند دی هم بیرون خانه نشسته بود که چشمانش دو چار شدند و لغور از
حسرت باهم نگریستند و خندیدند از تجربه هر دو ما نرا معلوم گشته بود که هر کس را که اجل فرا رسیدی آن مجذوب
بسویش نگریسته می خندید و وی بیمناک مے شد که خیر نباشد خنده اش اثری دارد پس ازان ساعت که
آن مجذوب از مولوی دو چار گشته بجای رفته سرنگون درافتاد ازان باز سر نبرداشت و از چشمانش
اشک روان گشت و سکوت ورزید و هر که طعامی پیش کش وے کردی نخوردی و گفتی که حالا چه خورم
لطف خوردن نیست غرض که لعد وفات مولوی تا نه روز زنده بماند و باز جان بجانان سپرد اِنَّا لِلّٰہِ
وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ و مولوی موصوف جز نام حضرت قطب المدار بر زبان حرفی نداشت و می گفت
که چه دانید که حضرت شاهد ار کیستند و مرتبه شان چیست حق جل و علا زود ترمرا نزد او شان
رساناد چنانچه مادۂ تاریخ وفات حافظ عبد الرحمن مرادآبادی در سلک نظم کشیده۔

مظہر الحق حسین از رحل	کان فرعا باصلہ وصل
لتسع عشرون کان سنۃ العمر	بالحساب من اسمہ حصل
ہاتف الغیب قال تعظیما	ادخلوا الخلد ادخلوا ابدا ۱۳۱۳

پس آن غریق رحمت محبوب و مطلوب خویش واصل گشت و مشتاقان دیدار را بدریائے حسرت انداخت اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ ۰

حیف در چشم زدن صحبتِ یار آخر شد	روی گل سیر ندیدیم بہار آخر شد

نقل ست از سید اسد علی تھانہ دار اُودے پورہ ساکن بھوپال بہ آنشب کہ وفات مولوی مظہر الحق گردید میگفت کہ من خفتہ بودم کہ یک بیک از آسمان مردان نورانی صورت فرشتہ سیرت دستار و شملہ کلان کلان برسر بستہ نزول مینمایند و دران میدان کہ مزار مولویست در انشب چند نوبت این ماجرا پیش آمد اگر نزول فرشتگان رحمت از آسمان شدہ باشد بچنین بزرگ سیرت چہ مستبعد

ذکر حکیم محمد سید مختار غوثی المداری کلپنوری

حکیمے بود حاذق و متاضعے بود لایق و فایق برادر مولوی نجم الدین خلف و خلیفہ پدر عالے وقار ملا قطب الدین مداریست تلمذہم از وے داشت و از مولانا مولوی عبد الجلیل نیز اجازتی داشت عمرش نود سالہ بود آنچہ وثایقش معین بود ترک نمودہ توکل ورزید و ہر چہ پیشش رسیدے بذل مسکینان نمودی روزی ازین فقیر فرمود کہ ہر کرا توکل نیست بوی چیزے نیست و مسلمان نیست باوضع پابند اوقات ہمہ عمر بخوبی و خوش اسلوبی بسر کردہ بسر داشت حکیم عبد الشکور و حکیم عبد العزیز و ابو الحسن صباحی ابو الحسن بغرض سیر راہ صحرا پیش گرفت و براسپیکہ سوار بود گرم ساخت اتفاقاً از مرکب در افتاد و از صدمہ افتادگی حالت نزع بروی طاری شد و در انحال از حکیم صاحب عرضداشتند

که احوال ابوالحسن ابتراست شاید ہمون دم۔ دم واپسین باشد اصلا بدو متوجہ نشد وبعد انفراغ نماز مغرب
ورود وظائف نزد بخت جگر خویش برسید واشک بدیدہ بگردانید کہ طایر روحش از کالبد خاکی بعالم
بالا پرواز کرد اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ۔ وقتیکہ زمانہ قرب حضوری ایشان بہ حضرت
جل عظمتہ فرا رسید ہر کہ برای عیادتش رفتی رنگ چہرہ خویش پرسیدی جواب حسب دلخواہ نشنیدی
افسردہ گشتی فقیر ہم حاضر گشت ہمون سوال کرد گفتم زرد است۔ مگر برنگ مریضان کہ پژمردہ باشد۔
بروز انتقال آنانکہ حاضر الوقت بودند چہ معاینہ کردند کہ لمعہ از انوار الٰہی پدید آمد و گرد رخش بگردید
و غائب شد شخصے از انمیان گفت دیدی چہ ہویدا گشت گفت الحمد للّٰہ ثم الحمد للّٰہ رنگ و نق چہرہ اش
زعفرانی و منور گشت باز آن کس گفت چلیست فرمود ؎

لائی حیات آئے قضا لیچلی چلے	اپنی خوشی نہ آئے نہ اپنی خوشی چلے

واز کمال ذوق و شوق کلمۂ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ گفتہ جان بجان آفرین بسپرد بست و نہ[۲۹]
جمادی الاولی بود ۱۲۰۷ھ کہ این واقعہ پیش آمد شجرۂ وی اینست۔ حکیم سید محمد مختار۔ پیر و پدرش ملا
قطب الدین و پیر و پدرش سید محمدی میان پیر و پدرش سید عبد الحق پیر و پدرش سید محمد مسکین پیر
و پدرش سید محمد جمعہ پیر و پدرش سید محمد حسین چلہ کش پیر و پدرش سید عبد الشکور پیر و پدرش سید عبد الغنی
پیر و پدرش سید داؤد پیر و پدرش سید محمود پیر و پدرش سید ابو محمد ارغون مکنپوری۔ مزارش مکنپور۔
ملا قطب الدین مداری یکے از خلفای شاہ پیاری میان بود یکی از کملاء عصر تاریخ وفاتش اینست (قطب الدین خلد نشین)
۱۲۵۰

مخزن خزائن علم و یقین نائب حضرت ختم المرسلین مولانا مولوی روح الامین

و مخدوم مکرم و معظم مولوی روح الاعظم وقاری والا گوہر بلند اختر حافظ روح الاکبر ابن سالک
مسالک صراط مستقیم سید شاہ عبد الکریم مصلے الارغونی المداری ستہ برادر حقیقی بودند این ہر سہ فرشتہ

خصاالان راحق تعالیٰ اسم باسمے آفریدہ چنانچہ مولوی روح الامین درا وایل بمدارس دہلی وغیرہ
طالب علمی نمودہ تکمیل علم حدیث وفقہ از مفتی ولی اللہ مرحوم انار اللہ مرقدہٗ بمدرسہ اش بمقام
فرخ آباد نمود بعد فراغ در ہمون مدرسہ مدتے درس میگفت در تبحر علمی ہمسرے نداشت شاگردان
جلیل القدر فارغ التحصیل از وے ماندند و بفن طبابت بی عدیل بود از کتب درسیہ ہر فن
بلاتکلف طلبہ را درس میداد۔ بروز چہار شنبہ بتاریخ دہم ربیع الاول سنہ یکہزار دو صد و ہفتاد
و یک ہجری سفر آخرت فرمود۔ مولوی روح الاعظم ہم بجوہر قابلیت عروجی یافتہ بکسب
و کمال سعی فرمودہ بہمراہی برادر معظم و مفخم خویش مولوی روح الامین طالب علمی نمودہ در ایام غدر
شہید گردید در انحال عجالتاً نعش وے دفن نمودہ شد بعد عرصہ پنج سال از صدمہ بارش تودہ قبرش
درہم افتاد نعش بحالت اصلی نہادہ بود رنگ و روغن ہیچ متغیر نشدہ اکثر از اہل قصبہ این واقعہ را
معائنہ کردہ اند تاریخ ولادت سنہ ۱۲۰۰ھ و صالش نہ جمادی الاولیٰ سنہ ۱۲۷۵ھ بروز دوشنبہ۔
حافظ روح الاکبر قرآن مجید را چنان بہ تجوید و لہجہ خوش الحانی مے خواند کہ مردم از رفتن باز میماندند
و کار ضروریہ خود را فراموش میکردند ایشان ہم خزانہ فیض و برکت فراہم ساختہ بتاریخ سیزدہ محرم الحرام
سفر آخرت پیش گرفت

سید شاہ کامل دربارے ارغونی المداری

یکے از عرفار زمانہ بودہ است فیضان وی رحمۃ اللہ علیہ ہنوز جاریست وجہ لقب دربارے
اینست کہ بتقرب مجلس مقدس حضرت قطب المدار اختصاصی مے داشت لہذا این لقب ملقب شد
مریدان آنجناب اکثر صاحب نسبت بودہ اند در عمر عزیز سیر و سیاحت بسیار پسندیدہ خلق اللہ را
رہنمونی نمودہ و سلسلہ رشد و ارشاد نافذ داشتہ بتاریخ ہفتم محرم برحمت حق پیوست مزارش در مکنپور

حافظ محمد سعید مراد خلف و شاہ صاحب موصوف

عالمی بود با عمل متقی و صایم الدہر قایم اللیل اتباع شریعت سرور عالم صلے اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم بدرجہ کمال ملحوظ میداشت و اوقات عزیز را بذکر و اذکار و تعلیم و تعلم مے گذرانید در ابتدای حال بمدرسہ باندا تحصیل علم نمود و کتب انتہائی از مولانا سلامت اللہ مرحوم ختم نمود و از نام نشان وسکونت خویش در انمدت کسی را اطلاعی نہ بخشید و بحالت نابینائی مشقت شاقہ بر خود اختیار نمود چونکہ از ابتدا سن - اعمی شدہ بود و بعالم نابینای تحصیل علم نمود و مصائب طالب علمی بر خود گوارا فرمود آفرین صد آفرین بر ہمتش یاد و ذکاوتش چہ سرایم و چہ بقلم آرم بوقت مکالمہ عبارت کتب از بر میخواند یاد دارم کہ طلبہ بخدمتش میرفتند و مے گفتند کہ حافظ صاحب فلان عبارت یا مسئلہ درین کتاب کدام جانوشتہ است پس وضوے تازہ ساختہ و کتاب بدست گرفتہ ہمان مقام می برآورد کہ طلبہ میخواستند در عشرۂ محرم اکثرہا را بہ بیداری زیارت جناب حسنین رضوان اللہ تعالی عنہما بدین طریق مے کنانید کہ اول طالب غسل کردہ و روزہ نفل داشتہ حاضر شود و بآنوقت از شرف زیارت مشرف میشد بزرگی و وارستگے حافظ مشہور و معروفست صاحب نسبتی بود حق جل و علا بر تربتش نزول رحمت کناد در ماہ رمضان المبارک سنہ ۱۲۹۹ھ واصل بحق گشت مزارش در مکنپور بہ احاطہ حویلے وے است

نظر علی شاہ خادمان المداری

سید زادہ بود مولدش مچھر ٹیٹہ منمضافات لکھنؤ ایشان بخدمت اشرف سیدی سندی شاہ کامل دربار ی ارغونی المداری مکنپوری حاضر گشت و از نعمت بیعت مشرف شدہ پیمانہ مراد خویش از نعمت عرفان لبریز ساخت بایمای شیخ الطریقت خویش سفر مکۂ معظمہ پیش گرفت بعد حصول شرف زیارت

کعبۂ معظمہ و مدینۂ طیبہ معاودت کرد و یکے از مجاذیب روزگار نامے شد بسیار کرامات از وی سر بر منبر و حکایات از وے معروف است مرو لیست کہ بایام غدر بجای سیر میکرد کہ یکے از نصرانیان در پس وے افتاد و دست باندامش رسانیدہ پس مغاطاپر روح از پنجرہ خاکی بآشیانہ قدس پروانہ کرد مشہور بود کہ کسے جسم اطہرش را ماس نمیکند و وی ہم علیحدگی میداشت مقبرہ اش در موضع قاسم پور ضلع سیتاپور واقع است تاریخ عرس در فصل بہار بتاریخ ہندی بسنت پنچمی مقرر گشت ہر سال ہجوم مردمان وضیع و شریف میشود آستانہ وی مرجع خلایق است فقیر نیز بر مرقدش رسیدہ و فاتحہ خواندہ انوار تجلیات ربانی معائنہ نمودہ۔ اللھم انزل علی تربتہ انوار رحمتہ وفضلہ بر آستانہ وی رحمۃ اللہ علیہ ملنگ حاضر باند وصبح ومسا کوس الفقر فخری مینوازد در ۱۲..ھ وصال یافت

شوق علی شاہ خادمان المدارے

درویشے بود صاحب تجرید و تفرید ایشان از قوم ٹھاکر بود بعالم شباب روزی بخدمت شریف سید نظر علی شاہ برسید کہ چشمانش دوچار شد و از جذب عنایت خویش بخود کشید و یکے از واصلان زمانہ گردانید سعید ازل بود کہ از کفر باسلام رسیدہ و یکے از مقربان بارگاہ الوہیت گردیدہ شیخ الطریقت نام نامی شوق علی شاہ نہادہ بسیار تصرفات از وی بوقوع آمد آخر بایام غدر جان بجانان بسپرد و واصل بحق گردید مقبرہ وے بر کھیرے گھاٹ ضلع بہرائچ واقع است زیارتگاہ خلایق آستانہ اوست

سید شاہ مسکین میان ارغونی

صوفی بود یکے از اہل صفا محبوب کبریا نامش شہرتے یافتہ و از فیضش خلقے مستفیض شدہ

یکے از مریدان شاہ پیارے میان مداریست تاریخ وصالش چہارم جمادی الاولی است سنہ وفات یکہزار دوصد ہفتاد و دو ہجری از مریدانش یکے شاہ باچھو میان ارغونیست ایشان ریاضت شاقہ برخود کشیدہ عمرش نود و یک سالہ بود مدت دوازدہ سال متواتر آبی نخوردہ در پیران طریقتش اکثر براین وطیرہ بودہ اند ہمین انفاس شان این حالت عجیب ہنوز باقیست درانمدت کہ آب نمی نوشید بعضے نااہل در سیر و سیاحتش دعوتے کردہ اجزا رمحرورہ و فلفل زاید از مقدار در طعامش کردند تا امتحان کنند کہ آیا تشنگے غلبہ کند یا نکند الا قطرہ از آب نخوردہ و براین رکامت شان ناخوش ہم نشدہ پابند اوقات بود جز طاعت و ریاضت کاری نداشت جانشینش ملا نور محمد سلمہ دوست وجوان صالح اللھم وفقہ بتوفیق طاعتہ وحسناتہ بوقت وصال شاہ باچھو میان مرحوم این فقیر ہم موجود بود چون نزدش رسیدہ چادر از رخش برداشتہ در صلوٰۃ مشغول یافتہ باز ماندہ و سخنے نگفتہ بعد انفراغ نماز سبقت در سلام کردہ مزاج دریافتہ باز مشغول بنماز شد و بہمین حال واصل بحق گردید بست و نہ رجب المرجب بود کہ این واقعہ پیش آمد انا للہ وانا الیہ راجعون

عابد و زاہد مجاہد واقف سر خدا ✦ رہنما و پیشوا و مقتدا و پارسا ✦ دم بدم بے یاد خالق تا کہ در عالم بماند شاہ باچھو
حیف ایدل وا دریغا حسرتا ✦ آن در درج شرافت وان مہ برج علا ✦ آہ از دار الفنا بگذشت در دار البقا ✦

سال تاریخش برآمد گر ہوس داری بجو ✦ از سر رنج و غم و محن و عنا زاری ما
۱۲۷۱ھ

قطعہ تاریخ وفات

شاہ غلام علی فنصوری مداری

مردے بود معمر ارادت از والد خویش میداشت موسوم بہ چھیدا میان واز مسکین میان سیز اجازتے بود در برزخ محمدیہ ہشتاد و چند سال ماند حتی کہ میانش دوتا شدہ و بہمین شکل گردیدہ روزی پرسیدم کہ چند مدتیست کہ بحلقۂ ارادت درآمدی و این برزخ پسندیدہ گفت زاید

از هشتاد سال در زمره غلامان آنجناب آمده ام زبانی شاه غلام علی شنیده شد که میگفت که وقتی بسبب انبساط شاه مسکین میان نزدش برسید وگفت ای غلام علی شاد باش پسران تو فوت خواهند شد و تو مثل من خواهی گردید ایشان برخاسته تعظیم بجا آورد وگفت الحمد لله بسر وچشم منظور نمودم چه جائیکه گاهے تاسف اولاد بخاطرش راه یافته باشد فی الواقع بندگان خدا همچنین باشند عجب مرتاضی بود. وقتے در موضع نوریا ضلع لکھیم پور برسید بوقت نماز عشاء مریدان ومعتقدان را شریک جماعت نیافت پرسید باعث عدم حاضری شان چیست گفتند که امسال کودرم درین موضع بسیار پیدا شده است همگی در دودن ومالیدنش مصروف اند گفت چه درین موضع کودرم باز پیدا نخواهد شد پس از آن تا ایں دم در آنجا هر چند سعی کرده شد مگر کودرم پیدا نشده همچنین حکایات ازوی معروف است عمرش یک صد وده ساله بود تاریخ وفات بست ونه شوال ۱۳۱۷ھ

شاه عبد اللطیف ارغونی

بزرگی بود در مشائخ متاخرین وقتے بعالم سیاحت بموضعی رسید از مضافات گورگاوان در آنجا رخت اقامت انداخت مریدانش بخدمتش نرسیدند وچندان التفاتی هم نکردند از ساده وضعی وی حال بزرگیش نکرده ارادت هم دلشی دیگر آورده رسوخے افزوده بودند وازینجانب انحراف ورزیدند بر کجروی شان مکدر شده ارشاد کرد که نام این موضع چیست کسی گفت (کهور) گفت (این تا چین مهر) و راسے همه وا از فرمان آن سیف زبان آن وهه در تباهی آمد و ویران گشت وطاؤس بکثرت پیدا شدند وهر چهار سوی ے رقصیدند وجز صدای دلاویز شان ندای دیگر نیامدی چنانچه آن مقام ضرب المثل شد وازآبادی اثری ونشانی نماند سکنای وهه بجای دیگر گریخته متفرق وسراسیمه شدند آخر چون بخت خفته شان بیدار شد بشاطر او شان خیالے پدید آمد که باهم مشوره باید کرد چنانچه بمقامے یکجا شده گفتگو ها کردند

کہ این ادبار بر ما از انست کہ با پیر و مرشد خویش بے ادبیہا کردہ ایم پس صلاح کار در انست کہ بخدمتش
بر سیم و بہ پایش در افتادہ عفو تقصیر خواہیم چنانچہ اکثری ازان تہیہ سفر نمودہ بمکنپور حاضر شدند و بقدمش
در افتادند و عفو تقصیر خواستند پس راضی و خوشنود ہمراہ بردند و بعد طے مسافت در ہمون موضع
برسیدند و ایستادہ شدہ فرمود کہ نام این موضع چہ بود گفتند (کہور) ارشاد کرد (لیسے گھنگور)
و ہمونجا قیام کرد پس ازان تاریخ آبادی ترقی پذیرفت و ساکنان آنجا باندک مدت یکے از اہل دول
شدند و ہنوز آباد است و این حکایت ہنوز زبان زد مردم آندیار ست تاریخ وفاتش دوازدہ رجب المرجب

ذکر شاہ غیب اللہ متولی ارغونی المداری

ایشان عروج از خدمت جاروب کشی یافت در اوایل شوقے و عشقے دامنگیر حال وی شد بوقت
شب بیرون از خانقاہ شریف جاروب کشی مے نمود رفتہ رفتہ ازین خدمت بجناب حضرت
قطب المدار چنان مقبول افتاد کہ خود بخود در بستہ بروکشاد چنانچہ ہمہ شب ہمین مشغلہ مے داشت
و بدربار یکہ مے رفت بتجدید غسل و تبدیل لباس جاروب کشی می نمود چون عالمگیر ثانی وقتے برائے
حصول شرف زیارت اقدس قدس سرہ بدیتال برسید و از ایشان دو چار گشت گفت السلام علیک
فاخلع نعلیک عالمگیر جواب دادہ معًا نعلین از پا دور ساخت و مصافحہ نمود - و گفت از آداب خانقاہ
مطلع فرما چنانچہ ایشان وی را برقبہ انور راطہر رفتہ فاتحہ خواندند و از زیارت مزار فایض الانوار مشرف
کنانید عالمگیر از کمال نیازمندی در آندم ہیچہ کہ با خود داشت نذر کرد قبل ازین آحمد شاہ حاضر آستانہ
فیض کاشانہ شدہ بود و در آندم بہ بنشار صاحبزادگان متولی روضہ اقدس قرار یافتہ بود پس وے ہم
بہ پسندید و یک قطعہ فرمان بنام وے بنا بر تولیتش بنوشت کہ درینجا نقل کردہ مے آید متولی بہ آقاء
نامدار خویش عجیب معاملت میداشت بوقت جاروب کشی بروی جلخان و در تنہامی بار ید چنانچہ

ضرورت می شد جاروب را جانب فلک دراز میکرد پس مبلغ مے بارید وراندم می گفت مبلغ رود
ودرست بازمثا درست باریدن میگرفت و جمع میشد و آن مبلغان و درستہا را صرف مایحتاج میمود
وشبانہ روز از لنگرخانہ اش طعام برابر تقسیم مے شد آخر بمقابلہ مقبرہ انوراطہر مقبرہ دیگر تیار ساخت
و بایام عرس اندرونش مے نشست و مریدان و معتقدانش بایمای وے نذور و فتوح بر آن گنبد
تصدق مے کنند و ہر کہ تعرض مے کرد کہ این بے ادبیست کہ ہمسری کہ با آقا خویش میکنی میگفت کہ آن مقبرہ
جد منست و این مقبرہ خلف وی است پس ازین بے ادبی معتوب شد و بذلت و خواری بعد آب
گوناگون مبتلا گشت و دران حال دنبلے باندامش پدید آمد و درو سے کرمہا افتادند چون کرم ازد
بدر شدی بگرفتے و باز در ہمون زخم نہادی و بگفتے کہ اے کرم کجا میروی رزاق مطلق روزے
تو درین زخم نہادہ است چرا میروی و شب و روز از غایت سوز وگداز این دوہا کہ از تصنیف
اوست بخواندے و عذر بدرگاہش کردے

	دوھہ	
سائین تیرے روپ سے سی پوچھت ناہین کوئی		دُر دُر کرین سہیلیان مین مُرمُر دیکھون توئی

	دوھہ	
اورون کے تو اور رہین اور میری تم تک دور		جیسے کاگ جہاج کے جن کو اور نہ ٹھور

بالآخر این دوہا بآنجناب قدس سرہٗ مقبول افتاد و ازان دنبل صحت یافت و از عذاب محتاجے
و غیرہم رہائی گشت و باز بخدمت جاروب کشی برسید مگر بآن عروج نرفت و آن مقبرہ کہ بنا کردہ بود
گندیدہ و در ساخت این دوہا مذکورہ بنا بر حل دشواری ہا اثرے دارد ہر کہ بعد از نیم شب بخضوع
و خشوع بخواند و بجناب حضرت قطب المدار رجوع آرد از مشکلات نجات یابد بحرمۃ النون
والصاد و الہ الامجاد وفاتش بتاریخ ہفتم رمضان المبارک گردید مزارش در مکنپور

منہم حضرت سید ابوتراب خواجہ فنصور قدس اللہ سرہٗ

اورنگ نشین بازیب وتزئین سجادہ نشین حضرت سید بدیع الدین محبوب رب غفور سید ابوتراب فنصور طویل العمر بود وہفت پسر داشت در اولاد امجادش اکثر ذی جاہ اہل اللہ بودہ اند سلسلہ کہ از ایشان نافذ گشتہ ملقب خادمان نالیست درین زمرہ بسیاری صاحب تجرید وتفرید وبعضے متاہل بودہ اند چنانچہ الی الان ازان سلسلہ جا بجا رونق افروزاند پس بسبیل تذکرہ برخے ازان برموقع ومحل ذکر کردہ خواہد شد انشاء اللہ تعالی وقتیکہ حضرت قطب المدار از وطن مالوف ایشانرا ہمراہے خویش آوردہ بودند چنان منظور نظر ومد نظر داشتند کہ گاہی مفارقت گوارا نفرمودہ چنانچہ بعد وصالش ہم اولاد امجاد ہرسہ خواجگان را بجز حاضری آستانہ اشرف اقدس اجازتی ندادند ایشان ہم بمنشاء آنحضرت ہنوز برآستانہ شریف بفر خویش مے دارند کہ بذکر حق جل وعلی اوقات عزیز میگذارند این اشعار دل آویز جامع حقایق ومعارف کہ دریجا نقل کردہ مے آید از تصنیف اوست

من سر خدائیم کہ شہباز جہانیم — من عاشق خویشیم بناسوت نشانیم

من سر خدائیم کہ بدست ازانیم — من کان الستیم کہ در ذات جہانیم

من مظہر توحید خدائیم خدائیم — ہم ظاہر ہم باطن در ہر دو سرائیم

من بر در توحید خدا ہیچ ندانیم — جز عشق ندانیم بجز عشق نخوانیم

من عشق بقائیم درین دہر فنائیم — در خاک ظہوریم ولی گوہر کانیم

من جای نداریم بہر جای قراریم — من مرغ علوئیم کہ ارکان جہانیم

من شاہ سواریم کہ بر مرکب نوریم — ہجای کہ بتازیم ہمہ جاے روانیم

من کافر ہر تار سر زلف تو گشتم — ایمان بتو دادیم دران امر امانیم

من یار پرستیم بجز حق نپرستیم ‏ ‏ ‏ من گم شدگانیم ندانیم که آنیم
من آب حیاتیم که از چشمهٔ خضریم ‏ ‏ ‏ من عشق حقیقیم که در دیده چکانیم
من کسوة که معنیم که معنی نشناسیم ‏ ‏ ‏ در پرده تماسیم بمعنی همانیم
من محو بذاتیم که در ذات مداریم ‏ ‏ ‏ من مفلس تجرید چو قلاش نشانیم
من کعف صحیحیم باسلام مقریم ‏ ‏ ‏ زین وصف ظهوریم نه اینیم نه آنیم
من رند خراباتم بمیخانه درآئیم ‏ ‏ ‏ در کنج نشستیم که آن گنج نهانیم
من اهل سماعیم بهر سوی برقصیم ‏ ‏ ‏ در زمرهٔ رندان بخدا چونکه ترابیم

حضرت سید ابوتراب قدس سره را غلامی بود موسوم به اظهر الدین یکے از برگزیدگان جناب آنحضرت معمولش بود که اوقات عزیز را بخدمت مهمانان و حاضران آستانه فیض کاشانه آنحضرت گذاردی و ساعتے آرام نگرفتے وقتے حضرت اقدس خواست که آزاد کند بیاشفقت و گفت خطایم چیست که از من متنفر شدی و عتابی فرمودی که از شرف غلامی و خانه زادی آزادی پسندی والله حیاتم وبال جان خواهد گردید۔ آقایم غلامی این آستانه به از تخت و تاج شاهانه در اطاعت و محکومے حضرت ماندن۔ افضل از حکمرانی هفت کشور کردن است زهی نصیبم که خدمت آنحضرت نصیب گردد و خوشا طالع همایون که بقربت مانم و دو بست سال بدین منوال عمر عزیز گذرانید و وقتیکه زمانه قرب وصال ایزد متعال فرا رسید بخدمت فیض موهبتش بشتافت و عذر خدمت خواست و گفت هیهات هیهات حالا ازین سعادت خدمت دور افتادم آنچه که به بستر این خاک آستانه یافتم والله کم کسی بسجادگی یافته بود ازان تاریخ معتکف شد و کسی را بخود راهی نداد و ترک غذا نمود و هر که بر در حجره اش چیزے بردی نگرفتی شخصے موجب تنفر دریافت بخندید و گفت طالب را جز طلب خویش طلبی نباید و فی الحقیقت سوای محویت هیچ نماند چونکه مطلوبم دیگر است

لہذا خبر وذوقی نیست کہ آب در دیدہ بگردانید وگفت ای وای غلام آستانہ مداریہ گویا نم و محتاج غذای ناسوتی باشم ای آہ جز طلب محبوب طلبم وسوائی دیدار حق غذا ایم باشد ای عزیز عاشق را عشقی باید کہ از کمال عشق از ہستی خویش در رفتہ ومحو وی گشتہ عین معشوق شود چنانکہ گفتہ اند

گفت او گفتۂ اللہ بود	گرچہ از حلقوم عبداللہ بود

یعنی ہر کہ از خود رستہ از سبب بوی پیوستہ عین معشوق شود و در روی صفاتش پدید آید و دوئی نماند وہم معشوق وہم عاشق یکے گردد اگرچہ بظاہر دیگر بنماید این نکتہ اہل مذاق می دانند عاقبت بیچارہ چہ نمید آخر بعد چند ایام جان بجان آفرین بسپرد و زیر قدمش بیارمید

حضرت خواجہ سید ابراہیم قدس اللہ سرہٗ

ایشان خلف وخلیفت حضرت سجادہ نشین خواجہ فنصور است ہفت برادر بود از ہمہ بزرگ بودی است مناقب عالی داشت وقتیکہ از حضرت قطب المدار صاحب سجادہ را دعای اولاد دادہ بود دران حال تعویذی را ہم نوشتہ مرحمت فرمود وارشاد کرد حینیکہ پسر کلان بسن تعلیم رسد اول این تعویذ را پیش وے نہی بعدہ چیزے دیگر بخواند چنانچہ ہمین طریق بعمل آمد بہ برکتش بر ہمہ علوم تبحر حاصل گشت تلمذ از پدر عالی قدر سید اشت گویند کہ یکی از اقطاب بودہ وستوری چنان بود حالیکہ در راہ جنگش میرفت تارک الدنیا شدہ می آمد فی الواقع

ہر کہ شد محرم دل در حرم یار بماند	وانکہ این کار ندانست دران کار بماند

بعد زمانے شخصی بہ تبدیل ہیئت امارت نمودہ پیش وی رفت فرمود این جاہ وحشم کہ حاصل است تا کے یاری ودستیاری تو خواہد کرد آخر از بیکسے وناکسے بحالت غربت زیر زمین مدفون است وآنکہ پیش فقیر آمدی برائے چہ

در کیشش جانفروشان فضل و هنر نزیبد — اینجا نسب نگنجد اینجا حسب نباشد

ازین کلام فیض انجام بروی حالتی وعبرتی طاری گشت همه جاه و نعم را ضیر باد گفته بزمرهٔ ارادت کیشان درآمد

پاک بین از نظر پاک بمقصود رسید — احوال از چشم دو بین در طمع خام افتاد

حق جل وعلی هر کرا خواهد بزمرهٔ خاصان خویش درآرد و بخدمت این حضرات والا درجات برساند تا حجاب ظلمانی بیمن فیض و کرم این طایفه از پیشش دور دود

انچه زر میشود از پرتو آن قلب سیاه — کیمیائیست که در صحبت درویشانست

ششم خواجه سید محمد عرف شاه پیار قدس سره

ایشان را یگانهٔ آفاق توان گفت روزی مجذوبی سیرکنان از جای آمده با ایشان دوچار گشت فرمود خیر باشد از کجا رسیده و کجا خواهی رفت گفت سفری در پیش است شما چرا وقت می گذارند فرمود کاری در پیش دارم چندی اقامت فرمائید هنوز هفته عشره بمیانست و فرمود

مصلحت دید من آنست که یاران همه کار — بگذارند و خم طرهٔ یاری گیرند

آن مجذوب محظوظ شده مقیم گشت و قبل یک روز از حج بذور طی الارض در مکهٔ معظمه حاضر گشته از احباب و اصحاب ملاقی شدند و بعد فراغ حج روزی در حجره نمایان شدند و بپاس خاطر مریدان و عزیزان هدیه ها که آورده بودند حواله نمودند حاضرین جلسه التماس کردند که یا حضرت ازین تشریف بری ساحی انتشاری بخاطر ما راه یافته بود که حضرت کجا تشریف برده ند حالا از رونق بخشی گرامی اطمینانی دست داده و ابتهاجی رو نموده الحمد لله علی احسانه فرمود که برای طواف کعبه و زیارت بزرگان رفته بودم مریدان عرض کردند که یا حضرت اگر ما را نیز ازین نعمت معطل نگذارند از الطاف مربیانه چه بعید باشد گفت انشاء الله تعالی چنانچه بسال

آینده اینهمه کسان راهمون طریق در مدت قلیل مشرف بیج ساخت تاریخ وفات دوازده جمادی الاول

منهم خواجه سید شاه خانمحمد قدس الله سره

مسند آرای بزم صدق صفامتکی ارکیه تسلیم و رضا منهاج الشریعت سراج الطریقت هادی دین احمدی محمدی طریق محمدی آنحضرت قدس سره در ابتداء از علم ظاهر فراغ یافته باب علم بر طالب علمان مفتوح ساخت و سلسله درس تدریس آغاز نهاد مدتی این شغل داشت وقتی از اوقات بر مزار فایض الانوار حضرت قطب المدار رفته فاتحه میخواند که ندای غیب رسید که ای سید تا کی در کان یکون مانی و رجوع باصل خویش نکنی خدمت سجاده بنام تست وی قدس سره ازین ندا متحیر شده بخدمت پدر بزرگوار که بسن رسیده و جسم اطهرش از زهد و ریاضت بوسیده بود حاضر گشت و از ندای غیبی اطلاعی بخشید بالتفاتی تمام گفت ای نور نگارم

غم دنیای دنی چند خوری باده بخور | حیف باشد دل دانا که مشوش باشد

ازین کلام موثر شده و همه تعلیم و تعلم را ترک داد و بخدمت اقدس پدر بزرگوار حاضر گشته دست بیعت داد بعد انقضای چند ایام چون پدرش را زمانه وصال محبوب حقیقی قریب سید ایشان را جانشین خویش ساخته رحلت فرمود چنانچه بر سجاده پدر عالی قدر خویش متمکن شده داد زهد و ریاضت و رد داد و سلسله تلقین و ارشاد آغاز نهاد - وفات ایشان بتاریخ بست و چهار ذلقعده گردید

منهم خواجه سید احسن

این والا دودمان از اهل عرفان بود بحالت لی مع الله اوقات عزیز گذار وی و در استغراق محو در محو شدی از دنیای دنی اعراض نموده رو بفقر و فنا آورده گوی سبقت از هر ضان زمانه در ربود

ویکے از اولیاے ہند نامی شد صاحب خارق بود خلف وخلیفہ پدر خویش ست آورده اند کہ از
اوایل شاه ہمن احتیاط با کل حلال ملحوظ خاطر میداشت ومریدان خویش را اول راغب باین نموده
بیعت میکرد اکثر صحبت بمسکینان وفقرا میداشت ودر اخفای طاعات جہد بلیغ مینمود واکثر مریدان
وی صاحب نسبت بوده اند ودر اہل الله معروف است در کمتر زمانہ بتوجہ شیخ عروج گرفتہ میگویند
کہ روزی یکے از مریدانش بمسجدی میرفت بیوه زنی برای یک سبوچہ آب استدعا کرد وے اعراض نموده
بمسجد رفت ونماز ادا کرد وچون جناب ایشان رسیدند از ان ضعیفہ استفسار نمودند چرا نشستہ
گفت برای آب سبوچہ از دستش گرفتہ پر از آب کرد واز ان مرید گفت کہ ہر روزه آن ضعیفہ را
دو سبوچہ آب پر کرده برسانے ناغہ نکنی روز دیگر فرمود کہ اے طالب از دست نفس نافرجام
چون بیخبر شدی وچرا غفلت ورزیدی چہ از دستش رہای یافتی ومطمئن گشتی ازین خرقہ ودستار
کہ پوشیدۂ چہ بدست آری مشقت بر خود اختیار کن وہر چہ وے گوید خلاف آن لعمل آر تا راہے
از ان عالم در قلب تو کشاده گردد از ان تاریخ وی چنین کرد بعد چند مدت یکی از اہل ورع شد انتہی
فی الواقع این نفس بدکیش سخت کافر ست انسان را بکفر رساند بلکہ کافر سازد وآنکہ با وی بسختے
پیش آید وبرگفتہ وی عمل نکند زود بمقصود برسد وبجناب حق جل وعلی رسوخے بدست آرد چنانچہ
حضرت امام غزالیؒ گفتہ کہ حضرت طلحہ روایت کند کہ مردی خود را برہنہ کرده بر سنگ وریگ گرم
مے گشت ومیگفت ای مردار شب بطال بروز تا کے از تو رسول الله صلی الله علیہ وآلہ واصحابہ وسلم
آنجا رسید گفت چرا چنین کنے گفت نفس مرا غلبہ میکند گفت درین ساعت درہای آسمان برای تو
بکشادند خدا تعالی با فرشتگان بتو مباہات میکند پس اصحاب را گفت زاد خود از وی برگیرید ہمہ
میرفتند وہی گفتند ما را دعا کن او یک یک را دعا میکرد وانگاه رسول الله صلی الله علیہ وآلہ واصحابہ وسلم
گفت ہمہ را بجمع دعا کن گفت بار خدایا التقوی زاد ایشان کن وہمہ را بر راه راست بدار رسول الله

صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم گفت بارخدایا ورا تسدید کن یعنی دعائیکہ بہتر بود بزبان آورده آنگاه گفت بارخدایا بہشت قرارگاه ایشان کن و جمع از جملہ بزرگان بود یکبار بر پای نگریست نفس را دید عہد کرد کہ ہرگز نیز بر آسمان ننگرد و احنف ابن قیس شب چراغ برگرفتی و ہر ساعت انگشت را بچراغ داشتی و گفتی فلان روز فلان کار چرا کردے و فلان چیز چرا خوردے اہل حزم چنین بوده اند کہ دانستہ اند کہ این نفس سرکش است اگر عقوبت نکنی ترا غلبہ کند و ہلاک شوے و آن بسیاست بوده اند

ضمیر عاقبت اندیش پیش بینان بین		اسیر عشق شدن چارۂ خلاص من ست

منہم خواجہ سید محمد دولا متولی قدس سرہ

آن وحید العصر متولی روضۂ قطب المدار بود از فیض بے پایانش جہانی ذخیره اندوز سعادت و عالمی مستفیض مکرمتش گردید روزی بر آستانۂ اقدس حاضر بود کہ شخصے سوال کرد کہ مدتیست تمنائے زیارت رسول اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم دارم الا صورتے بدست نیامد کہ مشرف بجمال بیمثال شدمے اضطرابی و اضطراری دامنگیر است کہ چنان نشود کہ اجل فراگیرد و مرا ازین نعمت محروم دارد شیخنا از تلطفات ساسے چہ بعید کہ این گدای بینوا را بمجلس مقدس آنجناب صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم رسانے

گردم اشارتے و مکرتے کنم		تلقین درس اہل نظر یک اشارت است

فرمود برو و کسی تقسیم شو چنانچہ شبانگاه در خواب رفت و بمجلس اقدس حضرت رسول اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم حاضر گشت آنحضرت بوے متوجہ گشتہ فرمود کہ شاد باش علی الدوام حاضری تو خواہد شد بوساطت غلامی رسیدہ کہ پاس وے منظور است پس قدمبوس شد بامدادان

وی حاضر خدمت شد ارشاد کرد که اے بخت بلند دیدی انچه ندیده بودی و رسیدی بآنکه نرسیده بودے حالا چه میخواهی گفت غلامی جناب فرمود بغلامی آقا رنامدار مقبول آمدی بخدمت خویش داشتن سوراد بیست برو و متوجه باهل و عیال شو چنانچه مرخص شده شادان و فرحان دست بپه عازم وطن شد یک قطعه فرمان شاهی مشعر معافی مکنپور بنام وی بنظر راقم السطور گذشته و فاتش نوزدهم شعبان

منهم خواجه سید حاجی خورم

ایشان از اتفاقات در اوایل عمر از خانه بیرون رفتند و در مکهٔ معظمه حاضر گشته مشرف بحج شدند چونکه سیاره همایون داشت مشغول بدرس شد و از علم بهره اندوخته بمکنپور مراجعت فرمود و اوقات مبارک بعمده ترین احوال بسر نمود امرا و سلاطین معاملات خویش بوی رجوع مے آوردند مسجد عالمگیری از اهتمام وی تعمیر گشت خلف و خلیفت والد ذوی الاحترام خویش است چون لباس فانی بوسیده دید بتاریخ بست و پنج محرم الحرام گذاشته واصل بحق گشت انا لله وانا الیه راجعون

منهم خواجه سید فتح الله متولی

بزرگی بود از قدمای مشیخین به صلاح و تقوی آراسته متولی آستانه حضرت قطب المدار قدس سره در عهد اکبر شاه بود وقتی اکبر شاه از وی ملاقی گشت والتجای دعای اولاد کرد و رجوع بوی آورد چنانچه بدعای گرامی صاحب ولد شد یعنی نورالدین جهانگیر تولد گشت یک قطعه فرمان از جانب والده وی مریم زمانی بنابر معافی اراضی برای مدد معاش نوشته بنام اوست قدس سره این اراضی نیز از سابق الایام یعنی از زمان ابراهیم شرقی معاف بود پس همون اراضی بقدر حصه ایشان در عهد شاه معاف نموده شد جانشین پدر والا گهر خویش است معاصر وے در مکتوبات تذکره وی کرده و حسب

خوبی بعرض بیان درکشیده چنانچه در مقدمه استفسار اصطلاح لفظ خدا مکتوبی که سبق نقل کرده شد در وی ذکر وی نموده اند و مناقبش انشا فرموده زیاده طول بیان گنجائی ندارد تاریخ وفات بست و سه رمضان المبارک

منهم خواجه سید عبدالحکیم

دانای رموز الفقر فخری حکمت آموز شریعت محمدی سالک مسالک شریعت و طریقت ناسک مناسک معرفت و حقیقت صایم الدهر و قایم اللیل بود عمر عزیز بحسن خوبی و خوش اسلوبی بسر برده کشتی تمنای خویش در بحر فنا انداخته شناور گشته روزی در مجلس وی ذکر عشق رفت در جوش آمده غزل حافظ شیرازی برزبان آورد

غزل

ای بیخبر بکوش که صاحب خبر شوی	تا راه بین نباشی کی راهبر شوی
در مکتب حقایق پیش ادیب عشق	هان ای پسر بکوش که روزی پدر شوی
دست از مس وجود چو مردان ره بشوی	تا کیمیای عشق بیابی و زر شوی
خواب و خورت ز مرتبه عشق دور کرد	آنگه رسی بدوست که بیخواب و خور شوی
گر نور عشق حق بدل و جانت اوفتد	بالله کز آفتاب فلک خوبتر شوی
از پای تا سرت همه نور خدا شود	در راه ذوالجلال چو بی پا و سر شوی
بنیاد هستی تو چو زیر و زبر شود	در دل مدار هیچ که زیر و زبر شوی
گر در سرت هوای وصال است حافظا	باید که خاک درگه اهل هنر شوی

ازین کلام بر حضار مجلس کیفیت و حالتی پدید آمد حتی که اکثری از آن مدهوش گشتند پس مدتی داد ریاضت و مجاهده داده و خلق الله را رهنمونی نموده واصل بحق شد

منهم خواجه سید عبدالرحمن

ایشان در اوایل حال بزاویه خمول و گمنامی میکوشیدند سلیم و حلیم بود اکثر بخانقاه میر شمس الدین حسین عرب
بخشی حضرت قطب المدار معتکف میماند و ابتداءً در سیر و سیاحت از صحبت فقرا حظی کافی و بهره
وافی بر داشته آخر بخدمت شیخ الطریقت برهان الحقیقت یعنی پدر عالی قدر خویش حاضر گردید
و در ریاضت و مجاهده کوشید حتی که منظور والا گردیده جانشین وی گشت

تعالی الله زهی ذاتی که تا نیرنگ هستی یافت	صفای جوهر پاکش دم از پرهیزگاری زد

خلیقی بود که از حسن اخلاقش در مریدان آن سلسله اثری پدید آمد که هنوز از ایشان بوی خلق محمدی می آید و فیض صحبت شان
ظلمت نفاق از قلب اهل نفاق می زداید دوم جمادی الاولی بود که رخت هستی ازین کاخ بی بنیاد بربست انا لله وانا الیه راجعون

منهم خواجه سید فتح محمد

شب بیدار تهجد گذار صابر و شاکر پاکیزه صورت فرشته سیرت شیخ الوقت بود روزے
در مجمع کفار برسید و برای ادای صلواة ببانگ بلند اذان گفت و مشغول نماز شد همگی یورش
کرده قریب جناب قدس سره برسیدند و آهنگ هلاک نمودند چون آنحضرت روی بسلام گردانید
و بنظر قهر سوی اوشان نگریستند یک بیک گردنهای اوشان برگشته رو به پشت کشیدند همه مضطرب شده
به پایش در افتادند و عفو تقصیر خواستند ارشاد کرد که اگر در حلقهٔ اسلام گردن اطاعت فرود آرید
چه عجب که ازین هلاکت باز مانید چنانچه آن گروه پرخاش جو مطیع اسلام شدند و کلمهٔ طیبه بر زبان
آوردند آخر بحالت اصلی باز آمدند وفات ایشان بتاریخ یازدهم جمادی الثانی گردید مزار
پر انوار در بهان باغست انا لله وانا الیه راجعون

منهم خواجه سید عبد الکریم

حضرت ایشان کم سخن سکوت پسند زاویہ گزین بودند از اختلاط خلق متنفر در ذکر وفکر اوقات شریف بسر میفرمودند روزی از عم فقیر شاہ عبدالمناف عرف شاہ کلو میان مخاطب شدہ ارشاد کردہ

بطبعم ہیچ مضمون بہ زیبست سبقت نمے آید	خموشی معنیٔ دارد کہ در گفتن نمے آید

چنانچہ امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ نقل کردہ کہ حضرت عیسیٰ علیہ السلام گفت عبادت دہ است نہ خاموشی ویکے گریختن از مردمان و رسول صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم فرمود ہر کہ بسیار سخن بود بسیار سقط بود بسیار گناہ بود آتش بوی اولی تر انتہی ربیع بن خثیم ہشت سال حدیث دنیا نکرد چون بامداد برخاستے قلم وکاغذ بنہادی وہر سخن کہ گفتی نوشتے وشبانگاہ حساب آن باخود کردی ودانکہ اینہمہ فضل خاموشی از انست کہ آفات زبان بسیار است وہمیشہ بیہودہ از سر زبان مے جہد وگفتن آن خوش وآسان بود وتمیز کردن میان بد ونیک دشوار بود وبخاموشے از وبال آن سلامت ماند ودل وہمت جمع باشد وبفکر وذکر پردازد انتہی پس انسان را باید کہ زبان خود رانگاہ دارد از قلب مخاطب ماند تا باندک زمانہ صاحب دل شود۔ ایشان خلف وخلیف والد خویش است خدمت حاضری آستانہ تاعین حیات برخود واجب دانست خادم آستانہ گفتن زیبا است وعاشق مدار گفتن سزا است ہفت پسر داشت یک مبلغ وچہار آنہ بتوجہ آقا نامدار بلا ناغہ از دست غیب حضرت شاہمدار در خانقاہ بجای نہادہ وصول مے شد او بصرف اہل وعیال نمے آمد مادام از مستغنے المزاجی بسر اوقات می فرمود عمر شریفش کم وبیش نود سالہ بود درسنہ یکہزار دو صد وشصت وہفت ہجری بتاریخ بست دنہ صفر واصل بحق شد مزارش در باغ جد خویش موسوم بہ باغ فتح اللہ متوسلے است مریدان وے ہمون طریق پسندیدہ ودر خموشی لطفے وحظے برگرفتہ اند

منهم خواجه سید شاه آخون

مدت العمر در زهد و ریاضت بسر فرمود عادتی بود که از یک پاس آخر شب بمسجد رفته و از نماز تهجد
فراغ یافته مراقب میماند بعد ازان نماز فجر با جماعت ادا کرده و از ورد و وظایف فارغ شده
بتلاوت قرآن مجید و دلایل الخیرات اشتغال میفرمود من بعد بخانقاه والاجاه حاضر گشته و فاتحه خوانده
بخانهٔ تشریف ارزانی میفرمود و طعام نوش جان کرده خواب میفرمود و نماز پنجگانه با جماعت ادا
میفرمود باقی وقت در تعلیم طالب علمان بسر میشد ذاکری و شاغلی بود ولادتش در ۱۲۳۵ھ بروز پنجشنبه
گردید سه روز قبل از وفات بعد نماز فجر همراه برده بخانقاه رسید و کلمات رخصتانه در حضور
حضرت معروض داشت و واپس شده همه خورد و کلان را طلبیده و وصایا نموده و متعلقین خویش را
بخدا سپرده و گفت هر کرا هر چه گفتن و شنیدن باشد بگوید باز موقع گفتگو نخواهد ماند چرا که من
از مشغولی دنیا علیحدگی خواهم جست پس خموشی ورزید و بیاد حق مصروف شد وقتیکه روح از کالبد
بیرون شدن خواست از دهنش ندای الله برآمد و باز دم به قالب خاکی مراجعت نکرد عمر
شریفش شصت و پنجسال در سنه یک هزار و سه صد و یک بماه ذی الحجه بروز جمعه بعد نماز فجر ازین
سپنج سرای سفر آخرت فرمود مزارش در لکهنو لب دریای ایسن بود باین مزارات دیگر شهدا
طغیانی دریا قبرش را مع قبرهای شهدا بشکست و دریا برد شد

امام الملت والدین سید امام الدین

خلف سید شاه عبدالکریم قصوری مرحومی بود کریم و رحیم مثل پدر عالی قدر خویش بخت بلند
سکوت پسند بجز سلام سنت الاسلام گاهی سبقت در کلام نمیکرد عمرش قریب صد سال بود

دا یا در اخفای طاعات میکوشید بوقت وصالش این فقیر بحضورش رفت و عرض کرد که بابے
من ہیچ میخوری گفت بلی جلیبی بیار که پسرش مسمّی فضل رسول ببازار رفت و جلیبی پیش آورده
و گفت چیست عرض کرد جلیبی آورده ام گفت چکنم حالا امرتیان مرا خورانیده اند جلیبی تو بکار آید
من این ماجرا معائنه کرده بکارے مصروف شدم که خبرم رسید که بابای شما درین وقت ہذیان
مے سراید که پیشش برسیدم و دیدم که میگوید اے مسلمانان شرمی ندارید که این مردود را ازین
مجمع دور سازید از صورتش نفرت می آید و کدورتی فزاید بعد از ساعتے سکون بگرفت گفتم که این خشم
و غضب بر که بود گفت شخصے بود عمامه سرخ بر سر بسته بصورت پیاده سرکاری پیشم آمد از صورتش
سخت نفرت پدید آمد در انوقت مجمع مسلمانان ہم بود و از ان مسلمانان مخاطب شده میگفتم که این مجسم
شیطان را از پیشم جدا دور نمی کنید و در خود راہی بدہید. اے عزیز آن شیطان لعین بود میخواست
که بوقت مرگ من بیکس را پریشان سازد. الحمد لله که بتصدق دستگیری محبوب کردگار حضرت
قطب المدار گذری نشد و از دور دفع گردید حالا از شما رخصت می شوم و بخدا حواله کنم و بذکر کلمه
طیبه متوجه شد و ہماندم جان بجان آفرین سپرد بتاریخ ہشتم رمضان المبارک بروز ادینه
این واقعه رو نمود انا لله و انا الیه راجعون

بابای روزگار عاشق کردگار رشید فضل الله منصوری مدارے

عجب مرتضی بود - از کثرت ریاضت و مجاہده نحیف و ضعیف شده بود و گاہے بر لاغری اندام
خویش رحمی نخورده و بتقلیل غذا اکتفا نموده مدت العمر بزہد و تقوی بسر فرموده و بصحبت مجاذیب
روزگار اکثر اوقات عزیز میگذرانید وقتیکه زمانه وصال محبوب حقیقی قریب رسید و مرض الموت
بر وی مستولی گشت از اکل و شرب متنفر شد با وجود اینہمه نقاہت بزور قوت روحی در اوقات

ہر جے واقع نشد چنانچہ بوقت وصال محبوب حقیقی فقیر ہم مع دیگر کسان بخدمتش حاضر بود دیدم
کہ ہمہ دم دوزانو رو بقبلہ نشستہ بشغل عروج و نزول مشغول مے بود و یکسے متوجہ نشد در
ہمین عروج و نزول طایر روحش بآشیانۂ قدس پرواز نمود بتاریخ یازدہم ربیع الاول بروز
شنبہ ۱۲۹۹ھ بود کہ این واقعہ پیش آمد انا للہ وانا الیہ راجعون

ششم وادی فقر و فنا ضیغم بیشۂ قرب کبریا محبوب ذوالمنن حضرت دادا شیرن قنصوری المداری قدس اللہ سرہ

نام نامی سید احمد لقبش دادا شیرن شجرہ انساب و پیران طریقت ایشان بہ شش واسطہ از
حضرت قطب المدار مے پیوندد و جلالش بحدی رسیدہ بود کہ کسے را یارای تقرب نبود چہ جائے
کہ بی اذنش بلا وقت بملاقات پیشش رفتی و مکالمہ نمودی طویل العمر بود از کثرت ریاضت و مجاہدہ
در جسد اطہرش لطافت روحے حائل بود دایما معتکف می ماند و گاہے بسفر نرفتہ و بعزلت انزوا
گوشیدہ صاحب تجرید و تفرید و صاحب خارق بود طالبیکہ بحضورش رسیدہ واصل بحق گردید زادگاہ
و خوابگاہ مکنپور جائیکہ مزار شریف است آن باغ ہم ملقب دادی میان معروف است بر مزار اش
لطف حیات حاصل میشود و از فیضان عاشق کاسۂ مراد لبریز میگردد فیضان بے پایانش نہایتے
ندارد در میان آن سلسلہ از اولیاء روزگار بودہ اند چنانچہ در آمیہ داران مکنپور شاہ غلام محمد عرف
مشایخ صاحب ارشاد شدہ اند و یکے از خلفا یش بابا لاٹو دربارے بود صاحب خارق عادات
از ایشان سلسلہ جاریست مزارش در مکنپور و در سلسلۂ اولاد امجادش ہنوز اہل فضل موجود
اند چنانکہ مولوی محمد شکر المدار عفی عنہ مرید و خلیفہ این دودمان تلمیذ مولوی رضی الدین

از عزیزی الملکپوری و حافظ عبد الرحمن مرادآبادی است و فقیر هم کتب ابتدائی بحضورش خوانده خرقه
آن بزرگوار هنوز در خاندانش موجود است بتاریخ عرس وے قدس سرهٔ زیارت میشود

امام اهل التوحید مولانا مولوی ابوسعید علیه رحمة الله المجید منصوری قدس سرهٔ

عالمی بود با عمل خلف و خلیفه سید محمد نصیر ست بای ورسش دهلی ست بمدرسه خانقاه والاجاه
ملکپور مدرسی میکرد و طلبه هر دیار و امصار حاضر مے ماندند و طلب علمی نمودند چونکه مصارف آن
مدرسه از جانب شاهان والا دودمان از سلف مقرر بود تا عهد شاهی ماند از تصنیفاتش بعض
کتب بمعائنه فقیر مثل فتاوی ابوسعید وغیره گذشته و یک رساله مختصر اتبرکاً در حاشیه تذکرة المتقین
حصهٔ اول نقل نموده ام شجره وی اینست مولوی ابوسعید پیر و پدرش سید شاه محمد نصیر
پیر و پدرش سید عبد الحمید پیر و پدرش سید محمد سلیمان پیر و پدرش سید عبد الله پیر و پدرش سید
رزق الله پیر و پدرش سید خواجه دریا سعید پیر و پدرش خواجه سید ابوتراب منصور پیر و جدش
حضرت قطب المدار قدس سرهٔ - بزرگی و والاے مولوی زیاده از انست که بتحریر بیند درآید - در
خاندانش اکثر صاحب التقا بوده اند بر در خانقاه حجره ایست و ری بوقت معینه بیاد حق مشغول
مے ماند و همون جا مدفون هم گشت تاریخ وصالش بست دوم محرم الحرام ست

شهید ذی جاه والا پایگاه مولوی محمد سعید الله منصورے المدارے قدس سرهٔ

حسینے و جمیلے بود اسم با مسمے جمال آن جمیل در عالمے ضیای بخشیده و از ماه خصائلش ماه تا بماهی

منور گردیده فیضان علمش بجهالی تاریکی جهل را یکسر کافور ساخته و طالب علمان زمانه از وے
نصیبی بر داشته و علم تعلیم و تعلم و قابلیت در عالم بر افراشته و دوران کثرت رشد و ارشادش
نیز بر ولایات کافران تابی انداخته و اکثری را از کفر باسلام درکشیده. سعید ازل بود که بچندین
سن و سال جمیع فضل و کمال بوی جمع گشته از بدو شعور رفتار و گفتارش دلپذیر خاطر هر برنا و پیر
را تسخیر ساخته چنانچه آن یگانهٔ روزگار بشوق طالب علمی از خانهٔ خویش بیرون رفته و جهد بلیغ بتحصیل
علم نموده آخر بعد فراغ علم متوجه بوطن مالوف شد چنانچه بعد طی منازل متصل بلکن پور رسید چون
ناوقت گردیده بود ناچار در قصبهٔ بلکنپور قیام ورزید که ناگاه حسادوقاحت کیش بر جوهر قابلیتش
رشک و حسد بردند و عاقبت خود خراب کردند و زهر در طعامش کرده چنین اظهار کردند که والدهٔ شما
این طعام فرستاده است نوش کردن بود که آن زهر کاری کارش تمام کرده پس ازین بهانه
بتاریخ هفتدهم رمضان المبارک شربت شهادت چشیده واصل بحق گردید انا لله وانا الیه راجعون

سید شاہ ابوالفتح بانگی قصوری

اذان بالحانی میداد که مصلیان را از شنیدن ندای الله اکبر اضطراری و اضطرابی پیدا
می گشت لهذا باین لقب ملقب شد خوش لحنی وی معروف ست پادشاه دهلی عقیدتی میداشت
و نیز از دیگر امرا و شائقش معین بود چنانچه فرمان شاهی بنام وی ست و از کوا غذات اسنا
امرا و سرا رکیه معین بود واضح و لائح ست تاریخ وفات پنجم ربیع الاولی سنه ۱۲۴۳ هجری -

سید شاہ عبدالحمید قصوری

بزرگی بود خلیق و حلیم یکی از پیرزادگان بلکنپور بایام غدر شهید شد مزارش در بلکنپور تاریخ وفات ۹ جمادی الاولی سنه ۱۲۵۶

سید شاہ غلام حمزہ قصوری

خدمت آستانه در حیات خویش واجب دانسته و داد زهد و ریاضت داده در هنگام غدر شربت شهادت

بچشنبہ تاریخ وفات ۹ جمادی الاولی۔

سید شاہ حافظ محمد بخش قصوری

خوش اوقاتی بود جز تلاوت قرآن مجید کاری نداشت در توکل از مستغنی المزاجی و فارغ البالی عمر عزیز بسر نمود
در جز استانہ بزرگ بجای نرفت بتاریخ ہفتم ربیع الاول رخت ہستی ازینجہان برداشت انا للہ وانا الیہ راجعون۔

فصل ششم در ذکر مشایخ خادمان الطیفوری

ذکر حضرت مقتدای من محبوب رب غفور سید ابو الحسن خواجہ طیفور قدس اللہ سرہ العزیز

ایشان را حضرت قطب المدار بر کوہ جالیہ متکلف فرمودہ بودند تا عرصہ دراز دران جا
ساکن ماندہ وقتی جماعہ فقرا جلالت سیر و سیاحت در کوہستان میرفتند کہ نظر ایشان
بسمتی افتاد دران جا مقامی عجیب و فضای غریب دلچسپ بنظر درآمد گویا انوار تجلیات
یزدانی نازل می شد از سرور مسرت متوجہ آن سمت گشتند دران جا بزرگی را دیدند
کہ بسجدہ افتادہ و از عالم کن فکان بے خبر بحالت استغراق مستغرق ست سلام کردند
چون جوابی نیامد مودب نشستند و منتظر وقت شدند کہ کی از عالم بالا عنان توجہ باین
جانب منعطف خواہند ساخت کہ درین انتظار شب درآمد شخصی از غیب کوزۂ آب
در دست گرفتہ بیامد و بر ایشان سلامی رسانید و طعامی پیش کرد ایشان را استعجابی و نمود
پس آن ہمہ تناول کردند و آن کس راہی شد روزی چند برین طریق بگذشت و در انجا
چشمۂ آب بود کہ ازوی رفع ضروریات خویش میکردند روزی ایشان نشستہ بودند
کہ آن بزرگ سر از سجدہ برداشت و متوجہ بغسل شد و بعد طہارت مشغول نماز گردید
ایشان ہم اقتدای وی کردند خوشا نصیب شان کہ مقتدی چنان مقتدا گشتند

وحلاوت الصلوٰۃ معراج المؤمنین دریافتند دو کس ازان میان در عین صلوٰۃ تاب
تجلی جلال وجمال ایزد بیهمال نیاورده واصل بحق گشتند زیراچه ظرف قلب از وفور
مسرت تجلی بتیاب شده شق گردیده وروح بمرجع خویش پروانه جمال احدیت گشت
باقیماندگان مدهوش افتادند حینی که حضرت از نماز فارغ شدند ایشان را بیخود و بیهوش
یافتند چون در نظر فیض اثر نور نظارهٔ پرتو جمال محبوبی که مثل انوار ظاهری آفتاب
عالمی را اثر گوناگون و منفعت بوقلمون دهد واثرے قوی حاصل بود باطن ایشانرا
بعد اضطرار استقلالی بخشید پس آن هردو نعش را همون جا مدفون ساخت باقیماندگان
را حسب استدعای شان بتجدید بیعت از کمال مرحمت مشمول عواطف مربیانه
گردانید و گفت ایمای آقای نامدار حضرت جد امجد قطب المدار بنا بر حاضری آستانه
است پس برین تختهٔ سنگی که افتاده است بیائید و بنشینید و چشمان خود به بندید
چنانچه این طائفه اهل الله باهم جمع شدند و خود را در چشم زدن بر آستانهٔ اقدس
حاضر یافتند و آداب آستانه بوسی بجا آوردند سبحان الله این قسمی ست از لے و
نعمتی ست وهبی هر کرا نصیب شود و فضل و کرمش روی نماید ذلک فضل الله یؤتیه
من یشاء والله ذو الفضل العظیم پس حضرت خواجه آن جماعه را چند مدت در
صحبت فیض بخش خویش داشته مرخص فرمود و خود بدولت حاضر
آستانه ماند روزی نظرش بر حباب دنیا افتاد رو گردانیده متوجه
به عالم بقا شد انا لله وانا الیه راجعون ۞ سلسله که از
ایشان نافذ گشته بلقب خادمان نامی ست قطعهٔ تاریخ وفاتش اینست
خوابگاه مکن پور ـ

قطعۂ تاریخ وفات

شہ ابو الحسن شاہ طیفور ذیشان ز دنیا چو شد عزم فرمای عقبیٰ
بگفتا ببال وصالش سروشی شدہ زیب افزای فردوس اعلیٰ

سید محمد بخش زاہد طیفوری المداری

فی الواقع زاہدی بود ہمہ عمر در زہد و ریاضت بسر برد خلف و خلیفت پدر خویش بود یکی از اہل ارشاد گردیدہ عزلت گزینی بود جز عرس میر شمس الدین حسن عرب و میر رکن الدین حسن عرب قدس سرہما جای نمیرفت ارادتمندانیکہ بوقت شب باوی میرفتند شیشہای گلاب ہمراہ می بردند و در انجای پاشیدند شخصی بر مزارات شان برسید دید کہ جماعہ بزرگان این دو اَن مقدس مقام رونق افروزاند و ازین ہدیہ خیلی انبساط میدارند این کس شرمساری خوردہ یکی ازان میان ارشاد کرد کہ این بی ادب چرا آمدہ کہ لرزہ بر اندامش افتاد و بیخود گردید زاہد آن کس را علیحدہ ساخت ازان ہیبت تپ بروی مستولی شد بعد افاقہ بخدمتش عرض کرد یا حضرت باعث خشمش چہ بود گفت تو کہ بجناب اہل اللہ ضعیف العقیدہ بودی و شیشہای گلاب را کہ آوردہ بودند فعل عبث می پنداشتی ای عزیز بجناب ایشان غیر را دخلی نباشد لیس از نا جنسی تو مکدر شدند و آن طائفہ بنظر ظاہر رامی نیایند تو بجامۂ فقرا بودی ہمین انفاس گرامی ایشان بزیارت مشرف شدی ورنہ این نعمت کرا میسر شود آنکس تایب شد و در زمرۂ ارادتمندانش درآمد و دوام شیشۂ گلاب با خود می برد و دران جناب بکمال ادب نذر میکرد ایشان داد زہد و ریاضت دادہ واصل بحق شد مزارش در مکن پور در سنہ یکہزار و دو صد و ہفتاد و چہار ہجری۔

ذکر حضرت مولانا قاضی مطہر قلہ شیر قدس اللہ سرہ العزیز

ذکر ایشان در حصۂ اول تذکرۃ المتقین رفتہ است چونکہ تذکرۂ مریدان و خلفایش درینجا کردن ست لہذا بہ سبیل تذکرہ نام نامی نبشتہ می آید کہ ایشان از خلفای اجل حضرت قطب الاقطاب قطب المدار قدس سرہ اند و گروہ عاشقان از ایشان نافذ ست خلیفہ و جانشینش قاضی حمید بود در گروہ عاشقان نہ شعبہ معروف ست عوام چنان مید انند کہ از قاضی صاحب بر آمدہ است حالانکہ چنین نیست آن نہ شعبہ از بابا صاحب بر آمدہ است کہ آیندہ در ذکر حضرت باباکپور قدس سرہ بیان کردہ خواہد شد انشاء اللہ تعالیٰ مزارش در ماور شریف آستانہ او زیارت گاہ خلائق ست۔

قطعہ تاریخ وفات

آن شہر قاضی مطہر اہل حق	حامی دین و سراج العاشقین
عزم چون کردہ سوی دار الجنان	سال او گفتہ خرد جنت نشین

ذکر حضرت قاضی حمید الدین المعروف بہ قاضی حمید قدس سرہ

ایشان عم حضرت قاضی مطہر قلہ شیر بودند کہ ناگاہ شوق عشق ذات بحت دامنگیر حال وی گشت پس بغرض حصول شرف نعمت بیعت بخدمت اشرف حضرت قطب المدار حاضر گشت و متمنی بیعت شد آنحضرت فرمودند چرا آمدی و چہ مدعا داری عرض کرد کہ در زمرۂ غلامان خویش درآرید ارشاد کرد درینجا آمدن چہ ضرور بود برو و در سعادت گوش گفت کجا روم فرمود بخدمت قاضی مطہر حاضر شدہ شرف خدمت دریاب گفت آن خورد من است چگونہ خواہد شد حضرت تبسم شدہ فرمود کہ ای قاضی درینجا نفس را دخلی نیست تجبر تو مانع این نعمت ست کہ بخدمت برادر زادہ حاضر شدن را حجاب می آری کہ آداب مریدانہ

چون بجا آرم اگر طالب صادقی برود این تبختر کہ از شر نفس ست بر طاق خاکساری و گمنامی نہ و در طائفہ عاشقان نامی نشوای قاضی ﷺ در کیش جان فروشان فضل و ہنر نہ زیبد ؛ اینجا حسب نباشد انیجا نسب نہ گنجد ۔ پس اجازت گرفتہ بحضرت قاضی مطہر قدس سرہٗ پیوست و یکی از اولیای روزگار گردید مناصب و مناقبش چہ سرایم و چہ بنوک قلم سپارم صاحب خارق بود آخر بتوجہ شیخ خود بہ اجازت بیعت خلافت مفتخر گردید۔

ذکر حضرت سید الطائفہ حضرت سید شاہ راجی قدس اللہ سرہ

ایشان خلیفہ و جانشین حضرت قاضی حمید بودند وقتیکہ از درس ظاہری فراغ یافتند بخدمت شریف حضرت مولانا قاضی حمید رسوخی دریافتند و از شرف بیعت ممتاز شدند ایشان از روز بیعت مشقت شاقہ وریاضت و مجاہدہ برخود چنان اختیار کردہ کہ بتحریر نگنجد آخر بتوجہ شیخ بمراتب ولایت ترقی گرفتہ و یکی از اولیای اجل گردیدہ روزی حضرت قاضی حمید از وی راضی و خوشنود شدہ اجازت و خلافت عنایت کردہ جانشین خویش ساختہ فی الواقع ہر کہ از ایشان پیوستہ در اندک مدت بحد ارسیدہ ؛ عالمی از ذات گرامیش مستفیض و کامران شدہ پس ایشان حضرت سید شاہ عبد الغفور المعروف بابا کپور راکہ بروی نظری میداشتند خلیفہ و جانشین خویش ساختہ و اجرای کار ہدایت خلق اللہ بوی تفویض فرمودہ بحق پیوست انا للہ وانا الیہ راجعون۔

ذکر حضرت سید شاہ عبد الغفور عرف بابا کپور قدس اللہ سرہٗ

بابا صاحب مرید و خلیفہ سید شاہ راجی وی مرید و خلیفہ حضرت قاضی حمید وی مرید و خلیفہ حضرت سلطان التارکین برہان العاشقین مولانا قاضی مطہر وی مرید و خلیفہ اجل حضرت سید الموحدین عمدۃ الاطہار سیدنا سید بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار

قدس الله تعالی اسرارهم وطنش کالپی ست در ایشان بعد تحصیل علم ظاهر آتش شوق
لقاء الٰهی بگوشهٔ خاطر مکنون میداشت مشتعل شدن گرفت پس بتلاش پیر سفر اختیار
کرد چون صیت فیض وکرم حضرت سید راجی قدس سره عالمگیر بود ایشان نیز بحضرت وی
برسیدند و از آن جناب حصهٔ ازلی خویش که باوی سینه بسینه آمده بود در گرفتند و بعد
از حصول بیعت در اوایل حال ریاضت شاقه بر خود اختیار کرده و سالها سال سقای
نموده و شبها بخانهٔ ضعیفان و مسکینان می گشت و خمها پر از آب میکرد صاحب جذبهٔ قویه
بود و بحالت استغراق ماندی و از اکل و شرب اصلا ملتفت نشدی وقتیکه افاقه رو نمودے
از جنس غله چند دانه تناول فرمودی عمرش طویل بود بر لباس ستر عورت اکتفا نموده بود
فی الواقع ؎ جامه پوشان نظر بر گاذرست ؛ جامهٔ عریان را تجلی زیورست ؛ و
ایشان امرا بجود گستر کرد میداد و از قسم نقد و جنس و ملبوسی که از اغنیا میرسید
حوالهٔ فقرا و مساکین می ساخت خوارق عادات بسیار از وی سر بر میزد آخر از این
ترقی کرده گرفت حضرت سید شاه راجی قدس سره محظوظ شده وی را خرقهٔ خلافت پوشانیده
جانشین خویش ساختند وی قدس سره کار خلافت و جانشینی چنان بانجام داد که همه مریدان
سید راجی قدس سره تا حیات پروانه وار فدای وی ماندند و از ایشان هفت خلفای اجل صاحب سلسله
و اهل ارشاد گشتند و از هر یکی از ایشان گروهی جداگانه جاری شد بلقبی ملقب شده گروه و سلسلهٔ دیگر که
از خلفائش آمده وی نیز در شمار خلفائش می آید پس از این حساب نه شعبه گشتند تفصیل ایشان بدین طور است

گروه اول عاشقان امام نوروزی	گروه دوم عاشقان سوخته شاهی	گروه سوم عاشقان گرسنه
گروه چهارم عاشقان لعل شهبازی	گروه پنجم عاشقان باباگوپالے	گروه ششم عاشقان کهاتا
گروه هفتم عاشقان کلالے	گروه هشتم عاشقان کمال قادری	گروه نهم عاشقان کریم شاهی

حضرت امام نوروز

ایشان در ہند بعزم جہاد معہ تزک احتشام شاہی با کر و فر با جم غفیر آمده بودند چون بشرف زیارت بابا صاحب مشرف شدند از خیال خویش درگذشتند و آن تزک و احتشام اسلام نذر پیر کردند وی نقد و جنس حوالۂ مسکینان کرد و سکہ شاہی بمریدان بخشید پس آن حضرت امام نوروز آنانکہ منسلک شدند بلقب امام نوروزی معروف اند بتجرید و تفرید حیات میگذارند۔

عاشقان سوختہ شاہی

نام نامی سید عابد خاکسار خاکستہ مالی را غلبۂ سکر عشق الٰہی و حدت جذب نامتناہی از بابا صاحب (عاشقان سوختہ شاہی) خطاب بود اکثر اوقات بحالت جذب نوبت بسوختن میرسید آب افشانے وگلاب پاشی و خوشبو و عطر و لخلخہ ہیچ کارگر نمی شد و مردمان دانستند کہ کیسۂ جسد از نقد حیات تہی گشت البتہ خود بخود بعد مدت معہود افاقہ رو نمودی و اکثر از مریدان سید عابد قدس سرہ درہمین حالت جان بحق تسلیم گردیدند و مریدانش از آتش دنیا باکی ندارند بلکہ انبار گل می انگارند زیرا چہ ظاہرست کہ ہنوز ایشانرا سوختن نمی تواند اکثر آتش افروختہ را پامال میکنند و ہیچ اثری و ضرری بر جسد ایشان نمی رسد حالانکہ این ادنیٰ وصف در جملہ ملنگان این خاندان ست نہ تخصیص بر ایشان **وقتی** حضرت سید شاہ عبد الغفور قدس سرہ در گوالیار رونق افروز بود چون ہلال ماہ جمادی الاول رو نمود از مریدان خویش متوجہ شدہ ارشاد کرد کہ حاضریم در عرس حضرت قبلہ و کعبہ امسال بہمراہی شما نخواہد شد پس بر و ید و حاضر عرس شریف نشوید ہمگی تہیۂ سفر کردند و علمہا نصب کردند ارشاد شد کہ قلم دوات بیارید تا بخدمت صاحبزادگان عریضہ نگارم دیگران جستجو کردند ایشان قلمدان و کاغذ پیش کردند و بر انگشت شہادت خویش دم آتشین بزدند مگر روشن شد حضرت متبسم شدہ عریضہ نبشتہ حوالہ ایشان کرد و بر انگشش دم سرد عاشقانہ کہ از آب چشم شستہ بود

بزودی گل شد و اثری از سوزش نماند اکثر میفرمودند که اگر بر فلان نظر کرم یابنه پیران طریقت نبودی و ابر رحمت شان که ہر دم بروی مترشح میشود نباریدی از کمال جذبۂ عشق الٰہی که میداری سوخته شدی و فقرای آن گروه میگویند که دران حالت جذب اگر آتش سوزان بدست آمدی بخوردے و اثرے و ضررے نرسانیدی و این خطاب سوخته عشق الٰہی از عنایات پیر او بود ہر که با وے توسل جسته بلقب سوخته شاہی نامور گردیده۔

عاشقان کمر بستہ

حضرت شاہ عبدالحیؒ الملقب به شاه درگاہی کمر بسته یکی از جانبازان حضرت سید شاه عبدالغفور بود از حین بیعت جز طاعت معبود مطلق وسے نیاسود و کمر ہمت بر میان جان بسته در بارگاه محبوب حقیقی اختصاصی دریافته و بعروج منازل ولایت سر کشیده از خواب و خور و دیگر حوایج ضروریه بی تعلق فرشته خصالے بود خرق عادات از وے سر زدن گرفت و قتیکه حضرت باباصاحب از مقربان درگاه وی را پرسیدی که درگاہے چه میکند جواب یافتی که در ریاضت اوقات عزیز میگذارد و کسی وی را غافل نمی یابد که بوے ہمکلام شود جز شیخ خود پس وقتی باباصاحب فرمود که آن عاشق کجاست بیارید حضار سکوت کردند گفت درگاہی کمر بسته است چون بیاوردند و حاضر کردند دران دم ایشان را خرقۂ خلافت بخشیدند و اجازت خلافت عنایت کردند پس ازان روز این لقب بوی مقرر گشت آنانکه در حلقۂ ارادت و خلافتش درآمدند بلقب عاشقان کمر بسته ملقب شدند

عاشقان لعل شہبازی

شہباز بلند پرواز صحرای الوہیت یکی تازجولانگاه بیدای اقرب الا قرب شاه امان الله درویش دہلوی یکے از خلفای باباصاحب بود لعل شہباز خطابش بود بعنایت پیر خود چنانکه شاه امان الله خود میفرمایند چنانکه از انداختن اکسیر مس خالص طلا شود و از نظر آفتاب سنگ لعل بی بہا گردد و ہمچنین

از تصور شیخ مریدیکه منظور نظر شیخ گردیده باشد لعل شهباز بود آری نظری باید آن جنس جمادات است
واین از جنس ملایکه آن به پستی ماند واین بصحرای توحید شهبازی بلند پروازی نماید و مریدی را عروجی که
ست میدهد بطفیل شیخ میسر گردد جانم فدای شیخ با خطابی بود که اکسیر نظرش مس وجود امان الله
راطلا ساخته و نظر آفتاب مثالش سنگ وجودم را لعل پربها گردانیده واز زبان فیض ترجمان لعل را
که از جمادات بود شهباز فرموده چه الطاف بے پایان باین بیقدر مبذول داشته مگر چه بعید

؎ آنانکه چشم مست بصد حیله واکنند	سنگ را ولی کنند و مگس را هما کنند	

پس گروهیکه از ایشان ناخذ شده بلقب لعل شهبازی ملقب گردیده۔

عاشقان باباگوپالی

باباگوپال یکی از امرای هند بوده همه ثروت و حکومت را بشوق فقر ترک نموده یکی از فقرای هند
اهل استدراج گردید چون از باباصاحب دوچار شد استدراجش را مسلوب فرموده بقدمش در افتاد و
داخل اسلام شد حضرت صلاحیتش را معاینه فرموده از کمال عنایت در آغوش عاطفت بگرفت
واز نظر فیض اثر پیمانه مرادش لبریز فرموده در رفقایش که چیله وی بودند در تعلیم شان بطریق اسلام
ترمیم فرموده یعنی حبس دم اوشان که میکردند در وے ترمیم فرمودند و اجازت دادند که باقی
ریاضت بحالت اصلی بماند آخر بتوجهاتش چنان پسندیده تر آمد که بخرقه خلافت مفتخر گردید
بسیار صاحب تصرف بوده است سلسلهٔ که از وی ناخذ شده بلقب عاشقان باباگوپالی نامور
گردیده حضرت شاه علاؤالدین وصال رحمة الله علیه می فرمایند ؎ برترین عالمی ست گروهی
عاشقان را برون ازین عالم۔

عاشقان ملکهاشاهی

میران ملکهاشاه ولی قدس سره مرید و خلیفه شاه عبدالغفور بود و یکی از اولیای روزگار بوده است

خرق عادا تش در دیار حیدرآباد معروف ست مزارش در ناندیر ریاست حیدرآباد دکن آستانۂ او
زیارتگاه خلائق ست گروہیکہ از وی جاری گشتہ بلقب عاشقان کما شاہی نامور گردیده۔

عاشقان کلامی

از حضرت شاہ معروف کلامی کہ ایشان خلیفۂ امام نوروز بودند و خلیفۂ ثانی حضرت شاہ فتان
درویش کہ مزارش در گرآولی ست سلسلۂ نوروز جاری ست حضرت شاہ معروف یکی از علماء متکلمین بود
بوجہ تبحر در علم منطق کلام این لقب ملقب گشتہ روزی الغرض مباحثہ بخدمت حضرت امام نوروز کہ امام الوقت
بود حاضر گردید و گفتگوی آغاز کرد حضرت ممدوح فرمودند کہ ای کلامی اگر بزبانت نقصی واقع شود و
گویائی نماند چگونہ سخن سنجی کنی ای کلامی این ہمہ از فضل مفضل حقیقی ست کہ ترا قوت نطق و کلام بخشیده
پس اگر در معرفتش رسائی حاصل کنی چہ خوب باشد کلامی ازین کلام موثر شد و بحلقۂ مریدانش داخل
گردید و بعنایت شیخ گویای زاید الوصف حاصل گردید و باندک زمانہ بتوجہ شیخ یکی از اولیاء جلیل القدر
نامی گردید شیخ را باوی نظری بود روزی فرمود کہ ای کلامی سلسلہ کہ از تو جاری خواہد شد با القاب ایں در ہم
ملقب خواہد ماند چنانچہ در منصبہ عاشقان این نیز داخل ست این فضل شیخ ست۔

عاشقان کمال قادری

این گروہ از حضرت مولانا شیخ کمال الدین قرشی منشعب گردیده ایشان اول از خاندان عالیہ قادریہ
بودند چون بحضرت شاہ عبدالغفور پیوستند ہمہ تعلقات خود را ترک نموده بیعت کردند و تجرید و تفرید
ظاہری و باطنی مدت العمر بسر بردند آخر از عنایت بابا صاحب اجازت خلافت نیز حاصل کردند و یکی از
کملاء عصر شدند از ایشان گروہیکہ جاری شده بلقب (کمال قادری) نامیست سیر الفقرا و
ریاض الفقرا از تصنیف اوست میان تہور شاہ سجاده نشین میان دھونسہ شاہ ازین سلسلہ اند
و برادرش کہ نسبت پیرانہ دارد میان رحیم شاہ و مریدش جہانگیر مرزا تیموری نیز اہل کمال ست۔

عاشقان کریم شاهی

این شعبه از شیخ کریم الدین خلیفهٔ مولانا شیخ کمال الدین جاری ست فقرا این سلسله کریم شاهی میگویند و انچه که در ذکر این ۹ شعبها مذکور شد تحقیقات لفظی بود نه حالات شان اگر حالات درجات هر یکی نوشته آید دفتری طویل گردد این همه از اهل تجرید بوده اند متاهل نبودند صاحب تذکرة الفقرا احمد اختر گورگانی نیز ذکر ایشان کرده است پس حضرت سید راجی بارها از مریدان خویش فرموده که هر چه از شرف ماست آن از خدمت سید عبد الغفور ست هر که بوی راه جست گویا بمن رسید و هر که از وی تخالف ورزید مرا رنجانید من چه باشم وی را همه پیران سلاسل پسندیده و بجناب حضرت قبله و کعبه مقبول افتاده حق جل و علا ترقی دهاد سبحان الله چه قدر نظر الطاف و کرم با وی میداشت که چنان فرمود پس مدتی رسم تلقین و ارشاد جاری داشته در گوالیار آسوده خانقاهش نور علی نور بعمارت عالی پخته سنگی اساس بنا یافته آستانهٔ او زیارت گاه خلائق ست بتاریخ ۱۳ ذیقعده عرس میشود در سنه ۹۸۹ نهصد و هشتاد و نه هجری واصل بحق گردید اکثر شعرا قطعات تاریخ فاتش گفته اند درینجا بر دو قطعه اکتفا نموده می آید۔

قطعهٔ تاریخ وفات

رفت از دنیا چو در خلد برین
مست الفت عاشق صادق کپور
سال تاریخ وصال آنجناب
هست صادق پاک بین عاشق کپور

قطعهٔ ثانی

شاه عالم کپور مجذوب ست
ماه عالم کپور مجذوب ست
سال نقلش که احسن و خوب ست
گفت هاتف کپور مجذوب ست

ذکر حضرت بادہ نوش خمخانہ الست میران حاجی لاغر مست رحمۃ اللہ علیہ

ایشان خلیفہ و جانشین حضرت سید محمد عارف عرف سلطان بھڑنگ شاہ اند رحمۃ اللہ علیہ شجرۂ وی بہ پنج واسطہ از برہان العاشقین مولانا قاضی مطہر قلہ شیرجی پیوند و از معمولاتش بود کہ بلا اذان گاہی نماز نخواندہ بود چنانچہ وقتی حسب الامر شیخ الطریقت خویش بہ قصبۂ سرشتہ واقع ملک پنجاب تشریف فرما شد و حسب عادت دران جا ہم اذان دادہ مشغول بہ نماز شد چون باشندگان آن مقام لامذہب بودند از سر تعصب صدای اذان شنیدہ بر ایشان یورش کردہ حملہ آور گشتند مگر وقتیکہ ازان گروہ پرخاش جو ہر کس کہ بہ پیشش رفتی از ہیبتش جرأت باضرارش نیافتی پس از ہیبت آگہی کہ از ناصیۂ وی لامع بود ہمگی ترسان و ہراسان واپس گشتند و ایشان بعد فراغ نماز در ذکر آلہی مصروف شدند خبر این واقعہ بہ راجای آن مقام رسید وی بخیال آنکہ چنان نشود کہ ہیبت فقیر ایشان را در گیرد و معتقدش شدہ بمذہب خویش فتوری پیدا کنند پس حاجی را راجہ در چاہی انداختہ بخاک و گل انباشت بکیفر این کردار ناپسندیدہ راجا مجذوم شد ہر چند اطباء حاذق سرگرم معالجہ بودند مگر سودمند نمی شد آخر تنگ آمدہ اندیشہ کرد کہ این علامت قہر آلہی ست کہ آن درویش را در چاہ انداختہ ام این نتیجہ ہمون بی ادبی ست اتفاقاً در ہمون شب خوابی دید کہ آن درویش می فرماید کہ ای نا اہل بجزای کردار خویش رسیدی و آنچہ نا دیدنی بود دیدی۔ و من بفضلہ تعالی مع الخیر بیاد حق مصروف ام مرا ضرری نرسیدہ پس راجہ علی الصباح برخاستہ آن چاہ را صاف کنانیدہ و خاک و گل را باحتیاط کما ینبغی بر آوردہ دیدند کہ دران چاہ جانب شمال طاقی ست ایشان بر وی نشستہ بیاد حق مصروف اند ملازمان راجہ بکمال تعظیم و تکریم بیرون آوردند راجہ از شنیدن این خبر بحضورش رفت و عفو تقصیر خواست و ملتجی حصول شفا گردید ایشان ازان چاہ کہ صاف شدہ بود آبی طلبیدہ و بر وی دم کردہ اندکی بخورانیدہ و باقی بجسمش مس کنانید راجہ صحت یافت بچنین تصرفات

از وے معروف ست۔

قطعہ تاریخ وفات

ازین عالم سوے دار البقا	چو حاجی مست لاغر ذی کرامت
زروی درد ہاتف گفت سالش	ز دنیا سوۂ دین کرد رحلت

ذکر حاجی مداری شاہ کمر بستہ رحمۃ اللہ علیہ

ایشان خلیفہ و جانشین سید عنایت شاہ کمر بستہ اند از نہ واسطہ بحضرت برہان العاشقین مولانا قاضی مطہر قلہ شیر نسبت دارند در اوایل سیاحت ورزیدہ و از زیارت مزارات اہل اللہ مشرف گردیدہ در ۱۱۷۹ھ از حج بیت اللہ شریف مراجعت فرمودند دران زمان رام رای چودھری سکنہ موضع مدن پور از علاقہ بلگرام بخلوص و نیاز سندی یکصد بگیھہ آراضی در موضع محمد پور نذر کرد در بارہ قیامش اصراری بلیغ کرد چون از اژدہام عوام در او قاتش ہر جی واقع شدن گرفت پس از انجا متوجہ بہ موضع اورنگ آباد گشتند مگر آب وہوای اسلام آباد پسند خاطر شد و ہمونجا سکونت ورزید نواب سید خرم و راجہ سعد اللہ خان برای مصارف وی خواستند کہ یک موضع نذر کنند مگر منظور نداشت از اصرار نواب مرحوم یک صد بگیھہ آراضی قبول فرمود صاحب مقامات بود وفاتش در ۱۲۱۱ہجری بماہ رجب المرجب بتاریخ بست و ششم گردید انا للہ وانا الیہ راجعون۔

قطعہ تاریخ وفات

رفت چون زین جہان مداری شاہ	سوے ملک بقا بحکم آلہ
سال نقلش شد از سر الہام	عدن شد منزل مداری شاہ

ذکر حضرت قادر علی شاہ ستار رحمۃ اللہ علیہ

ایشان غوث وقت بودند از خاندان عاشقان ظاہر السبب حسن اعتقاد رئیس بھوپال در موضع
چین پور باڑی قیام سید اشتند چونکہ این طائفہ را حق تعالی ہر جا بخواہد میگما رد و اجرای کار خانہ
ہستی تابع ایشان می سازد پس جائیکہ قیام سازند از امر او تعالی مقیم میشوند در ۱۲۸۱ھ ہجری
از ین جہان رخت ہستی بر بست مزارش در چین پور باڑی ست۔

قطعہ تاریخ وفات

ازین عالم بحکم حق چو عازم	سوی خلد برین قادر علی شد
بگفتا مصرعۂ تاریخ ہاتف	بجنت جاگزین قادر علی شد ۱۲۸۱ھ

ذکر حضرت شاہ چاند نایب نوروز رحمۃ اللہ علیہ

ایشان مرید شاہ چین ابدال بودند رحمۃ اللہ علیہ تکمیلش از حضرت میران حاجی لا غرمست
مداری طبقاتی گردید اول ایشان در ناگپور بودند از انجا بہ امر باطن کہ مکرر سہ کرر شدہ بود
عازم بھنڈہ واقع ملک پنجاب گشتند بہ ارادہ وی باشندگان ناگ پور واقف شدہ چہ وضیع
و چہ شریف اصراری بلیغ کردند کہ ازینجا حضرت بجای تشریف نبرند ایشان ہمہ را تسلی و تشفی
فرمودہ معہ رفقای با وقار در بھنڈہ تشریف ارزانی فرمودند و بر لب تالابی کہ حالا از آبادی
جانب جنوب ست قیام فرمودند و در ہمون ایام آبادہم گشت و اژدہام خلائق در عرس حاجی بابا رتن
رحمۃ اللہ علیہ از تاریخ ہفتم ماہ ذی الحجہ تا دہم ماہ مذکور شدن گرفت رفتہ رفتہ این خبر شایع
گشت یکی از ژند پوشان فقرا ہنود آمدہ دعوی کرد کہ بابا رتن ناتھ از بزرگان ماست مسلمان
نیست این گفتگو از رفقایش درازی کشید پس ایشان فرمودند کہ این امر از بحث و مباحثہ حل
نخواہد شد از اہل مزار رجوع باید کرد آنچہ آن فرماید ہر دو فریق بران کاربند شوند چنانچہ فریقین
این ارشاد را بہ پسند یدند و قفل مقبرہ اش بگشادند و از جوگی گفتند کہ اندر رفتہ ببینید کہ مزارست

یا استھان رتن ناتھ۔ باز ارشاد کرد کہ اگر رتن ناتھ در بزرگان شما از اہل کمال ست دریافت نمائید اوشان چند بار ندا کردند مگر جوابی نیافتند بعد ازان بایای ایشان شخصی پرسید کہای بابا رتن چونی وچرائی جواب داد کہ من یکی از فدائیان نبی آخر الزمان صلی اللہ علیہ وسلم رتن ناتھ نیستم ازین جوابش حاضرین وقت را حیرتی پدید آمد و مدعیان را خجالت نصیب شد ازان روز چہ ہندو وچہ مسلمانان بھنڈہ وچہ نواح آن ہگی حاجی بابا رتن میگویند رحمۃ اللہ علیہ۔ وشریک عرس می شوند واز حضرت چاند شاہ نایب نوروز کمال عقیدت می دارند سنہ وفات حضرت چاند شاہ ہنوز بنظر نیامدہ مزارش در بھنڈہ است۔

ذکر حضرت وزبان علی شاہ رحمۃ اللہ علیہ

ایشان خلیفہ وجانشین فخر علی شاہ عاشقان کمر بستہ اند رحمۃ اللہ علیہ از ہشت واسطہ بحضرت سید شاہ عبد الغفور المعروف بہ بابا کپور رمی پیوند دخلیقی وحلیمی بود کہ از خلق عامش چہ اہل غرض وچہ اہل عرض را مسخر ساختہ بود ہر کہ باوی ملاقی شدہ مدت العمر باشتیاق حصول شرف نیاز شخ ماندہ رؤسای بلگرام باوی خلوص میداشتند وبخاطر وتواضع پیش آمدند چنانچہ سید یاد علی وسید چراغ علی رئیسان بلگرام یک صد وہفتاد وپنج بیگہ پختہ اراضی از موضع برگانوان متصل گجریلہ برای مصارف وی نذر کردند ایشان آباد کردہ نامش امام نگر نہادہ گاہی در امام نگر مشغول بحق می ماند وگاہی بر فسیروا فی الارض عمل نمودہ بہدایت خلق اللہ سیاحی اختیار می فرمود از معمولات وی بود کہ در سفر وحضر رفقا وصادر ووارد وطعام تناول کردہ فراغت می یافتند دران دم اندکی ومختصری نوش جان می فرمودند اکثر تصرفاتش معروف ست در ۱۱۵۹ھ ہجری بتاریخ ہفدہم جمادی الاولی بمقام مکن پور واصل بحق گردید درگاہی شاہ دران دم حاضر آستانہ بودند تابوتش در امام نگر بردہ

دفن نمودند و مقبرہ نیز معہ مسجد و باغ تیار ساختند قطعات وفاتش بسیارست مگر درین جا بریک قطعہ اکتفا نمودہ می آید۔

قطعہ تاریخ وفات

زبان علی شاہ کہ بستہ حق آگاہ	راہی سوی فردوس چو زین دار الم شد
سالش شد عیان از الفاظ الہام	قربان علی جای گزین محل ارم شد

ذکر حضرت ولایت علی شاہ طبقاتی مداری رحمۃ اللہ علیہ

۱۱۸۹ھ

ایشان کریم النفس سلیم الطبع بودند وقتی در عرس شریف حضرت سید بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار قدس سرہ حاضر بودند در تکیہ صفدر علی شاہ عرف شیر علی شاہ فروکش شدند شبی دزدان موقع یافتہ اسپ سواری وی کہ بیش قیمت بود دزدیدہ بردند و خواستند کہ شبا شب بجای ببرند کہ کسی پی نبرد آن مرکب تند بادرا ہر چند گرم می ساختند مگر جز سواد مکن پور خود را نمی یافتند چون شب بآخر رسید بخیال گرفتار شدن آن اسپ را گذاشتہ خواستند کہ راہی پیمایند مگر تکان چنان گرفت کہ قدم برداشتن نتوانستند و نابینا شدند آخر اندیشیدند کہ این نتیجہ آنست کہ اسپ آن جناب دزدیدہ ایم پس آن اسپ شایستہ را بحیلہ گرفتہ افتان و خیزان بخدمتش برسانیدند و بقدمش در افتادند و عفو تقصیر خواستند ایشان ازان ہمہ توبہ گرفتند کہ گاہی دزدی نخواہند کرد بعد از توبہ فرمودند کہ این اسپ حوالہ شماست زیراچہ کلفت بسیار بباعث وی برداشتہ اید ببرید از ین ارشادش بینائی یافتند مگر در گرفتن اسپ عذرہا نمودند الا قبولش نیامد و حوالہ تسلیم اوشان فرمود مزارش در تبنبھرہ واقع ملک سوات آستانہ وی زیارتگاہ خلائق ست۔

ذکر سید حیدر علی شاه طبقاتی مداری رحمة الله علیه

ایشان شب بیدار تهجد گذار خلیفهٔ حضرت قطب علی شاه بودند رحمة الله علیه در تجرید و تفرید عمر عزیز بسر برده سلسله وی از یازده واسطه بحضرت مصباح العاشقین شیخ الاسلام والمسلمین مولانا قاضی مطهر قله شیر قدس سره می پیوند د مولدش پنجاب ست ایشان پیاده پا حج بیت الله شریف نموده و بسیار سیاحت ورزیده بعد و اپسی سفر در جامع مسجد مکن پور مقیم شد اکثر راقم السطور دیده که هرچه بخود میداشت هر سال بذل مسکینان میکرد وجز لباس بدن هیچ نمی داشت و مهمانداری و مسافر نوازی ملحوظ میداشت عمرش از صد سال متجاوز بود در سنه ۱۲۹۹ هجری واصل بحق گردید قبرش در زیر مینار جامع مسجد عالمگیری جانب جنوب واقع ست

قطعه تاریخ وفات

آشنای قلزم فقر و فنا حیدر علی — رفت از دار البقا چون جانب خلد برین
هاتف غیبی بگفتا مصرعهٔ تاریخ او — شد ز دنیا اهل باطن اهل دین حلت گزین ۱۲۹۹ھ

ذکر مشائخانی که در سلسلهٔ عالیه مداریه از پیران خود مجاز اند چون

شیخ محب الله اله آبادی قدس سره سید محمد قنوجی را خلیفهٔ خود گردانید شجرهٔ پنج خانواده عنایت فرمودند شجرهٔ مداریه بدین وسایط شیخ محب الله اله آبادی شاه موسیٰ خدا دوست شیخ عبد القادر یمنی شاه مقیم سرمست معرفت شاه فتح الله شاه اسمعیل خاکسار شاه ابو القاسم قدوة العارفین حضرت قاضی مطهر قطب الاقطاب حضرت سید بدیع الدین قطب المدار قدس الله تعالی سره شیخ عبد الله مکی شیخ ابو الربیع مقدسی شیخ یمین الدین شامی حضرت امیر المومنین علی ابن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه حضرت رسالت پناه احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ صلی الله علیه وآله واصحابه وسلم۔

ذکر شمس الملت والدین حضرت سید جمال الدین جان من جنتی خلیفہ اجل حضرت سید بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار قدس اللہ سرہ العزیز

ایشان از مشاہیر اولیای ہند بودہ اند صاحب مقامات عالیہ و حالات سنیہ بیدا شتند خوارق عادات بسیار از وی سر بر میزد از خلفای اجل حضرت قطب المدار ست طویل العمر بود اکثر بسواری وی شیر ماندہ است **وقتی** حضرت سید جمال الدین جان من جنتی قدس سرہ بر شیر سوار و تازیانہ مار سیاہ بکف گرفتہ سیر کنان در عرصۂ رود بار رسید و دران حبا از سعدی شیرازی دوچار شد و گفت ای سعدی از کجائی و چرائی کہ لرزہ بر اندامش افتاد و سید قدس سرہ وی را تسلی و تشفی فرمودہ و گفت ای سعدی ازین درندہ حیوان کہ در سواری ماست ترا عجبی پدید گشتہ کہ چگونہ در اطاعت انسان ست مقام حیرت نیست ہر آنکہ از جناب رب العزت خلوص بدرجہ حاصل کند کہ جز رضای وی تعالی خواہش خویش ندارد این کیست جملہ عالم مطیع و منقادش گردد اکثر سید قدس سرہ در سواری خویش شیر را گرفتہ و مار را تازیانہ می ساخت کیفیتش این بود کہ وقتیکہ در بیابان برسیدی ہمہ درندگان صحرا پروانہ وار گرد وی پیش حلقہ بزدندی و ہمراہی وی ماندی و بر کسی از حضار و رفقا نظری نا انداختی وقتیکہ حکم دادی راہ صحرا پیش گرفتی چنانچہ وقتی در بلدہ قنوج برسیدند و از حضرت مخدوم جہانیان ملاقی شدند دران وقت ہم در سواری وی قدس سرہ شیری بود و تازیانہ مار سیاہ بکف عمرش طول بود قصۂ ملاقاتش سعدی علیہ الرحمہ خود مذکور ساختہ **حکایت**

یکی دیدم از عرصۂ رود بار		کہ پیش آمدم بر پلنگی سوار

چنان هول زان حال بر من نشست ❊ که نه رسیدم پای رفتن بست

تبسم کنان دست بر لب گرفت ❊ که سعدی مدار آنچه دیدی شگفت

تو هم گردن از حکم داور مپیچ ❊ که گردن نه پیچید ز حکم تو هیچ

چو خسرو بفرمان داور بود ❊ خدایش نگهبان و یاور بود

محالست چون دوست دارد ترا ❊ که در دست دشمن گذارد ترا

ره اینست رو از طریقت متاب ❊ بنه گام و کامی که خواهی بیاب

نصیحت کسی سودمند آیدش ❊ که گفتار سعدی پسند آیدش

در عهد سلطنت شیر شاه نیز بقید حیات بودند وقتی بزیارت وی قدس سره شیر شاه حاضر گردید در اثنای راه بجا طرش خطره راه یافته که آن شاب اگر ولی کامل خواهد بود مرا انبه عنایت خواهد کرد چنانچه بوقت حصول نیازش انبه نیم خورده بدست مبارک سید اشت حواله وی ساخت چون مشیت ایزدی نبود که سلطنتش به اعقاب وی رسد پس آن انبه بوجه پس خورده بودن بحواله خدمتگار کرد و در خوردنش تساهل نمود و قابل ولایتش گردیده و بکمال ادب حاضر مانده بحصول اجازت بدولت سرای خویش واپس شد آن حضرت از یاران همدم ارشاد فرمودند که بادشاه اگر انبه خوردی سلطنت بر اولادش قایم ماندی مگر از مشیت ایزدی چاره نیست گروه دیوانگان از وی جاری گشته و از ایشان پنجاه و دو شعبه و بروایتی هفتاد و دو معروف اند مثل دیوانگان حسینی و دیوانگان سلطانی و دیوانگان رشیدی وغیره دیوانگان رشیدی از حضرت خواجه محمد رشید که وی مرید و خلیفهٔ حضرت خواجه سید محمد تقی وی مرید و خلیفهٔ سید بدر الدین محمد الحسین البخاری وی مرید حاجی الحرمین الشریفین خواجه ابا یزید وی مرید و خلیفهٔ شاه فخر الدین زنده دل وی مرید و خلیفهٔ حضرت سید جانن جنتی

عرف جمن جنتی وی مرید و خلیفۂ حضرت قطب المدار و دیوانگان آتشی از حضرت سید شاہ آکہ داد آتشی ست الخ و دیوانگان سدہ شاہی از حضرت سید حسن سرمست رحمۃ اللہ علیہ است الخ دیوانگان جمشیدی از حضرت فخر الدین جمشید رحمۃ اللہ علیہ است الخ۔ و غیرہ و غیرہ چنانچہ ذکر بعضی از خلفا و مریدانش درین جا نقل کردہ می آید دار مقدس در جتی نگر متصل ہلسہ از توابع بہار زیارت گاہ خلایق ست بتاریخ چہارم ماہ سنہ نہصد و پنجاہ و یک برحمت حق پیوست قطعہ وفاتش این ست۔

قطعہ تاریخ وفات

اہل حق سید جمال الدین حسن — عازم عقبی چو گشتہ ناگہان
سال او از انتہای رنج شد — اہل باطن حیف رفتہ از جہان

ذکر حضرت شاہ فخر الدین جمشید رحمۃ اللہ علیہ

ایشان منجملہ ہفتاد و دو شعبہای حضرت شیخ الاسلام والمسلمین سید جمال الدین جانمن جنتی اند یکی از عرفاء کامل و سالکان واصل صاحب مکاشفہ و مجاہدہ بودند صاحب تذکرة الصالحین می نگارد کہ ایشان اول بیعت از اوستاد خود شیخ الہندی والصالح والسرہندی سید شفیقند واکتساب بعض علوم متداولہ از حضرت شیخ حسام الدین متقی نیز کردند آخر در حلقۂ بیعت و خلافت حضرت جانمن جنتی در آمدند و بعزلت وانزوا گوشیدند بروز جمعہ مجمع صوفیان باصفا در خانقاہش می شد واز انفاس متبرکہ اش حاضرین را استفادہ میگردید بارہا نواب عبد الرحیم خان خانخانان مع احباب و اصحاب خویش نماز بمسجدش ادا میکرد واز صحبتش فیوض نا متناہی دست می داد در عمر شریفش اختلاف ست بعضی بر آنند کہ یک صد و چہل و ہفت سال درین عالم رونق بخشیدہ و بعضی بر یک صد و بست و پنج سال متفق اند واللہ اعلم بالصواب

وفاتش در سنه نهصد و هفتاد هجری گردید مزارش در اکبرآباد متصل مدار دروازه است۔

قطعه تاریخ وفات

فخر زہاد شاه فخر الدین	رفت چون سوی حضرت خلاق
گفت هاتف بسال ترحیلش	اهل باطن برفت از آفاق ۹۷۰

ذکر حضرت بابا مان دریائی رحمة الله علیه

ایشان اجازت خلافت حضرت سید حسن سرمست گجراتی میداشتند و وی خلیفه حضرت شیخ الاسلام والمسلمین سید جمال الدین جامن جنتی ست قدس الله اسرارهم ایشان گاه گاهی نقل روح میکردند باری آبابامان وغیره اصحاب را برای حفاظت جسم خویش تاکید اکید فرموده خود نقل روح کردند ایشان باین خیال تغافل ورزیدند که قالب مبارکش را کدام کس قدرت دارد که ضرر خواهد رسانید بهما ور شغله مشغول شدند و آن جسم بی روح تنها افتاده ماند موشی از سوراخی برآمده برزه بخد انش بگزید روح آن حضرت برین حال مطلع شده مراجعت بقالب خویش فرموده از کمال طیش اسفه گرفته سمت آبابامان وغیره رفتند ایشان خایف شده روح بفرار نهادند الا آبابامان بکمال عجز و الحاح معذرت کنان ایستاده ماند و بر غفلت خویش منفعل گشت آن عذرخواهی بکار آمد که غیظش فرو شد و ازان روز منظور نظر والا گشت آخر از نعمت عرفان مالا مال گردید اکثر کرامتش درج کتب و زبان زد خلایق ست وقتی جوگی که از اهل استدراج بود بدربار راجا بڑوده درآمد راجه مطیع و منقادش گردید جوگی کاتوری میداشت و دران بلده میگردانید و جز کاتور خویش دریوزه گری و سوال فقرا اسلامیه یک قلم مسدود ساخت درین اثنا باتفاق وقت ایشان همه چند فقرا اهل تجرید دران شهر رسیدند ملازمان راجا پاس خاطر فقرا التماس کردند که در شهر ممانعت قطعی ست

کہ کسے از فقراء اہل اسلام سوال نکند آئندہ رائے سامی اگرچہ ایشان را احتیاجے نبود
مگر از شنیدن این ماجرا بدربار راجہ رسیدند و گفتند ای راجا باب خیر چرا مسدود کردے
و در وی چہ مصلحت دیدی آن جوگی را طلبید پس راجا وی را طلب کرد بیامد ایشان از وے
گفتند کہ کانور تو کجاست وے حاضر کرد و ایشان نزدیک کانور خویش پیش راجہ نہادند۔
و گفتند کانوریکہ بلا استعانت غیری خود بخود برود و دریوزہ گری کند و الکہ گوید و توحید
سراید مستحق دریوزہ گری است این کانور پس حسب ایمای آنجناب بلا اعانت غیرے
خود بخود روان گردید بمشاہدہ این حال آن مانع الخیر را خفتے رو داد و راجا مع اراکین از
کمال عبرت دست بستہ ملتمس گشت کہ خطایم عفو فرمایند و انچہ منشاء آنجناب باشد
تعمیل آن عین ذریعہ سعادت و بہبودی ماست پس ارشاد شد کہ فقیر را الفضل خدا تعالیٰ
ہیچ در کار نیست البتہ از ین تاریخ اجازت سوال کردن فقراء اسلامیہ شود و این
شہر ملقب بہ نامم گردد راجہ ہمو ندم منادی کنانید کہ از ین تاریخ کسے جز بہ بڑودہ بابامان
بر زبان نراند ورنہ معتوب خواہد شد چنانچہ الی الآن بڑودہ بابامان معروفست و وفاتش
در سنہ ۱۰۱۲ ہجری گردید مدفنش در بڑودہ زیارتگاہ خلائق ست

قطعۂ تاریخ وفات	
شاہ بابامان مرد باخدا	شد چو از دار الفنا رحلت گزین
سال نقلش بے سر انسان شد	مان بابا شد بفردوس برین

ذکر حضرت شیخ کرم اللہ رحمۃ اللہ علیہ

ایشان از مریدان حضرت سید جمال الدین جامن جنتی ست رحمۃ اللہ علیہ مولدش
سوئے سوبڑ والدہ ایشان اول عقیمہ بود روزے بجناب حضرت سید جمال الدین

قدس سرہ درخواست اولاد نمودند فرمودند کہ حق تعالیٰ ترا ہفت پسر عطا خواہد کرد مگر ہفتمے
پسر مرا بدہی الغرض ببرکت دعاے ایشان ہفت پسر تولد شدند وے بنظر ایفاے وعدہ
پسر ہفتمے نذر جناب کرد حضرت ممدوح نام نامی شاہ کرم اللہ نہادند و براے تحصیل علم
باوستادی تفویض فرمودند و بعد فراغ علم بحلقۂ ارادت درآوردند و خرقۂ خلافت
مرحمت کردند بتوجہ مرشد خویش یکے از اہل کمال نامے شد صاحب تذکرۃ الصالحین
مے نگارد کہ طبع اشرف خلوت پسند واقع شدہ بود از کثرت خلایق متنفر شدہ در سنہ
نہصد و شصت و چہار ہجری بعہد سلطنت عرش آشیانے جلال الدین محمد اکبر بادشاہ غازی
بمقام منڈوا الشریف ارزانے فرمود در انجا خلوت بہ پسندید کم و بیش چہل سال فارغ
خاطر مشغول بیاد حق ماند و فاتش در سنہ یکہزار و چار ہجری گردید.

قطعۂ تاریخ وفات

عازم فردوس شد چون زین جہان — عمدۂ زہاد کرم اللہ شاہ
گفت ہاتف مصرعۂ تاریخ او — شاہ کرم اللہ جنان آرامگاہ
۱۰۰۴ھ

شجرۂ طیفوری مداری نقل از کتاب مطالع الطالبین و طرایق السالکین

مولفہ جامع شریف محمد قادری (مثنوی آزاد وشان ست)

۹۰ ۹۲ ۱۳۱۵

اول آن شیخ کامل مرتاض — آنکہ او کرد از جہان اعراض
در شرافت چو ہست مرد تمام — شد محمد شریف اورا نام
داد اجازت بوی ز لطف و ودود — مرشد او چون کرم اللہ بود
کرد عطا خرقہ با وسیلے سخن — سندگی حضرت سید حسن

خرقہ باو کرد عطا شاہ وار	بندگی حضرت شاہ مدار
داد باو خرقہ چو طیفور شام	کار وی از فضل خدا شد تمام
داد باو خرقہ ابی ربیع	زو شدہ او را ہمہ عالم مطیع
داد باو شیخ یمین پیر شام	یافت چو کارش بتمامے نظام
داد علمدار کہ عبداللہ است	خرقہ از لطف کہ پیر رہ است
دادہ ابا بکر کہ صدیق بود	خرقہ بوی چون بے تحقیق بود
داد بآن خرقہ رسالت پناہ	شد بکمالش ہمہ عالم گواہ

شجرۂ اویسیہ عالیہ طبقاتیہ المداریہ نقل از خزینۃ الاصفیا جلد دوم صفحہ ۳۱۰ مولفہ غلام سرور خلف مفتی غلام محمد لاہوری مطبوعہ ثمر ہند لکھنؤ

و خواجہ محمد رشید رحمۃ اللہ علیہ در سلسلہ مداریہ خود میفرمایند کہ میگوید بندہ امیدوار رحمت کردگار محمد رشید مصطفےٰ جہانے کہ من درین سلسلہ اجازت یافتم از برادر خود محمد نفے و وے از سید شمس الدین محمد الحسینی البخاری و وے از حاجی الحرمین الشریفین بایزید و وے از شاہ فخر الدین زندہ دل و وے از سید جمن و وی از قطب الارشاد بدیع الدین مدار و وی از حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم اجازت یافت

شجرۂ مبارکہ عالیہ مداریہ فضل محمد شاہ سجادہ نشین درگاہ انور علی شاہ دیوانگان المداری سہسرامی (محمد الرسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم)

حضرت سید بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار۔ حضرت سید جمال الدین جانمن جنتی

حضرت سید شاہ الہ داد آتشی حضرت شاہ شہباز حضرت شاہ پیر محمد ماڑے[1] پوت شاہ مدح ملنگ شاہ قاسم منبری شاہ سید مداری نجری شاہ نور محمد شاہ مینا شاہ سید شاہ انور علی شاہ سید شاہ قائم علی شاہ شاہ فتح علی شاہ شاہ منگلی شاہ شاہ ہشیار محمد شاہ فقیر فضل محمد شاہ دیوانگان المدارے

فصل نہم در ذکر مشائخ طالبان

ذکر حضرت قاضی محمود گرگ دانشمندان تیغ برہنہ خلیفہ اجل حضرت سید بدیع الدین قطب الاقطاب المدار قدس اللہ سرہ العزیز

شیخ الطریقت برہان الحقیقت خلاصۂ درگاہ معبود معدن فتوت و جود حضرت قاضی محمود گرگ دانشمندان تیغ برہنہ یکے از خلفائے اجل حضرت سید بدیع الحق والدین قطب الاقطاب قطب المدار قدس اللہ سرہ العزیز اند زادگاہ و خوابگاہش کنتور است صاحب خوارق بود ذکرش در حصۂ اول تذکرۃ المتقین گذشتہ است تصنیفاتش ہم است احوالش در بحر ذخار و تحفۃ الابرار وغیرہ کتب سیر مع اولاد امجاد حضرت سید ابو الحسن المعروف بہ شاہ مٹھے مدار کہ یکے از علمائے متبحر بودہ اند و بمراتب ولایت فایز شدہ اند مندرج است

[1] علی التواتر منقول است کہ در حیات خویش باین لقب کہ زبان زد اہل آنہ یار است مشہور شدند ازین جہت کہ ایشان مع والدہ خویش از یک مرشد بیعت کردہ بودند و در فقر و فنا کمالاتے اندوختہ مادر ایشان و وے از مشاہیر اند عجب اتفاق ماند کہ گاہے ہمدیگر را زیست ترک رفاقت نشد پس باین لقب در زمانہ معروف گشتند وفات ایشان در یک تاریخ و یک روز گردید واللہ اعلم بالصواب[12]

از ایشان سلسله که نافذ گشته ملقب طالبان ملقب گردید چنانچه درین سطور ذکر بعضے
از او شان نقل کرده مے آید آستانهٔ وی مرجع خلائق است

قطعه تاریخ وفات

جناب قاضی محمود ذیشان	فروزان آفتابے اوج جاہے
چو عازم جانب ملک بقا شد	ز دنیا آن معارف دستگاہے
نوشتم از سر آه و بکا سال	ز دنیا آه رفته دین پناہے ۹۰۰ھ

ذکر حضرت مخدوم زمن سید ابو الحسن المعروف بشاه منتهی رحمة الله علیه

ایشان خلف و خلیفه پدر بزرگوار خویش حضرت قاضی محمود کرگ دانشمندان شیخ بر بسته اند
از مشایخ کبار و عرفای روزگار بوده اند چونکه نام نامی وے حضرت قطب المدار نهاده بودند
و بپاس خاطر عاطرش تعویذے هم نگاشته که همین آن تعویذ و دعاے آنحضرت آنهم اهل سلسله
اش که در اولاد و احفادش بوده اند از علما متبحر شده اند زهد و ریاضتش چه مراتب و چه بقلم
سپارم مدت سی سال در مسجدے کهنه بیاد حق مشغول ماند کرامات باهراتش مرجع صحائف
است چنانچه صاحب بحر ذخار و مؤلف تحفة الابرار فی مناقب قطب المدار مولانا شاه
عزیز الله کنتوری نگاشته پس آن محبوب رب ودود و داد زهد و ریاضت داده بتاریخ
دهم جمادی الاول سنه نهصد و چهل و دو برحمت حق پیوست خوابگاهش در کنتور
شریف من مضافات لکهنو مرجع اهل بصیرت است

قطعه تاریخ وفات

شاه منتهی مدار قبلهٔ دین	عزم فرمود چون بخلد برین
سال نقلش شد از سر الهام	رفت هادی دین به علیین

ذکر حضرت سید شاه عطاء الله مداری رحمة الله علیه

ایشان عالمی بود با عمل و فاضلے بود اجل در اولاد امجاد حضرت سید ابو الحسن عرف طیفور مدار رحمة الله علیه خلف و خلیفه والد ماجد خویش حضرت محمد شریف قدس سره است تصر فاتش صاحب بحر ذخار وغیره نبشته وفاتش بتاریخ بست و دوم ذیقعده در سنه یک هزار و یک صد هجری گردید مزار شریف در کنتور پائین مزار جد خویش۔

قطعهٔ تاریخ وفات

سالک راه خدا آن شه سید عطا	رفت از دار الفنا چون سوی دار البقا
هاتفی تاریخ او گفت بگوشم خرد	آه ز آفاق رفت زبدهٔ اهل صفا

۱۱۰۰ھ

ذکر حضرت سید غلام بدیع الدین مداری المعروف به شاه میان

ایشان یکے از اہل تقوی بوده اند خلیفه و جانشین والد ماجد خویش سید عطاء الله بن سید محمد شریف مداری قدس سرهما است جود و کرمش غایتی ندارد پاسداری مسافرین و مساکین منظور نظر داشتی و هر چه از تحف و تحایف که پیشش رسیدے در مهمانداری صرف نمودی حتیٰ که اکثر اہل و عیال را طعام نرسیدی بغرض حصول اکل حلال چندے خدمت کتبخانه شاهزاده عظیم الشان ابن بهادر شاه بن حضرت خلد مکانے محمد محی الدین اورنگ زیب عالمگیر بادشاه انار الله برهانه و مضجعه قبول فرموده بودند در آخر آنرا ترک فرموده به کنتور شریف تشریف ارزانے فرموده در عزلت وا نزوا گوشید وفاتش چهارم شعبان المعظم در سنه یک هزار و یک صد و شصت و یک هجری گردید مزارش در کنتور است

قطعهٔ تاریخ وفات

اہل عرفان جناب شاه میان	کرد رحلت چو آن جنید زمان

ہاتف گفت از سر افسوس　از جہان رفت آہ شاہ میان
۱۱۸۱ھ

ذکر حضرت سید احمد علی مدارے رحمۃ اللہ علیہ

ایشان صاحب کشف وکرامات اہل زہد وریاضت در اولاد امجاد حضرت شیخ المشائخ منتھی مدار رحمۃ اللہ علیہ در سلسلۂ عالیہ طبقاتیہ مداریہ خلیفہ وجانشین والد ماجد حضرت سید علی اکبر قدس اللہ سرہٗ العزیز اند۔ مرتاضی بود در سن چہاردہ سال دوازدہ چلہ کشیدہ وحینیکہ از چلہ بر آمدے بروی ضعف وبیطاقتی طاری نشدی بلکہ چہرہ منور بنظر در آمدی وقتی بر مزار حضرت سید سالار مسعود غازی رحمۃ اللہ علیہ چلہ کشید۔ بعد از انفراغ چلہ معًا بر فرس سوار شدہ بوطن خویش انہونا کہ از بہرائچ چہل کروہ است منزل بمنزل تشریف آورد مگر مطلق آثار ضعف وناطاقتی از بشرہ اش یافتہ نشد مادام در ذکر نفی واثبات مصروف ماندی اکثر حالاتش وکشف وکراماتش درج صحایف اند صاحب بحر ذخار مینویسد کہ شانزدہ سال قبل از انتقال نواب شجاع الدولہ ہر امریکہ نسبت آن ریاست آنجناب ارشاد فرمودہ دران ریاست ہمون گردید وفاتش در سنہ یک ہزار ویکصد وہشتاد وپنج ہجری گردید مزار پر انوار در موضع انہونا در ملک اودھ واقع است

قطعۂ تاریخ وفات

احمد علی آن معین دین متین　شد ز دنیا چو سوی خلد برین
گفت ہاتف بسال ترحیلش　واصل حق گشت اسوۂ دین

ذکر حضرت شیخ حسن رحمۃ اللہ علیہ

ایشان خلیفہ وجانشین حضرت شیخ حمید قدس سرہٗ اند شجرہ مرشدیہ اش بدین وسایط بحضرت سید بدیع الدین قطب المدار مے پیوندد کہ شیخ حسن مرید وخلیفہ شیخ حمید اری وے مرید

وخلیفہ شیخ محمد مداری وے مرید وخلیفہ حضرت شیخ عین الدین مداری وے مرید وخلیفہ حضرت سید قاضی محمود گرگ دانشمندان تیغ برہنہ وے مرید وخلیفہ حضرت سید بدیع الدین قطب المدار ایشان نشو ونما در شہر بہڑائچ یافتہ در معمولات وے بود کہ بعد فراغت تلاوت در نشستن قرآن مجید مصروف شدے ودر صحت آن سعی بلیغ فرمودی چنانچہ اکثر در مساجد وقف نمودہ بود ووفاتش در سنہ یک ہزار ودہ بماہ ذوالحجہ گردید

قطعۂ تاریخ وفات

بدہر شیخ حسن قدوۂ مشائخ بود	سوی جنت لبشد از حکم حاکم ذوالمنن
چو سال رحلت شان عقل من ز دل پرسید	سہ بار آہ کشید وبگفت شیخ حسن

ذکر حضرت شیخ محمود رحمۃ اللہ علیہ

ایشان خلیفہ وجانشین حضرت شیخ حسین بودند رحمۃ اللہ علیہ شجرہ مرشدیہ وے بدین سالعلہ بحضرت سید بدیع الدین قطب المدار مے پیوندد کہ شیخ محمود خلیفہ وجانشین شیخ حسین ووے خلیفہ وجانشین شیخ حمید وے خلیفہ وجانشین حضرت شیخ محمد مداری وی خلیفہ وجانشین حضرت عین الدین مداری وے خلیفہ حضرت شیخ الطریقت برہان الحقیقت محبوب رب ودود قاضی محمود گرگ دانشمندان تیغ برہنہ کنتوری رحمۃ اللہ علیہ ایشان بعمر چہل سالگی بتاریخ ہشتم جمادی الاول سنہ یک ہزار وبست ودو بجوار رحمت حق پیوست

قطعۂ تاریخ وفات

ملاذی شیخ محمود آنکہ داریم	علوم فقہ وعرفان درس فرمود
چو شد دل تنگ از دنیای دونی	طریق عالم جاوید پیمود
بسوی اصل راجع گشت ازیع	ندای ارجعی از حق چو بشنود

چو سال رحلت آہ از دل من	طلب از کاتب افلاک بنمود
قلم از دست خود افگند انگہ	ہزاری گفت او از شیخ محمود

فصل دہم در ذکر مشائخ حسامیہ

ذکر حضرت عمدۃ الکاملین زبدۃ الواصلین حضرت مولانا حسام الدین سلامتی قدس سرہٗ

ایشان از علماء فخر ہند بودہ است اصفہانیست در عہد سلطنت جنت آشیانی فردوس مکانی سلطان ابراہیم شرقے جونپوری بودہ چون غلبۂ شوق الٰہی فرا رسید بحضرت سید بدیع الدین قطب المدار پیوست و باندک مدت بمعارج عالی فایز گردید یکے از مقربان حضرت محمد شرح للانام گشت و بہ اجازت خلافت ممتاز فرمودند تذکرہ مولانا در حصۂ اول تذکرۃ المتقین رفتہ است صاحب خارق بودہ صاحب سلسلہ گشت درینجا ذکر بعضے از خلفاء و مریدانش بقلم مے آید وفاتش در سنہ ہشتصد و چہل ششہ بتاریخ نہم ربیع الاول گردید مزارش جونپور است

قطعۂ تاریخ وفات

قطب فلک جہان جبروت	لاہوت معارف شفیعم
پیرش قطب المدار عالم	دادش ز سلامتی ذریعہ
آن شاہ حسام دین و دنیا	کش ہست مناقب رفیعم
پدرش حسن ست حسینی الاصل	او بودہ در اصفہان صنیعم
القصہ نہم ربیع الاول	چون رفت بجنت وسیعہ

تاریخش را خرد چنین گفت | او بودہ خلیفۂ بدیعہ

ذکر حضرت مولنا وجیہ الدین ثانی گجراتی رحمۃ اللہ علیہ

ایشان یکے از زبدۃ الفیا علماء عصر ومشائخ دہر بودند از چہار واسطہ بحضرت اسوۃ المحققین شیخ الاسلام والمسلمین مولانا حسام الدین روح اللہ روحہ خلیفہ حضرت سید الموحدین عمدۃ الاطہار سید بدیع الدین قطب المدار رضی اللہ عنہ نسبت اسید ارند اکثر حکایات از وی معروفست وفاتش در سنہ نہصد ونود ہجری گردید

قطعۂ تاریخ وفات

چو سوی خلد برین رفت زیں جہان خراب | وحید عصر جنید زمان وجیہ الدین
چو جستم سال وصالش دلم سروش زغیب | بگفت رفت بحل جہان وجیہ الدین

شجرہ حافظ علی انور قلندر خلف شاہ علی اکبر قلندر خلیفہ وجانشین شاہ تراب علی قلندر کاکوری ابن شاہ محمد کاظم قلندر را از اصول المقصود کہ مؤلفہ شاہ تراب علی ست

نظم

بعد حمد خالق ارض وسما | ہم پس از نعت محمد مصطفیٰ
می کشم در سلک نظم دلپذیر | مجملاً نام ہمہ پیران پیر
کاندران حبلہ زلطف کارساز | از دو شاہنشاہ گردیدم مجاز
اولاً از والد خود بالیقین | آن شہ کاظم رئیس العارفین

کوز طفلے کرد مارا تربیت — در شریعت ہم طریقت معرفت
بعد ازان از شاہ مسعود ولی — جانشین سید باسط علے
کو مرا از لطف خود بگرفت دست — بیعتش کردم کہ او شیر من ست
فیضیاب از باسط اند آن ہر دو شاہ — یک خلیفہ یک خلف بی اشتباہ
ابتدا از نام باسط زین سبب — گویم اندر جملہ شجرہ بے تعب
حاجت تکرار نام پاک شان — نیست در ہر سلسلہ من بعد آن
نام ہر یک را بترتیب از تراب — یادگیر و درج کن اندر کتاب

شجرۂ مداریہ

شاہ باسط شیخ الہدیہ امام — شیخ فتح و مجتبی پیر ہمام
عبد قدوس ست وہم حاجی بدھن — ہم ابو الفتح ست و مسکین در سخن
شیخ قاضن ہم حسام الدین امام — ہم بدیع و ہم علمبردار نام
بعد ازان صدیق اکبر راہبر — ہم امام دوسرا خیر البشر
این اصول سبعہ را کردم بیان — شعبہ و فرعند دیگر غیر ازان
جملہا را والد و پیرم مجاز — گشتہ ام من ہم بہر یک سرفراز
دیگر از اولاد شاہ مجتبے — شاہ عبد اللہ نامے پیشوا
نیز ہر یک را اجازت یافتم — از پئے تلقین خلافت یافتم
او زعم خویش رحمن نامور — از الہدیہ شدہ او مشتہر

بو یزید نیکنام ٭ شیخ امین الدین باشد بعد ازان ٭ ہم علمبردار سلطان زمان ٭

ذکر حضرت شاہ عبد القدوس قلندر جونپوری قدس سرہٗ

ایشان خلف رشید و خلفاء راشدین پدر بزرگوار خود حضرت شاہ عبد السلام قلندر

قدس سرہما اندا وصاف وکمالات ایشان زیادہ ازانست کہ بحیز تحریر درآید لیکن با وجود
آن کمالات ہمیشہ درخمول وگمنامے میکوشیدند وحالات خود را از نظر خلق مے پوشیدند
چنانچہ منقول است کہ در اوایل خدمت ہندوی متصدی بر خود لازم گرفتہ بودند ہرگاہ
وے در قلعہ میرفت آنحضرت دفترش مے بردند مدتے بدین طور بسر بردند وکسے
بحال ایشان مطلع نشد گویند روزے بزرگی از مشاہیر جہان آباد از خدمت شیخ خود
رخصت شدہ وعزیمت نواحے جونپور مے نمود آن شیخ فرمود کہ در جونپور شیخ عبدالقدوس
بزرگے صاحب کمال ست چون درانجا برسے ملازمتش کنے وے ازان شیخ نشان پرسید
گفت معاش او وشان از نوکرے متصدیست در قلعہ ملاقات خواہد شد چون آن بزرگ
در جونپور رسید بہمان نشان بشناخت وبا ادب تمام پیش آمد پس آن متصدی بر بزرگے
ایشان مطلع شدہ عذر خواست وتعلق نوکری موقوف ساخت ازان روز مردم بر مناقب
ایشان مطلع شدند بعد ازان حضرت شیخ کشتکاری میکردند از دست خود ہمچنین ست در مراد
المریدین ودر فصول مسعودیہ ومناقب الاصفیا مذکورست کہ آنحضرت نوکر دیوان بودند بتنگہ
یومیہ بود وران قوت اہل وعیال خود میساختند روزے زنی ضعیفہ برای کارے نزد
آن دیوان آمدہ چندبار عرض کرد دیوان متوجہ نشد چون آنحضرت دیدند کہ دیوان بحال
این ضعیفہ متوجہ نیست بحالت جلالی وغیرت الٰہی آمدہ دیوان را بلفظے سخت ودرشت
خطاب نمودہ گفتند کہ چرا حاجت این ضعیفہ تاخیر میکنے ہمین وقت چٹھی نوشتہ دہ واز باطن
خود حاکم وقت را جذب نمودند فورًا حاکم سر وپا برہنہ نزد دیوان خود آمدہ بر چٹھی آن ضعیفہ
دستخط نمودہ بجای خود رفت پس ایشان چٹھی آن ضعیفہ را نویسانیدہ دادہ اند وخود بخانہ
تشریف بردند مردم خانہ گفتند کہ شما امروز وجہ قوت خود را بباد دادید آنحضرت متوجہ

بعالم غیب شدند معلوم شد کہ این مدت شما اخفای کمالات خود نمودید الحال اظہار نمائید و طالبان را تربیت و تلقین کنند انتہی و در حجۃ العارفین ست کہ شیخ عبد القدوس بن شیخ عبد السلام قطب روزگار بودند پدر بزرگوار وے سالہا پیش از وفات خود فرمودہ بودند کہ بعد از من بخدمت قطب جہان یعنی شاہ عبد الرحمن جانباز خواہے رفت پس آنحضرت بعد از وفات والد خود بخدمت قطب جہان لشتافت و در ظل صحبت وجا یافت و ابواب علوم باطنی بروی مکشوف شد احوال و مقامات عالیہ ارباب ولایت او را میسر گشت و زیر طاس فلک مثل وی کسے را ندیدہ انم ہرگاہ شیخ عبد القدوس باجازت شیخ عبد الرحمن جانباز قصد وطن خود نمود چون نزدیک لکھنؤ رسید شیخ محمود قلندر باستقبال او بیرون آمد و او را دریافت باکرام و اہتمام تمام در منزل خویش برد و بوظائف ضیافت قیام نمود بعد ازان وے متوجہ قصبہ امیٹھی شد شیخ عبد الرزاق بن خاصۂ خدا پیشتر رفتہ او را دریافت و باکرام و باہتمام بمقام خویش آورد و شیخ نظام الدین کہ اہل مقامات و کرامات بود وے را در منزل شیخ عبد الرزاق دریافت و تا دیر با یک دیگر صحبت داشتند و مفارقت نمودند پس شیخ عبد القدوس بجونپور آمد و بگمنامے خود سعی بلیغ نمود کہ کسے ندانست کہ وے قطب روزگار ست مگر چندے از مشائخ جونپور و در آنوقت کہ من بخدمت وے مشرف شدم صد و دہ سالہ بودہ باشد انتہی و در مکتوبات حضرت شاہ مجا مذکور ست کہ شیخ عبد القدوس جونپوری در یک ساعت بخارق عادت بکعبہ رفتہ و حج گذاردہ است و صاحبان ایشان را مبارکباد گفتہ اند و ہمدر آن ساعت بخانہ رسیدہ است بے آنکہ یک دو قدم بر زمین نہد و یا در گردش افلاک تغیرے پدید آید انتہی الغرض تربیت و تعلیم ایشان ہمہ از حضرت والد بزرگوار بودہ است و اجازت و خلافت سلسلہ قلندریہ و چشتیہ

وقادریہ وسہروردیہ وقدوسیہ وطیفوریہ از والد بزرگوار خود داشتند و سلسلۂ مداریہ از حاجی الحرمین بڈھن یافتند و در **فصول مسعودیہ** کہ این ہمہ سلاسل سبعہ را القدوسیہ می نامند یعنی کل واحد من ہذہ السبع قدوسیہ منتہی الی القدوس السلام او یرتبط بعبد القدوس بن عبد السلام چنانچہ **مولوی معنوی** در منظومہ مختصرہ بدین معنے اشارت کردہ گفتہ اند ؎

نیز عبد القدوس عبد سلام
از بوالفتح او ز قاضن داشت
با مداریہ روز و شب باشیم

از بڈھن حاجی از حسام ہمام
انچہ قطب المدار در وی کاشت
بد و پیوستہ چون دو لب باشیم

سلسلہ مداریہ در خاندان قلندریہ باین ترتیب از تحریر و تقریر حضرت عبد الرشید جونپوری قدس سرہ کہ از خلفاء شیخنا شیخ الاسلام شاہ عبد القدوس قلندر قدس سرہ است ثابت میشود و از جاہای دیگر معلوم شدہ است و انچہ نقل میکنند کہ حضرت قطب المدار بدیع الدین قدس سرہ را بتوسط این چہار واسطۂ مذکورہ از حضرت شاہ مدار باشد بعید مینماید کہ زمانہ این ہر دو بزرگوار متحد یا متقارب ست و ہر دو در جونپور تشریف آوردہ اند پس با وجود قرب مکان و زمان چہار واسطہ در میان مستبعد ست و در حاشیہ **مولوی معنوی** ست کہ ہذہ السلسلۃ المداریۃ بلغت شیخنا شیخ الاسلام شاہ عبد القدوس من مشایخنا و فی بعض الروایات بلغت اباہ شیخ المسلمین قطب الدین بینا دل قلندر فلا یصح انتہی بدانکہ در مثال صاحب **مراد المریدین** نوشتہ دیدہ ام کہ شیخ عبد السلام را رسیدہ از حاجی بڈھن و وی را از شیخ حسام الدین و وی را از شیخ ابو الفتح و وی را از پدر خود شیخ قاضن و وی را از شیخ بدیع الدین مدار پس بہر کیف حضرت قطب الدین بینا دل را رسیدن خیلے خلاف قیاس ثابت میشود و مخفے مباد کہ سلسلۂ مداریہ در فصول مسعودیہ بہ پنج قسم

مرقوم ست مداریہ طیفوریہ جعفریہ ومداریہ بصریہ ومداریہ صدیقیہ ومداریہ اویسیہ ومداریہ
مہدویہ وشجرات آن بتفصیل دران مرقوم است وفات حضرت ایشان در یکشنبہ دوازدہم
شوال سنہ یکہزار وپنجاہ ودو بہ تحقیق رسیدہ چنانچہ دیوان عبدالرشید جونپوری کہ از خلفاے
ولیست ودرین لفظ تاریخ یافتہ بروز یکشنبہ دوازدہم ماہ شوال وقبروی در علن پورہ
نزد قبر پدر وجد وے ست ودر مرادالمریدین ست کہ حضرت شیخ عبدالقدوس قدس
سرہ را پسرے نبود ودو دختر بودند یکے شیخ فیض اللہ کتخدا بود کہ خادم وجانشین آنحضرت
بودند چنانچہ احوال ایشان در مکتوب حضرت شاہ مینا قلندر مذکور ست ودوم شیخ قطب الدین
ساکن منڈیاہو کتخدا بود از ایشان اولاد اند ودر جونپور سکونت دارند واز دختر اول اولاد
نشد انتہی اصول المقصود سلسلۂ مداریہ بحضرت صدیق اکبر میرسد بدین طریق حضرت
شیخ بدیع الدین عرف شاہ مدار از حضرت طیفور شامی ووے از امین الدین شامی ووے
از شیخ عبداللہ مکی علمبردار رسول صلے اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم ووے از ابوبکر صدیقؓ
واول کسیکہ درہند کتاب عوارف وفصوص الحکم درس گفتہ شاہ مدار اند از جواہر غیبی
مولفۂ سید مظفر علی شاہ ونیز سلسلۂ مداریہ ونقشبندیہ ہردو بامیر سید ونیز با بکر صدیق
انتہی از جواہر غیبی شجرۂ ہذا کہ نوشتہ مے آید از اوراد غوثیہ مولفۂ حضرت
محمد غوث گوالیاری نقل برداشتہ شد

شجرۂ مداریہ

شجرۂ خلافت پیران طیفوری قدس سرہم المعروف مداری

نسبت فقیر حقیر حاجی حمید عرف شیخ محمد غوث بحضرت
سلطان الموحدین شیخ ظہور حاجی حضور قدس سرہٗ
نسبت ایشان بحضرت شیخ ہدایت اللہ سرمست قدس اللہ سرہٗ
نسبت ایشان قاضن مداری قدس اللہ سرہٗ
نسبت ایشان بحضرت شیخ حسام الدین سلامتی مداری قدس اللہ سرہٗ
نسبت ایشان بحضرت شیخ بدیع الدین شاہ مدار قدس اللہ سرہٗ
نسبت ایشان بحضرت شیخ طیفور شامی قدس اللہ سرہٗ
نسبت ایشان بحضرت شیخ یمین الدین شامی قدس اللہ سرہٗ
نسبت ایشان بحضرت شیخ عبد اللہ علمبردار قدس اللہ سرہٗ
نسبت ایشان بحضرت امیر المؤمنین ابابکر صدیق رضی اللہ عنہ
نسبت ایشان بحضرت رسالت پناہ احمد مجتبیٰ محمد مصطفٰے صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم

شجرہ شیخ علیسی فقیہ محدث صوفی مفتی گوپاموی بدین وسایط است

شیخ علیسی فقیہ محدث گوپاموی - علامہ وجیہ الدین گجراتی - شیخ محمد غوث گوالیاری
حضرت حاجی ظہور حضور حضرت ابوالفتح ہدایت اللہ سرمست - حضرت قاضی قاضن -
حضرت مولانا حسام الدین سلامتی - حضرت قطب الاقطاب سید بدیع الدین قطب المدار
قدس سرہٗ - حضرت طیفور شامی - حضرت امین الدین شامی - حضرت بہاؤ الدین شامی -
حضرت عبد العزیز مکی - حضرت احمد مجتبیٰ محمد مصطفٰے صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم

شجرۂ مداریہ

جو احمد فیض خود صدیق را داد
مریدا و یمین الدین شامیست
بدیع الدین ازو بس فیضہا یافت
مریدش شیخ قاضن پیر سر مست
مرید او محمد غوث باشان
ازو شاہ رضا ہم عنایت
ازان فیض سید امجد علی را
بلطف بیکران شاہ امجد
ز نور الدین احمد فیض کامل
خدا وندا طفیل این بزرگان

بعید اللہ رسید آن علم ارشاد
ازو طیفور ہم یا نیک نامیست
حسام الدین ازو نور بیا یافت
وز و حاجی ظہور آمد ز مہ دست
ازو عارف ازو علیمی و برہان
ضیا و الدین ازو ہم یافت دولت
محبت ہر نبی و ہر ولی را
شدہ مشمول نور الدین احمد
بہ سید مہر علی گردید حاصل
بکن رحمے بحال زار قربان

فصل یازدہم در ذکر مشائخ اجلی

شجرہ شاہ ابو الحسن احمد نوری الملقب میاں صاحب برکاتی مارہروی

نقل از کتاب النور والبہا فی اسانید الحدیث و سلاسلۃ الاولیا مؤلفہ شاہ صاحب موصوف مطبوعہ مطبع وکٹوریہ پریس بداؤن صفحہ (۷۲)

شجرۂ عالیہ مداریہ

الحمد للہ رب العالمین والصلوۃ والسلام علی رسولہ وآلہ وصحبہ اجمعین

امّا بعد فیقول الفقیر ابو الحسین عفی عنہ اجازنی بالسلسلۃ المدیہ بعیۃ المداریہ جدی ومرشدی السیّد ال الرسول الاحمدی قدس عن الحضرۃ اچھے میانصاحب عن ابیہ السید حمزہ عن جدہ سیّد ال محمد صاحب عن صاحب البرکات المارہروی عن السید فضل اللہ الکالفوی عن ابیہ السید احمد عن جدہ السید محمد صاحب عن جمال الاولیا عن الشیخ قیام الدین عن الشیخ قطب الدین عن السید جلال علیہ الرحمۃ عن السید مبارک عن السید اجمل عن العارف الاجل الکامل الاکمل مولانا بدیع الحق والدین المدار المکنفوری رحمۃ اللہ علیہ عن الشیخ عبد اللہ شامی عن الشیخ عبد الاول عن الشیخ امین الدین عن امیر المومنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ عن سید المرسلین محمد صلی اللہ علیہ وسلم

مولوی سلامت اللہ مرید وخلیفہ شاہ اچھے میانصاحب آخر مولوی عبد القادر بدایونی مرید وخلیفہ مولوی فضل رسول وایشان مرید وخلیفہ مولوی شاہ عبد المجید وایشان مرید وخلیفہ شاہ اچھے میاں صاحب مارہروی الخ شجرہ صوفی محمد حسین مراد آبادی ایشان خلیفہ حافظ علی حسین ووے خلیفہ محمد محمود شاہ ووے خلیفہ شاہ غلام حسین خلف شیخ عبد الکریم معروف بصاحب جی ووے خلیفہ سید شاہ آل حسن عرف شاہ اچھے میانصاحب مارہروے الخ شجرہ مولوی محمد عادل کانپوری مرید وخلیفہ

سلسلہ حضرت محمد الرسول صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم حضرت ابا بکر صدیق حضرت سلمان فارسی حضرت محمد قاسم بن حضرت محمد بن ابا بکر صدیق حضرت امام جعفر صادق حضرت بایزید بسطامی حضرت امام محمد غزالی عبد اللہ مکی حضرت شاہ بدیع الدین مدار حسام الدین بنارسی ۱۴

حافظ محمد عبد العزیز دہلوی الملقب بہ شاہ مقبول احمد وے از شاہ محمد غوث شہید وے از سید شاہ آل محمد المعروف بشاہ اچھے میاں الخ

شجرہ صاحبان چوپرہ

نقل از کتاب سید امیر احمد داعی پوری خلیفہ سید شاہ خیرات علی کالپوی منہا الطریقۃ النبی اجازت حضرت میر سیدی حضرت شاہ ابو سعید محمدی عرف سید شاہ فضل الدین احمد ایشان از والد ماجد حافظ سلطان احمد شاہ خیرات علی عن ابیہ سید حسین علی وہو عن ابیہ حضرت شاہ احمد سعید وہو عن ابیہ حضرت شاہ سلطان ابو سعید وہو عن ابیہ حضرت شاہ فضل اللہ وہو عن ابیہ حضرت شاہ سید احمد وہو عن ابیہ قطب الاقطاب حضرت شاہ سید محمد رضوان وہو عن مجاز حضرت شاہ جمال الاولیا وہو عن سید قیام الدین وہو مجاز عن شیخ قطب الدین وہو مجاز عن سید السادات سید جلال الدین عبد القادر وہو مجاز عن سید المبارک وہو مجاز عن سید السادات سید اجمل وہو مجاز عن شیخ المشائخ حضرت سید شاہ بدیع الدین الملقب قطب المدار حضرت شاہ مدار وہو مجاز عن عبد اللہ شامی وہو مجاز عن شیخ عبد الاول وہو مجاز عن شیخ امین الدین وہو مجاز عن شمس المشارق والمغارب حضرت علی ابن ابی طالب کرم اللہ وجہہ وہو مجاز عن ختم الانبیا احمد مجتبی محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

شجرہ سید شاہ محمد اسمعیل کالپوی الحال سکونت اترولے ضلع علی گڈھ

سید شاہ محمد اسمعیل ایشان خلف وخلیفہ حضرت حبیب اللہ شاہ ایشان حضرت

شاہ نامدار ایشان بابا جی نور محمد ایشان را از والد ماجد محمد فیض اللہ ایشان را حضرت
شاہ محمد عیسیٰ ایشان را از حضرت شاہ جمال اللہ رامپوری بن سید شاہ محمد رودش الخ

شجرہ سید محمد بشیر فرزند و جانشین سید علی اکبر عرف شاہ میر سجان

پیر و پدرش سید علی جعفر و پیرش شاہ محمد اجمل عباسے و پیر و پدرش شاہ محمد ناصر
و پیر و پدرش شیخ محمد یحییٰ المعروف بہ شاہ خوب اللہ الہ آبادی الخ۔ دیگر
محمد علی حسین نوری و مرشدش سید باقر علی و پدر پیرش سید نور احمد و پیر و پدرش
سید ابو سعید و پیر و پدرش سید حسین علی و پیر و پدرش سید سلطان ابو سعید و پیر و پدرش
سید احمد سعید و پیر و پدرش سید فضل اللہ و پیر و پدرش سید احمد کاشفی و پدر و پیرش
سید محمد کالپوے و پیرش شاہ جمال اولیا کروے و پیرش شیخ قطب الدین و پیرش
سید جلال عبدالقادر و پیرش سید مبارک ابن محمد و پیرش سید اجمل محمد بن احمد و پیرش
شاہ بدیع الدین مدار و پیرش شیخ عبداللہ شامے و پیرش شیخ عبدالاول و پیرش شیخ
امین الدین و امام علی ابن ابی طالب کرم اللہ وجہہ و پیرش سید المرسلین شفیع المذنبین
احمد مجتبیٰ محمد مصطفےٰ علیہ الصلوٰۃ و السلام و این طریقہ بصدیق اکبر رضی اللہ عنہ نیز میرسد

نقل خلافت نامہ و تولیت نامہ مہدی علی شاہ ولد شاہ لیسین شاہ بنام پسر خود علی نقی شاہ بنجر موی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ الذی نور قلوب الاولیاء بنور العرفان و الصلوٰۃ و السلام علی رسولہ محمد ن المصطفےٰ
صاحب قوی الحجۃ و جلی البرہان و علی آلہ و اصحابہ و اہل بیتہ ذوے المجد و الاحسان

اما بعد فقیر سید محمد سعید لعلی بر مرآت ضمیر قدسی تخمیر مشایخ عظام و صوفیای عالی مقام و شریف
خاص و عام کافهٔ انام مشهود و مطلع میگرداند که هرگاه فرزند جگر بند سید محمد علی نقی را متوجه
الی الله و مستکره ما سوی الله یافتم خرقهٔ خلافت و دستار امامت با وارزانی داشتم و سجاده نشینی
خانقاه عالم پناه مخدوم سید محمد علیم عرف سید شاه هدی قدس الله سره عز امتیاز بخشیده به بیعت
گرفتن ارباب ارادت بسلسلهٔ جلیلهٔ قادریه و چشتیه و سهروردیه و نقشبندیه و شطاریه
و مداریه اجازت و به تعلیم و تلقین اصحاب طریقت از اذکار و اشغال و مجاهدات و مراقبات
چه از حقایق معارف هر طریقه که از پیران خرقه پوش سراپا هوش رسیده و آنچه حق سبحانه تعالی
از فضل خویش مرادیان مخصوص فرموده مامور و مختار گردانیدم که بتحمل تکمیل مستکملان و مصروف
ارشاد مسترشدان گردیده مصدر خشنودی فقیر مستهام و پیران عظام شود و اگر هزار وزر [illegible]
تمرد و خطا و علی الذی شفاعت باشد شفاعت او نمایم و اگر او را زلتی بر من افتد دریغ
شفاعت از من نماید پس هر که با فقیر حسن ظن و نیک عقیدت داشته باشد فرزند عزیز را
بجای فقیر دانسته رجوع نماید و هر مرید و طالب که از قید اطاعت و پیر خویش بیرون رود
و مرید و طریقت و سلسلهٔ ارادت ما گشته باشد فرزند دلبند خلیفهٔ ما و جانشین درگاه موصوفه
بالاستقلال است دیگری را دعوی صاحب سجادگی مقام مقدسه محدوده نیست اللهم وفقه
بتوفیق العظیم و ثبته علی صراط المستقیم و نور قلبه بنور معرفتک و ارفع درجته برفعت عزک
آمین آمین تحریر فی التاریخ چهارم شهر جمادی الثانی سنه ۱۲۶[illegible] هـ   مُهر [illegible]

شجرهٔ طیبه شریفه [illegible] کاملهٔ عالیه مداریه سید علی نقی شاه [illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم حضرت علی

کرم اللہ وجہہ حضرت خواجہ حسن بصری حضرت خواجہ حبیب عجمی حضرت خواجہ بایزید بسطامی
حضرت عین الدین ابو محمد طیفور شامی حضرت شاہ بدیع الدین مدار رحمن سید علی
حلبی حضرت شاہ درویش محمد بانوار مدار ثانی حضرت سید شاہ حاجی عنایت اللہ حضرت
حضرت بندگی شاہ عظمت اللہ اکبرآبادی حضرت شاہ نصیر الدین محمد باز حضرت عشق اللہ
شاہ حضرت شاہ اہل اللہ حضرت سید شاہ لیسین حضرت سید مہدی علی شاہ حسید
شاہ علی نقی بخیر ہوئے

نسبت دیگر

حضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم حضرت علی مرتضیٰ حضرت امام حسین
شہید کربلا حضرت شاہ ربیع المقدس حضرت شاہ طیفور شامی حضرت شاہ رفیع الدین شامی
حضرت شاہ یمین الدین شامی حضرت شاہ عبداللہ مکی حضرت شاہ بدیع الدین
قطب المدار قدس اسرارہم حضرت شاہ درویش محمد بانوار مدار ثانی
حضرت سید حاجی عنایت اللہ سے آخر

نسبت ثالث

حضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم حضرت علی حضرت ابابکر صدیق رضی اللہ
عنہم حضرت عبداللہ علمبردار حضرت یمین الدین شامی حضرت عین الدین شامی
حضرت طیفور شامی حضرت بدیع الدین شاہ مدار حضرت سید شاہ اجمل بہرائچی
حضرت سید بڈھن بہرائچی حضرت درویش محمد قاسم اودھی حضرت قطب العالم شیخ
عبدالقدوس گنگوہی حضرت جلال الدین تھانیسری حضرت شیخ نظام الدین بلخی حضرت
شیخ ابوسعید گنگوہی حضرت شیخ محمد صادق گنگوہی حضرت شیخ داؤد گنگوہی حضرت شاہ

سید ابوالمعانی انبیٹھوی حضرت میران سید شاہ بھیکھا حضرت محمد سالم حضرت سید محمد اعظم حضرت حافظ محمد موسیٰ حضرت محمد حسین عرف حافظ بانکے۔ شاہ علی نقی بنگر مئوے

نقل انتخاب خلافت نامہ و وصیت نامہ حافظ محمد حسین عرف حافظ بانکے

دہلوی بحق ناصر الدین شاہ فیروز آبادی از بستان معرفت مطبوعہ لکھنؤ انوری پریس ۱۸۷۵ء

وصیت میکنم جمیع مریدان و خلفای خود راہر کرا بعد من حاجت دریافت اسرار و واردات اقتدا از صاحبزادہ من بیان نماید تا حل مشکلات خود کند و در دیار مستقر الخلافت اکبر آباد شاہ ناصر الدین خلیفہ اول ست در جمیع طرق حلقہ قادریہ و سہروردیہ و نقشبندیہ و مداریہ و غیرہم رضوان اللہ علیہم اجمعین۔ دستخط حافظ صاحب

شجرہ مولوی محمد حسین الہ آبادی

ایشان مرید و خلیفہ رہنمائے عباد اللہ حاجی امداد اللہ فاروقی چشتی تھانوی فاروقی نسباً چشتی منتسباً حنفی مذہباً و تھانوی وطناً مہاجر مکہ معظمہ اند حاجی موصوف در کلیات امدادیہ کہ از تصنیف اوست نسبت بیعت و اجازت خویش چنان بقلم سپردہ کہ باید دانست کہ فقیر حقیر ننگ خاندان و بدنام کنندہ بزرگان طریقہ روسیاہ امداد اللہ عفی اللہ عنہ را نسبت بیعت و ارتباط صحبت و اجازت و خرقہ از حضور ہدایت گنجور قطب دوران پیشوائے عارفان نور الاسلام حضرت مولانا و مرشدنا و ہادینا میانجو شاہ جھنجھانوے چشتی است قدس اسرارہ و ایشان را از شیخ المشائخ حاجے شاہ عبدالرحیم شہید ولایتی الخ

در طریقہ کاملہ عالیہ مداریہ رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین فقیر محمد حسین

الہ آبادی نسبت بیعت و ارتباط صحبت و اجازت از حضرت ہادینا و مرشدنا وسیلتنا الی اللہ حاجی امداد اللہ چشتی المداری ادام اللہ فیوضہ است و ایشاں را از حضرت میانجیو شاہ نور محمد جھنجھانوی و ایشاں را از شیخ المشائخ حاجی شاہ عبد الرحیم شہید ولایتی و ایشاں را از شاہ عبد الباری امروہی و ایشاں را از شاہ عبد الہادی امروہی و ایشاں را از شاہ عضد الدین و ایشاں را از شاہ محمد مکی و ایشاں را از شاہ محمدی و ایشاں را از شیخ محب اللہ الہ آبادی و ایشاں را از شیخ ابو سعید گنگوہی و ایشاں را از شیخ نظام الدین بلخی و ایشاں را از شیخ جلال الدین تھانیسری و ایشاں را از شیخ عبد القدوس گنگوہی و ایشاں را از درویش محمد بن قاسم اودھی و ایشاں را از سید بڈھن بہرائچی و ایشاں را از سید اجمل بہرائچی و ایشاں را از سیدنا شیخ المشائخ حضرت سید بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار رضی اللہ تعالیٰ عنہ و ایشاں را از طیفور شامی و ایشاں را از عین الدین شامی و ایشاں را از یمین الدین شامی و ایشاں را از حضرت عبد اللہ علمبردار و ایشاں را از امیر المومنین حضرت علی کرم اللہ وجہہ و ایشاں را از حضرت سرور عالم صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم

شجرہ مولوی احمد حسن مدرس مدرسہ اسلامیہ واقع کانپور مرید حاجی امداد اللہ

مہاجر مکہ معظمہ حاجی صاحب موصوف نسبت بنظر خویش از کمال توجہ بکلیات

امدادیہ مریدین خویش را مخاطب ساختہ میفرمایند و نیز ہر کس کہ ازین فقیر محبت و عقیدت
و ارادت دارد مولوی رشید احمد صاحب سلمہ و مولوی محمد قاسم صاحب سلمہ را کہ جامع
جمیع کمالات علوم ظاہری و باطنی اند بجاے من و من بمقام ایشان شمرد و محبت
ایشان را غنیمت دانند کہ اینچنین کسان درین زمانہ نایاب و از خدمت با برکت
ایشان فیضیاب بودہ باشند و طریق سلوک کہ درین رسالہ نوشتہ شد بہ نظر ایشان تحصیل
نمایند انشاء اللہ تعالے بے بہرہ نخواہند ماند اللہ تعالے در عمر ایشان برکت دہاد
و از تمامے نعماے عرفانی و کمالات قربت خود مشرف گرداناد و بمراتبات عالیات
رساناد و از نور ہدایت شان عالم را منور گرداناد و تا قیامت فیض ایشان جاری
داراد بحرمت النبی والہ الامجاد و ہمچنین عزیزم مولوی محمد یعقوب صاحب نانوتوی
و حافظ محمد یوسف صاحب تھانوی و مولوی کرامت علی صاحب ساکن ضلع انبالہ
و مولوی محمد ابراہیم صاحب ساکن موضع اجراڑہ اند کہ ایشان نیز مجاز اند نیز
عزیزم حکیم ضیاء الدین کہ خلیفہ خاص حضرت قطب الاقطاب مولانا حافظ محمد ضامن
شہید رحمۃ اللہ علیہ اند ہم مجاز اند ۱۲ منہ پس ایشان اجازت بیعت خاندان عالیہ
مداریہ از شیخ خود دارند لہذا شجرہ تبرکیہ بذیل نوشتہ مے آید اکتفا نمودہ شد بدانکہ فقیر
احمد حسن عفی عنہ را نسبت بیعت از حاجی الحرمین حاجی امداد اللہ چشتی المداریست
و ایشان را از مولانا و مرشدنا حضرت میانجو نور محمد جھنجھانوی و ایشان را از شیخ المشایخ
حاجی شاہ عبد الرحیم ولایتی و ایشان را از شاہ عبد الباری و ایشان را از شاہ عبد الہادی
و ایشان را از شاہ عضد الدین و ایشان را از شاہ محمد مکی و ایشان را از شاہ محمدی
و ایشان را از شیخ محب اللہ الہ آبادی و ایشان را از شیخ ابو سعید و ایشان را از شیخ

نظام الدین و ایشانرا از شیخ جلال الدین و ایشانرا از شیخ عبد القدوس گنگوہی و ایشانرا
از شیخ درویش محمد بن قاسم اودھی و ایشانرا از سید بڈھن بہرائچی و ایشانرا از سید اجمل بہرائچی و ایشانرا
از امام الطریقت برہان الحقیقت حضرت شیخ بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار و ایشانرا
از طیفور شامی و ایشانرا از عین الدین شامی و ایشانرا از یمین الدین و ایشانرا از حضرت عبد اللہ علمبردار
و ایشانرا از امیر المؤمنین حضرت علی کرم اللہ وجہہ و ایشانرا از حضرت سرور عالم صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم

مولوی عبد السلام ساکن ہسوہ ضلع فتحپور اسم تاریخی ریاض الحسن ۱۲۳۴ھ

ایشانرا ابتداءً از مولوی سید سراج الدین عم خویش تحصیل علم نمودہ پس از ان در لکھنؤ
رسیدہ از مولوی معین الحق متوطن فرنگی محل وغیرہ حصول علم فرمودہ و تکمیل علم حدیث از مولوی شاہ عبد الغنی
محدث دہلوی نمودہ و نیز از احمد دحلان مکی سند حاصل کرد بعد فراغ علم بخدمت شاہ احمد سعید حاضر گشتہ
فیوض برکات بیعت و خلافت حاصل فرمودہ یکے از عرفاء زمانہ گردید خلفائیش از دہ زیادہ اند مثل
حکیم امین الدین سکنہ کنتھوا پرگنہ کڑا مرید شاہ عبد الغنی و خلیفہ ایشان و مولوی سکندر خان
ساکن خالد پور ضلع لکھنؤ مرید مولوی شاہ محمد مظہر خلیفہ ایشان و شاہ نجم الدین سکنہ بھاگل پور
خلیفہ ایشان و شاہ قدرت علی ساکن جیت پرگنہ ہسوہ ضلع فتحپور خلیفہ ایشان و مولوی ابو القاسم
خلیفہ امین الدین مذکورہ بالا برادر زادہ مولوی عبد السلام خلف مولوی عبد العزیز برادر شاہ
عبد السلام اسم تاریخی (سید اظہر الدین) شاہ محمد بخش کاکوروی خلیفہ ایشان ۱۲۶۳ھ

شجرہ عالیہ مداریہ

محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم حضرت ابا بکر صدیق حضرت عبد اللہ علمبردار حضرت
شیخ یمین الدین شامی حضرت عین الدین شامی حضرت شیخ طیفور شامی حضرت بدیع الدین شاہ مدار
حضرت سید اجمل بہرائچی حضرت سید بڈھن بہرائچی حضرت شیخ درویش محمد بن قاسم اودھے حضرت.

حضرت خواجه محمد سعید حضرت عبدالاحد شاه گل حضرت شیخ محمد عابد حضرت مرزا مظهر جانجانان حضرت
عبدالله المعروف بغلام علی شاه حضرت شاه ابوسعید حضرت شاه احمد سعید مولوی عبدالسلام
عبدالسلام بود بدار السلام رفت ازین مصرعه تاریخ وفاتش پیداست مولوی میر حسن علی فتحپوری ابن
میر احسان علی مرید و خلیفه شاه احمد سعید دهلوی موصوف الصدر تاریخ وفاتش بست و نهم ۲۹ محرم الحرام بروز جمعه مزارش در فتحپور

قطعهٔ تاریخ وفات

در گلشن زمانه هوائے خزان وزید	گردید خلد باغ و بهار حسن علی
تاریخ وصل یافته شد بے ردے اشتباه	نور قدیم شمع مزار حسن علی

مولوی ظهور الاسلام خلف و جانشین میر مرحوم بکمال زهد و ورع اوقات عزیز بسر مینماید شجرة الشان بنسبت کریم الله
شجره مولوی ریاست علی شاهجهانپوری چنان می نویسند که فقیر محمد ریاست علی شاهجهانپوری اجازت
از حضرت مرشدی و مولائی مولانا محمد ارشاد حسین وردی آن حضرت محبوب سبحانی شاه احمد سعید وردی از
حضرت شاه عبدالله المعروف بشاه غلام علی شاه دارد و الی آخره

شجره شاه حافظ عبدالواحد خان خلف مولوی ناصر علی خان رئیس شاهجهانپور شاه
عبدالواحد خان وی مرید و خلیفه مولوی عبدالرحمن وی مرید و خلیفه شاه عبدالله المعروف شاه غلام علی الخ
شجره طیبه ارید شاه عبدالرزاق خلیفه و جانشین شاه عبدالله گورکهپوری بدینسان می نگارند
فقیر عبدالرزاق حضرت شاه عبدالله گورکهپوری حضرت شاه عبادالله فخرپوری حضرت شاه محمد گلزار لکهنوی
حضرت مولوی سید ابوالحسن نصیرآبادی حضرت مولوی امداد الله تهانیسری حضرت مولوی نعیم الله بهرائچی
حضرت مرزا مظهر جانجانان حضرت شیخ محمد عابد حضرت شیخ عبدالاحد شاه گل حضرت خواجه محمد سعید
حضرت شیخ احمد مجدد الف ثانی حضرت شیخ عبدالاحد حضرت شیخ رکن الدین گنگوهی حضرت عبدالقدوس
گنگوهی حضرت شیخ محمد ولش محمد قاسم اودهی حضرت شاه بدهن بهرائچی حضرت سید اجمل بهرائچی حضرت

بدیع الدین شاہ مدار حضرت شیخ طیفور شامی حضرت شیخ عین الدین شامی حضرت شیخ یمین الدین شامی
حضرت عبد اللہ علمبردار حضرت ابا بکر صدیق حضرت محمد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم

شجرہ محمد شیر شاہ ساکن پیلی بھیت

وقتی از اوقات بحسن اتفاق در پیلی بھیت رسیدم و با ایشان ملاقی شدم و باز مولوی وصی احمد صاحب
مرا بخانہ خود بردند و مراسم مہانداری چنانکہ باید بجا آوردند در انجا یازدہ یا شانزدہ یوم اتفاق قیام افتاد
فی الواقع شاہ موصوف ہر دلیست مجرد و معمر یکے از مرتاضان زمانہ عمرش از صد سال متجاوز است روزے
بسبیل تذکرہ گفت کہ من نیز اجازت از خاندان عالیہ مداریہ دارم چنانکہ شجرہ ایکہ بذیل نبشتہ می آید
بغرض درج تذکرہ ہذا مرا عنایت فرمود

شجرہ بدیعیہ مداریہ فقیر محمد شیر نسبت بیعت وارتباط صحبت و اجازت حضرت قبلہ احمد علی شاہ صاحب
و ایشان را از حضرت قبلہ درگاہی شاہ صاحب رامپوری و ایشان را از حضرت قبلہ شاہ حافظ جمال اللہ صاحب
رامپوری و ایشان را از حضرت قبلہ قطب الدین صاحب مدفون مدینہ منورہ و ایشان را از حضرت قبلہ خواجہ
زبیر و ایشان را از حضرت قبلہ محمد نقشبند و ایشان را از حضرت قبلہ خواجہ معصوم و ایشان را از حضرت قبلہ شیخ
احمد مجدد الف ثانی و ایشان را از حضرت قبلہ شیخ عبد الاحد و ایشان را از حضرت قبلہ شیخ رکن الدین گنگوہی
و ایشان را از حضرت قبلہ عبد القدوس گنگوہی و ایشان را از حضرت قبلہ شیخ درویش بن قاسم اودھی
و ایشان را از حضرت قبلہ سید شاہ بڈھن بہرائچی و ایشان را از حضرت قبلہ سید اجمل بہرائچی و ایشان را از حضرت شاہ
بدیع الدین شاہ مدار مکنپوری و ایشان را از حضرت طیفور شامی و ایشان را از حضرت عین الدین شامی و ایشان را
از حضرت شیخ امین الدین شامی و ایشان را از حضرت عبد اللہ علمبردار و ایشان را از حضرت ابا بکر صدیق و ایشان را
از خاتم النبیین سید المرسلین صلے اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم از اجازت شیخنا مرشدنا حضرت قبلہ محمد شیر صاحب دام برکاتہم
بقلم محمد کلان خان عفی عنہ ساکن موضع شمس پور ضلع فیض آباد تحصیل اکبر پور حال مقیم آستانہ حضرت ممدوح پیلی بھیت

شجرۂ شاہ امیر اللہ صفی پوری کہ بمعرفت عزیزی مولا بخش سالک دہلوی بدست آمدہ لہٰذا در ینجا نقل کردہ مے آید۔
ھو اللہ الٰہی بحرمت راز و نیاز حضرت مخدوم الانام شاہ امیر اللہ صفوی قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز
حضرت مخدوم قطب نیاز حضرت شاہ حفیظ اللہ قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز حضرت مخدوم شاہ محمدی عرف شاہ
غلام پیر قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز حضرت مخدوم شاہ افہام اللہ قدس اللہ سرہٗ۔ الٰہی بحرمت
راز و نیاز حضرت مخدوم شاہ عبد اللہ قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز حضرت مخدوم شاہ یونس
قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز حضرت مخدوم شاہ زاہد قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز
حضرت مخدوم شاہ عبد الرحمٰن قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز حضرت مخدوم شاہ اکرم قدس اللہ
سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز حضرت مخدوم شاہ بندگی مبارک قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز حضرت
مخدوم شاہ مینا قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز مخدوم شیخ سعد قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت
راز و نیاز حضرت مخدوم سید بڈھن بہرائچی قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز حضرت مخدوم سید
اجمل بہرائچی قدس اللہ سرہٗ الٰہی بحرمت راز و نیاز حضرت مخدوم سید بدیع الدین قطب المدار قدس اللہ سرہٗ

شجرۂ مدار حضرت مجدد الف ثانی شیخ احمد فاروقی سرہندی بدین وسایط

شیخ احمد الفاروقی السرہندی ایشاں از پدر خود شیخ عبد الاحد بن زین العابدین ایشاں از پیر خود شیخ
رکن الدین ایشاں از پدر خود شیخ عبد القدوس گنگوہی ایشاں از درویش محمد بن قاسم اودھی
ایشاں از سید بڈھن بہرائچی ایشاں از پدر خود سید اجمل بہرائچی ایشاں از حضرت قطب الاقطاب
سید بدیع الدین قطب المدار قدس اللہ تعالیٰ سرہٗ

ذکر مقبول یزدان مولانا فضل رحمٰن مرادآبادی

مولانا فضل رحمٰن صدیقی المرادآبادی نسباً النقشبندی القادری طریقۃً در سنہ یکہزار و صد و ہشت ہجری متولد
شدند و در اوائل الطلب علم سعی فرمودند بعد تحصیل علم مدتی سلسلہ تعلیم و تعلم نافذ داشتہ در طریقت از یگانۂ آفاق

شاه محمد آفاق توسل جسته و اجازت خلافت دریافته و مدتی خلق الله را بهره‌ور فیض نموده بتاریخ بست و دوم
ربیع الاول بروز جمعه رحلت فرموده‌اند از اجل مشایخ چشتیه بوده‌اند مزارش در گنج مرادآباد۔

قطعهٔ تاریخ وفات

شد چو وصلش بخدا فضل ز حق پرسیدم	سال این فصل و وصالش ز خرد چون سایل
گفت از فصل و وصال ست کرم فضل رحمن ۱۲۱۸	از سر جسم چو برخاست بحق شد واصل ۱۳۱۳

یاد دارم که بایام طالب علمی در شب هفدهم ربیع الاول بتاریخ عرس شریف حضرت سید بدیع الدین
قطب الاقطاب قطب المدار قدس سره بخانقاه حاضر بودم و بعد ختم قل نماز فجر ادا نموده از عزیزی مولوی
مظهر الحق مرحوم گفتگوی بمیان آمد که با وجود چنین مقاربت گاهی از مولانا فضل رحمن ملاقی نشده‌ام و لطف
ملاقاتش نبرداشتم از سنهٔ ماضیه با امروز و فردا گذشته حیات مستعار نبض بی اعتبار ست شاید باز ملاقاتش میسر آید
یا نیاید پس همون ساعت عزم مرادآباد که از مکنپور بفاصلهٔ [illegible] کروه است نمودیم و بعبور دریای گنگ کرده قدمی
چند رفته بودیم که راه گم کردیم و تمام یوم و یک پاس از شب با اندکی زاید گذشته بود که آن قدر مسافت طی
کرده در مرادآباد رسیدیم و بر مکان هندوی که از قوم کایست بود انتظام خورد و نوش خود و مراکب سپرده پیاده
رفته نماز عشا ادا نمودیم دران حین از مولانا ملاقات میسر نشد بامدادان نزدش رسیدیم و سلام گفتیم گفت کدام
جواب داده شد که طالب علم هستیم گفت چرا آمدید و چه خواهید گفتیم که باشتیاق حصول شرف نیاز آمده ایم و شنیده
ایم که زیارت جناب سرور عالم صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم میکنانی گفت کدام گوید غلط است باز گفتیم که این
چگونه بدست آید گفت محبتی پیدا کن فی الواقع شوق در هر دل که باشد رهبری در کار نیست شوق خود رهبری
کند چنانچه اویس القرنی رحمة الله علیه و نسبت حضوری قلبیه در صلوة باشد عرض کردم فرمود بسم الله گفتن
و آغاز هر کار بعادت کنی اگرچه ظاهرا از حضوری مناسبتی معلوم نمیشود مگر ایمای بسم الله نیز معنی دارد یعنی
نوبت اجازت بسم الله بمیانم شده مگر بران عملی نموده پس بران تاکیدی رفته بود پدر والده ام شاه محمد کامل

مداری عامل بسم اللہ بود بس بمن نگریست وگفت شما مولوی الیست چگویم واین شعر بر زبان آورد

شراب عشق چون خوردن حلال ست ||| وے بی یاد او بودن حرام است

از خواندن این شعر در من اثری پیدا شد و فی الحقیقت بہ غفلتم متنبہ ساختہ وگفت بنشین و تا دیر گفتگوی
بمیان آمد از صبح تا نصف النہار در آنجا ماندیم گفت در رفتن چہ توقف ست گفتم کہ طعام بخت و پز میشود
تناول کردہ خواہم رفت گفت طعام خوردہ رفتن موجب کم بختی است عرض کردم بلی مگر این کم بختی حضرت آدم
علیہ السلام بمن رسانیدہ گفت تحقیقکہ من از ملاوان بمرداں آبائی آدم نخود بریان در دامن گرفتہ می خوردم
و سیر فہم گفتم چلیم کہ عادت بستن نان بر شکم ندارم فرمود فہما بخورد و برہ و باز بیائید عرض کردم انشاء اللہ تعالی
و مصافحہ نمودہ مرخص شدیم لاریب بزرگی بود معمر و درین مدت العمر اکثر از اہل اللہ ملاقی شدہ فیض صحبت
برداشتہ و بخانہ اینہا اجازت بیعت گرفتہ رسم تلقین و ارشاد جاری داشتہ رحمت حق بر تربتش باد وقتیکہ بترتیب
رسالۂ ہذا پرداختم و شجرات مشایخ زمانہ فراہم کردم در اندیشہ بودم کہ کسی از مریدانش یا صاحبزادہ اش احمد میان را
مکلف سازم کہ مولانا ہم اجازت از خانوادۂ عالیہ مداریہ داشتند لہذا شجرۂ مداریہ عنایت کنند تا درج تذکرہ
کنم ہنوز خفتہ بودم کہ از کمال عاطفت بعد از وفات بعالم خواب بمن رسید وگفت چرا متشوشی شجرۂ عالیہ طبقیہ
کہ از پیران فقیر رسیدہ ہمو نیست کہ تو نقل کردۂ متحیر شدم کہ خدایا کدام جا نوشتہ ام گفت شجرۂ من مجددیست
آمیختہ باقی اسما از فقیر تا مجدد رحمۃ اللہ علیہ از شجرۂ منظومہ گرفتہ درج تذکرہ کن گفتم کدام شجرۂ منظومہ پس شعری
خواند مصرعہ یاد ماند ع نمک ریز جراحتہای عشاق تلاش نمودم دستیاب گردید از وی نقل گرفتہ
درج رسالۂ ہذا نمودم ازین عاطفت کہ بر حال فقیر مبذول فرمود مشکور شدم شجرۂ وے اینست
شجرۂ عالیہ الطبقاتیہ المداریہ مولوی فضل رحمن ایشانرا اجازت از حضرت شاہ محمد آفاق و
ایشانرا از حضرت خواجہ ضیاء الدین و ایشانرا از حضرت قبلۂ عالم خواجہ محمد زبیر و ایشانرا از حضرت حجۃ اللہ
محمد نقشبند ثانی و ایشانرا از حضرت خواجہ محمد معصوم و ایشانرا از حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی شیخ احمد سرہندی الخ
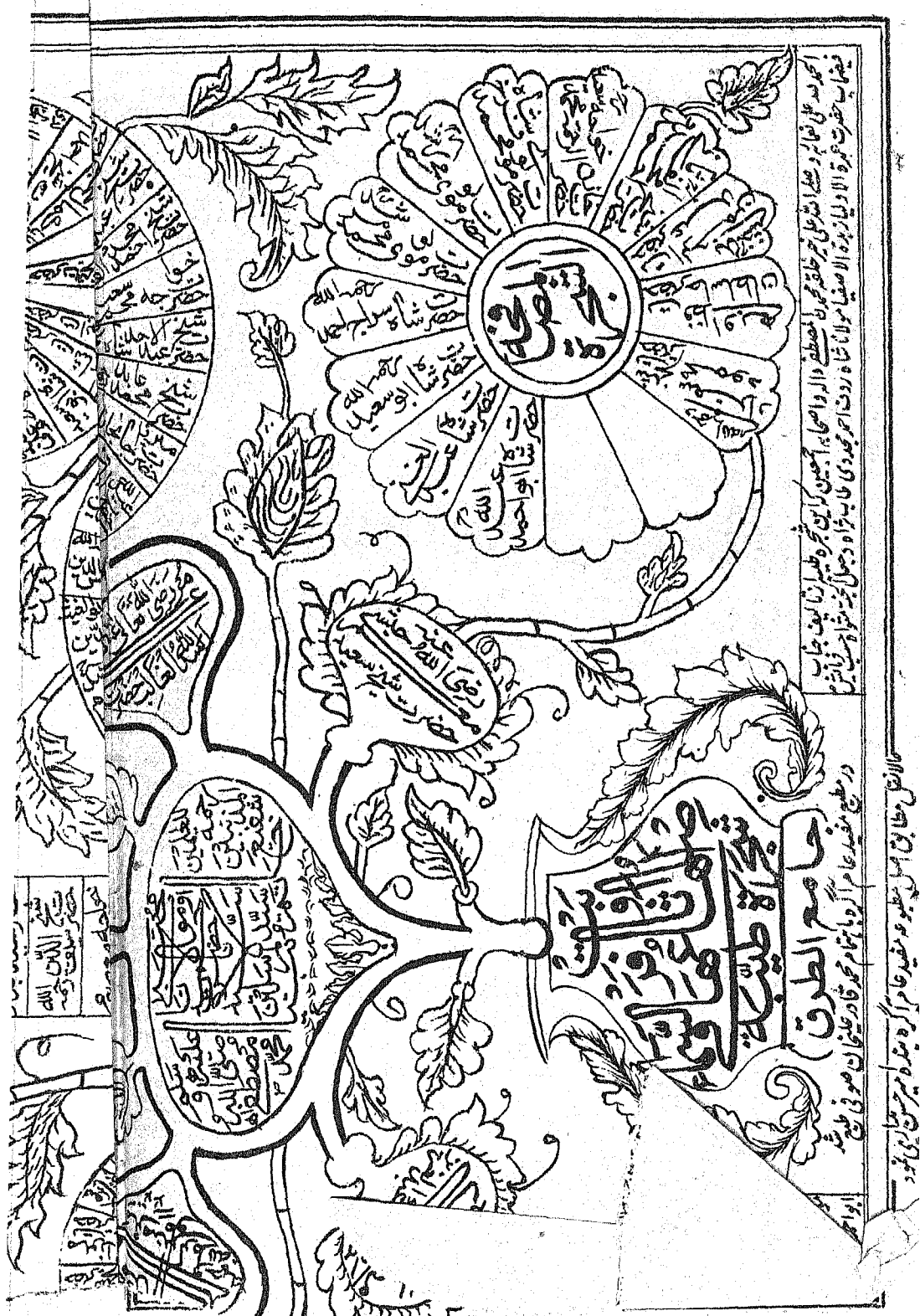
فصل دوازدہم در متفرقات

شجرہ صوفی باصفا میدان تسلیم و رضا احمد اختر گورگانے نبیرہ اکبر ابوظفر

جنت مکانے سکونت الحال قصبہ کرانہ محلہ خیل ضلع مظفر نگر ایشان شجرہ پیران طریقت خویش در تذکرۃ الفقرا بدین طریق تحریر فرمودہ سلسلہ مداریہ کاتب الحروف کمترین کو خرقہ مرزا روشن بخت گورگانے سے پہونچا اونکو حضرت میر محمدی دہلوی سے پہونچا اونکو اُنکے ماموں سید فتح علی شاہ دہلوی سے اونکو سید عیوض خان شہید سے اونکو سید عبد الکریم محقق سے اونکو سید تاج سے اونکو سید شرف الدین سے اونکو شاہ مصطفے صوفی سے اونکو شاہ داؤد عارف سے اونکو بندگی شاہ پیرن سلطان سے اونکو شیخ حامد منجھن گوشہ نشین سے اونکو داؤد سے اونکو سید صدر الدین سے اونکو مخدوم جہانیان جہان گشت سے اونکو حضرت سید بدیع الدین شاہمدار سے اونکو حضرت طیفور شامی سے اونکو خواجہ حبیب عجمی سے الخ

ذکر پل راے۔ مدارے۔ مکنپورے۔

پل راے یکی از قوم ہنود بود در موضع کرواموؤ متصل دیوہ از مضافات قنوج سکونت میداشت و مرفہ الحال بود۔ مگر بوجہ لاولد بودن خار کونت لاولدی در خاطرش می خلید چون صیت فیض وکرم حضرت قطب المدار بگوشش رسید و از زبان کسان کہ فائز بمرام شدہ بودند ملاقی شد در نہادش جوشے واشتیاقی پیدا گشت وہمہ ثروت خویش را ایثار کردہ مع زوجہ خود بحضرت مکنپور رسید وخود بحضرت اقدس حاضر شدہ متمنا و لاد گشت چنانچہ ہمین دعاے حضرت

آل راے تولد شد مگر بتخلیق عجیب یعنی محض مضغۂ گوشت بود۔ راے مذکور حسرت خوردہ
اول قصد دفن کرد مگر زوجہ اش کہ عقیلہ بود گفت کہ مضغہ را بحضورش بر و بگو کہ از شومی طالعم
بجای فرزندی تولد شدہ است وے ہچنان کرد و بحضرت عرض کرد بر بی نصیبی خویش گریہ و بکا آغاز
نہاد چون حضرت بآن مضغہ نگریستند وے را پارچہ کہ غلطیدہ بود بجنبش آمدہ بگریہ درآمد دست و پا زدن
آغاز کرد حضرت تبسم شدہ فرمودند اے رای این گریہ چیست حق تعالی ترا فرزند عطا فرمود بگیر
و برو ان شاء اللہ تعالی بقائے نسل تو ازین کودک خواہد گردید مگر تا دوازدہ پشت متواتر جز یکی
دیگری نخواہد شد چنانچہ ہمون شد۔
پس راے مذکور چون بآن واحد این مضغہ را بصورت فرزند خوبصورت یافت فی البدیہہ
این کبت معروض داشت کبت پل کو تارییو چھین مان لتھر استھر اکر آپ دکھائیو + بی بی
[1]بھور کو ڈھانک لیو اور راے ماحل کو پتر دیایو + اندھن آنکھین کو دھن کایا نردھن سکھ
سپنت پایو + کہمت گار کے طالع بڑی دوجگ مان شاہدار کہایو + دکمال بشاشت وپرا در بر
گرفتہ بخانہ خود برد و در آغوش مادرش بداد۔ و گفت اے زن نیک اختر اگر بر فاقتم ماندن
میخواہے خلاف من نکنے یعنی معبود حضرت قطب المدار حق است کہ بطرفۃ العین چنین نعمت بدا
پس شکریہ آن برمن واجب ست چنانچہ بردست مبارک مشرف باسلام شد و زن خود را

[1] تلمیح حکایت بی بی بھور یکے از مجاذیبۂ روزگار بود برہنہ میگشت مردمان از وے میگفتند اے بی بی
بھور پردہ چرا نمی کنے میگفت پردہ از کہ کنم این ہر مردمان ہنیز چینکہ حضرت در ہند قدم نہادند وے
چادر گرفتہ پردہ ساخت باز مردمان استفسار کردند اے بی بی چہ ضرورت افتاد کہ پردہ نمودے
میگفت مردے آمدہ از وے حجاب دامنگیر شدہ میگفتند کدام مرد آمدہ است میفرمود حضرت سید
بدیع الدین قطب المدار ہے آیند۔ مزارش در دیہہ ضلع کانپور است۔ راے ماحل یکے از عقیمہ بود
ببرکت دعاے گرامی صاحب ولد شد چون پل راے این گونہ تصرفاتش بچشم خود معائنہ میکرد لیس ایماے
در کبت خویش نمودہ ۱۲

نیز مسلمان کرد۔ و آن پسر را بمرادف نام خویش آل رائے نام نہاد و سے یکی از گیتیشران زمانہ گردید و دوربین خاندان در فن گیتیشری یکتا ئے وقت خویش بودہ اند مگر جز توصیف و تعریف حضرت آقا ر نامدار خویش منقبت دیگرے نہ سرائیدہ و اکثر حکایات از او شان مصروف جز حاضری آستانہ جائے دیگر مقر نداشتہ چنانچہ در نسل آل رائے الی الآن حشمت رائی و نعمت رائی موجود اند۔ روزے مداری رائے بجناب قطب المدار عرض کرد کہ دوازدہ سپت گزشت حالا چہ قطع نسل خواہد شد کہ ہنوز اولادم نیست این عرض داشت بحضرت اقدس مقبول افتاد و سہ پسر و دختر تولد شدند۔ و الی الآن موجود اند۔

ذکر حضرت سید صدر الدین محمد

اما یس عالم و مدرس بودند در ابتدائے اسلام بدہلی در تدریس میکشودند پدرش سید رکن الدین ساکن جونپور گشت صاحب املاک و مسجد و خانقاہ بود پسرش صدر الدین محمد بعد از حصول کمال علم و وصال پدر بوراثت تعلیم و تعلم نشست آخر از راہ مطالعہ کتب صوفیہ دل بحصول علم باطن بست شبے در خواب دید مردے نورانی آمدہ ہنگامہ درس او درہم شکست و در پیش او نشستہ لب بلبش پیوست از راہ نفس دمیدن آتش سراپا او زد و شعلات آن کلاہ سرش بسوخت و بدنش از ان آتش تمام افروخت ہولناک از خواب نخست مجذوبے شاہ کالو نام در جونپور معروف بخارق عادت بود بدیدنش رفت در برابرش نشست گفت مولانا آنکہ در خواب دیدہ آتش نفس در تو دمیدہ پادشاہ فقیر را این عہد است در کالپی انتظار تو میکند سید آوازہ قطب المدار شنیدہ بودند بدیدنش عزم کالپی نمود تا بحضورش رسید تغیری تام در خود دید ناگاہ شاہ برقع انداخت تا حاضران ہم بسجدہ افتاد و دل بخدمتش نہاد و ارادت آورد و در وقت عہد بیعت قطب المدار گفت انچہ خواندہ فراموش کن گفت بر حضرت معلوم است کہ و النتہ

نه دانستن از نه توانستن دانا بیرون است چنانکه دیده کشاده راندیدن متعذر فرمود که صورت
کلمهٔ لا جاروب قلب کن و گرد و غبار معلومات همی روب چند روز چنان کرد معلوماتش
همه نامعلوم شد و ذوقی تمام یافت آنگاه بخلوتش طلبید و نفسی برو دمید تجلیات افعالی برو تابیدن
گرفت فرمود برو و ملازم خلوت باش در سه اربعین سلوکش تمام شد و در تجلی ذاتی عقلش متحیر
گشت از حجره بیرون آمد قطب المدار فرمود سید اکنون کلاه غفلت سوختم و بآتش عشق تمام بر
افروختم و ترا از مذهب امام اعظم بر آوردیم و بمذهب الهی آوردم از قیود شریعت بیرون
بر و ساکن سرای اطلاق شو پس او را همراه خود بجونپور آورد و چون بکنپور میرفت همانجا گذاشت
برهنه در کوچه و بازار گشتی و با اطفال شهر بازی نشستی و خوارق بیشمار ازو سر زدی و نذر
بسیاری از نقد و جنس آمدی همه صرف خدام و اطفال حضار و سازندگان بازار شدی بیست
سال همبرین منوال هنگامهٔ نمود کرامت گرم داشت پس ازین خاکدان برداشت شیخ
محمد لاهوری عالم و حافظ و واعظ لاهور بود ذوق خداطلبی او را بمسافرت انداخت بنیت
ادراک حج بصوب گجرات شتافت قطب المدار دران ایام از حرمین آمده مرجع خواص و عوام
شده بود چون او بملازمت نمود و شاه برقع برکشود بسجود افتاده عاشق جمال و گشت هرچه داشت بفقرا گذاشت
و در حلقهٔ صوفیهٔ شاه نشست لیکن بمقتضای علم مدام بخاطرش میگذشت که نیت حج داشتم و طی مراحل چندان
راه قدم نیز برداشتم فرضیت حج دوباره بر من ثابت شده بنابرین نروی ماندن بخدمت آن عزیز
و نه راه رفتن از ملازمتش میتوانم روزی شاه بخلوت طلبید و گفت ترا علم بوسوسه انداخته و راه جمعیت مسدود
ساخته مرا طوف نمای و از عهدهٔ ادای فرض برای بفرموده عمل کرد و در طواف آورد شاه را
بصورت کعبه یافت لاجرم بطواف سبعی شتافت و جمعی کثیر در ادای حج دید چون فارغ گردید
باز در وسوسه بود که آیا بدین صورت حج قبول باشد یا نه روز دیگر طلبید و دست بر رویش کشید

فی الحال خود را در حجازہ دیدہ و آواز از شاہ شنید کہ ہمانجا باش تا ایام رسد ماجرم پنج ماہ کہ توقف
کرد و حج بجا آورد و بعد از فراغ خود را بملازمت شاہ دید بیار رسید و بعد از ہفت سال بمنصب
خلافت رسید و ہمہ عمر در خدمت حضور بگذرانید و بعد از وصال او سیزدہ سال آستین از حیات
فانی افشاند روزے از شاہ پرسید موحد کیست فرمود موحد دو واحد یکے است و وقتی قطب المدار
میگفت جمعی از اولیاء اند ہمدرین راہ کشتہ شدہ اند و از انجملہ منصور بود شیخ محمد گفت در کدام
مقام ہلاک گشت فرمود در مقامیکہ معشوق را در جامہ خود یافت و آنجامہ حجاب خود دید بدرید
شیخ فولاد از علمائے کالپی بود چون سلوک او تمام شد از لباس شریعت بیرون آمد روزی
گفت سرا باطن من بمحبت تو آراستہ و ظاہر از شریعت کاستہ حال من چہ خواہد بود فرمود
بحال خود باش کہ ترا زیان نمیکند بعد از بیر ہفت سال مجاورت روضہ او کرد بیس رہ و بعالم
آخرۃ آورد و در مکنپور مدفون شدہ و دو شیخ بھکاری مجذوب بود و مغلوب الحال بودند
در قلعہ قنوج آسودہ اند و شیخ محمد کہ در بدایون فرو رفتہ شیخ الیاس در گجرات بشیوہ
تجارت مشغول بود اوقاتش بتقوی گذشتے یکی از صاحب دعوت اخلاص ہمہ در زید در
جلاس دعوتے دید کہ بدان ملاقات خضر علیہ السلام روے نماید باجازت صاحب او دعوتش
باتمام رساند و بمقصود رسید خضر علیہ السلام مطلوبش پرسید گفت علمیکہ بموسی علیہ السلام آموختی
خواہم کہ مرا آموزی فرمود من بے اجازت حق تعالی کاری نتوانم کرد نومید شد خضر گفت اگر
خواہے علم ظاہر بتو دہم قبول نکرد فرمود علم باطن تعلیم متعذر است اہل علم درسی بدست آر
بس عنقریب غوث عہد بگجرات مے آید رجوع بوی کن تا چیزے حاصل کنی کہ بجا طرت
رسیدہ و علامات قطب المدار بوی گفت و کاسہ شیر گرم از زنبیل برآورد گفت علم است
بنوش و روزی چند از روی ظاہر بتحصیل کوش چنان کرد و در مدرسہ معلم شہر آورد در دو سال

بہرہ‌ور علم خواند و بر کتب فقہ و کلام و حواشے نوشت و عنقریب شیخ الاسلام ملک گشت
بعد ازان بہ بیجپال قطب المدار آمد از علامات دریافت کہ او دست اکثر بخدمتش آمدے
اما دل ترک و تجرید در خود نمی دید چہ رجوع دنیا و ہجوم لوازم آن بر و شیرین شدہ بود
روزے شاہ بوی گفت سخن بیاد آر و این دنیا گذشتنی ست اجابت بگذار قبول کرد و بخانہ رفتہ
پشیمان گشت و براہ آمد و شد بخدمت قطب المدار فردبست صباحی برخاست و سراپا
خود را مبروص دید دانست از کجاست توبہ کرد و بخدمت شاہ آورد آب دہن
در سبوحی انداخت و فرمود غسل کن چنان کرد صحت یافت و اختیار تجرید و تفرید نمود
بہمراہیش عمرے گذرانید سخت قوی حال و بلند مقام شد و بعد از پیر مرجع خاص و عام
گشت مدام خوارق عادات از و متواتر و متوالی سر زد کتابے در مناقب پیر خود
نوشتہ زبان عرفان ست و ختم آن کار سلیمان در مکنپور مدفون شد میر صدر جہان
حسینی است جدش از ترمذ در تفرقہ قتل عام چنگیز خان بدہلی آمد بتدریس پرداخت
پدرش نیز از علم ظاہر بہرہ کامل داشت بجونپور رحل اقامت انداخت و صحبت سلطان ابراہیم
شاہ شرقی ساخت چون سلطان بسلطنت رسید میر صدر جہان کہ مصاحب دبستان و
تلمیذ او بود و از انواع فضایل بخشی کامل داشت بوزارت مقرر گشت و تمام عمر بران
مسند نشست در اول حال اعتقاد و ارادت و نیت بیعت بمیر سید اشرف جہانگیر داشت
فرمود نصیب تو پیش یکے از نوادر این طائفہ است و من مامورم کہ او را از عربستان
ہندوستان کشم بعد ازان ایام سید و سفر حجاز نہاد و میر سید صدر جہان سالہا در انتظار
مقدم قطب المدار بود و بعد از آنکہ از حج معاودت فرمود و میر سید صدر جہان مژدہ قدوم
شاہ مدار و او بخدمتش عریضہ در کالپی فرستاد نوشتہ بود کہ بر عایت سلطان ابراہیم شرقیہ

قادر شاه است نمیتوانم رسید اگر حکم شود از امارت و وزارت بگذرم و این راه بسر برم
در جوابش حضرت شاه نوشت مرا برای تربیت جماعتی بهندوستان فرستاده اند و طوماری
داده اند که نام همه در دست خاطر جمع دار که دران صحیفه تو نیز مذکوری اکنون بجان خویش
و بجای خود باش نزدیک است که من خود آنجا بیایم و ترا هدایت نمایم بذوق این مژده سید
رحمة الله علیه هرچه از جنس زر مسلوک و اقسام غیر مقطوع در خزانه و خانه داشت در کار
مستحقان کرد و متعلقان را صد هزار تنکه سیاه بخشید ازان پس رقایم و عرایض میر صدر جهان
بخدمت قطب المدار متواصل و متوالی می آید یا بستی که در ذکر حضرت شاه گذشت قطب المدار
بجونپور رسید بعد مدتی که میر صدر جهان را از بر آمدن کالپی تا در آمدن بسوا و شهر جونپور خبر
بود چون خادم شاه پیاده حاکم را گشت و پس از غوغا پیاده مشت زن را بصورت سگ
یافتند اکثر اکابر شهر همراه حاکم بدیدن شاه شتافتند میر صدر جهان یکی از ایشان بود انبوهی
مردم بیرون خلوت شاه صف صف بسته نشسته و استاده بودند اشرف خان برادر
سلطان ابراهیم شرقی و اکابر سوای میر صدر جهان بارسال دعا طلب اجازت دخول
نمودند خادمی آمد و جواب آورد که درین گوشه جای چندین مردم نیست میر سید صدر جهان را
دعا برسد و او تنها بماند دیگران انتظار برآمدن من برآرید چون میر که بر صفه که شاه بود
بر آمد فرمود همانجا بنشین که بوی طعام و گوشت دماغ مرا ناخوش ساخت لیکن بوی
محبتی که از دل تو بر می آید بران رواج حجبه علیه بنما بدیس پرده برقع برافروخت میر
صدر جهان خود را بسجده انداخت چون سر برداشت و نظرش بر چهره شاه افتاد باز سر بسجده
نهاد و شاه رخساره بوسید و گفت سید سر بردار که امروز حال موسوی یافتی وقتیکه تجلی
بر کلیم الله علیه السلام شد روح من با او دران مقام حاضر بود کلام الهی می شنود

حالتیکه عصا انحال بر موسیٰ صلواة الله علیه مشاهده شد ظل آنحالت در روح تو دیده شد سید بگریه افتاد فرمود قطرات اشک تو همه در خنده آید برو که نعمت ها ترا ابتوآماده کرده ایم او موقوف بوقت داشته اکنون مردم که انتظار مے کشند همه را تربیت و تطمن جلوس فرمای تامن برآیم میر صدر جهان پیش اشرف خان آمده از انچه شنید هیچ نگفت و فرمود تا مشعل بسازند ما بپای اشرف خان سایه بانهبار سرکار میر صدر جهانے برپا کرده فرش گسترده آمدند پس قطب المدار بیرون آمد و بر کرسے که آراسته بود به نشست و تعلیم میر صدر جهان و اشرف خان وغیره ازد ور تربیت و تطمن نشستند از صد هزار آدمے بیش بود شاه برقع برافگند جمله بسجود افتادند و چون سر بر داشتند برقع فروهشته بود پس روی بمردم آورد و آغاز حکایتے از دیدها خود کرد چون بتمام رساند دران ضمن جواب مطالب مقاصد جمیع اکابر واهاے گفته شده بود بر چنین خارق عادتے تا در جمله بیکبار فریفته شدند و شیفته ارادت و خدمت شاه گشتند روزیکه میر صدر جهان مرید شد ورای اسپ و پیل وانچه بستگاه تعلقاتش بود و هرچه داشت بفقرا گذاشت و خواست که ترک کند گفت کار سید ها خدا باش تا خدای تعالیٰ دگار تو باشد انچه یاران ترا در رسیده و کلیم سید هند در دولت برسند و دیهیم مے نهند متواصل در جونپور بخدمت شاه بود و مکنپور هر ماه یکبار شدی و سه روز ماندی چون شاه رحمة الله علیه رحلت کرد تا سی همین طریقه در زیارتش میداشت بعد از دو سه سال بوصال حضرت پیر خود رسید و در زیر قدمش آرمید انتهیٰ چون سلطان ابراهیم شرقے جونپوری نور الله مرقده یکے از مریدان حضرت قطب المدار بود و مقبره شریفش که نقشه وی مندرج رساله هذا است تعمیر کنانیده اوست لهذا ذکرش از تاریخ فرشته مقاله هفتم صفحه ۳۰۵ در ینجا نقل کرده مے آید۔

فصل سیزدہم در ذکر شاہان و امراو مرقع درگاہ

ذکر سلطنت شاہ ابراہیم شرقی جونپوری

بحکم آفرینندہ انس و جان چون شاہ مبارک شاہ بعالم بیزوال شتافت و برادر کہترو خطاب شاہ ابراہیم شاہ شرقی یافتہ بر اورنگ فرمانروای جلوس فرمود اما شاہی بود متصف بعقل و دانش و تدبیر در عصر وی فضلای ممالک ہندوستان و دانشمندان ایران و توران کہ از آشوب جہان پریشان خاطر بودند بدار الامان جونپور آمدہ در مہد امن و امان غنودند و از خوان احسان او فوائد بر داشتہ بنام نامے او چنان بزبان قلم خواہد آمد چندین کتب و رسائل پرداختند امرا و وزرائے صاحب عقل و کیاست و شجاعت در دولت خانہ او جمع شدہ مثل درگاہ سلاطین ایران رنگین گردید بیت

چو او مرزبانے نیامد پدید	جہان آفرین تا جہان آفرید

و در غرہ ایام شاہی او اقبال خان پادشاہ محمود دہلوی را برداشتہ بقصد تسخیر جونپور بقنوج آمد و سلطان ابراہیم شرقی با لشکر مستعد رزم و پیکار تا کنار آب گنگ باستقبال شتافتہ چندگاہ در مقابل ہم نشستند و چون اقبال خان مہمات ملکی و مالی اصلا برای در دیت سلطان محمود رجوع نمی نمود سلطان محمود بہ بہانہ شکار از اردوی خود بر آمدہ بی آنکہ مقدمہ با وشاہ ابراہیم شرقی در میان نہد خود را باو رسانید کہ او حق نمک و صاحبے را منظور داشتہ او را بپادشاہی بردارد و یا کومک او نمودہ دفع اقبال خان نماید قضارا چون سلطان ابراہیم شرقی لذت شاہی یافتہ بود و شاہی او نیز استحکام پیدا کردہ ہیچیک ازان دو ارادہ بفعل نیاید

بلکہ در لوازم پرسش و دلجوئی چندان تہاون و تساہل درزید کہ سلطان محمود از آمدن خود
پشیمان شدہ بجبر بجانب قنوج رفت و حاکم قنوج را کہ دست نشاندہ سلطان ابراہیم
شرقی بود و او را امیرزادہ ہروی میگفتند بجبر و قہر بیرون کردہ آن بلدہ را متصرف شد
سلطان ابراہیم شرقی و اقبال خان چون دیدند کہ پادشاہ محمود شاہ بآن مملکت قناعت
کردہ است ہر آئنہ قنوج را با دارزانی داشتہ ہر کدام بمقر حکومت خود شتافتند و در بعضے
تواریخ مسطور است کہ رفتن سلطان محمود پیش مبارک شاہ شرقی بودہ چون در ہمان چند
گاہ شاہ مبارک شاہ شرقی ودیعت حیات سپردہ شاہ ابراہیم شرقی بشاہی رسید واللہ
اعلم بالصواب + و در سنہ ثمان و ثمانمائہ چنانکہ در ضمن واقعات پادشاہان دہلے
نوشتہ شد چون اقبال خان کشتہ شد و پادشاہ محمود بدہلی رفت شاہ ابراہیم شاہ شرقی فرجہ دیدہ
در سنہ تسع و ثمانمائۃ عازم تسخیر قنوج گشت و پادشاہ محمود شاہ بالشکر دہلی بجنگ شاہ
ابراہیم شاہ شرقی روان گردید و ہر دو لشکر بطریق اول باز در کنار آب گنگ برابر
یک دیگر نزول نمودند و بعد از چند روز جنگ ناکردہ یکے بجونپور و دیگرے بدہلی مراجعت
نمودند و چون سلطان محمود شاہ بدہلے رسیدہ امرا را رخصت جاگیر فرمود و شاہ ابراہیم شرقی
باز آمدہ قنوج را محاصرہ کرد و بعد از چہار ماہ چون از دہلی کومک نرسید ملک محمود ترمتے
حاکم قنوج امان خواستہ قلعہ را تسلیم شاہ ابراہیم شاہ نمود و او برسات در انجا بسر بردہ
در ماہ جمادی الاولی سنہ عشر و ثمانمائۃ بقصد تسخیر دہلی روان شد و بنا بر آنکہ شاہ عاقل
و عالی ہمت و بخشندہ بود بسیاری از امرائے کبار دہلی مانند تاتار خان ولد سارنگ خان
و ملک خان غلام اقبال خان وغیرہ بوی پیوستند و سلطان ابراہیم شرقی قوت و استظہار
تمام گرفتہ متوجہ سنبل شد و اسد خان لودی شہر سنبل را گذاشتہ گریخت پس شاہ ابراہیم شرقی

سنبل را بتاتارخان سپرده پیشتر شد و چون بکنار آب رسید میخواست که عبور نماید ناگهان منهیان خبر آوردند که مظفر شاه گجراتی سلطان هوشنگ را در جنگ اسیر ساخته مالوه را مسخر کرده و حالا بمدد محمود شاه می آید و در روایتی آنکه داعیه گرفتن جونپور دارد سلطان ابراهیم شرقی از استماع این خبر فسخ عزیمت نموده بجونپور رفت و محمود شاه از دهلی بر آمده خطه سنبل را مستخلص ساخت و تاتارخان گریخته نزد شاه ابراهیم شرقی آمد و شاه ترتیب خیل و حشم شده در ۸۱۶ھ سته و عشر و ثمانمائه - بار دیگر بقصد تسخیر دهلی از دار الملک خود روان شد و بعد از کوچ چند از راه برگشته بدار العلوم جونپور آمد و بصحبت علما و مشایخ و تعمیر ولایت و تکثیر زراعت مشغول شده سالها بهیچ طرف سوار نشد و مردم از اطراف و اکناف هندوستان که مشحون از خلل شده بود روی بجونپور آورده هر یک فراخور مرتبت و حالت نوازش می یافتند و از خادم و مشایخ و علما و سادات و نویسنده از هر حیثیت بجای رسید که جونپور را دهلی ثانی میگفتند و کوچک و بزرگ آن دیار وجود شاه ابراهیم شاه شرقی را از جمله مغتنمات شمرده دوره حیات را بنشاط و انبساط میگذرانیدند - از شاه گرفته تا گدا بالتمام خوشوقت بودند حزن و اندوه از آن دیار بار بسته بود و در ۸۳۱ھ احدی و ثلثین و ثمانمائه محمد خان حاکم میوات نزد سلطان ابراهیم رفته چندان وسوسه نمود که شاه بقصد فتح بیانه بدانطرف برد و مبارک شاه پادشاه دهلی بعزم ممانعت روان شده در نواحی بیانه بیک دیگر رسیدند و در چهار کروهی همدیگر خندق کنده محکم شدند و بیست و دو روز از طرفین طلایها بیرون آمده جنگها میکردند و در جنگ سلطانی هیچکدام جرأت نمی نمودند آخر الامر سلطان ابراهیم شرقی از میان خندق بیرون آمده صف جنگ بیاراست و مبارک شاه نیز لاعلاج شده بمیدان شتافت و از صبح تا شام جنگ کرده بقایمی از یک دیگر جدا شدند

و روز دیگر کوچ آشتی کرده سلطان ابراهیم بجونپور و مبارک شاه بدهلی مراجعت نمودند و در
سنه ۸۳۷ سبع وثلثین وثمانمائة سلطان ابراهیم شرقی باستعداد تمام رفته داعیه تسخیر کالپی
نمود در اثنای راه خبر رسید که سلطان هوشنگ غوری نیز عزیمت تسخیر کالپی دارد و چون هردو
فرمانروا قریب بیکدیگر رسیدند و کار جنگ بامروز و فردا رسید منهیان خبر آوردند که پادشاه
مبارک شاه بن خضر خان از دهلی لشکر فراهم آورده عازم تسخیر جونپور است سلطان ابراهیم
شرقی عنان اختیار از دست داده بجونپور راهی شد و سلطان هوشنگ بی نزاع کالپی را
که در تصرف پسر عبد القادر الموسوم بقادر شاه نوکر پادشاه مبارک شاه بود برآورد و در
سنه ۸۴۴ اربع واربعین وثمانمائة مزاج شریف و عنصر لطیف شاه ابراهیم شاه شرقی
از چشم زخم زمانه از طریق استقامت و اعتدال انحراف جسته روح پاک آن شاه عالم پناه به بهشت
برین واصل شد پس ازین واقعه جانسوز مردم جونپور بعزا نشسته جامه ماتم در بر کردند
وزن و مرد شهر بر جنازه او حاضر شدند از نوحه و فریاد اثر روز رستاخیز پدید آمد ابیات

دریغ آن شهنشاه صاحبقران	جم تاج بخش ممالک ستان
دریغ آسمان دیگر نیارد زمین	بصد قرن شاهی بآن داد و دین

مدت سلطنت او چهل سال و چند ماه بود و بروایت حاجی محمد قندهاری در سنه ۸۴۰
اربعین وثمانمائة فوت شد و برین تقدیر مدت شاهی او سی و هشت سال خواهد بود از جمله
فضلای عصر او یکی قاضی شهاب الدین جونپوریست اصل او از غزنین است و در دولت آباد
دکن نشو و نما یافت سلطان ابراهیم در تعظیم و توقیر او بسیار میکوشید و در روزهای متبرک
در مجلس او بکرسی نقره می نشست گویند وقتی مولانا را مرضی طاری شد سلطان ابراهیم
بعیادت او رفته بعد از تفتیش احوال و اظهار لوازم مهربانی قدحی را پر از آب کرده گرد مولانا

گردانید و خود نوشیده گفت بار خدایا هر بلائیکه در راه او باشد نصیب من گردان و او را شفا بخش
و از ینجا عقیدهٔ آن صاحب تخت و تاج نسبت بعلمای شریعت محمدی صلی الله علیه و آله و اصحابه
وسلم معلوم میتوان کرد تا چه غایت بود و تصانیف مستحسنه مفیدهٔ آن بزرگوار شهرت تمام دارد
مثل حاشیه کافیه که مشهور است بحاشیه هندی و مصباح شرح ارشاد و شرح اصلح المثال است
و بدیع البیان و فتاوی ابراهیم شاهی و تفسیر فارسی که بحر المواج نام دارد و رساله مناقب
سادات و رسالهٔ عقیدهٔ شهابیه نیز از مولفات اوست قاضی شهاب الدین نیز با سلطان
عصر موافقت کرده چندان از فوت شاه ابراهیم شاه شرقی مغموم گشت که در همان سال یعنی اربعین (سنه ۸۴۰)
و ثمانمائة بعالم قدس تشریف برد و البقاء للملک المعبود و بعضی گویند که وصال بعد از فوت
سلطان ابراهیم طائر روحش در سنه ثنتی و اربعین و ثمانمائة بروضه رضوان پرواز کرد انتهی

روضه شریف

این قبه پر نور تعمیر کنانیده سلطان ابراهیم شرقی جونپوری است - در اصل
در ینجا تالابی بود و از وے صدای یا عزیز بهیمت آمد - وقتیکه حضرت قطب المدار قدس سره
باشاره حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و اصحابه وسلم باین مقام رونق افروز شدند - آن
ندا از رسیدن آنجناب سکون گرفت حضرت قدس سره - از اهل ایمان والاشان مخاطب شده
ارشاد فرمودند که مدفن خویش همین جا شد نیست - که تالاب بمشیت ایزدی خشک گردید
پس همانجا حجره تیار ساخته گشت - و در ان حجره تا حیات آنجناب بیاد حق مصروف ماندند
و همینجا مدفون هم شدند - سلطان ابراهیم شرقی جونپوری موصوف که یکی از مریدان آنحضرت بود
بر مرقد منور حاضر گردیده بنا بر بنای گنبد و خانقاه عالی اجازتی داد تعمیر گنبد آغاز شد - وقتیکه بتقریب عرس آنحضرت حاضر شد

یر ملازمان خویش غضبناک گردید۔ وگفت کہ حکم ما بنا بر گنبد عالی و عمارت بلند بود۔ اینچہ کردہ اید
باز از سر نو عمارت نفیس تیار کردہ آید۔ مہتمم عمارت دست بستہ عرض کرد کہ عجیب معاملہ ایست
کہ درین حضرت اجازت عمارت عالی نیست۔ از روی بشارت اینقدر تیار نمودہ شد۔
چنانچہ سلطان راہم بشارت شد۔ پس آنہمہ از معرض عتاب شاہی خلاصی یافتند۔ ظاہرا
کار سنگے نیست مگر قبہ انور کہ سراسر نور ست چنانکہ میفرمایند۔

مرقدش فیض مجسم قبہ اش نور جسیم
حضرتش خیر المراجع عتبہ اش حسن المآب
معنی نور علی نور بیاض گنبدش
مصرعہ بالش زبیت المعمور گشتہ انتخاب
رخنہای پنجرہ بنگر کہ ہر اشنین آن
عینک نور خدا بینی ست نزد نکتہ یاب

بتحقیقت رنگ و رونق مرقدش و فضاے گنبدش بہ تحریر نیاید۔ و زبان قلم بمدحت گریش چہ سراید کہ جلای مردمک دیدۂ اولو الابصار۔ پس ازان زمان تا عہد سلطنت اورنگ زیب عالمگیر غازی پادشاہ زیارت مقبرہ شریف می شد و درش مقفل مے ماند۔ وقتیکہ عالمگیر بادشاہ برای زیارتش حاضر گردید این قطعہ بطبع زاد فی البدیہہ خواند

بیا کہ اوج کمالات را ظہور اینجاست ؛ بیا کہ مرجع ہر قیصر و قصور اینجاست ؛ جناب اقدس شاہنشہ مدار جہان ؛ بپای دیدہ بیا و ببین کہ نور اینجاست ؛

اسد خان وزیر سلطنت ہم حاضر بود قطعے عرض کرد۔ و شیوپت رای پنڈت نیز چند کبت بپیشگاہ پادشاہ غازی منقبت حضرت قطب المدار سرود و حق اشت۔ پس عالمگیر بعد انفراغ فاتحہ و زیارت از صاحبزادگان کہ دران زمانہ بودند متوجہ شد و گفت عجب کہ زوار بزیارت چنین جناب از سعادت دیدار مزار فائز الانوار محروم می مانند بر حال و شان رحمی خوردن مناسب است اگر اجازتی باشد شباک ہر چہار جانب مقبرہ شریف نصب کردہ آید تا زایر از نظارگیش دیدہ را نوری و دل را سروری حاصل نماید پس اجازتی شد۔ این شباک ہر چہار تا ہنوز قایم ست نصب کنانیدہ عالمگیر بادشاہ است از آن روز زیارت

نقشہ خانقاہ شریف حضرت سید بدیع الدین
حرم دوم جانب شرق
جائے مراقبہ گروہ عاشقان
جائے مراقبہ گروہ خادمان
باب
باب
باب
مدرسہ

روضہ شریف حضرت قطب المدار
مرقدش فیض مجسم قبہ اش نور جسیم ٭ حضرتش خیر المراجع عتبہ اش حسن المآب
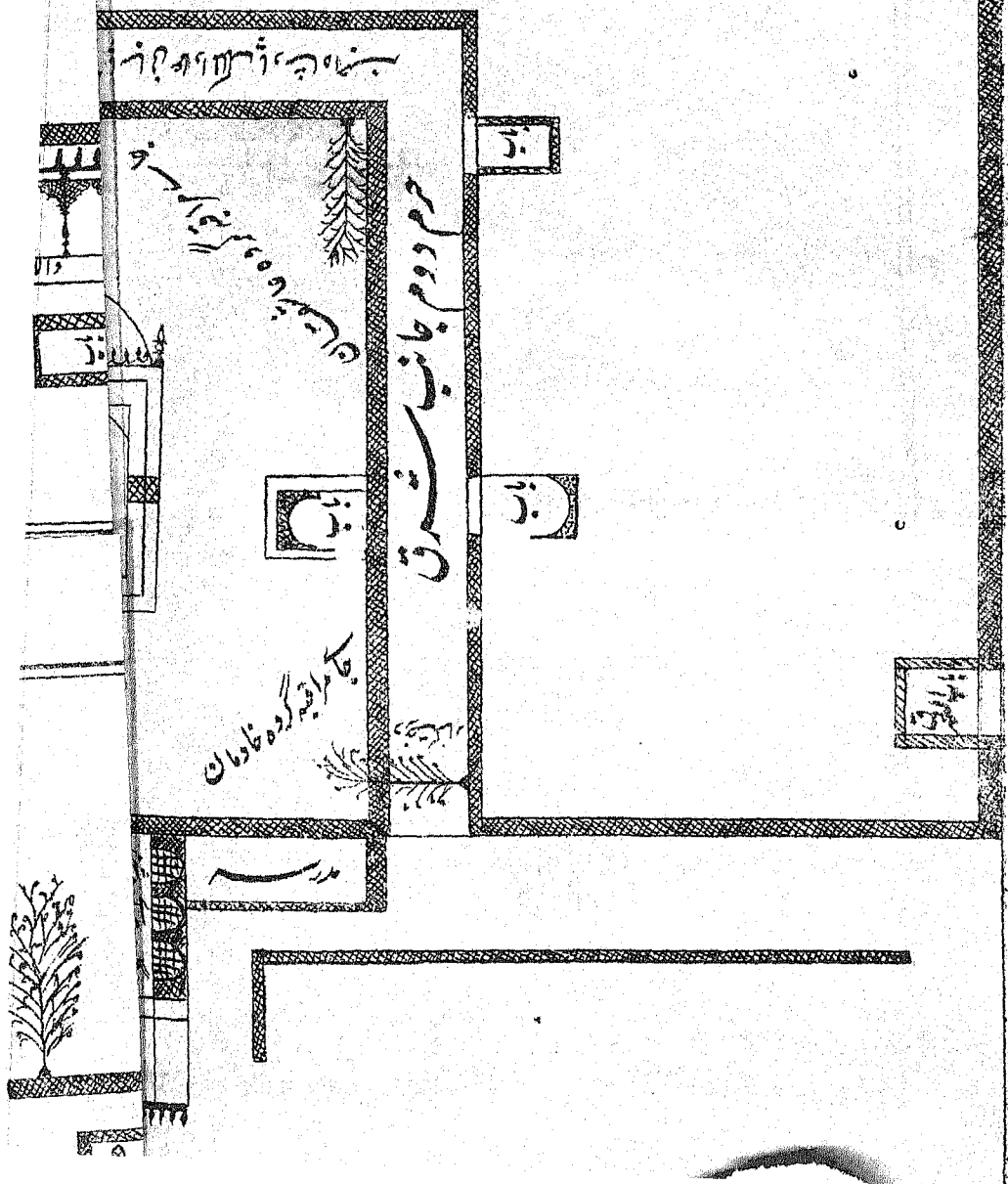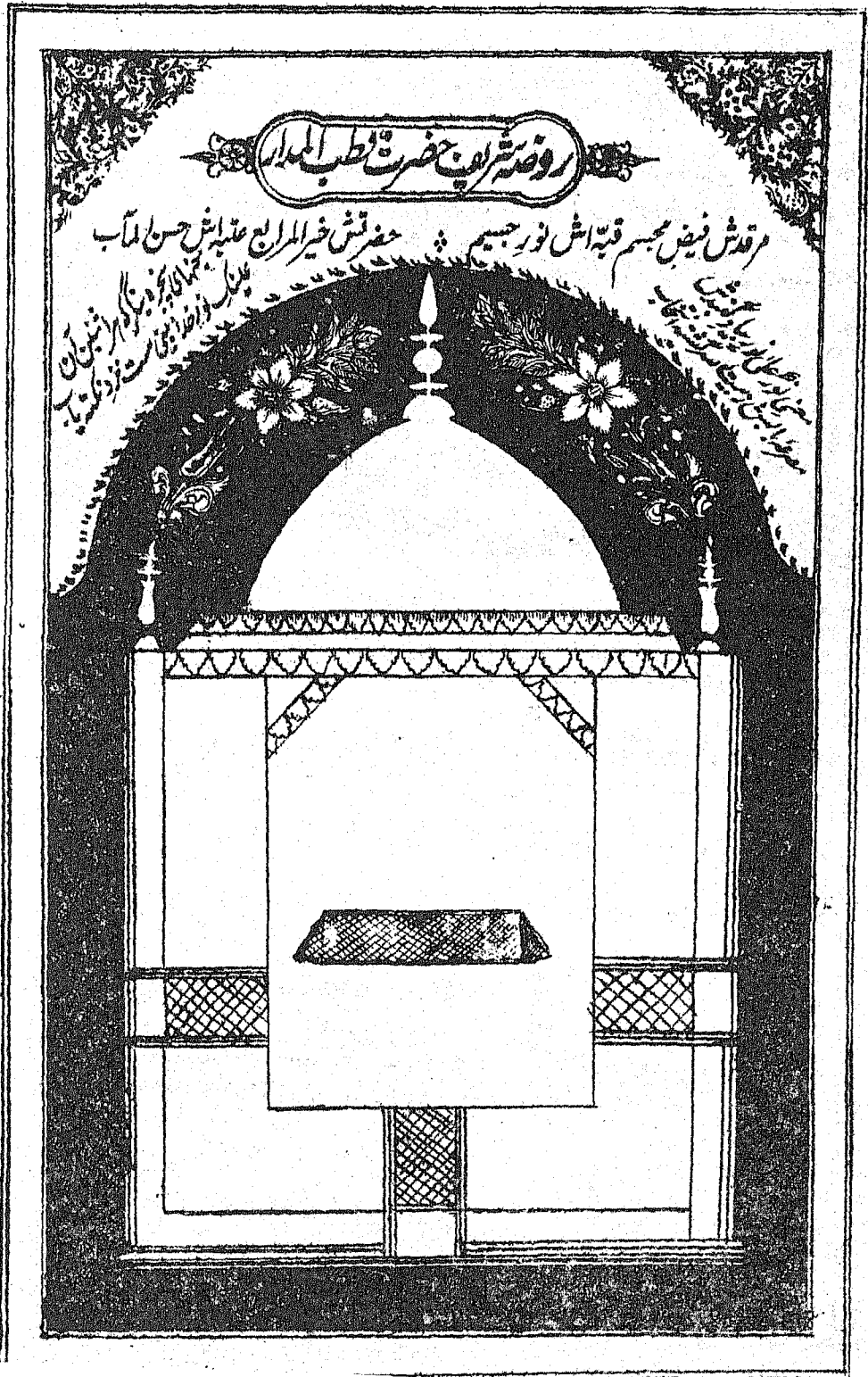
چہار دیواری نمبر ۱

کہ گرد روضۂ اطہر محاصرہ است در زمانہ حضرت قطب المدار بود مگر خام شمس بانی
تکیہ بر عصا زدہ ایستادہ مے ماند بجز اوقات خمس نماز از جا نجنبید سے
کسے را بلا اجازتش مجالے نبود کہ اندر شدی این حصار نیز از اہتمام سید صدر جہان
کہ یکے از مقربان سلطان ابراہیم شرقی و از مریدان خصوصیت اختصاص آنحضرت
قدس سرہ بود تعمیر شد و در روے یک دروازہ پختہ نصب ساختہ گشت در سنہ ہشتصد
و چہل قبر و مشریف تعمیر گردید و چہار دیواری روضۂ اقدس ہم ہمچون ایام بانجام رسید و دروازہ
جدید جنوب رویہ بعہد مسٹر ہرلیسین کلکٹر بہادر مجسٹریٹ ضلع کانپور تیار نمودہ شد
تا آمد رفت زوار بے تکلفی شود

دالان آئینہ نمبر ۲

این دالان سنگی پختہ شمال رویہ از حسن عقیدت نواب رحمت علی خان
کنبوہ متوطن بانس بریلی اساس یافت سنہ تعمیرش مہتاب است چون آئینہ در طاق دیوارش
نصب است در روضۂ اقدس در روے پر تو نورے افگند و دیدہ نظارگیان را
نورے بخشد۔ لہذا باین اسم موسوم گردید

جمعیت خانہ نمبر ۳

بعہد جنت آشیانے شاہجہان بادشاہ نور اللہ مرقدہ نواب دلیل خان
برادر نواب بہادر خان شاہجہان پوری تعمیر کنانید کتبہ کہ بر طاق محرابش چسپانیدہ اند
در خواندن نیاید۔ در چپ و راست (جمعیت خانہ) دو حجرہ است یکی موسوم بہ (سلیح خانہ)
و دیگری بہ (توشہ خانہ) و در جمعیت خانہ نشستگاہ صاحبزادگان است و نیز حضرت

قطب المدار قدس سره در حین حیات خویش در ینجا تشریف ارزانی مے فرمودند لهذا
باین اعتبار آنمقام شرفی دارد- عزل و نصب هر گروه فقراء خاندان عالیه مداریه ازینجا
می شود و از زمرهٔ صاحبزادگان یعنی اولاد هر سه خواجگان که در اولاد برادر آنحضرت
و جانشینان وے قدس سره اند هر که استعداد و قابلیت علمی و عملی و اتباع پیران طریقه
چنانکه معمول ست داشته باشد وے را بران سجاده راه دهند خصوصیت به یکی نیست
و اگر از اولادش لایق جانشینی باشد مضایقه ندارد- پس وے و نیز دیگر صاحبزادگان بیک
جلسه متفق الرای شده بجاے و موقوفے بر اهل منصب فقراء مداریه می فرمایند و سندے
نبشته از مواهیر و دستخط مزین ساخته حواله اهالیان منصب مے نمایند و تا وقتیکه از او شان
بر آستانه اشرف حاضر شده سند حاصل نمایند بآن منصب فایز نشوند- خواه مجرد باشند
خواه متاهل همین قاعده از سلف صالحین نافذ است و نیز تقسیم آمدنی متعلقه خانقاه شریف
بعد وضع خرچ درگاه والاجاه بر اولاد هر سه خواجگان علی السویه میشود و کسی را بر کسے
تفوق نیست تفصیل تقسیم برینمنوال است که ایشان هر پسرے که تولد میشود تا وقتیکه
عقد نکاح نگردد نصف حصه می یابد و بعد فوت زوجاش از وے پسر او ثابت مینماید
و بعد فوت منکوحه آن حصه موقوف می شود- و بعد سلطنت شاهان والا تبار ما ورای
معافی ده دوازده مواضعات دیگر سوا فیها در تمامی هندوستان بر مزارات بزرگان این
والا دودمان و غیر آن نیز بود حالا هم اثرے و نشانے از ان جا بجا باقیست و تا یوم
هر یکے از صاحبزادگان نیز مقرر بود حالا در سر پرستی حق تعالی است.

کوٹھ خزانه نمبر ۶

این دالان مع یک حجره تعمیر ساخته دولت خان است لیکن که بر دیوارش

نصب است در ینجا نبشته می آید

بیشش در روضه تاج سر کاملان
دولت خان چون بنا مسجد زیبا نمود

حضرت قطب المدار فیض رسان جهان
فیضی تاریخ گفت مسجد افضل مکان

دالان بهو کهتری نمبر

(بهو) یکی از قوم کهتری بود وقتی بمهمات صعب گرفتار شده و افلاس پریشان ساخت ناچار بر آستانۂ آنحضرت قدس سره حاضر شده عرض حال کرد و عهد واثق بست که اگر مقصد برآری من خواهد گردید یک دالان تعمیر ساخته نذر خواهم کرد و از توجه حضرت حل شوار بها گردید پس دالانی پیش دروازه تعمیر کنانیده نذر کرد و با نداک زمانه به عروج رسید چون از تمول در عقیدتش خللی پدید آمد تباه و خوار شده آواره خانمان شد -

مخفی مباد که چار چیز ازین حرم سوم بحرم دوم نمیشود چراغ طعام پخته زنان رقص و سرود وقت اذان مغرب در اقدس بسته گردد و قبل نماز صبح کشاده شود و یک چراغ آهنی در جمعیت خانه میشود و جا بجا دیگر چراغ روشن میشود و در هفته یکبار اهل خدمت از توشه خانه نمبر ۵ پوشاک برآورده غلاف پوشی می کنند و سر و رجز یک پاو شیر هیچ نمی خورند از زمانه حضرت قدس سره همون قاعده مقرر است و بروز عرس شریف نیز حسب معمول باب حرم دوم بسته میشود و درین حرم و در دالان نمبر ۷ قرآن خوانی میشود و جانب شمال یعنی سمت ریگدانی درود خوانی و قل خوانی میشود و پیش جمعیت خانه یکی از صاحبزادگان وعظ میگوید و چندی تذکرہ آنحضرت قدس سره و بزرگان این خانواده میکنند تمام شب این مجمع می ماند و دیگر ممنوعات را درینجا دخلی نباشد بعد ختم قل شیرینی تقسیم میشود و قبل از نماز فجر نسبت دیگر ایام درین شب قدری از شب باقیماند که در اقدس کشاده میشود که همون وقت زیارت مقرر است همه زوار شتافته
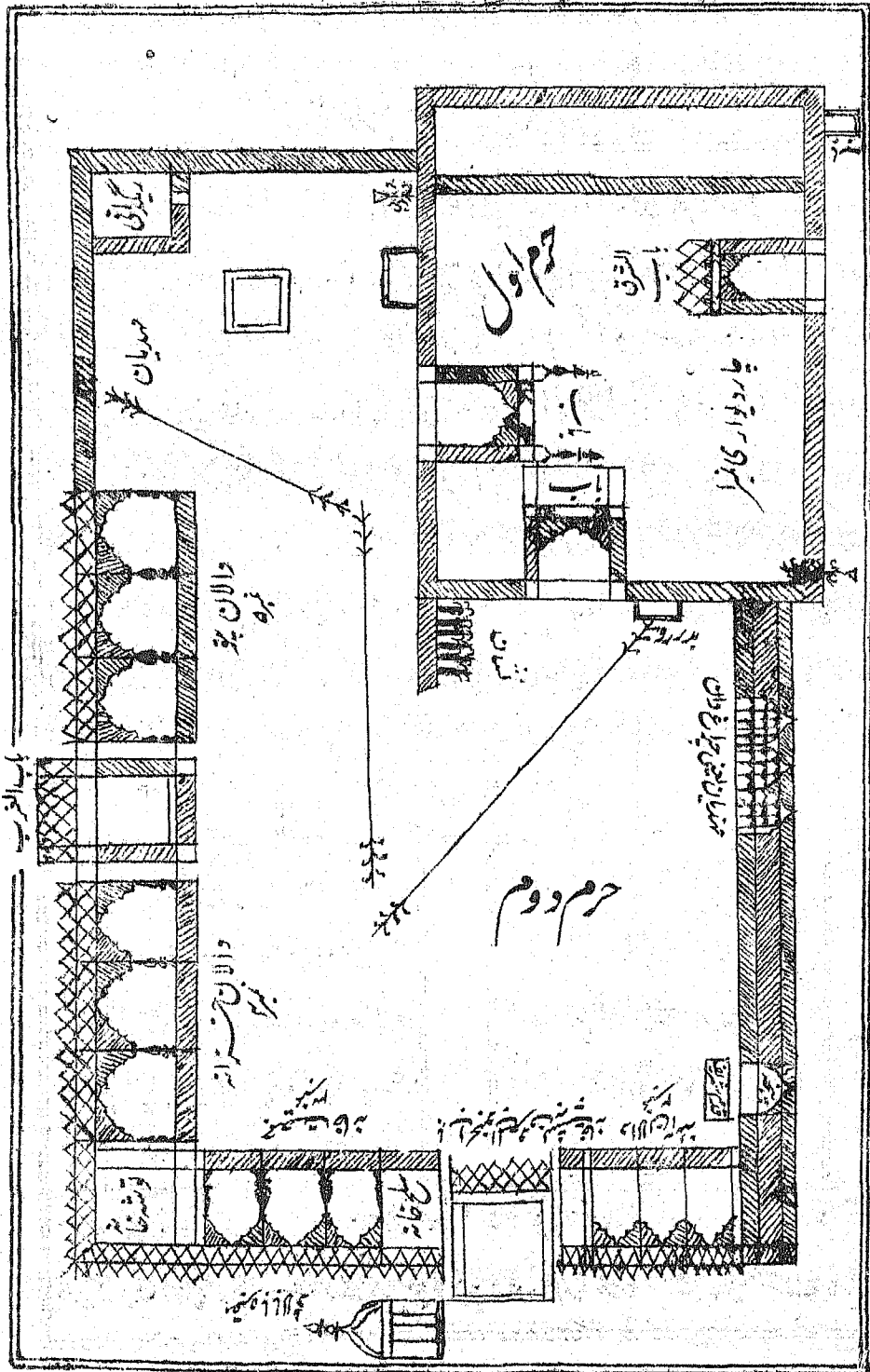
حرم اول
حرم دوم
باب الغرب
میدان

دالان تہ خانہ نمبر ۱

این عمارت سنگی مع تہ خانہ العہد شاہجہان بادشاہ تعمیر گشت - ایشان ہم بہ تمنای زیارت آستانہ فیض کاشانہ حضرت سیدنا سید بدیع الحق والدین حاضر شدند و مشرف بزیارت گشتند و خواستند کہ خانقاہ بعمارت شاہی تیار کردہ آید - مگر اجازتے بدست نیامد ناچار مجبور شدند و نیز بادشاہ موصوف ہرچند خواست کہ معافی علاقہ برای مصارف صاحبزادگان مہیا دارد و بوقت خانقاہ کنند مگر کسے منظور نکرد آنچہ وثیقہ ایشان بود بر بہان قناعت دیدہ شد فرمان اراضی معافی کہ از جانب خود وے نذر کردہ بود بنظر راقم السطور گذشت نواب بہادر خان شاہجہانپوری یکے از عقیدتمندان آنحضرت ممدوح الانام بود این عمارت تعمیر کنانیدہ او ست کتبہ بالای عمارت بدین قطعہ موزون و زیبا است

قطعہ تاریخ

به آستانہ مہر سپہر عین الیقین — مدار عالم علم و عمل بدیع الدین

العہد شاہجہان بادشاہ دین پرور — کہ شد ز لطف عمیمش جہانیان بر آئین

باعتقاد دل نیت بہادر خان — کشید سر بفلک این عمارت سنگین

بجشم اہل الیقین مقام محمود ست — کہ گفت حضرت عیسیٰ فلک بحبل متین

بلفظ حو حال س — بود ار دی

و دیگر مکانات کہ درین حرم ست نیز تعمیر کنانیدہ نواب بہادر خان مذکور ست کتبہ کہ بر طاقش چسپانست از کہنگی مسخ گردیدہ لہذا اندراجش قاصر ماندم

نواب بہادر خان مذکور بعہد شاہجہان پادشاہ نوراللہ مرقدہ صوبہ دار کالپی و قنوج و بہادر گڑھ و شاہجہانپور و قندھار و ملتان و صوبہ اودھ وغیرہ در [illegible] ھ بود و نیز سنہ وفاتش ہمینست منصب ایشان ہفت ہزاری و خطاب عمدة الملک چغتا خان بہادر بود نام اصلے وے سرابدال خان ولد دریا خان سکونت بنواخ پشاور میداشت طرح آبادی شاہجہانپور در [illegible] ھ ہجری انداخت و در [illegible] ھ ہجری ختم شد۔ روسای شاہجہانپور افغان از نواح کابل و پشاور اند بعہد شاہجہان پادشاہ بمعیت نواب بہادر خان در شاہجہانپور آباد شدند۔ درین شہر پنجاہ و دو محلہ اند۔ و ہر محلہ موسوم بہ قومے ست بروقت آبادی نواب مذکور بلحاظ این امر داشتہ بود کہ افغان یک خیل مع خان خویش آباد کردہ شوند۔ احوال این شہر تاریخ شاہجہانپور کہ محمد صبیح الدین میان رئیس تکرہ عنقریب تالیف کردہ طبع خواہند کرد واضح خواہد شد لہذا بہ تذکرہ برہمین قدر اکتفا نمودہ شد پس لی مقبرہ (نمبر۲) کہ درین حرم است حضرت علاول خان رحمة اللہ علیہ در وے مدفون اند۔ ایشان نیز یکے از مریدان حضرت قطب المدار بود سنہ تعمیرش در خواندن نمی آید۔ (تہ خانہ مع یک حجرہ و دالان نمبر۳) برائے مریدان جلہ کشان بکار آید۔ و (مسجد نمبر۴) ہم در یک سنہ طیار شد و (حجرہ نمبر۵) کہ در گوشہ عافیت است مختصر کہ عاکف بدقت ماندن این حجرہ حضرت قاضی مطہر معروفست۔ در وے اہل ریاضت معتکف مے شوند و در آنمدت ترک غذا میفرمایند (دو دریچہ شرق رویہ نمبر۶) برائے زیارت مقبرہ حضرت ابو محمد خواجہ ارغون و دیگر مزارات کہ متصل خانقاہ است نصب است۔ تا زوار را از خانقاہ بحاضر شدن آستانہ اش آسانی افتد و چاہ و یک مسجد و یک تکیہ بر قطب دروازہ واقع است این چاہ موسوم بہ چوت کنوان نمبر۷ است از این چاہ غسل حضرت مے شود و بر (تکیہ نمبر۸) یک فقیر شبانہ روز دربانی مے کند و متصل قطب دروازہ (جای نشست نمبر۹) حضرت سید شاہ برہنہ است ایشان نیز یکے از مریدان حضرت قطب المدار

مقبرہ علاول خان
حرم سوم
مسجد
درخت پلریا

نقارخانہ نمبر ۱
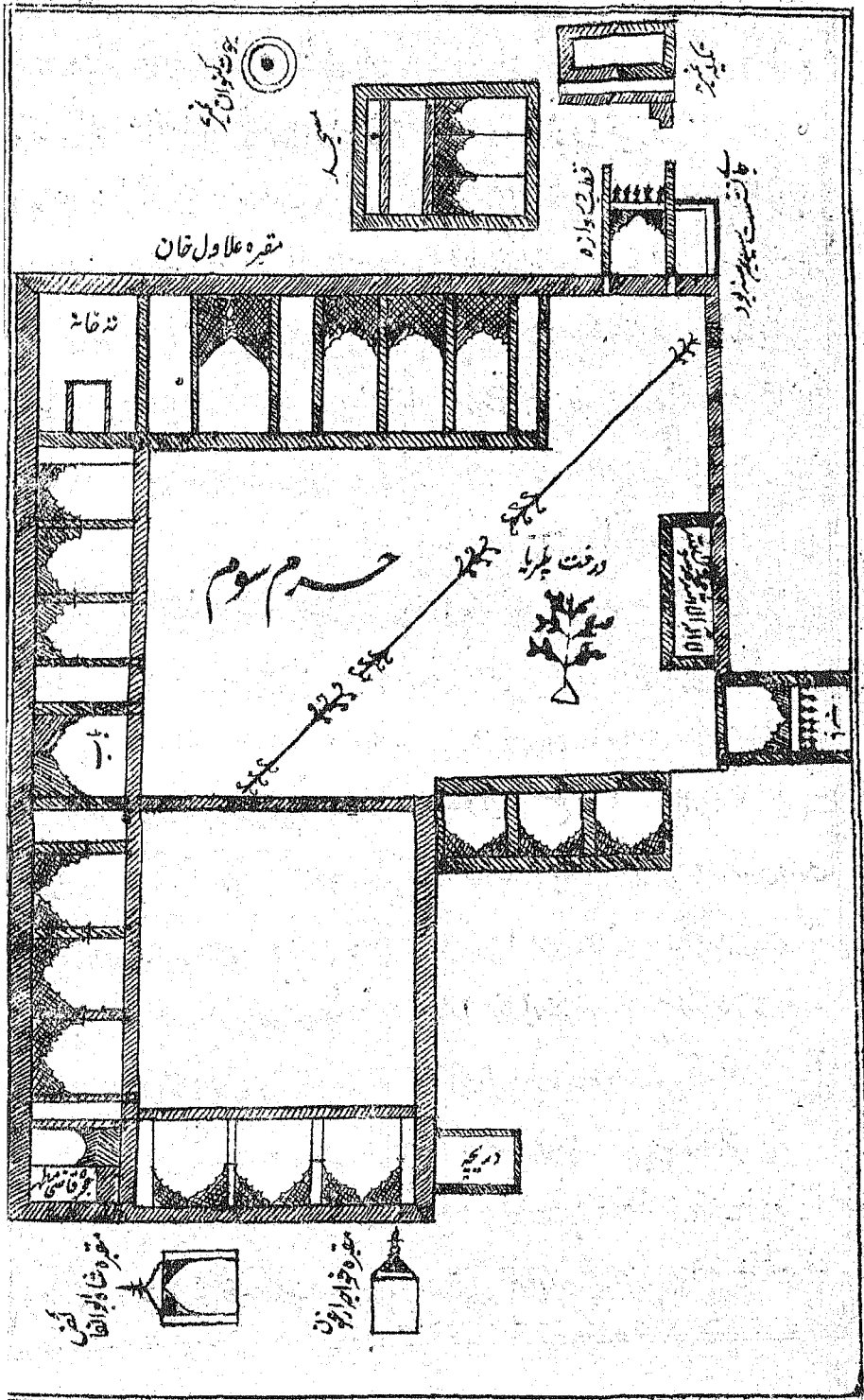
قبل ازین عمارت نقارخانہ موجودہ - عمارت چوبے بود - در زمانہ مولانا شاہ عبدالجلیل مداری مکنپوری رحمۃ اللہ علیہ الماس علی خان بہاگل برای زیارت حضرت سید بدیع الدین قطب الاقطاب قطب المدار قدس سرہ بمکنپور حاضر شدہ و بکمال نیازمندی التجای بنای عمارت بغرض حصول شرف سعادت کرد و سرداشت عرض کرد این التجا بجناب اقدس پسند آمد و اجازت بجای عمارت چوبی کہ بود بنا بر تعمیر عمارت پختہ دادہ شد - پس عمارت نقارخانہ و یک باغ پختہ از حسن انتظام شاہ عبدالکریم بحسن انجام رسید - و کتبہ کہ بر طاق عمارت نبشتہ است درینجا نقل کردہ مے آید - سنہ تعمیر عمارت از وے آشکار است تا حال آن عمارت بکمال زیب و زین موجود است

قطعہ تاریخ نقارخانہ

بر درِ عالم پناہ قبلہٴ دنیا و دین / مظہرِ فیضان حق حاجت روای عالمین

نورچشم اخت الماس علیخان بہاگل / کرد نوبت خانہ تعمیر از حسنِ یقین

شد تمام از اہتمام خالصِ عبدالکریم / کوست چون اہلِ دیانت ہم معزز و ہم معین

یک ہزار و دو صد و دہ بود از روی شمار ۱۲۱۰ / تا بنای این مکان از ہجر ختم المرسلین

مہربانی گفت تو نبخانہ با زیب و زین / ہست تاریخ بنای این مکانِ دلنشین

و دیگر عمارات این حرم متعلق مسجد عالمگیر لیست - نقشہ حرم مذکور اینست -
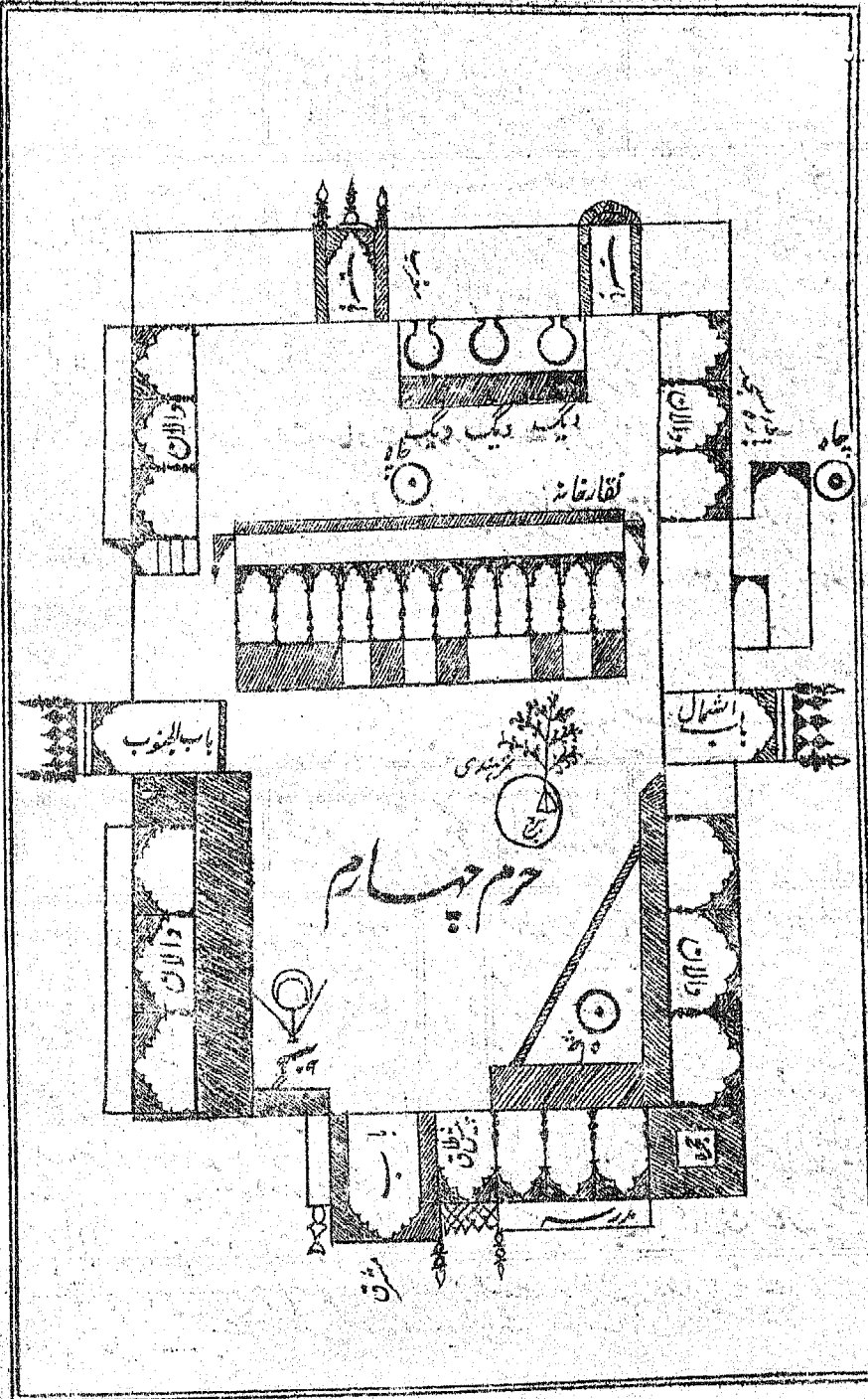
نقارخانہ
باب الشمال
باب الجنوب
حرم چہارم
چاہ

مسجد عالمگیری نمبر ۱

واین ہمہ عمارت تعمیر کنانیدہ پادشاہ اورنگ زیب عالمگیر غازی ست در عہد سلطنتش مع سہ در دروازہ کلان و کمرہ ہای و دالان و سہ چاہ و پیش طاق در سنہ ۔۔ باہتمام حاجی خورم منصوری مدارسے مکنپورے باختتام رسید عالمگیر چند نوبت برای زیارت حضرت قطب المدار قدس سرہ حاضر آستانہ شد و در مہمات دینی و دنیوی امداد واعانت خواست و بمرام خویش فایز گشت چنانچہ بنا بر مصارف مسجد موضع ۔۔ وقف فرمود - در آخر زمانہ بعہد سرکار انگریزے آن معافی ضبط شد حالا در سرپرستی حق رب العزت قائم ست مرمت شکست و ریخت از آمدنی خانقاہ والا جاہ میشود - منشاء عالمگیر پادشاہ بود کہ خانقاہ از سنگ مرمر و سنگ موسیٰ پر تکلف بعمارت عالی در ینجا تیار شود مگر اجازت آنحضرت نشد ناچار ہمین مسجد و چاہ و سرائے و فرش پختہ تمام قصبہ اکتفا نمودہ در مکنپور بخانہ صاحبزادگان فرامین شاہی دوازدہ مواضع و دیگر اسناد مع چٹھیات صدر بورڈ وغیرہ وغیرہ موجود است مگر بخیال تلف شدن یا بمصلحتے دیگر از وجود آن از کسے تذکرہ ہم بمیان نمے آرند اکثر نزد اعزا دیدہ بودم مگر بوقت طلب جز حیلہ و حوالہ بدست نیامدہ ناچار از منظنہ او شان مجبور شدہ مشتے نمونہ از خروارے انچہ کہ نزدم بود پیش ناظرین نمودم و در ینجا ضرورت این تقریر ہمین بود کہ کسے چنان تصور نماید کہ بالترتیب بموجب فہرست شاہان و دیگر امرا چرا تسطیر نمودہ - راقم آثم را چنین ترتیب رسالہ ہذا بجز نزد خود امداد سے نرسیدہ - و نیز دیدہ شد کہ اکثر کتب خاندانی کرم خوردہ و تلف آمدہ مگر جز صندوق ہوا سے ہم ندادہ و اظہار و اعلان آن نہ نمودہ وانچہ کہ باقیست در ہمون قید مقید است - حافظ حقیقی حافظ باد - نقشہ مسجد اینست -
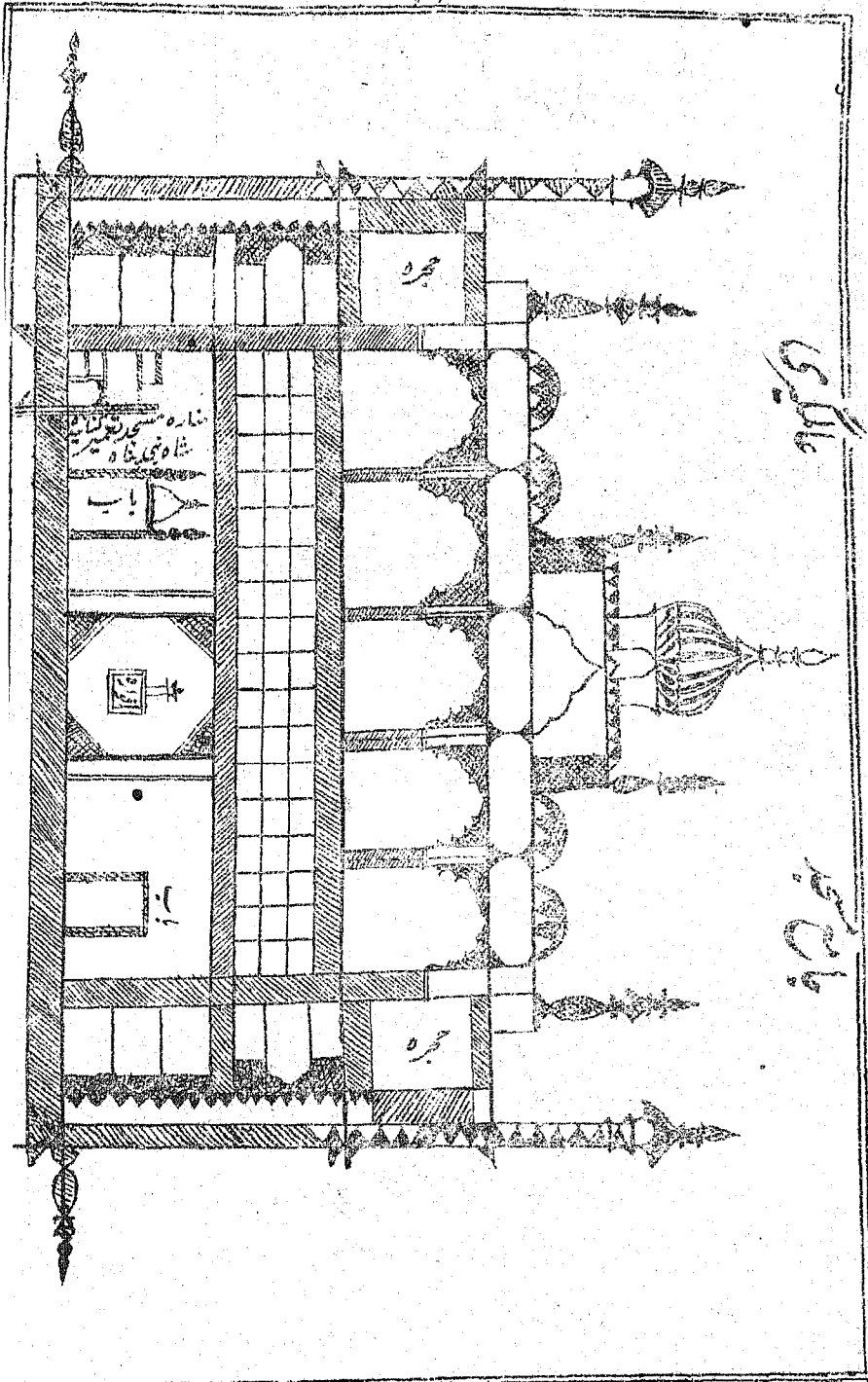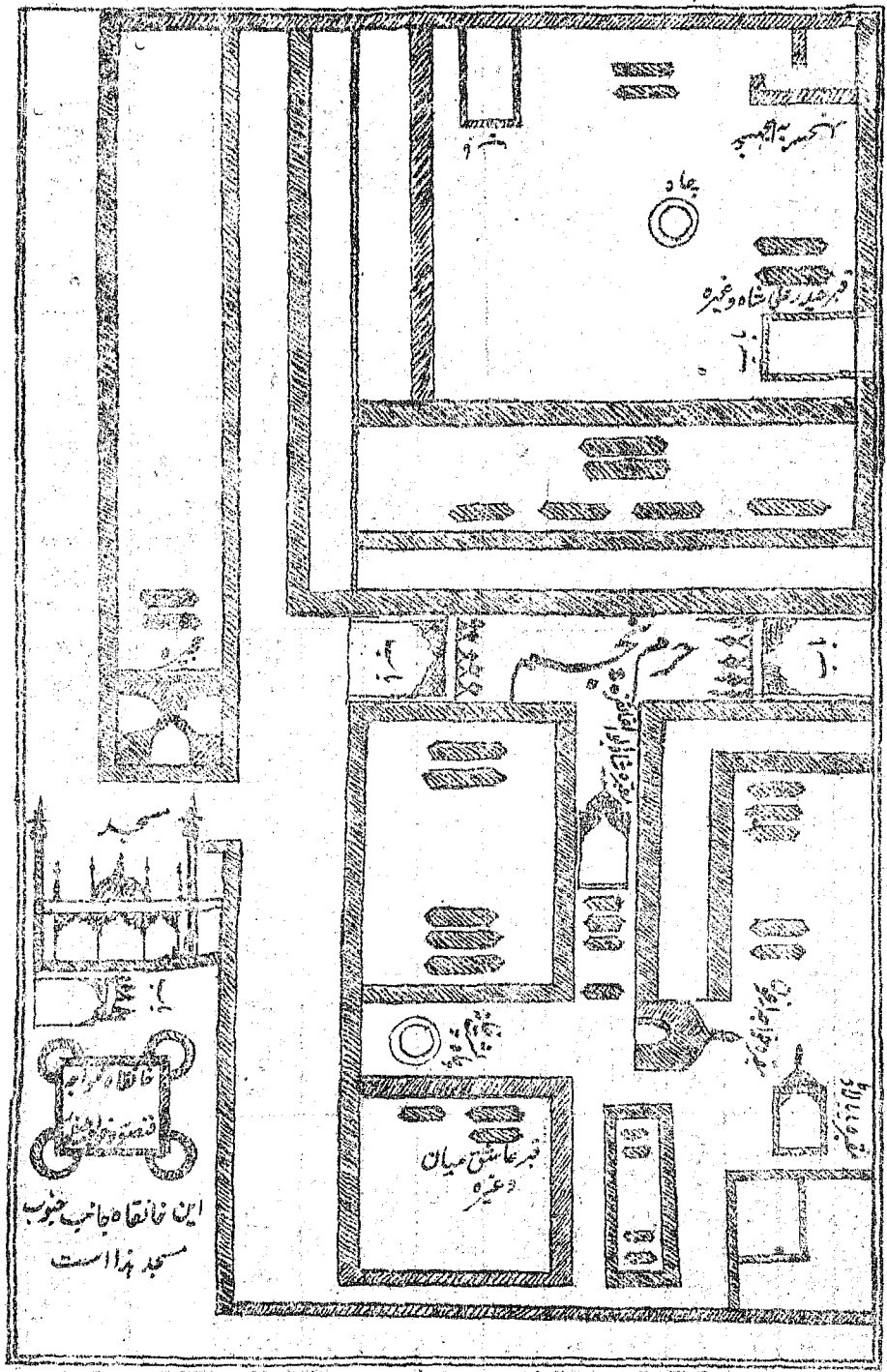
حجرہ
باب
حجرہ

چاہ
مسجد
قبر عاشق میاں
وغیرہ
این خانقاہ جانب جنوب
مسجد ہذا است

فصل چہاردہم در بیان معافی اراضی ملکیو وغیرہ و نقول فرامین شاہان و اسناد امرا

فہرست شاہان اسلام دہلی

نمبر	پورا نام	مشہور نام	جلوس سنہ عیسوی	موت سے مرا یا مارا گیا	سنہ عیسوی	کیفیت
۱	قطب الدین ایبک	قطب الدین	۱۲۰۶	گھوڑے سے گر کر مرا	۱۲۱۰	شہاب الدین محمد غوری کا غلام تھا اسی نے مسلمانوں کی سلطنت کی جڑ جمائی۔
۲	آرام شاہ	۔	۱۲۱۰	۔	۔	نمبر۱ کا بیٹا تھا ایک سال کے اندر تخت سے اُتارا گیا۔
۳	شمس الدین التمش	التمش	۱۲۱۰	موت سے مرا	۱۲۳۶	نمبر۱ کا غلام اور داماد تھا نامی بادشاہ ہوا قطب مینار بنایا چنگیز کا چڑھاؤ ہوا۔
۴	رکن الدین فیروز شاہ	رکن الدین	۱۲۳۶	۔	۔	نمبر۳ کا بیٹا تھا سات ہی مہینے میں تخت سے اُتارا گیا بڑا عیاش اور غافل تھا۔
۵	رضیہ سلطان بیگم	رضیہ	۱۲۳۶	ماری گئی	۱۲۳۹	نمبر۳ کی بیٹی تھی عورت ہی یہاں تخت پر بیٹھی ہوشیار تھی۔
۶	معز الدین بہرام	بہرام شاہ	۱۲۳۹	قید میں مرا	۱۲۴۱	نمبر۳ کا بیٹا تھا۔
۷	علاؤ الدین مسعود شاہ	مسعود شاہ	۱۲۴۱	مارا گیا	۱۲۴۶	نمبر۴ کا بیٹا تھا بُرا بادشاہ تھا۔
۸	ناصر الدین محمود	۔	۱۲۴۶	موت سے مرا	۱۲۶۶	نمبر۳ کا بیٹا تھا نہایت نیک بادشاہ تھا۔
۹	غیاث الدین بلبن	بلبن	۱۲۶۶	موت سے مرا	۱۲۸۶	نمبر۳ کا بہنوئی اور وزیر تھا بڑے دبدبہ والا بادشاہ ہو گیا نیک نام تھا دہلی بڑی رونق پر تھی
۱۰	معز الدین کیقباد	کیقباد	۱۲۸۶	مارا گیا	۱۲۸۸	نمبر۹ کا پوتا تھا غلاموں کی سلطنت کا آخری بادشاہ ہوا نہایت عیاش تھا

نمبر	پورا نام	مشہور نام	جلوس سنہ عیسوی	موت سے مرا یا مارا گیا	سنہ عیسوی	کیفیت
۱۱	جلال الدین فیروز خلجی	جلال الدین خلجی	۱۲۸۸	مارا گیا	۱۲۹۵	سامنے کا نایب ناظم پٹھان سادہ اور رحم دل تھا۔
۱۲	علاؤ الدین خلجی	علاؤ الدین	۱۲۹۵	موت سے مرا	۱۳۱۶	نمبر۱۱ کا بھتیجا تھا بہت بڑا بادشاہ ہوا۔
۱۳	قطب الدین مبارک شاہ	مبارک شاہ	۱۳۱۶	مارا گیا	۱۳۲۱	نمبر۱۲ کا بیٹا تھا نہایت عیاش اور بدنام تھا۔
۱۴	غیاث الدین تغلق	٠	۱۳۲۱	دب کر مر گیا	۱۳۲۵	پہلے پنجاب کا صوبہ دار تھا۔ اچھا بادشاہ تھا۔
۱۵	محمد تغلق	الغ خان	۱۳۲۵	موت سے مرا	۱۳۵۱	نمبر۱۴ کا بڑا بیٹا تھا بڑا بادشاہ بڑا داتا بڑا عالم بڑا بہادر بڑا گیانی بڑا بیوقوف تھا اپنی بڑی جھکی بڑا پاگل تھا
۱۶	فیروز تغلق	فیروز شاہ	۱۳۵۱	موت سے مرا	۱۳۸۸	نمبر۱۴ کا رشتہ میں بھائی تھا بہت اچھا نیک نام بادشاہ تھا جمنا سے نہریں نکالیں
۱۷	غیاث الدین تغلق ثانی	ثانی	۱۳۸۸	مارا گیا	۱۳۸۹	نمبر۱۶ کا پوتا تھا۔
۱۸	ابوبکر تغلق	٠	۱۳۸۹	٠	٠	نمبر۱۶ کا پوتا ایک سال کے اندر قید ہوا۔
۱۹	ناصر الدین محمد تغلق	ناصر الدین تغلق	۱۳۹۰	موت سے مرا	٠	نمبر۱۶ کا بیٹا تھا۔
۲۰	ہمایوں تغلق سکندر شاہ	سکندر شاہ	٠	موت سے مرا	۱۳۹۴	نمبر ۱۹ کا بیٹا تھا۔
۲۱	ناصر الدین محمود تغلق	محمود تغلق	۱۳۹۴	موت سے مرا	۱۴۱۲	نمبر ۱۹ کا بیٹا تھا اسکے زمانہ میں تیمور آیا۔
۲۲	دولت خان لودے	٠	۱۴۱۲	موت سے مرا	٠	۱۵ ماہ کے بعد تخت سے اُتارا گیا۔
۲۳	خضر خان سید	٠	۱۴۱۴	موت سے مرا	۱۴۲۱	پنجاب کا حاکم تھا نیکنام رہا۔

نمبر	پورا نام	مشہور نام	جلوس عیسوی	موت سے مرا یا مارا گیا	سنہ عیسوی	کیفیت
۲۴	معز الدین ابو الفتح مبارک شاہ سید	مبارک شاہ سید	۱۴۲۱	مارا گیا	۱۴۳۴	نمبر ۲۳ کا بیٹا تھا۔
۲۵	محمد شاہ سید	۰	۱۴۳۴	موت سے مرا	۱۴۴۶	نمبر ۲۳ کا پوتا تھا۔
۲۶	علاؤ الدین سید	۰	۱۴۴۶	۰	۰	۱۴۵۱ء میں دہلی کی بادشاہی بہلول خان لودھے کے حوالہ کر کے بداؤن چلا گیا۔
۲۷	بہلول خان لودی	بہلول لودے	۱۴۵۰	موت سے مرا	۱۴۸۸	پنجاب کا حاکم تھا اچھا بادشاہ تھا۔
۲۸	سکندر لودی	۰	۱۴۸۸	موت سے مرا	۱۵۱۶	نمبر ۲۷ کا بیٹا تھا بڑا بادشاہ ہوا لیکن ہندوؤں کو بہت دکھ دیا۔
۲۹	ابراہیم لودی	۰	۱۵۱۶	مارا گیا	۱۵۲۶	نمبر ۲۸ کا بیٹا تھا بابر کی لڑائی میں مارا گیا۔
۳۰	ظہیر الدین محمد بابر شاہ	بابر شاہ	۱۵۲۶	موت سے مرا	۱۵۳۰	تیمور کے خاندان میں تھا اگرچہ تھوڑی عمر رہی کہ اپنی جان میں سلطنت رکھا بابر بہت اچھا آدمی اور بہت اچھا بادشاہ تھا۔
۳۱	ہمایون شاہ	۰	۱۵۳۰	گر کے مرا		نمبر ۳۰ کا بیٹا تھا شیر شاہ نے نکال دیا تھا ایران کے بادشاہ کی مدد لیکر افغانستان میں آیا اور پھر ہندوستان کا بادشاہ ہوا تھا۔
۳۲	شیر شاہ سور	شیر شاہ	۱۵۴۰	میگزین کے اڑ جانے سے بمقام کالنجر	۱۵۴۵	اسکا باپ حسن تھا سہسرام میں پانسو گھوڑوں کا جاگیردار تھا اچھے اور عقلمند بادشاہوں میں گنا جاتا تھا۔
۳۳	سلیم شاہ سور	سلیم شاہ	۱۵۴۵	موت سے مرا	۱۵۵۳	نمبر ۳۲ کا بیٹا تھا نیک نام رہا۔
۳۴	محمد شاہ عدلی	عدلی	۱۵۵۳	۰	۰	نمبر ۳۲ کا چچازاد بھائی تھا بڑا نادان اور عیار تھا لوگ اندلی پکارتے تھے۔
۳۵	ابو المظفر جلال الدین محمد اکبر	اکبر شاہ	۱۵۵۵	موت سے مرا	۱۶۰۵	نمبر ۳۱ کا بیٹا تھا ہندو مسلمان بادشاہوں میں سب سے اچھا ہوا ہے دنیا کے اچھے اور عقلمند اور تیز ذہن بادشاہوں میں گنا جاتا ہے۔
۳۶	نور الدین محمد جہانگیر	جہانگیر	۱۶۰۵	موت سے مرا	۱۶۲۷	نمبر ۳۵ کا بیٹا تھا اچھے بادشاہوں میں گنا جاتا ہے شراب بہت پیتا تھا اور ملکہ نور جہاں بیگم کے ہاتھ میں اختیار رہتا تھا۔

نمبر	پورا نام	مشہور نام	جلوس عیسوی	موت سے مرا یا مارا گیا	سنہ عیسوی	کیفیت
۳۷	شہاب الدین محمد شاہ جہان	شاہ جہان	۱۶۲۷	قید میں مرا	۱۶۶۴	نمبر ۳۶ کا بیٹا تھا سلطنت کو بڑی رونق دی مسلمانوں کے تخت میں ہندوستان ایسے دن اب کبھی نہ دیکھے تھے اوسکے بعد پھر ہوا تخت طاؤس اور تاج گنج کا روضہ اوسی نے بنوایا۔
۳۸	محی الدین محمد اورنگزیب عالمگیر	اورنگزیب عالمگیر	۱۶۵۸	موت سے مرا	۱۷۰۷	لہ نمبر ۳۷ کا بیٹا تھا بڑا لیچی اور بالکل [illegible] آدمی تھا ہندو کی ہمت کے بہت [illegible] اور شکست کھاتا پادشاہی ایجی گر گیا یہ تیموری سلطنت کی جڑ میں تیل تھے اسلئے دیا مرہٹوں کی جنگ کی آگ ایسی ہوئی کہ اس سلطنت کو اس میں ڈال دیا اسکی ہمت نے بھو دیا کاشی میں [illegible] اور بیندرابن جو کا مندر [illegible] جگہ ہندوؤں کا مندر
۳۹	معظم بہادر شاہ	بہادر شاہ	۱۷۰۷	موت سے مرا	۱۷۱۲	نمبر ۳۸ کا بیٹا تھا سکھوں نے زور پکڑا مرہٹوں نے ہند لوٹا اسی لیے توڑا [illegible] نکا۔
۴۰	جہاندار شاہ	۔	۱۷۱۲	مارا گیا	۱۷۱۳	نمبر ۳۹ کا بیٹا تھا۔
۴۱	فرخ سیر	۔	۱۷۱۳	مارا گیا	۱۷۱۹	نمبر ۴۰ کا بھتیجا تھا کچھ بیوقوف سا اور جی کا بودا تھا۔
۴۲	محمد شاہ	۔	۱۷۱۹	موت سے مرا	۱۷۴۸	نمبر ۴۰ کا پوتا تھا جیسے لکھنؤ کا واجد علیشاہ تھا بادشاہی ہوئی سلطنت بالکل جڑ سے ہل گئی
۴۳	احمد شاہ	۔	۱۷۴۸	آنکھیں نکال ڈالی گئیں	۱۷۵۴	نمبر ۴۲ کا بیٹا تھا نام کا بادشاہ تھا۔
۴۴	عالمگیر ثانی	ثانی	۱۷۵۴	مارا گیا	۱۷۵۹	نمبر ۴۰ کا بیٹا تھا مرہٹے کٹک سے اٹک تک پہونچے احمد شاہ درانی کی چڑھائی ہوئی
۴۵	شاہ عالم	۔	۱۷۷۱	سرکار انگریز بہادر نے [illegible] قیدی چھوڑ کر پنشن مقرر کردی	۱۸۰۳	نمبر ۴۴ کا بیٹا تھا دلی کا آخری کا مسلمان بادشاہ ہوا غلام قادر نے اندھا کیا انگریزوں نے مرہٹوں کے قیدی کا چھڑا کر پنشن مقرر کردی۔

لہ چون شیلوپرشاد یکے از قوم ہنود بود از راہ تعصب و عناد نسبت بہ غازی مرحوم کلمات ثقیل بیہودہ بضبطِ تحریر آوردہ

قطب الاقطاب الکبار حضرت شاہمدار قدس سرہ

عہدہ داران حال استقبال خواجہ خانملک و خواجہ شقدار و دریا خان کروہے امانت کارکنان و عاملان سرکار قلعہ شیرگڈھ عرف قنوج عہدہ داران و کارکنان استقبال سرکار مذکور بدانند کہ آنچہ زمین منجملہ مکن پور باسم مجاوران بندگی حضرتؒ از عمل معمول سلاطین ماضی و عمل معمول بموجب فرمان سعید حضرت سلیمانی فردوس مکانے انار اللہ برہانہ تا عہد این حضرت تعین نمودہ مے آید و در قبض و تصرف ایشان ست اکنون ہمہ آنجملہ مقرر و مسلم فرمودہ شدہ است باید کہ مقرر و مسلم دارند و محترفہ کہ بموجب جہات این حضرت معاف است جہات و مد معاف و بیطلب دارند و ظلم اسمٰعیل بر غندے مسموع ندارند و آنچہ ستیدہ باشند باز گردانیدہ بدہند درین باب تاکید نطلبند و فرمان جہان مطاع در وفا تر تعلیق کردہ حوالہ بکنند تحریر فے التاریخ غرہ شہر ذی قعدہ سنہ خمسون و خمسہ و تسعمائۃ۔

زیرین عبارت ندبور بخط ہندے مضمونے مرقوم است خواندہ نشد

آین سطری چند از کتاب فاتح الولایت که در احوال اولیاء است لیهاً زان نقل کرد راقم السطور
(فاتحه) محرر سطور در واقعات همایونی بخط شریف همایون پادشاه دیده که آن شکست
که ما را در قنوج در تاریخ محرم سنه سبع و اربعین و تسعمایه دست داده و شیرخان سور
بر ما غلبه نموده بواسطه امداد و عنایت حضرت شاه مدار بود و نسبت با عداوه بیمنایتی وے
نسبت با حباب چه اهل عسکر ما دران دیار مکنپور بے اعتدالی کرده اسباب آنجا را بغارت
برده بودند لهذا در روز حرب دیده میشد که هزار هزار قلندر سیاه پوش چوبهاے بزرگ
در دست حمله بر لشکر ماے آرند بنا برآن عهد کرد که اگر فتح هند کرت دیگر میسر گردد بر سر مزار
فائض الانوار شاه مدار قریات وقف کرده شود و عمارت عالی بنا یابد هذا انتهی۔
ازان زمان که همایون شاه از جنگ قنوج بمقابله شیرخان سور شکست
خورده آواره خانمان شده وی را صعوبات گوناگون روے نموده بیچاره چه کند جز
صبر و استقلال چاره نداشت و درین غربت به اکبرآباد رسید لیکن دران قلعه هم قیام
ورزیدن مصلحت کار ندانست پس متعلقین خویش را همراه گرفته در لاهور که برادر وے
کامران نامی حاکم آنجا بود رسید مگر وے نیز وفاداری و غمخواری نکرد و بپاس خاطرش
از شیرخان مخالفت و مخاصمت ورزیدن نه پسندید ناچار همایون بنامرادی و ناکامی
خویش تأسفی خورده به سندھ راہے پیمود و در آنجا هم تدبیرے بنه آمد پس حیران
و پریشان میگشت آنچه فکر و سعی میکرد بے سود افتاد در سندھ درشتیها و مصائبها که پیش
آمدے پایانے نیست چنانچه دران ریگستان اکثری از رفقائش بشدت تشنگی جان بحق تسلیم
شدند چه مشیت ایزدی است که در همون مصائب اکبرشاه سان شاهزاده بتاریخ دوازده
ماه اکتوبر ۱۵۴۲ء سنه یک هزار و پانصد و چهل و دو تولد شود میگویند که قبل از آمدن هندوستان

روزی همایون در محل سراے والده ثانیه خویش براے تناول طعام برفت در انجا دخترے
را دید بحلیه حسن جمال آراسته چنان واله و شیدا یش گشت که عنان صبر و اختیار از دست
بداد و حسن دل افروزش مضطرب ساخت پس ناچار به عقد خویش در آورد آن رشک قمر
دختر سیدے بود نامش حمیده اخت اوستادزادی والده ثانیه همایون شاه روزیکه از
امرکوت الیشان رحل اقامت برداشتند روز دیگر اکبر شاه تولد شد دران روز از
نامساعدت روزگار پادشاه بخود چیزے نداشت که در بهجت تولدش کسے رابدهد جز
نافه مشک پس آنرا بشکست واندک اندک تقسیم نمود و گفت چنانکه این مشک خوشبو
میدهد همچنان عدل و دادگری وجود و کرم اکبر مشام عالم را معطر خواهد ساخت انشاء الله
تعالی دران حین همایون مصائبیکه داشت کس مبیناد حزن و محنتش ازین بیکسی پیدا است
که همایون براے سواری حمیده هر چند جستجوے کرد مگر بدست نیامد ناچار از عهده دارے
که اسپش تهی بود بطلبید و بر وے سوار کرد چون مرکب تکان گرفت وے همو ندم
حمیده را از مرکب فرود آورد پس همایون فرس خود را حواله حمیده کرد و خود پیاده پا
شد چندے رفته بود که بر شتر بار برداری سوار شد و در سنده سه سال بدین خرابی
و حیرانی بسر نمود چون از دست مخالفان در انجا هم نیارست به آهنگ قندهار این
غربت اختیار نمود دران ایام عسکری از جانب کامران حاکم آنجا بود هنوز در قطع منازل
میکوشید که سوارے خبرے رسانید که عسکری بعزم گرفتارے شما می آید و قریب است
که مقید سازد این خبر متوحش همایون را سراسیمه کرد چنان فرصت نیافت که اکبر را همراه
گرفتی پس وے همونجا ماند و دست پا نشناخته مع حمیده بگریخت و در سیستان و غیره
شده در سلطنت ایران برسید و دران مقام عسکرے بچند عرصه تاخت آورد چون همایون

راہ نیافت پس بپابوسی مراسم اتحاد اظہار ساخت و اکبر شاہ را ظاہر اکبال عاطفت بقندھار
برد و ہمایون از طہماسپ شاہ صفوی کہ حکمران ایران بود ملاقی شد وی بمدارات پیش آمد
واعزاز کرد و چہاردہ ہزار سوار جرار مع پسر مراد مرزا بامداد ہمایون ہمراہ کرد باین وعدہ
کہ قندھار گرفتہ حوالہ مرزا مذکور کنی پس ایشان از سند عبور کردہ بقندھار رسید
و حراست قلعہ نمود و بعد عرصہ پنج ماہ کامران بجز اطاعت چارہ ندیدہ بخدمتش شتافت
ہمایون اول بمدارات پیش آمد من بعد بقصور یکہ بایام ماضیہ از وے سرزدہ شدہ بود مقید
ساخت و قلعہ مع خزانہ حوالہ و تسلیم ایرانیان کرد بعد چند روز مراد مرزا فوت شد
ایرانیان دست ظلم و تعدی بر رعایا دراز نمودند پس ہمایون ازین اطوار ناپسندیدہ
شان مکدر شدہ بقلعہ درآمد و بسیاری را ازان ظلم پیشہ تہ تیغ ساخت و باقی ماندگان را
از قلعہ بیرون کرد آنہمہ بایران رفتند و قندھار بقبض و تصرفش درآمد بعد ازان آہنگ
کابل کرد کامران از رسیدن ایشان رو بفرار نہاد پس کابل مع اکبر شاہ بدست آمد از
جوش شفقت پدری ہم برآمد و در بر کشید و سر و چشمش ببوسید آخر بہ بدخشان متوجہ شد درین
ضمن کامران فرصت غنیمت شمردہ باز بر کابل مع اکبر قبضہ گرفت چون ہمایون از بدخشان
مراجعت کرد بر قلعہ کابل گولہ توپ انداختن گرفت کامران از بی حمیتی اکبر را کہ نہایت
صغر سن بود از نیزہ بستہ بر دیوار قلعہ ایستادہ کرد مگر آنرا کہ حافظ حقیقی نگاہدارد
وی را چگونہ ضرر سے رسد چنانچہ اکبر شاہ را آسیبے نرسید بالآخر کامران از قلعہ
بگریخت و سراسیمہ گشت مگر ملجای نیافت و بعد دو سال گردن اطاعت بحضورش
نہاد ہمایون بر جرکاتش خیالی نکرد و بہ دلجوے پیش آمد و بعلو ہمتی خویش مرزا عسکری را
نیز از قید برہانید و ہمایون مع ہر چہار برادر باہم نمک خوردند و مسرت بی اندازہ نمودند

چون ہمایون بہ بدخشان متوجہ شد کامران باز دسترس یافتہ بر قلعہ کابل حکمران شد
چنانکہ ہمایون مراجعت کرد بر قلعہ کابل حملہ آور گشت و وے شکست خوردہ رو بہ ہندوستان
کرد آخر الامر کامران مقید گشت و بپاداش کردارش سزاے مقرر گشت کہ نشتر
در چشمانش بردند و نمک بہ جراحت افشاندند چون نمک بر زخم پاشیدند فریاد کرد کہ خدایا
سزاے کردار یافتم حالا رحمے فرما و اعمی شدہ بمکہ معظمہ حاضر گشت و ہمایون در کابل
قندھار حکمران گردید انتہی در حین حیات شیرخان ہیچ سعی ہمایون بجای نرسید آخر بعد
فوت وے در ۱۵۵۵ع یکہزار و پانصد و پنجاہ و پنج عمدہ موقع بدست آمد پس از کابل
بدہلی متوجہ شد و اکبر آباد و دہلی بہ تخت و تصرف خویش در آورد و بعد از شش ماہ
از سلم در افتاد و جان بحق تسلیم شد حیف کہ اینقدر حصہ عمرش بطلب ہندوستان بسر شد
و وقتیکہ بروی دست یافت پنجہ موت سخت بگرفت و لطف حکمرانی بر نداشت ازین واقعات
واضح میشود کہ باز موقع حاضر شدن بکنپور نیافت زیراچہ حیرانے و سرگردانیش
خود شاہد حال است فی الواقع بجناب اہل اللہ سوے ادبے ضررے دارد و آخر
زیان آرد کہ در مآلش نبود چنانکہ بوقوع آمد جلال الدین محمد اکبر شاہ غازی وقتے کہ
حکمران شد حاضر آستانہ حضرت قطب المدار شد و فرمان ہذا کہ بنقشہ مے آید
ارقام فرمود وقتے اکبر شاہ خواست کہ براے مصارف صاحبزادگان علاقہ وقف کردہ شود
چون طبایع ایشان راغب باین سو نبود — لہذا در گرفتن علاقہ انکار فرمودند۔ ناچار
ماند دوام از کمال عقیدت بجناب حضرت شاہ مدار قدس سرہ غلاف مزار شریف و شامیانا
و دربیدہا نذر میکرد۔ و نیز تحف و تحائف براے صاحبزادگان ارسال
میداشت

از قرار بتاریخ ۲۹ شہر جمید الثانی سنہ ۹۷۹ شرح آنکہ چون بموجب سند اسلام شاہ
وسایر حکام موازی پانصد بیگہ زمین از پرگنہ بلہور سرکار قنوج از موضع مکنپور بعینہ
مقبوضہ در وجہ مدد معاش مخادیان مزار فایض الانوار حضرت قطب الاقطاب
الکبار حضرت شاہ مدار مقرر بودہ تا غایت در قبض و تصرف ایشان بودہ نمودند کہ تمام
خود کاشتہ ایشان است و بغیر آراضی مذکورہ در محل قدیم دیگرے چیزے ندارند بنا بر
آن حکم فرد یم آراضی مذکور بنا بر کفاف معاف ایشان از ابتدائے ربیع تنکیل
کہ بدستور سابق در وجہ مدد معاش ایشان حسب الضمن مقرر باشد کہ حاصلات آن را
سال بسال صرف معاش خود نمودہ بدعاء دولت ابد الاتصال اشتغال نمایند
مے باید کہ جاگیرداران و عاملان و چودھریان و قانون گویان پرگنہ مذکور بموجب
مقرر دانستہ آراضی مذکورہ را بتصرف ایشان گذارند و مطلقاً در انجا مدخل ننمایند
و پیرامون نگردند و بعلت مال مالوجہات و اخراجات و عوارضات چون پیشکش
وساوری و قلنفہ و ضابطانہ و محصلانہ و دہ نیمی و محترفہ و کا و شمارے و صدد وے

و قانون گوے و پیکار و شکار و جمع خرچ جریانہ و تکرار زراعت خود کاشتہ ایشان
و کل تکالیف دیوانے مزاحمت نرسانند و من کل الامورات معاف و مسلم
داشتہ تغیر و تبدیل بدان راہ ندہند و در استقرار و استمرار آن کوشیدہ ہر سال
درین باب فرمان و پروانچہ مجدد طلب ندارند و در عہدہ دانستہ تخلف نورزند

تحریر فی التاریخ صدر سنہ الیہ

لاڈو برادران و فرزندان موعد نفر المفوہ للعۃ	چاند و جماعہ نفر المفر للعۃ	ہمن و جماعہ نفر مفوہ للعۃ
عبد اللہ و جماعہ نفر المفوہ للعۃ	چاندہ و جماعہ نفر المفوہ ۃ	احمد و جماعہ نفر المفوہ للعۃ
علے و جماعہ نفر المفوہ ۃ	الہداد و جماعہ نفر المفوہ ۃ	اجود و جماعہ نفر المفوہ ۃ
نظام و جماعہ نفر المفوہ ۃ	عبد الملک و جماعہ نفر المفوہ ۃ	برخوردار و جماعہ نفر المفوہ للعۃ
حبیب و جماعہ نفر المفوہ ۃ	محب اللہ و جماعہ نفر المفوہ ۃ	

اللہ عز

حکم مرزمانی ولی نعمت بیگم اعلی خلد اللہ ملکہ ابدا

بادشاہ نائب نور الدین جہان نعمت ولی بیگم والدہ

حکام و جاگیرداران حال و استقبال چودریان و قانون گویان و عمال
پرگنہ بلہور سرکار قنوج بدانند کہ چون مشیخت مآب شیخ
فتح اللہ متولی روضہ منورہ متبرکہ قطب الاقطاب حضرت سید بدیع الدین قطب المدار
قدس سرہ دعاگوی این دودمان عالی شان موازی پنجاہ و پنج بیگہ زمین بموجب اسناد
حکام از پرگنہ مذکور در وجہ مدد معاش مشار الیہ مقرر است و قبض و تصرف میدارد
می باید کہ چون بر مضمون فرمان عالیہ اطلاع یابند آراضی مذکور را بدستور قدیم
دانستہ تغیر و تبدیل بقواعد آن راہ ندہند کہ بفراغ خاطر
تعلق
متصرف گردیدہ بدعاگوی دوام دولت ابدی الاتصال بندگان حضرت اشتغال
نماید و ہر سال درین باب فرمان و پروانچہ مجدد طلب ندارند و جبری و طمع
و توقع ننمایند و چون مومی الیہ از قدیم دعاگوی این درگاہ است ہمہ ابواب
رعایت احوال او لازم دانستہ بپیوستہ کوشند کہ آثار شکرگذاری بدرگاہ
ظہور گردد درین باب قدغن تمام دانند حسب الحکم عمل نمودہ تقدیم رسانند
تحریر فی التاریخ ۲ ماہ اردی بہشت الہی سنہ ۱۲ موافق ۱۵ ربیع
اول سنہ ۱۰۲۶ —

الله

حضرت مریم زمانی بیگم جیو

تحقیقات

چون شیخ خانجہان و عبدالحکیم وغیرہ فرزندان شیخ فتح اللہ متولی بدرگاہ
خلایق پناہ رسیدہ بذریعہ باریافتگان پایۂ سریر خلافت مصیر بعرض اقدس رسانیدند کہ سوای
پنجاہ و پنج بیگہ زمین بموجب نشان عالیشان من مواضعات پرگنہ بلہور سرکار شاہ آباد قنوج
مقرر است ازانجملہ موازی ہفت بیگہ زمین معافی سابق پرگنہ مرقوم از راہ تعدی کشیدہ
گرفتہ داخل جمع گردانیدند و موازی پنج بیگہ زمین از جملہ آراضی مذکور لچھمی وغیرہ مقدمان کہاتا
مو غصباً در تصرف خود ہا درآوردہ اند بنابرآن پروانہ حسب الحکم الاشرف درینمعاملہ بنام رفعت
و وزارت پناہ رای مکرندداس لعبد در پیوستہ کہ درینولا شیخ خانجہان ساکنہ مکنپور بوساطت
باریافتگان محفل فیض منزل بعرض مقدس رسانید کہ عاملان سابق آنجا از روی ستم
منجملہ پنجاہ و پنج بیگہ زمین کہ بموجب نشان والاشان دارد از عنف بر آراضی ہفت بیگہ بنسبت
و یک روپیہ بوجہ مقرری وغیرہ ابواب ممنوعہ مقرر ساختہ وسوای آن لچھمی وغیرہ مقدمان
آنجا پنج بیگہ بتعدی گرفتند لہذا حکم قضا شیم زینت صدور یافت کہ بحقیقت اینمقدمہ رسیدہ
بر تصدر و قوع و صحت اسناد درگاہی و حیات اشخاص و قبض و تصرف و تصحیح صداقت
احقاق حق نماید و رفع ابواب ممنوعہ گردانند بموجب وزارت پناہ بخواجہ اننت رام قلمی
نمودند کہ در صورت صدق واشود مستغیث بر طبق حکم والا العمل آرند و زمینے کہ مقدمان گرفتہ
باشند بعد از ثبوت از قبض آنان برآوردہ متعلق مستغیث گردانند تا رفع بحق خود رسیدہ
مکرر استغاثہ نکند خواجہ اننت رام باین خادم شرع شریف محمد ہاشم نوشتند کہ سند درگاہے

و محضری مهربانی و مروالی تصحیح صدور رحمت ملاحظه نموده خود بحضور رسانند و بر زمینی که مقدمات مذکور بزور دست متصرف اندیش ذہانند بد نجات این خادم شرع شریف گماشته خود مع کس متولی بران اراضی فرستاده که چکنامه ملاحظه کرده آراضی مذکور را بالضبط در آرند چون در انجا کسان رفته زمین و کل را پیمودند و چکنامه را ملاحظه کردند از پنجاه و پنج بیگه مذکور کسری کم بر آمد از نیجمر این چند کلمات تحقیقنامه بقلم آمد

صفة اراضی بکینه الهی

قطعه اول لبلسه از موضع پهڑیا

عرض	طول
۲ طناب	۲ طناب
شرقی	غربی
معه بلندی	معه بلندی مع قطعه باغ
جنوبی	شرقی
معه بلندی و دروازه	معه قطعه اراضی خالصه

قطعه دوم لبلسه از موضع پهڑیا

عرض	طول
۲ طناب	۲ طناب
شرقی	غربی
معه قطعه اراضی خالصه	معه اراضی موضع پلیا
جنوبی	شرقی
معه زمین بنجر و چبوتره	معه قطعه آراضی در تصرف چاکر حکمتان اسم مذکور

قطعه سوم قطعه اراضی از موضع کھاٹ داره

عرض	طول
طنابان	طنابان
شرقی	غربی
معه زمین خالصه	معه زمین قطعه فقیر
جنوبی	شمالی
معه لب آب	معه زمین بنجر

قطعه چهارم معه

عرض	طول
طنابان	خیابان
شرقی	غربی
موسه راه و زمین کهار	معه زمین محمد احمد
جنوبی	شمالی
موسه باغ	موسه لب آب

قطعه پنجم ملسال

عرض	طول
طناب	طنابان
شرقی	غربی
معه صدر باغ	معه صدر ان
جنوبی	شمالی
موسه قلعه	موسه راه

تحریر فی التاریخ ۲۴ شهر محرم الحرام سنه ۱۰۸۰

در نقل فرمان عالی شان

شرف صدور یافت کہ موازی یک صد بیگہ زمین افتادہ لائق زراعت خارج جمع از پرگنہ دیوہ سرکار شاہ آباد عن مضافات صوبہ اکبر آباد
بطریق ابتدای ربیع توسقان ئیل در وجہ مدد معاش صلاح آثار شیخ خانجہان وغیرہ خادمان روضہ معتبر کہ قطب الاقطاب الکبار حضرت شیخ
بدیع الدین قطب المدار قدس سرہ حسب الضمن مقرر و مسلم باشد کہ حاصلات آنرا فصل بفصل و سال بسال صرف مایحتاج خود نمودہ بدعا گوی دوام
دولت ابد مدت مواظبت نمودہ باشند می باید کہ حکام و عمال و جاگیرداران و کروریان حال و استقبال در استمرار و استقرار این حکم اشرف اقدس
اعلیٰ کوشند و آراضی مذکور را پیمودہ و چک بستہ بتصرف آنہا بازگذاشتہ اصلاً تغیر و تبدیل قواعد بدان راہ ندہند و بعلت مالوجہات و اخراجات مثل
قلبہ و پیشکش و جریبانہ و ضابطانہ و محصلانہ و دارو غگانہ و بیگار و شکار و دہ نیمی و مقدمی و صدی
دوی قانون گوی و ضبط ہر سالہ بعد از تشخیص چک و کرا زراعت و کل تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی مزاحمت نکنند
و درین باب ہر سالہ فرمان و پروانجہ مجدد نطلبند و اگر در انبار تکرار ضرار فرمودہ تخلف نورزند۔
بتاریخ پانزدہم شہر رمضان المبارک سنہ ۶ جلوس موافق سنہ ہجری مطابق ۵ ماہ اردی بہشت الہی۔

یادداشت واقعہ بتاریخ روز سہ شنبہ پانزدہم شہر رجب المرجب سنہ ۵ جلوس میمنت مانوس موافق سنہ ۱۰۳۳ ہجری مطابق ۲ ماہ اسفندارمز الٰہی بر رسالہ صدارت و فضیلت پناہ شرافت و نجابت دستگاہ سزاوار عنایت بادشاہی قابل مرحمت شاہنشاہی صدر رفیع القدر عابد خان و نوبت واقعہ نویسی کمترین بندگان درگاہ خلائق پناہ محمد علی بن حسن قلی بیگ گردید کہ چون بعرض اشرف اقدس اعلیٰ رسید کہ صلاح آثار شیخ خانجہان وغیرہ مجاوریان روضہ متبرکہ قطب الاقطاب الکبار مستحق و جمعے کثیر با خود وابستہ دارند و حسب کفاف وجہ معیشت مقرر ندارند حکم جہانمطاع آفتاب شعاع لازم الانقیاد واجب الاتباع شرف نفاذ یافت کہ موازی یک صد بیگہ زمین افتادہ لایق زراعت خارج جمع از پرگنہ دیوہہ سرکار شاہ آباد قنوج منضافات صوبہ اکبرآباد در وجہ مدد معاش مشار الیہم مرحمت فرمودیم و اگر در محلے دیگر می داشتہ باشند آنرا اعتبار نکنند واقعہ بتاریخ ۲۹ شہر جمادی الثانی سنہ ۵ جلوس بموجب تصدیق یادداشت قلمے شد شرح بخط صدارت و فضیلت پناہ شرافت و نجابت دستگاہ سزاوار عنایت بادشاہی قابل مرحمت شاہنشاہی صدر رفیع القدر عابد خان آنکہ داخل واقعہ نمایند شرح بخط وزارت پناہ کفایت دستگاہ راے صاد آنکہ داخل واقعہ نمایند شرح حاشیہ بخط واقعہ نویس مطابق واقعہ است شرح بخط شایستہ اضافت مراحم و تفقدات سزاوار صنوف عواطف و تلطفات راے بہار کہنا تھہ آنکہ بعض مکرر رسانند شرح بخط سیادت پناہ رفعت و معالی دستگاہ اشرف خان آنکہ پنجم شہر شعبان المعظم سنہ ۵ جلوس مبارک از بعرض مقدس رسید شرح بخط وزارت پناہ کفایت دستگاہ شایستہ

گماشتهای جاگیرداران وکروریان وجهورسکنه پرگنه بلهور سرکار شاه آباد قنوج مضاف صوبه مستقر الخلافة اکبرآباد بدا اعلام آنکه — حسب الحکم جهانمطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع منصب تولیت روضه ۵ واقع قصبه مکن پور عمله پرگنه مسطور الغزشاه علی بسید غریب الله ولد سید سیف الله معتمر ومفوض گشت که کما ینبغی بلوازم منصب مذبور قیام نموده دقیقه از دقایق حزم واحتیاط غیر مرعی نگذارد وعمله وفعله آنجا را از حسن سلوک خود راضی وشاکر نگاه دارد باید که برطبق حکم فیض شیم عمل نموده مشار الیه را متولی آنجا دانسته دست تعدی سوی الیه در امور متعلقه الخدمت مستقل دانند ودیگری را سهیم وشریک نداند طریق عمله وفعله آنجا آنکه از سخن صلاح وصوابدید او بیرون نروند وحصه آنجا بموجب تصدیق حاضری بمهر او وجه معیشت متصرف شوند درین باب قدغن دانسته حسب المسطور بعمل آرند بتاریخ بست وپنجم شهر ربیع الثانی سنه ۶ جلوس

والا قلمی شد بسعی	بتاریخ سنه جلوس والا	بتاریخ بست وششم ربیع الثانی سنه ۶ جلوس والا
بتاریخ بست وپنجم ربیع الثانی سنه جلوس والا	بست وششم شهر ربیع الثانی	نقلبه فرد دیوان الصدارت العالیه رسید
داخل سیاهه حضور است	نقلبه فرد حضور کل رسید	معه ادم مشار الیه
ونقل صحیح	داخل فهرست سجاکار نموده	موافق فهرست است

متصدیان مہمات حال و استقبال پرگنہ بلہور سرکار شاہاباد قنوج مضافات صوبہ مستقر الخلافہ
اکبرآباد بدانند　　بوضوح پیوست کہ زمین انعامی درگاہ و موضع پطرپہ ور بست
من اعمال پرگنہ مذکور بموجب اسناد حکام پیشین از قدیم الایام در وجہ خرچ روشنائی
روضہ منورہ مقدسہ مقرر است درینولا نیز مقرر و بحال داشتہ شد میباید کہ زمین موقع مذکور
بدستور سابق مطابق معمول حسب الضمن در تصرف خادمان درگاہ واگذاشتہ بوجہی من الوجوہ
متعرض و مزاحم نشوند و ہر سال سند جدید نطلبند کہ حاصلات آنرا فصل بفصل سال بسال
صرف چراغ و خرچ مایحتاج روضہ منورہ نمودہ شب و روز بدعای ازدیاد عمر و دولت
ابد مدت مشغول باشند زیادہ درین باب تاکید دانند　　تاریخ پنجم شہر رمضان المبارک سنہ ۳۶

ثبت یکم ربیع الثانی سنہ ۱۱۷۹ ہجری
نقل بدفتر دیوان رسید

ثبت یکم شہر ربیع الثانی سنہ ۱۱۷۸ ہجری
نقل بدفتر حضور رسید

احمد شاه دُرّانی
سرمد شاهنشاه جم جاه
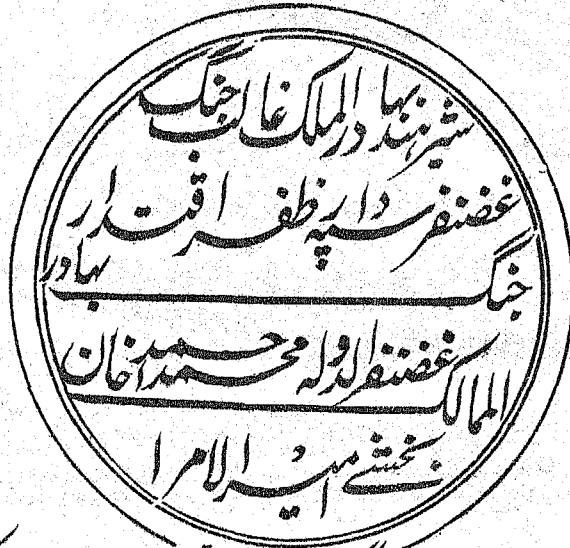
متصدیان مهمات حال و استقبال پرگنه لهور سرکار قنوج مضاف صوبه اکبرآباد بدانند
از ابتدای آبادی بکنپور معافی بکنپور و موضع بهڑیه وغیره اراضی انعامی و وجه زمینداری
و ریاست مکان مذکور در وجه مدد معاش ابنای حضرت سید ارغون و سید منصور و سید
طیفور واقع است الحال هم مدنظر غربا پروری نموده وجه مسطوره بدستور قدیم با هم
شاه محمد امین و میر خدا بخش که ابنای سید مسطورین اند بحال و برقرار داشته باید که احدی
بعلت اخذ محصول و غیره بدعات مزاحم و متعرض نشوند که از حاصلات آن صرف معیشت
خود ها نموده بدعاے ترقی دولت ابد طراز اشتغال ورزند هر سال سند مجدد نطلبند درین
باب تاکید مزید دانند تحریر پنجم شهر ربیع الاول سنه ۱۱۷۹ هجری
سپه وانگی مع بیابهان بهادر
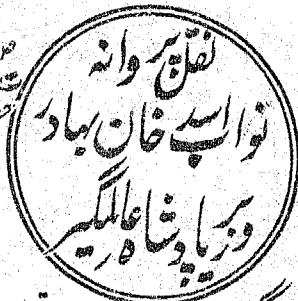
نقل پروانہ
نواب اسد خان بہادر
وزیر پادشاہ عالمگیر

حضرت سید بدیع الدین شاہمدار

متصدیان مہمات حال و استقبال پرگنہ حویلی شاہ آباد عرف قنوج ولہور مضافات صوبہ مستقر الخلافت اکبرآباد بدانند کہ درینولا پروانگی بمہر شریعت پناہ فضیلت و کمالات دستگاہ قاضی القضات قاضی شیخ الاسلام حسب الضمن بدفترخانہ والا رسیدہ کہ بموجب وا نمودہ حاجی خرم خادم روضۂ منورہ قدوۃ العارفین زبدۃ الابرار بعرض مقدس معلی رسید کہ آنہا بعلت ابواب ممنوعہ مفصلہ ضمن مزاحمت بحال سکنۂ مکنپور وزایران روضۂ منورہ مذکورہ میرسانند حکم جہاں مطاع عالم مطیع زینت نفاذ یافت کہ آنہا نگاشتہ شود کہ من بعد وجوہ ممنوعہ مفوض بارگاہ عدالت پناہ مزاحمت نرسانند و از خلاف حکم اقدس اشرف اعلی احتراز واجب دانند درین باب از پیشگاہ خلافت وجہانداری تاکید شناسند بتاریخ سلخ شہر ربیع الاول ۲۶ سنہ از جلوس میمنت مانوس سمت نگارش یافت است۔ مقرر اضمن بموجب پروانگی بمہر شریعت وکمالات دستگاہ قاضی القضات حفظ

خادم شرع شریف
قاضی عبد الصمد

دستخط بخط انگریزی

پروانہ بمہر محمد الماس علیخان بہادر مرقوم غرہ جمادی الاول ۱۲۰۳ ہجری متصدیان مہمات حال و استقبال پرگنہ قنوج بلہور بدانند تحصیل سایر چبوترہ خاص مکنپور برای مصارف و لنگر خانہ درگاہ شاہمدار صاحب حسب شقہ آمد باسم ابو الفتح و کریم الدین خادم و غیرہ سنہ ۱۲ فصلی معاف کردہ شد باید کہ از محصول سایر مذکور تعرض نرسانیدہ تصرف تا مبرد ہا واگذارند کہ صرف معیشت خود ہا

(بسم اللہ الرحمن الرحیم) (محمد ابو الفتح بانگے و محمد نعمت اللہ خادمان درگاہ مکنپور معلوم نمایند)

چون مبلغ یکصد بست چہار روپیہ دو نیم آنہ شش پائی سکہ کلدار سالانہ بابت سایر مکنپور بنام آنہا جہت اخراجات درگاہ سید بدیع الدین شاہ مدار حضور صاحبان عالیشان بورڈ کمشنر بتاریخ چہارم ماہ جولائی سنہ ۱۸۰۹ع منظور گردیدہ است لہذا بآنہا سند دادہ میشود کہ مبلغ مرقوم تاحین حیات خود ہا بشرط بودن خادم درگاہ نصف در فصل خریف و نصف در فصل ربیع از خزانہ سرکار خواہند یافت وازانجا کہ بعد فوت آنہا ہر کہ خادم درگاہ خواہند بود او مستحق یافتن سالیانہ خواہند شد المرقوم بست و ہفتم ماہ نومبر سنہ ۱۸۰۹ع مطابق ششم اگہن سنہ ۱۲۱۷ فصلی۔

(بسم اللہ الرحمن الرحیم) (محمد کریم الدین مصلے و امام بخش خادمان درگاہ مکنپور معلوم نمایند)

چون مبلغ یکصد بست چہار روپیہ دو نیم آنہ پنج پائی سکہ کلدار سالیانہ بابت سایر مکنپور بنام آنہا جہت اخراجات درگاہ سید بدیع الدین شاہ مدار از حضور صاحبان عالیشان بورڈ کمشنر بتاریخ چہارم ماہ جولائی سنہ ۱۸۰۹ عیسوی منظور گردیدہ است لہذا بآنہا سند دادہ میشود کہ مبلغ مرقوم تاحین حیات خود ہا بشرط بودن خادم درگاہ نصف در فصل خریف و نصف در فصل ربیع از خزانہ سرکار خواہند یافت وازانجا کہ بعد فوت آنہا ہر کہ خادم درگاہ خواہد بود و مستحق یافتن سالیانہ خواہد شد فقط۔ تحریر فی التاریخ بست ہفتم ماہ نومبر سنہ ۱۸۰۹ عیسوی مطابق ششم ماہ اگہن سنہ ۱۲۱۷ فصلی

تمت

تقریظ از نتائج طبع وقاد جناب مولوی محمد [illegible] صاحب اکبرپوری بہاری تلمیذ فخر زمن مولانا احمد حسن کانپوری

حمد بیعدیل بیرون از وہم قیاس مر احدی را کہ دیوانگان جمال خود را بانواع و اقسام مراتب شیفتگی و پروانگی محلے و مزین فرمودہ قائمہ از قوائم عالم بکمال و عالم نظام فرمودہ و طالبان حقائق را شیفتہ کنہ بے پایان خود۔ و ستایش بے اندازہ بل خارج از تقدیر و انداز عقل و راک مر ذاتی را کہ عاشقان ذات و جمال محبوبی خود را بامثال فریفتگی و فرہادی بمرتبہ رسانیدہ کہ او و اند و و اند او و میان عاشق و معشوق رمزیست منزلے است از منازل و۔ و خادمان امتثال فرمائش را بدرجہ رسانیدہ کہ سر تسلیم خم ہے جو مزاج یار مین آئے ؎

حالتیست از حالات و صلوات اللہ علیہ و آلہ و صحبہ اجمعین و اجمعین۔ اما بعد پس از مطالعہ مضامین فیض آگین
حصۂ دوم از تذکرۃ المتقین کہ گوید عاجز مسکین ہیچ رحمۃ ربہ الباری محمد عابد بہاری کہ چہا خوش طالعے
روندگان مسلک مداریہ و طالبان حقایق مصطفویہ کہ بجان بازی و کوشش نامتناہی محب الفقرا مخلص الغربا
جناب مولوی محمد امیر حسن صاحب مکنپوری موطناً و مداری ارغونی مشرباً و قصوری نسباً چہ
رسالۂ نادرہ و عجالۂ نافعہ رو بوجود آوردہ گلو گیر ضرورت و شان گردیدہ کہ بر یک مضمونش بزبان حال
گویاست کہ این بے غایت مفید و کار آمد سالکان این راہ مبارک ست زیرا کہ این رسالۂ مختصرہ را
مولانا امیر حسن صانہ اللہ عن الشرور و الفتن بمضمونے آراستہ فرمودہ است کہ اکثری جویندگان این راہ
صفا از آن معلومات غافل ہستند و عند الفکر فی المعانی باضطرابے آئل مثلاً تشریح معنی سلسلہ و طرق شجرات
مداریہ و توضیح اصلیت معنی قلندر و ملنگ و تشریح لفظ گروہ خادمان و عاشقان و دیوانگان و طالبان
و ترقیم اصلے کہ این جماعتہا از آن منشعب گشتہ اند مضمونہا ہست کہ علمش حظے و خوبیے در نفس ناظرگان
این القاب فیض مآب پیدا مے کند و این رسالہ علاوہ اشتمال دیگر مضامین مفیدہ بوضاحت تام مبین این
معانیہا ست پس برین لطف و احسان مولف کہ درین امر اہم جد و جہد بلیغ فرمودہ مضامین نادرہ
جمع آوردہ عقدۂ کشائی این عقد منعقد فرمودہ و بصرف زر کثیر طبع کنانیدہ مطالعہ اش بر خاص
و عام سہل فرمودہ بدل و زبان دعا ہاے بر آیند کہ خداوند کریم مؤلف را اجر عظیم دہاد و این رسالہ
نافعہ را نافع خواص و عوام کناد

خاتمۃ الطبع بعون اللہ الخالق الاجل و فضل القادر الاکمل رسالۂ نادرہ مضامین نافعۂ طالبین صراط مستقیم
عموماً و مسترشدان مسالک مداریین خصوصاً تالیف لطیف محب الفقرا جناب مولوی امیر حسن صاحب
حفظہ اللہ عن الشین و المصائب۔ باہتمام احقر العباد بندۂ ناچیز محمد عبد المجید بن محمد عبد العزیز در مطبع
عزیزی واقع کانپور در ماہ ربیع الاول ۱۳۲۳ھ حلیہ طبع پوشید و نسخہ شفاے در دشائقین گردید۔

اعلان

حضرات ناظرین

فقیر نے وعدہ کیا تھا کہ عنقریب

حصۂ دوم **تذکرۃ المتقین** چھپوا کے ہدیۂ شائقین

کریگا مگر بوجوہات چند در چند توقف ہوا خیر۔ حق تعالیٰ کا

لاکھ لاکھ شکر ہی کہ اُسنے اسوقت اختتام کو پہونچایا۔ رسالۂ ہذا

بصرف زر کثیر اور کمال کوشش و جانفشانی سے طبع ہوا ہے

امید کی جاتی ہی کہ اسکا مطالعہ آنکھوں کو نور اور دل کو سرور بخشیگا

ناظرین انصاف پسند پسند فرما کر فقیر کو دعاے خیر سے یاد و شاد فرمائینگے

قیمت اس گوہر بے بہا کی فی جلد (ایک روپیہ) مقرر ہے۔ شائقین قدردانی

فرما کر بذریعۂ ویلیو پی ایبل طلب فرمائیں اور داخل حسنات ہوجائیں

حصۂ سوم جسمیں ذکر و اذکار شغل و اشغال اوراد عیہ خاندان عالیہ

مداریہ زادہا اللہ تعظیماً و تکریماً مندرج ہیں اگر زندگی باقی

ہے تو عنقریب بعد اشاعت رسالۂ ہذا چھپوا کر

ہدیۂ ناظرین والا تمکین کریگا پتہ فقیر کا

حسب ذیل نام میں ہے

المشتہر

فقیر محمد امیر حسن قصوری مداری

مؤلف تذکرۃ المتقین

ساکن مکن پور ضلع

کانپور